ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 613

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 4 Septembrie 1932

BIBLIOTECA CENTRALA a „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Tabletă

Răzbunarea

Am găsit pe savantul meu profesor tot atât de vorbăreţ şi de urât pe cât îl cunoşteam, însă îmbătrânit cu 20 de ani în cei doi, de când nu-l mai văzusem. Aspectul lui de goril în redengotă îl făcuse rău de timpuriu dar corectat, după străduinţe intense, de o dicţiune afectată şi de un joc de scenă menit să dea pocitaniei fiziologice o frumuseţe morală, profesorul putuse răzbi în viaţa socială ca un savant incontrolabil şi în lumea ştiinţei ca un mare crampon laborios. Avar ca un simigiu şi nespălat din avariţie, el suferise în ultimul timp şi o lovitură aproape de creer. Falimentul unei Bănci pulveriza „economiile" lui, cifrate la câteva milioane, însă respectate cu o discreţie tot atât de mută când le avea, pe cât deveni de guralivă, după ce le-a pierdut. Pentru întâia oară colegii aflară că fusese bogat, din mărturisirea întârziată a unui ideal că economiile aveau o destinaţie hotărâtă: înfiinţarea unui institut de fiziologie, construit în vis şi în riguroasă tăcere.

Pentru că nu-l putuse nimeni iubi şi poate că nici muma lui, defunctă pe când monstrul se afla în leagăn sau într'o copaie savantul luă din tinereţe poziţie împotriva oamenilor tineri şi frumoşi, care se iubesc şi petrec, desvăluind în scrieri şi prelegeri, ca un agent autorizat şi profetic al virtuţilor păzite prin abstinenţă şi onanism, răul de a trăi şi dramaticele încheieri ale existenţei. Posedând substanţa, savantul îşi căuta satisfacţiile în descurajarea oamenilor şi în combaterea speranţelor şi bucuriilor, făgăduite câteodată de învăţaţii optimişti. Din catedra, unde îşi instalase statuia de suprem judecător, el formula verdicte şi fulmina cu severitate.

In patru ochi însă cu bolnavul, cu victima adevărată, tangibilă şi definită, atrasă în păienjinişul lui de o nădejde omenească, voluptatea savantului se manifesta întreagă, până la spasm. Pe cât era mai frumoasă clienta sau mai armonic construit bărbatul venit să-l viziteze în camera de consultaţii, pe atât sentinţele profesorului se formulau mai definitive şi mai lipsite de apel. Starea sufletească a bolnavului, recomandată cu deosebire psihologiei vindecătoare a medicului, ca un adjuvant decisiv chiar în cazul de incurabilitate, devenea o arenă de circ în care savantul punea să se strâmbe calamităţile şi să urle fiarele morale, rînjite, din cuşca lui secretă, prinse cu măselele de zăbrele. Diagnosticul era rostit în gura mare, repetat cu toată sinceritatea cruzimii şi urmat de configuraţia verbală a evoluţiei şi a consecinţelor. Savantul juca în special scena finalităţilor cu o amploare de mare tragedian, recrutat dintre marile reptile veninoase şi escortat de o puzderie de idei-muşte şi de sugestii-viermi, tăbărâte pe groaza uimită a unui pacient.

Remy de Gourmont spusese, ca un filosof, că de fiece dată actul dragostei ştirbeşte vigoarea şi integritatea fizică a bărbatului şi se afirmă, pentru analiza de laborator, cu un precipitat patologic în urină — iar Emile Gautier, un strălucit jurnalist, ieşit dintre savanţii epocii, scrisese că sudoarea extrasă din pantalonul cu valansienă fină, al dansatoarelor de vals şi cadril, şi injectată ucidea un şobolan, confirmând plăcerea cu toxicitate şi arta cu săruri minerale. Ştiinţa are, în persoana creatorilor ei, instinctul de ură şi aducerile aminte pejorative şi eroisme care menţin frăgezimea curiozităţii după decesul câte unui organ, în căutarea rămăşiţelor culese cu eprubeta.

Savantul nostru îşi concentra sensaţiile în frigarea nichelată cu care îşi străpungea clientela, învârtind-o încet şi hipnotic dinaintea jarului ştiinţei. El nu acorda bolnavului nicio circumstanţă uşurătoare, dantesc dela cea dintîi pilulă, prescrisă cu un surâs, şi infernal de-a lungul unui tratament fără nădejde.

De multe mii de ani, omul slăbeşte şi piere, dar paralel cu îngenunchierea lui succesivă pe marginea unei gropi, reînoite, i se reînoieşte credinţa, împotriva unei ştiinţe care ştie încă foarte puţin, în putinţa unei întineriri. El nu poate înţelege, când dinţii se succed de două ori, că nu ar fi locul să se reproducă pentru a treia oară, nişte oase tari, încolţite în mijlocul moale al unui loc de carne şi nu exclude renaşterea capilară, când unghiile renasc, admiţând fără obiecţiune autorizată infinita renovare individuală. Neputând-o realiza, el o nădăjduieşte.

— Dacă eu, pocitania, nu mă pot renaşte, nici în forma mea caricaturală şi cu masca mea odioasă, nu-mi este indiferent ca alţii să-şi poată asigura în folosul lor cel puţin funcţiunea speranţei, care-mi jigneşte mie decepţiile. Rolul meu social e redus la unica mea întristare; savant obiectiv, situat peste durere şi suferinţă, eu trebuie să servesc cu atât mai strict adevărul aparent cu cât proclamarea lui umileşte veleităţile anarhice şi derutează bruta, care vrea să domine, subt cuvânt că e sănătoasă, biruitoare şi estetică.

Dacă n'ar fi fost lumina, care face revelaţia de fiece zi a lucrului urât şi desechilibrat, dacă viaţa ar fi fost un mare întuneric, şi noi ne-am fi căutat prin el ca gângăniile oarbe, dar tot atât de însetate de apropiere, ca şi cele din viziunea clară şi expresivă, şi eu din negura aşternută pe ochii mei m'aş fi putut împărtăşii cu o bucurie, mascat în scufia beznei şi cu marginile ei trase peste obraji — obrajii mei vineţi de paliditaţi negre — şi până peste gura mea — gura mea scâlciată ca o încălţăminte de călcâiul amărăciunii.

Când eram student, m'au gonit în spital şi infirmiera şi spălătoreasa şi sora care punea ghiaţă la cadavrele din autopsie: nici o vârstă şi nici o subalternanţă servilă n'au vrut să ştie de mine. Colegele mi-au râs în nas şi nu eram numai hidos, dar mă bucuram şi de faima de-a fi fost un imbecil hermetic.

Cu preţul unei tenacităţi posace, de fiece secundă, am parvenit să fiu un mare savant şi să nelinişte sc elitele profane: nici atunci nu m'a voit, nici bucătăreasa nici ademenitoarea ei stăpână. Ordonanţa nepotului meu, are cel puţin trecere la fetişcanele rumene şi cu forme drepte subt fusta creaţă, din Miercurea Ciucului. Femeile vor să afle de la mine reţete şi secrete şi niciuna nu are perversitatea de a mă cunoaşte în particular şi în afară de medicină. Şi reţeta mea la toate cazurile, la toate chinurile, la toate năzuinţele e una şi-aceeaş, pentru toate vârstele şi sexele: moartea.

Nu vei muri, ai început să mori încă în ziua când te-ai născut şi mori în fiece zi...

T. ARGHEZI

Helada

Aedul

S'a născut în magica Atenă
Şi-a văzut cum strălucita Atică
Intră'n marea ei ca o sirenă
Extatică.

Soarele i-a'mpurpurat câmpia
Peste care şi-a plimbat destinele,
Şi i-au tors în aur reveria
Albinele.

Inima i-a stat şi cugetarea
De-au vorbit în marmoră cu zorile
Şi i-au desluşit cum cântă marea
Şi florile.

Fruntea i-a gândit în Acropolă
Cu nelinişte şi veneraţie,
Şi-a privit în sus ca o cupolă
De graţie.

Aşteptarea i-a fost lungă până
Când i-a mângâiat Apolon pletele
Şi i-a pus, îngândurat, în mână
Tabletele.

Amintire

Inchin acest altar de-adreptul e
De-atâtea ori întârziată-aici,
Privirei ei ca nişte licurici
Şi trupului ei alb de ghiocei.

Aici, pe lângă stâncile'n azur
Alături am trecut necontenit,
Şi ne-am urcat cu gândul spre zen.
Din ierburile 'nalte din prejur.

Eşea naintea mişcătoarei mări
Ca o zeiţă'n graţii de delfin
Cu braţele 'ncărcate de senin
Şi cu urechile de sărutări.

Stă mărturie ţărmul arzător
Să vadă încă strălucitu-i chip
A jocurilor noastre pe nisip
Şi-a râsului ei fraged de izvor.

Acum se duce singură mereu
De-alungul unui fluviu încărcat
De umbrele cu mers întunecat
Pe apa lui de negru curcubeu.

N. DAVIDESCU

Rodica Maniu Portret (Aquarelă)

Casa cu molii [1)]

de G. CĂLINESCU

Ion Marinescu, zis şi Jim, fu lăsat de trăsură în faţa casei preistorice din str. Udrican, pe vremea când lăptarii colindă curţile cu bidoanele iar împărţitorii de jurnale înfig *„Dimineaţa"* în clanţa uşii. La huruitul roţilor pe caldarâm o femee bătrână lăsă din mâini un cotor de mătură cu care strângea frunzele îngălbenite căzute dintr'un dud rămuros. Era baba Chiva, servitoare bătrână a familiei, păzind de peste treizeci de ani acel Herculanum acoperit de lava anilor. Când Jim împinse poarta scârţâietoare, baba îşi desfăcu masca miceniană într'un râs mut, până la urechi, şi alergă schiopătând în chip ridicol din cauza pantofilor bărbăteşti pe care-i purta, să ia din mâinile tânărului valiza şi trenchcot-ul.

— Venişi! — zise ea prosteşte din buze scuturate de convulsiuni senile.

— Venii! — confirmă Jim, ascunzând sub asprimea vorbelor şi gesturilor emoţiile oficiale.

După acest scurt dialog baba porni cu lucrurile spre fundul curţii, urmat de Jim, care observă în treacăt schimbările. Uşile şi cercevelele caselor erau vopsite proaspăt, dar pentrucă crusta cea veche nu fusese arsă, epiderma groasă a lemnului semăna cu coaja pomilor bătrâni. Un nuc mare de lângă gard fusese tăiat, ceiace explica aerul de goliciune al locului. In dosul nucului pe un loc viran plin mai înainte cu troscot şi moloz dela o construcţie dărâmată văzu straturi regulate de zarzavat şi cozile drepte şi verzi ale cepelor, însfârşit pe dâmbul de pământ dinspre fereastra cu grătar al unei case vecine, pe care odată se târa sălbăticită o viţă de vie, zări împletitura de şipci a unei bolţi pe care atârnau lujeri mari încărcaţi cu ciorchini de struguri.

Aceste reforme i se părură anacronice. Baba Chiva, ghicindu-i gândul, zise din mers:

— Astea Dom Popescu le-a făcut!

Urcară două trepte de lemn elastic sub cel din urmă baldachin de tablă, trecură printr'o sală austeră cu lăzi şi cufere mari dealungul pereţilor, apoi intrară într'o odae semiobscură. Un aer stătut, mucegos, amestecat cu adieri de naftalină şi patchouli înţepă nările lui Jim. Baba smulse hârtiile albastre dela geam, lumina albă a dimineţii ilumină interiorul descoperind suprafeţele împulberate ale mobilelor. Un păianjen speriat de vibraţia neaşteptată a aerului îşi dădu drumul pe un fir în dosul unei perdele de dantelă. Baba dădu să iasă în grabă spre a vesti pe cei ai casei de neaşteptata sosire, dar Jim o opri. Voia să se liniştească de călcătura metalică a trenului şi să-şi cultive în singurătate sărutarea din tren. Dealtfel exclamaţiile revederilor, interogatoriul lung al sosirii îl înspăimânta şi dori să-şi găsească mai întâi o formulă sufletească pentru toate acestea. Ceru dar apă proaspătă cu recomandaţia de-a fi lăapoi să se odihnească până la prânz. După câteva minute baba aduse pe o tavă, o cană de sticlă cu apă, câţiva ciorchini de struguri, trei prune mari şi un măr, pradă făcută la repezeală în grădină. Un pisoiu alb se strecură prin întredeschizătura uşii, frecându-se cu spatele de piciorul babei.

— Itruţ! — făcu aceasta cu falsă autoritate, luând totuşi mâţa în braţe. Apoi fără să fie întrebată dădu drumul unui material informativ ce-i tremura de mult pe buze, descoperindu-i ştirbenia dinţilor:

— Asta-i Pufi, nu-l cunoşti, a venit pe urmă singur şi n'a vrut să mai plece, l'am dus de două ori pe maidan învelit în sac şi s'a întors şi ne-a fost milă să-l gonim că tocmai a murit Negruţu călcat de automobil de-am plâns din cauza lui (aci ochii babei se umplură într'adevăr de lacrimi) şi Zizi s'a făcut ca dracu c'a căzut pe coş şi s'a ars de fum (baba îşi arătă gingiile într'un zâmbet mare) că tocmai voiam să scuturăm prin casă şi să zugrăvim că ştiam c'o să vii dar n'am putut c'a căzut şi şi-a scrântit piciorul coana Lixandrina şi a stat în pat o săptămână şi a murit fata lui Dumitrescu din colţ, pe care o şti (Jim nu ştia de nici o fată) şi mâine se cunună la biserica Udricani, băiatu lui Tomescu (!!), care e avucat şi dacă ştiam că vii aşa de vreme făceau cucoamele dulceaţă c'au fost poamele ieftine, da cine a ştiut...

Bodogănind astfel baba scotocea de zor prin buzunarele şorţului, din care scoase în cele din urmă câteva obiecte pe care le întinse lui Jim. Acesta le luă, obişnuit, şi constată că erau, un crâmpei de creion, un condei de piatră pentru plăci de ardezie şi două peniţe ronde. De pe când era mic baba Chiva aduna cu ochiul ei de uliu fel de fel de nimicuri, dăruindu-le şi continua să facă aceasta şi acuma, fără consideraţia de vârstă. Jim se prefăcu deci foarte interesat de valoarea obiectelor şi le puse pe masă spre mulţumirea babei. Când fu să iasă aceasta dădu semne de sfială şi nelinişte şi scoţând din buzunar o hârtiuţă galbenă o întinse lui Jim, cu mici râsete înfundate:

— Uite zise asta am tras-o pentru d-ta fără ştirea cucoanelor. Când Chiva târî tuşind uşa, după sine, Jim privi hârtiuţa şi constată că era o *planetă* de *tânăr*.

Intinzându-se pe patul de nuc cu ciubucuri mari şi suluri roşii peste macatul cu ciucuri, privi rotativ bătrâna încăpere. Acelaş „gardirop" masiv de nuc în linii severe a cărui coajă descleiată pe alocuri se umflase în băşici, scrinul de acelaş lemn pe care se aflau mereu cele două sfeşnice de argint aburit, ceasul cu muzică, o pisică de teracotă şi un măgar de pâslă, care clătina capul. Oglinda bună, de Veneţia, cu apa verzue lividă era împănată în partea de jos a lamei, de culoarea argintului, cu fotografiii vechi pe carton, spălăcite reprezentând domni rezemaţi de fotolii de catifea, cu barba stufoasă rotunjită scurt pe sub bărbie, cu ţilindru şi cu redingotă şi pantaloni cenuşii căzând pline de increţituri pe trup, precum şi doamne în malacoafe atenuate, cărora bluza bufantă la mâneci le sugrumau talia şi le acopereau tot gâtul închizându-l în mari agrafe de os sculptat. Un album cu pagini groase, aurite învelit în catifea roşie şi cu balamale de argint conţinea o altă colecţie de fotografii. La fereastră, între perdele, o masă de nuc dintr'o placă groasă ovală, susţinută de patru picioare de leu, era acoperită cu o combinaţie de petice multicolore de tafta şi mătase, legate cu broderie. Insfârşit lângă uşa cu canaturi prea înalte dominate de un fronton grec, soba de zidărie văruită, cu coloane ionice şi ornamentaţii bombastice, susţinea mereu pe mensola înegrită de fire de fum prelinse prin uşa de alamă, un mănunchiu de pene de păun. Cele câteva fotolii de lemn lăcuit în negru cu prea multe protuberanţe ornamentale şi îmbrăcate în pluş roşu se arătau mai atinse de vreme. Arcurile deocamdată lăsase gropi mari în mijlocul lor, părul pluşului chelise pe unele porţiuni şi picioarele se mişcau din încheeturi.

Mirosul caracteristic al odăii deşteptă toate amintirile lui Jim. Era o duhoare închisă de cireşi mucegăite, de butoi băhnit, de salpetru amestecat cu bob de melc fără casă, de lemnărie putredă, de şoareci, de gândaci striviţi, de stofe alterate, peste care plutea adierea parfumului de patchouli şi naftalină. Jim coborî din pat spre a pipăi lucrurile mai de aproape. Luă în mâini ceasul de pe scrin prin sticla căruia se vedea în fund sulul cu ace al muzicii, aşezat în faţa unui pieptene de oţel, întoarse cheia şi răsuci o limbă pe cadran până ce un fluture auriu începuse să fâlfâe sfârâind pe loc. Apoi clasificate de lenonul uscat al mobilei, sunetele mărunte metalice începură să picure în ritmul unui vals de Strauss, provenitor dintr'o orchestră liliputană ascunsă undeva, printr'o galerie de cari şi compusă din lire cu coarde de sârmă subţire, ciocănaşe de sticlă şi talgere ca fluturii de iie. Dulcele cântec metalic era cu atât mai melancolic, cu cât părea mai înăbuşit într'o raclă mică de cristal, învelit în scamă şi paralizat în rugini. Cu urechea lipită de lemnul scrinului Jim ascultă vrăjit arhaica melodie, din ce în ce mai lentă, până ce ultimul clinchet muri într'un scârţâit de greer.

Apoi trase un sertar al scrinului, din curiozitatea ce-o avea întotdeauna de a scotoci colţurile casei. Văzu pachete de rufărie inactuală, păstrat acolo dintr'un spirit de conservare şi de ordine, cutii cu jeuri şi cu dantelă neagră, pene de struţ, nasturi mari de os îngălbenit, mănuşi de dantelă fără degete, totul ars de prea multă şedere, cu tendinţa de a se preface în scrum. Desfăcu uşa grea a şifonierului şi un iz de postav mucegăit îl năvăli în faţă. Hainele aflate acolo n'aveau nicio raţiune de a mai fi conservate decât pentru un muzeu familiar. Mantalele de stofă deasă, croite în chip de clopot, corsajele de tafta, manşoanele de astrakan, toată hăinăria aceasta vetustă, intrase de mult în putrefacţie. Un colb sclipitor ploua mărunt în dunga luminii şi nişte scame mari cenuşii, sburară deodată. Erau moliile. Jim strivi una în mână prefăcând-o în polen. Deabia atunci băgă de seamă friabilitatea stofelor, carbonizarea lor săvârşită lent, în întunecimea dulapurilor. Identitatea ţesăturilor cu fluturii era aşa de perfectă încât el se aştepta ca tot conţinutul şifonierului să sboare afară într'un roiu de molii argintii, lăsând goală

1) Din romanul „Ursitoarele" ce vor apare în curând

(Continuare în pag. II-a)

racla ciuruită de cari a hainelor. Totul părea acolo mâncat de molii până şi valsul din ceas şi Jim simţindu-şi nările uscate de fluturi pulverizaţi deschise geamurile de perete.

Această îndărătnicie de a cultiva în umbră obiectele decedate era caracterul esenţial al familiei, compuse mai cu seamă din femei bătrâne, mai toate celibatare, dar strânse printr'o solidaritate de speţă sub acelaş acoperământ. Existenţa lor se scurgea după un ritm secular şi cu nuanţa unui provizorat ce avea în vedere epoci viitoare de prosperitate, niciodată însă recunoscute. Dacă mutându-se cu lăzi mari de sticlărie şi obiecte casnice şi mobile vaste şi grele, se aşezau în mijlocul nouei locuinţe ele socotind aceasta ca o simplă tranziţie de câteva luni, lăsau lăzile nedesfăcute, mobilele aproape îngrămădite la olaltă. Dar treceau luni, treceau ani şi apoi decenii şi oamenii şi lucrurile prindeau muşchiu pe locul unde căzuseră şi schimbarea veşnic visată nu se producea decât dacă ruinarea casei silea pe locatari să-şi schimbe domiciliul pentru alţi treizeci de ani, tot aşa de provizorii. In chipul acesta sălile, pivniţele şi podurile erau ticsite cu lăzi şi cufere pline cu argintărie coclită şi farfurii veneţiene, sparte, de acelea împodobite cu graţioase vignete negre, reprezentând lacuri, porturi şi castele, pahare grele de „cleştar", şlefuite geometric, cu sfeşnice, alămuri şi arămărie. Tingiri şi tablale de aramă rugineau pe sub paturi şi perne mari de fulgi, stratificate peste cufere, râncezeau de egrasie. Din cauza umezelii şi a apei de ploae prelinse prin tavan, obiectele de metal prindeau cocleli verzi cleioase, de fierărie arheologică îngropată în lut. Pânzeturile se îngălbeneau şi se destrămau, păstrând intacte îndoiturile, jilave şi mucegăite. Pentru a scăpa de uzură lucrurile destinate acelei ere ce nu venea niciodată, femeile le sustrăgeau pe nesimţite, aşa încât încetul cu încetul dispărură cele mai însemnate efecte casnice, luând drumul mormintelor etrusce din sălile intunecoase, pivniţă şi pod. Hainele erau înghiţite de sertare, nepurtate încă, dar conservate cu străşnicie ca piese de carnaval, ridicule şi anacronice.

In această casă cu noţiunea timpului alterată, alimentele urmau soarta lucrurilor. Familia simţea nevoia de a păstra nutriment pentru secolul anonim şi dosea în acest scop ceeace părea mai de soiu, imitând pe egipteni care puneau alimente în mormintele faraonilor în intenţia de a-i feri de foamea postumă. Când Jim deschidea din curiozitate uşa unor dulapuri uriaşe ascunse prin magazii, găsea îmbălsămate în aroma de chimen, chimion, enibahar şi scorţişoară, diferite piese alimentare aflate într'o piramidă, borcane cu miere prefăcută în ciment şi dulceţuri complet carbonizate.

Innecat de pulberea stofelor Jim închise uşa şifonierului şi strivi două boabe de strugure pe cerul gurii. Sub impresia de răcoreală acidă se simţi întors iarăş la aerul proaspăt al prezentului. Luă hârtiuţa babei Chiva şi citi pe ea acest oracol:

„2. Planetă de tânăr.

„Te gândeşti cu stăruinţă la îndeplinirile tale de a face o afacere mai serioasă şi mai bună. Dar ideile tale sunt bune şi vei reuşi dar trebue să te stăpâneşti a te lăuda printre prietenii tăi căci sunt câţiva din ei care nu îţi voesc binele şi duşmănia aceasta o au pe tine că le-ai dovedit de multe ori că eşti mai capabil şi mai deştept ca ei şi vei trăi vârsta de 150 ani şi vei lua pe fata Lenuţa".

Cu toată conştiinţa şireteniei prezicătorului care ticluise cazuri sufleteşti universal valabile, Jim se lăsă furat de ispita superstiţiei. Oare nu este cu putinţă — gândea — ca o anume conjuncţiune de astre să determine din leagăn traectoria vieţii? Oare întâmplarea din tren şi prezenţa neaşteptată a acestei hârtii galbene în mâinile sale nu avea toată semnificaţia unui oracol? Rechemă în minte ochii rotunzi, speriaţi şi nările tremurătoare, casca neagră de păr cu breton lat şi-i plăcu s'o ştie — oricât de absurd era lucrul — a sa, prin hotărîri zodiacale. Micii genunchi sidefii ar fi lucit foarte frumos pe patul cu macat roşu, mânile subţiri ar fi tras febrile de mânerele tuturor sertarelor, spre a oferi ochilor miraţi şi veseli priveliştea vechiturilor mâncate de molii şi el Jim ar fi ridicat-o pe sus, îmbrăţişându-i fluerele picioarelor, pentruca ea, curioasă, să mătură cu părul scurt praful de pe dulapuri, în căutarea nimicurilor colbăite şi ruginite.

G. CALINESCU

Din lirica germană contemporană

Cântec

(Ştefan George)

Crin alb de câmpie,
Doamnă pe grădini,
Lasă să mă bucur,
Să mă înnoiesc
Azi de ziua 'ncoronării tale.

Mamă a luminii,
Blândă 'ntre femei,
Dă-mi tu bunătatea
Ta copilărească
Ce-ţi găteşte chipul alb cu ramuri.

Darnică domniţă,
Când plin de nădejde
Şi fără păcat
Eu îţi cânt domnia,
Tu îmi dărui ce-am cerşit mai mult.

Privelişte

(Ştefan George)

O, vino, şi priveşte 'n parcul mort
Cum luminează ţărmul depărtarea,
Şi-albastrul norilor neaşteptat
Cum înfloreşte lacul şi cărarea.

De pe mesteacăni şi din merişori
Ia galbenul şi cenuşiul moale —
Nici trandafirii cei târzii nu-s vestejiţi:
Alege-i şi 'mpleteşti-ţi-i în cale.

O, nu uita nici ultimile flori,
Nici purpura, şi lujerul sălbatec —
Din ce-a rămas, din toată viaţa verde
Iţi împleteşte-acum un chip tomnatec.

traduse de ION SAN-GIORGIU

Un roman creştin

GALA GALACTION: Papucii lui Mahmud

In literatura noastră de după războiu au început să pătrundă problemele religioase, fie datorită unor influenţe din afară, fie ca un reflex al manifestărilor autohtone mai pronunţate în acest sens. *Papucii lui Mahmud* e un asemenea roman, cu teză religioasă creştină.

Autorul se serveşte de forma romanului, pentruca să desvolte această învăţătură a bisericii: omul vine pe lume cu predispoziţiuni rele, ca o consecinţă a păcatului original. Posibilitatea celor mai mari crime este în orice om. E de ajuns un mic accident pentruca răul să fie săvârşit. Când controlul conştiinţei omeneşti ne-a scăpat din mâni, „eredităţile deapururi misterioase" îl împing pe om la crimă. Insă, cu toată această posibilitate, totdeauna iminentă, de-a greşi, omul, fonciarmente, este bun, De aceea, conştiinţa lui se va strădui să îndepărteze răul, aşa cum organismul omenesc, invadat de microbi, luptă ca să-i expulzeze.

Păcatul, odată comis, are ca urmare o paralizare a funcţiunilor sufleteşti, cu atât mai puternică, cu cât conştiinţa morală a fost mai neîntinată. După aceia urmează o străduinţă plină de anevoinţă, pentruca să-şi recapete curăţenia şi liniştea de mai 'nainte. Această linişte nu poate fi dobândită, decât prin mărturisire şi ispăşire, până se ajunge la un fel de *restitutio in integrum*, despre care Augustin a scris: „ne-ai făcut după chipul tău şi neliniştită este inima noastră, pânăce nu se linişteşte în tine".

In cadrul acestei ideologii religioase Gala Galaction face să se desfăşoare viaţa eroului său Savu Pantofaru, ajuns Hagi Papuc.

Savu Pantofaru auzise de felul cum creştinii au măcelărit pe turci. El, care avusese până atunci o conştiinţă curată, deodată simte că i s'a deşteptat setea de răzbunare: „Adevărat Abesalom, cu pletele sufletului încâlcite, în întunecosul stejar al eredităţilor deapururi misterioase" (pag. 25).

Ideia, odată încolţită, puţin câte puţin se organizează în subconştientul lui Savu, până ce se transformă în act, ajutată mai ales de lipsa controlului conştiinţei, amorţită de alcool ca printr'o anestezie. Savu Pantofaru ucide ! Insă, chiar în clipa săvârşirii crimei, natura cea bună din om reacţionează; căci„între ochii fiarei de un minut şi picioarele celui ucis mişeleşte, scăpără un fulger albastru, răsbunător în vecii vecilor. Incălţămintea Turcului avea botul căscat şi degetele dela picioare îi ieşeau afară!" (p. 37). Scena aceasta îmi aminteşte cuvintele lui Purischevici, în momentul când l-a omorît pe Rasputin, care spune în amintirile lui : Par'că văd şi acum ochii lui deschişi, care mă urmăresc, căci deşi am tras în el pentru salvarea patriei, totuşi am omorît..."

Savu Pantofaru cade imediat într'o amorţeală, căci alcoolul şi mai ales comiterea crimei, îl copleşiseră. Când i s'a adus aminte de crimă, s'a trezit ca dintr'un vis. Refuza să creadă, că a fost posibil aşa ceva.

Văzând, însă, că aşa s'au petrecut lucrurile, cu toate că ar fi scăpat rigorii legilor omeneşti, căci omorîse doar un prizonier, conştiinţa lui avea nevoie de o curăţire prin ispăşire. „Iorgule, ştiu că nu este nicio răspundere, dar tocmai asta mă seacă la inimă" (pag. 47). Legile omeneşti i-ar fi găsit o circumstanţă uşurătoare în ameţeala lui cu alcool, însă ce folos, căci conştiinţa îi spune : „Işi băuse minţile, dar mânile făptaşe rămân tot ale lui. Sângele nevinovat a ţâşnit şi l-a mânjit pe el. Cugetul lui nu-i dă nici o desvinovăţire că a săvârşit o crimă la beţie" (pag. 50).

Convins de nemernicia faptei şi de pata de sânge nevinovat, ce era acum pe conştiinţa sa, printr'un efort sufletesc, în care numai simţământul lui moral îl ţinea pe picioare, ca împins dela spate şi lucrând aproape fără să mai cugete, Savu Pantofaru îşi îngroapă victima, de care se atinge acum cu smerenie. Pasagiul acesta (pag. 60) este de o frumuseţe rară, căci nu mânele lui Savu lucrează şi nu-l susţin nici picioarele, ci conştiinţa singură îl mâna, aşa cum ai împinge un obiect dela distanţă prin puteri telechinetice. Trupul lui Savu se supunea unor porunci superioare.

Odată împlinită această obligaţie faţă de victimă, de-a o îngropa în cimitir, lângă părinţii săi, conştiinţa sa încetează de-a mai fi trează, ci intră şi ea, ca şi trupul într'o boală grea. In timp ce trupul lui Savu se îmbolnăvise de tifos, conştiinţa lui a căzut în febra adâncei remuşcări, care boli merg paralel. Această conştiinţă e halucinantă. Toate vedeniile şi visurile cu caracter morbid sunt elaborate în subconştientul bolnavului, unde puţin câte puţin se desluşeşte curăţirea, mărturisirea şi drumul ispăşirii, pentruca să iasă un om renăscut.

In timp ce boala trupului mergea spre vindecare, conştiinţa îşi alegea calea ei de spălarea păcatului, aşa că imediat când se restabileşte, se duce la duhovnic, dela care primeşte canonul ispăşirii.

Evoluţia bolii sufleteşti a lui Savu Pantofaru ne aminteşte cazul identic de turburare a conştiinţei şi influenţa acestei conştiinţe bolnave asupra lui Rodion Rascolnicof, în care timp se defineşte drumul refacerii morale. Spre deosebire, însă, de Rodion Rascolnicof, care se mişcă cu nesiguranţă, având o continuă ezitare, Savu Pantofaru merge drept pe drumul izbăvirii.

Deosebirea vine de acolo, că pe când crima lui Rascolnicof fusese un rezultat al falsei sale judecăţi, la care luase parte şi conştiinţa sa întunecată de ambiţiune, crima lui Savu e un accident, cu o pregătire mult mai scurtă şi într'un moment de ebrietate, în care el era aproape iresponsabil.

In urma acestei nenorociri, în Savu Pantofaru se trezeşte o puternică conştiinţă religioasă, care pentru trecut înfrânge „eredităţile deapururi misterioase", restabilind o armonie interioară, iar pentru viitor face din el un adevărat sfânt.

Până aci Gala Galaction a urmărit analiza psihologică a lui Savu ca om. De aci înainte urmăreşte evoluţia religioasă a eroului, în care elementul principal este iubirea. Duhovnicul nu l-a supus la cine ştie ce canon de chinuri, ci să facă o mie de perechi de papuci, cu care să încalţe pe alţi desculţi, aşa cum fusese şi Mahmud. Duhovnicul îl învăţase să iubească. Mânat de această iubire, Savu îngrijeşte de copiii altora, salvează dela înec un copil, luat de curentul apei. Iar în amintirea lui Mahmud iubeşte pe turcul Ibraim.

Acest nou sentiment înalţă sufletul lui Savu Pantofaru la realizări religioase superioare, căci pietatea şi bunătatea lui îl fac să nu mai cunoască deosebiri de rasă şi de credinţă. Această iubire e focul în care se topesc toate metalele deosebite, pentru ca să dea un singur aliaj, mult mai durabil. Astfel, Savu ajută pe evreul Marcu Goldştein şi e gata să moară pentru Ibraim.

Sufletul lui Savu se înalţă deasupra deosebirilor de credinţă religioasă şi înţelege, că ceeace uneşte pe oamenii de toate credinţele este iubirea, că ar fi creştini, moslemi sau mozaici. Această iubire, despre care Ap. Pavel a scris: „Toate limbile omeneşti şi îngereşti de le-aş vorbi, dacă nu am dragoste, nimic nu sunt... şi dar proorocesc dacă aş avea şi tainele toate de le-aş cunoaşte şi orice ştiinţă, şi de-aş avea credinţă atât de multă să mut munţii: dacă nu am dragoste — nimic nu sunt" (I. Corinteni, cap. XIII), înalţă sufletul lui Savu la un universalism religios, peste orice alte consideraţiuni teologice şi dogmatice.

Gala Galaction opune pe Savu ca personalitate religioasă spiritelor sistematice reci şi intelectualiste, care se pierd în discuţiuni metafizice şi prin care omenirea este împărţită în confesiuni.

Sufletul religios, înălţat aşa de sus ştie să împace toate contradicţiunile căci, vorba lui Pascal, *„cine crede mult, nu se teme de contradicţii"*. El circulă printre credincioşii de toate confesiunile. Un Francesco d'Assisi este înţeles şi citat cu tot atâta elevaţiune de un catolic ca şi de un protestant sau ortodox, pe când Toma d'Aquino, ca teolog, rămâne închis în limitele teologice confesionale.

Suprema înţelegere între sufletele religioase, dar deosebite dogmaticeşte, Gala Galaction o realizează, când face ca Savu Pantofaru să moară la Constantinopol, unde este îngropat printre moslemi, aşa cum Mahmud fusese îngropat printre creştini. Când trâmbiţele îngerilor vor anunţa judecata viitoare, Savu Pantofaru şi Mahmud se vor deştepta mergând în faţa judecătorului, cu aceleaşi speranţe de viaţă vecinică. Şi odată cu ei, şi ceilalţi morţi, care au dormit alături.

Cred că prin acestea Gala Galaction a vrut să spună: „suntem unii creştini, alţii moslemi, însă atunci toate aceste deosebiri se vor şterge".

Inţeles astfel, romanul *Papucii lui Mahmud* este o profundă realizare de analiză psihologică a sufletului omenesc, care în urma unei crize, provocată de dualismul firii noastre intime, cucereşte împăcarea prin desvoltarea unei puternice conştiinţe religioase.

Toată evoluţia lui Savu Pantofaru este drumul unui convertit religios şi de aceea această carte este o realizare de adâncă pătrundere religioasă, plină de bunătatea creştină.

VICTOR N. POPESCU

RECOMANDAM...

...cinefililor din întreaga ţară revista „Cinema", singura publicaţie de specialitate, care apare în condiţiuni excelente la 1 şi 15 ale fiecărei luni.

Revista „Cinema" publică articole de doctrină, reportaje, anchete, întâmplări, cronici obiective şi numeroase clişee.

Cereţi la orice chioşc ultimul număr din această minunată revistă şi apreciaţi-o.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Caleidoscop intelectual

Hamlet sovietisat

Teatrul Vakhtangov, una din cele mai bune scene din Moscova, a montat de curând Hamlet, în noua traducere a lui Michel Lozinski.

Textul n'a fost alterat, dar interpretaţia scenică a trebuit, natural, să se inspire din marxismul cel mai intransigent şi mai elementar.

Interesul a fost să se redea cât mai mult posibil impresia unui Hamlet activ şi hotărît, imaginea unei generaţii noi, opusă regalităţii feudale şi de a reprezenta luptele morale, pe care le susţine ca un simplu reflex al conflictelor sociale.

Regia e plină de sugestii care nu sunt în textul schakespearian. Convorbirea dintre rege şi regină are loc în patul conjugal.

Spectrul tatălui nu-i apare lui Hamlet. Hamlet însuşi joacă rolul spectrului. Ofelia nu e nebună, ea e pur şi simplu beată, etc. etc..

Cu toate concesiile făcute mentalităţii sovietice, spectacolul a fost primit cu severitate de critica oficială.

S'a obiectat că Hamlet nu e destul de optimist; toţi l-ar fi dorit vesel ca un membru al tineretului comunist. Se susţine deasemeni că „lupta claselor spre sfârşitul epocii feudale" n'a fost destul subliniată.

Aproape ofensător e faptul că s'a păstrat prea mare fidelitate textului original.

Nu e sigură menţinerea piesei pe afiş.

Micile amintiri

Autoarea romanului „Aurora l'amata" a scris o urmare cărţii sale, urmare care de altfel e o operă de sine stătătoare.

Titlul e „Le mer aviglie crescono nell'orto". — Minunile cresc în grădină.

Aceste minuni sunt micile mulţumiri de care s'a bucurat Aurora în tinereţe şi pe care n'a ştiut să le aprecieze îndeajuns.

Primul său bărbat, mult mai în vârstă decât ea şi care o iubea cu o dragoste de tată, moare curând. A doua oară se mărită cu Giuliano Rendi pe care-l adoră. Acesta însă, artist care nu-şi iubea real decât arta, o neglijează şi 'n cele din urmă o înşală.

Perechea se întâlneşte cu alta; şi cele patru destine se încrucişează, apoi se despart, mai mult sau mai puţin zdrobite.

Aurora, de altfel, şi-a păstrat bărbatul; dar el o neglijează din ce în ce.

Nenorocirea ei e maximă atunci când îşi pierde copilul.

Apoi nu mai e nici nenorocită măcar.

Ea trăeşte singură, apatică, resemnată, în aceiaşi casă la Roma, care mai păstrează amintirea tinereţii sale nepăsătoare....

Ultima parte a cărţii e cea mai reuşită.

Maria Borgese a ştiut să descrie, cu o artă consumată, acest sfârşit de viaţă, prin care nu trece nimic şi 'n care durerea însăşi se pierde în tăcere.

Băile lui Tiglatphalasar

Maurice *Dunand* a ţinut la „Academie des Inscriptions" din Paris o comunicare despre descoperirile sale în Tell'Ahmar, de pe Eufrat, pe locul vechiului *Til-Barsib*. Dunand, secondat de Thureau-Danging, reuşi să desgroape tot palatul regelui asirian *Tiglatphalasar III.* — un edificiu măreţ clădit din cărămizi crude. Numărul încăperilor era însemnat. Sălile de primire ale oaspeţilor aveau o lungime de 20 de metri; apartamentele particulare ale regelui şi familiei sale erau ceva mai mici. Cercetătorii francezi au găsit 130 metri de picturi murale, care reprezintă scene de războiu şi vânătoare. Numeroase odăi erau puse în legătură cu săli de baie conservate în perfectă stare. Odăile de baie mai există încă şi sunt prevăzute cu conducte care scurg apa într'un bazin mare, iar de aci în Eufrat.

Peste acest palat s'a clădit probabil un edificiu de piatră hetit, care a fost distrus de către regele asirian Salmanazar III. (850 a. Chr.) odată cu cucerirea Til-Barsibului. Inaintea hetiţilor, încă în sec. 14, a. Chr., a existat aci o necropolă ale cărei morminte mai ascundeau câteva sechelete şi resturi de vase.

Succesul feeriei

Eric Charell, regisorul german, care încântă de câtva timp publicul londonez prin fast şi imaginaţie — a întrecut toate aşteptările cu montarea unei feerii fantastice, o adevărată atracţie a stagiunii actuale.

Cele trei scene ale „Coliseum"-ului, se învârtesc simultan şi dau spectatorului încântat perspective veşnic variate.

Pe puntea Rialto, care se înalţă de asupra părţii din faţă a scenii, urcă şi scoboară sute de figuranţi îmbrăcaţi în costume felurite. Aceasta e scena finală din „Casanova". Londra niciodată n'a văzut atâta splendoare.

Piesa în sine e insipidă, valoarea ei literară şi dramatică e nulă, dialogul nu contează (majoritatea actorilor fiind străini, nu cunosc engleza), iar muzica contează prea puţin; cantitatea şi nu calitatea primează în această lucrare.

Cu toate acestea publicul e în extaz, fapt care întăreşte ideea că feeriile de mare spectacol pot rivaliza cu spectacolele cele mai serioase.

Cărţi de succes!

FUNDATURA CIMITIRULUI No. 13
de *Tudor Teodorescu-Branişte*

...Mahalaua românească este redată sub îndoitul şi paradoxalul ei aspect tragic şi comic în acelaş timp. Tipurile ridicule — funcţionarul mediocru, studentul agitator, etc., se întâlnesc în aceiaş carte cu tipurile tragice — boierul ruinat, socialist, prigonit, etc.

Textul cuprinde 20 de gravuri de d. I. Anestin.

Editura „Adevĕrul".

ŞTII SA-ŢI CREŞTI COPIII ?
de *Heinrich Lhotzky, trad. de A. Toma*

...Cu mâna pe conştiinţă, puteţi răspunde afirmativ la grava întrebare de mai sus ? — Ei bine, această minunată carte-sfătuitor a reputatului pedagog german Lhotzky vine să vă dea lumina şi priceperea necesară vouă părinţi şi educatori, în greaua artă de a forma fără a diforma tinerele odrasle, — în direcţia fizică, intelectuală şi morală.

Editura „Adevĕrul". Lei 50.—

Concursul lunar al Adeverului Literar

Subiectul: Flori de mucigai

Dăm azi rezultatul celui de al doilea concurs lunar al revistei noastre, care ne-a adus compoziţii mai lăudabile. Din numeroasele ms. primite alegem pentru cele trei premii următoarele, mărturisind greutatea clasificaţiunii şi valoarea ei pur practică:

Premiul 1. Lei 1.000, C. Luca, Iaşi.
Premiul 2. Lei 500, H. Marcel.
Premiul 3. Lei 300, D. Gregorian.

Premiile se achită în volume, după alegere, din editura „Adeverul".

Sunt deasemenea vrednice de menţiune răspunsurile d-lor Panait Cottescu, Nicola Ionescu, Gheorghe I. Biriş-Blaj şi Şapira Rubin, pe care le vom publica în limita posibilităţilor.

In acest număr publicăm bucata care a obţinut premiul I.

Concursul următor are ca obiect: *Sinteză scurtă şi literară a vieţii lui M. Eminescu* (după orice izvoare şi din orice punct de vedere).

Mss. se vor primi până la 1 Octombrie.

FLORI DE MUCIGAI, de Tudor Arghezi

Un mănunchiu de 25 poeme scrise în întunericul închisorii dela Văcăreşti. „Sunt flori zgâriate cu unghia pe tencuială în singurătate; sunt stihuri de groapă, de sete de apă şi de foame de scrum" ne spune însuşi autorul ispitit de demonul unei auto-definiri. Atmosfera pâcloasă şi sumbră a închisorii, se transpune în stihuri cizelate cu dalta şi colorate cu humă.

Contopirea armonioasă între trivial şi sublim, realizată atât de concret artistic în împerechieri de cuvinte şi în contorsiuni de expresie de un individualism proeminent, situiază poezia d-lui Arghezi într'un plan de concepţie, în afara tuturor influenţelor înaintaşilor.

In literatura română, d. Arghezi este nou, unic, neimitabil.

Imagini masive, dure, transpuse în expresii viguroase, plastice, păstrând o linie sinuos sensibilă dealungul tuturor vulgarităţilor voite, întâlnim în toate celulele închisorii d-sale. Alături de *„Ion Ion"* mort de suferinţă şi întins gol în beciul temniţei, printre şobolanii care l-au ros şi cu cârdurile de păduchi morţi pe trupu-i, îl găsim pe hermafroditul delicat ucigaş din *„„Fătăl*ăul" încadrat în expresii savuroase:

Cu vre-o câteva tulete
Mă tu semeni a femeie
. . . . . .
A miere şi a tiparoase
Hoitu tău miroase.

Sau îl vedem pe cârciumarul Cârnu cu tovarăşii lui şi cu Baba din *„Pui de găi"*, care miorlăe de durere că şi-a ucis pe întuneric fata, voind să ucidă altă fată.

Asistăm apoi la *Cina* delicvenţilor, dintre care unii îs ucigaşi şi alţii ispăşesc doar un vis, căci:

Tot una'i ce faci
Sau culci pe bogaţi, sau scoli pe săraci.

Ne urmăreşte obsedant închircirea vieţii în faţa suferinţelor fizice, redate în accente de o lapidară plasticitate:

Livizi ca strigoii şi şui
Strâmbaţi dela umeri, din şold şipicior
In blidul fierbinte cu aburi gălbui
Işi duc par'că sângele lor.

Tablouri de un tragism impresionant în *„Galere"*, când trec hoţii dintr'un tărîm în alt tărîm la muncă.

O Golgotă şeasă fără altare.
Pasul strâns lângă pas
Merge împiedicat ca un compas.
Şi palmele unite cu ciocanul, cătuşa şi pila,
Par'că se roagă cu de-asila.

Svâcniri de patimă, reclamate de imperativul erotic, sfâşieri lăuntrice transpuse în accente şi în încordări de o virilitate dureros constrânsă în: *„Streche"*, *„La popice"*, *„Tinca"*:

Cine ţi-a frământat carnea de abanos
Şi ţi-a băut oftatul mincinos?
. . . .
Cine ţi-a îngropat capul
Nebun
In braţele lui noduroase, păroase
Şi te-a înfrigurat fierbinte până'n oase?

Sadismul sufletului deformat hîd al paznicului e redat dureros de plastic în poezia *„Dimineaţa"*:

In colţ un condei
Inseamnă cadavrul şi-al unei femei
Bălaie, subţire, ea-şi ţine deschis
Pe lespede trupul, defunct paradis,
Pe când îşi arată gândul hîd
Paznicii vii, cari râd.

Tablouri de-o impresionantă luciditate a ultimului delir în *„Cântec mut"*.

Moartea înmănuchiază scene de un psihologism din care reiesă însăşi nimicnicia şi esenţa vieţii.

Din condică zece s'au şters
Vărsaţi în Univers.
. . . .
Portarul în drum i-a oprit
Şi'i numără'n boltă, cu băţul.
A morţii atroce şi grea impudoare
Desvălue cinic ce vor
In viaţă organele lor...

Atmosfera ţigănească a închisorii e conturată în linii de o mai uşoară adâncime psihică, dar de-un expresiv colorit specific în poeziile: *„Şatra"*, *„Convoiul"*, *„Generaţii"*, *„Munca"*, etc.

Bunici şi strănepoţi
Fac şcoală printre roţi.
Târâşul pe burtă,
Incălecarea scurtă.
Urcuşul, alunecuşul
Ca pluşul,
Paşii 'nceţi
Ca nişte peceţi,
Copita mută
Urma păscută.
. . . .
Şi toţi
Şi caii — sunt hoţi.

Volumul se încheie cu *„Ora de apoi"* în care viziunile de viaţă sunt tot mai şterse, suferinţele se învăluesc într'o mantie vaporoasă care se confundă pe încetul cu neantul...

In cer
Bate ora de bronz şi de fier
Intr'o stea
Bătu ora de catifea.
Ora de pâslă bate
In turla din cetate
. . . .
Azi noapte, soră
N'a mai bătut nici o oră.

Toate aceste stihuri inspirate de o puternică viziune poetică, în împletiri de cuvinte ce depăşesc verbul gramatical, de o simţire niciodată diluată, de un realism brutal; forţa aceasta de a desprinde din realitatea tangibilă, semnificaţia universală a lucrurilor, stimulând în cetitor o gândire proprie, această atitudine de respect în faţa manifestărilor realităţii concrete, în diversitatea lor iraţională, misterioasă şi hîdă, păstrând totuşi o linie armonios sensibilă, transmit emoţia artistică, risipesc torpoarea spiritului şi o înlocuesc cu o vibraţie.

Cu dreptate d. Arghezi ne spune:

Din mucegaiuri, bube şi noroi
Iscat-am frumuseţi şi preţuri noi.

C. LUCA-IAŞI

Şeherazade

Adorm Şeherazadele din noi,
Iar întomnarea vânătă s'aşterne
Şi numai vântul tânăr şi vioi,
Cu solzi mărunţi de freamăte ne cerne.

N'am cui surâde, n'am cui să mă plâng,
N'am cui din când în când să-i spun: iubito!
Eu zdrenţele visării mi le strâng,
In inima ce n'am mai dezrobit-o.

De n'ar fi drumuri aş uita uşor.
Dar coamele de pulbere aleargă...
Şi vreau să merg, dacă nu pot să zbor,
Vroesc să merg, chiar de-aş fi dus pe targă.

Alţi plopi să-mi dee, de departe-avânt.
Cum niciodată nu ajung la bine.
Când eu voi trece singur pe pământ,
Pe cer, să vie luna după mine.

Lumina ei se face rouă 'n zori,
Iar stelele sunt viitoare grindeni.
Oricât de mulţ se vor piti 'ntre nori.
M'oi întâlni cu iarba pretutindeni.

Arar, tristeţia-mi pâlpie zâmbind,
Când crinii, legănându-se în salbe,
Deasupra 'ndurerărilor întind
Neprihănirea boturilor albe.

Căci fulgii vremii ning fără ostoi,
De nicăeri un razăm sau povaţă.
Adorm Şeherazadele din noi,
Subt funigei de umbră şi de ciaţă.

GEORGE LESNEA

Succesele unei artiste

D-ra *Nutzi Penescu-Liciu*, primă balerină la Opera Română a fost angajată pentru întreaga stagiune de iarnă a Operei Mari din *Haga*.

A 3-a excursie spre Istambul-Eyub Prinkipo-Scutari

va pleca la 17 Septembrie a. c. şi se va înapoia la 23 Septembrie, durând astfel o săptămână.

Din cauza prelungirii şederii la Istambul cu 2 zile pline, deoarece s'a constatat că la primele excursiuni timpul era insuficient pentru vizitarea tuturor frumuseţilor şi comorilor de artă din Istambul, preţul excursiunei complecte este de

2660 lei de persoană

Inscrierile au început şi continuă zilnic la administraţia revistei „Realitatea Ilustrată", str. Const. Mille No. 7—11.

Bătălia dela Topliţa

— Amintirile unui fost cercetaş —

Observatorul român s'a dovedit a fi înfăptuit una din cele mai preţioase mişcări de tactică. Mascat cum nu s'a putut bănui şi cuprins în zona cea mai neatinsă de focul artileriei, ca fiind în imediată apropiere a frontului inamic, avea menirea să îndrume întreaga directivă a tacticei de luptă ce urma să izbucnească.

Aşezaţi, fiecare în poziţia prielnică, dar înghesuiţi pe aşternutul întins din cele trei mantale puse una peste alta, locatarii ascunzătorii infernale şi-au apropiat mai întâi sufletele.

— Ne spunem pe nume, băeţi; — hotărî sublocotenentul.

— ...

— ...

— Cum te chiamă ?

— Antonie: ai mei îmi mai spun şi Ninoni. Dar pe tine ?

— Camil.

— ...

— ...

— Pe tine cum te chiamă?

— Emil.

— ...

— ...

Erau în Impărăţia morţii, unde pătrund numai numele de botez.

Şi ploua mărunt; şi nici un semn de limpezire nu se arăta.

Pe la miezul nopţii răpunându-i oboseala, au hotărât să se rânduiască pentru câte jumătate de ceas, să doarmă. Doi să se culce, unul să rămâie treaz. Dar n'au ajuns la cea dintâi clipă de linişte şi muzicuţa telefonului a şi zbârnâit.

— Allo!

— Observatorul...

— Pornesc târâtorii.

— Linişte.

Cine erau târâtorii şi ce însemna linişte. Erau două consemne stabilite între observator şi Comandamentul de luptă, care însemnau: pornesc cei doi oameni ce se vor târî să mineze linia ferată la cele două intrări ale tunelului şi e timp prielnic, pe frontul inamic nu se observă nici o lumină şi nu se aude nici o pregătire.

Se apropiase dar, ceasul atacului general şi asta însemna încordarea tuturor nervilor.

— ...

— Allo!

— Tranşeia...

— Au sosit.

— Aşteptaţi ordine.

Şi ploua mărunt şi des; iar şanţul dela capătul ascunzătorii, se umplea cu apă noroioasă.

— Ce facem cu dinamita, băeţi?

Era cea mai însemnată grijă, de care trebuiau să se ocupe.

Peste jumătate de ceas, încăperea observatorului deveni o groapă ca oricare alta.

— Allo!

— Tranşeia...

— Stăm cu picioarele în apă...

— Feriţi telefonul şi dinamita !

— Le ţinem în spate...

— Acoperiţi-le cu mântăile...

— ...

— ...

Şi ploaia se înteţia.

— Allo!

— Observatorul...

— Porniţi târâtorii !

Mai bine aşa. Era nesuferit să aştepţi ud din cap până în picioare, când între dansul morţii şi liniştea aceea ucigătoare, nu mai era decât puţină vreme.

— Cu bine, camarazi...

— Cu bine...

— Aş lăsa cuvânt pentru ai mei... Dar credeţi că vă mai întoarceţi vre-unul în ţară ?

Antonie Basarab apucă pe târâtorul care a vorbit de mână, îi zâmbi frăţeşte şi îl întrebă:

— Unde locuesc ai tăi, camarade ?

— In Slobozia Bacăului.

— Mă iei şi pe mine de Crăciun acasă ?

Ostaşul se înveseli.

— Şi ce chişcă face mama !

Inainte să se fi lăsat cu genunchii în apă, târâtorul plescăi cu cinism din limbă :

— Ia ascultă, cămărade cu vorbă de muere. Tuleie la nas ai ?

— Am să am...

— Ei... Să bagi de seamă că chişca-i grea. Să nu mănânci două străchini de-odată... Să laşi porţia mea pentru masa de sară...

— ...

— Şi s'o mănânci de sufletul meu... dacă nu s'o întâmpla s'o mănânce alţii...

Fireşte, Comandantul de cohortă credea în moarte, într'aceeaş măsură în care credea şi târâtorul purtător de explozibil. Vorbise aşa, numai pentru încurajarea omului care pornea spre tunel. Dar cine să hotărască asupra întâmplărilor din vremea atacului ?

Celălalţ târâtor, tăcea însă ca pământul.

— Ei, cămărade, tu ai mamă ?... Ai pe cineva în lume ? — întrebă sublocotenentul observator.

— Hâ ?

— Ai mamă ?

— Am avut... vre-o cinci, şase... Cu cea din urmă vroiam chiar să mă însor...

Dintr'asta au început să râdă. Şi au râs atâta, că nu s'a mai ştiut clipa în care au pornit târâtorii.

Era tot întuneric. Dar de bună seamă s'ar fi bănuit zorile, dacă nu ar fi fost vreme de ploaie.

— Allo!

— Tranşeia...

— Târâtorii au pornit...

In momentul acela, tunurile artileriei române au înebunit. Indreptate cu traiectoriile în punctul în care îşi fixase inamicul atenţia, cam la patru kilometri de tunel, au început să urle şi să cutremure pământul atât de puternic, încât au făcut din fiecare trup omenesc deacolo, câte o maşină de carne vie, înfurnicată clipită de clipită, cu înţepături asemănătoare înţepăturilor de vespi.

In dreptul tunelului, aştepta electrizat un regiment de infanterie cu baioneta la armă. Lupta trebuia să ţie puţin. Atât de puţin, încât să nu prindă nimeni de ştire că moare. Iar în mijlocul tranşeiei din dreptul tunelului, la jumătatea regimentului, aşteptau cu buzele pe instrumente, oamenii unei fanfare zăpăcitoare de simţuri.

Ce se aştepta ?

— ...

— Allo!

— Observatorul...

— Ce este ?

— A căzut târâtorul dinspre inamic...

— A murit ?

— Geme...

— Allo!

— ...

— Allo!

Dar pentruce...

O detunătură infernală însă, vestea că celălalt târâtor îşi ajunsese ţinta.

O zvâcnitură comună fulgeră tot regimentul şi se împreună cerul cu pământul.

„Ura... ura... ura... ura... ura... ura..."

Tunurile bubuiau, fanfara clocotea... Iar printre rânduri se transformase moartea într'un animal gigantic şi clăfăia însetată lacom de sânge, bale reci. Atât... în clipele dela început.

Dar se ivi de undeva, de după spărtura liniei ferate prilejuită prin aruncarea dinamitei, o mitralieră; iar în rând cu ea, după câteva clipiri din ochi, încă două. Trei mitraliere, ai căror ochitori nu se vedeau nicăeri, dar ale căror ţevi fulgerau totuşi cordoane lungi de cartuşe.

Ura... ura... ura... ura... ura... ura...

Şi nu ştiai care ferbieau mai aprins: Valurile de aer ce difuzau undele sonore ? sau valurile de sânge ?

In vremea asta inamicul s'a desmeticit şi-a început împuşcăturile de pe unde se găsea, probând în felul în care porneau focurile, că se îndreaptă cu forţele spre tunel.

Deodată, o lovitură de artilerie grea a rupt linia telefonului ce lega observatorul român din apropierea tunelului, cu tranşeia în care era adăpostit Comandantul luptei. Iar asta însemna, după hotărârea sublocotenentului observator, că toţi cei trei aflaţi în ascunzătoare, trebuiau să se prezinte cu aparatul şi cu dinamita rămasă, la comandamentul de luptă pentru noui ordine.

Şi-a luat fiecare ce avea în grijă, au păşit balta în care se scursese apa de ploaie şi au făcut primul salt înapoi. Intrebuinţau ca mijloc de retragere, săritura de groapă. N'au ajuns însă la a patra săritură, şi s'a năpustit asupra lor un alt val de trupe, din care pricină mitralierele şi-au întors focul într'acolo.

Clipa aceea a fost pentru Comandantul de cohortă, mascat în adâncitura unui obuz de 305, cea mai înfiorătoare din câte poate vedea un om în viaţă.

Rostogolit lângă el, un caporal îşi vâra degetile în creerii descoperiţi de schijă, în vreme ce un soldat înebunit, începu să joace o bătută; nu a ajuns la al doilea chiot şi se răstogoli peste mormanul de cadavre înălţat înaintea lui, căci acolo bătea o altă mitralieră inamică.

Câteva clipe şi începură cele trei baterii germane de artilerie uşoară. Acum a prins văzduhul să înghită bucăţi de trupuri omeneşti. Ici se încrucişau, la trei patru metri în sus, ca nişte zburături de lemn, o mână cu un picior, ciuntite fiecare din alt corp. Dincolo se împrăştia ca aruncată din înalt, o masă de carne tocată. Nu era pas, nu era loc, unde să nu urle, ori să nu zacă cineva. La un moment dat un sergent înebunit subit, a început să împungă răniţi îmbrăcaţi în aceeaş uniformă ca a lui, cu baioneta în cap; dar n'a ajuns să ucidă pe al patrulea, că se prăbuşi ca un trunchi de copac. Şi când ziua s'a împrăştiat mai bine, de s'a putut vedea, Comandantul de cohortă lua aminte că nu mai era întovărăşit de nimeni. Iar când s'a recules şi a fost un moment în stare să înţeleagă tabloul ce se filma împrejurul lui, asemui cele ce i se desfăşura sub ochi, unui colţ de mare cu apă roşie, în care stâncile stau una lângă alta şi una peste alta. Atâta sânge amestecat cu apă era, şi atâtea cadavre şi mormane de cadavre zăceau lângă el.

Goarne, răsunet de fanfare, urale, urlete, gemete, ornamente încrucişate din trunchiuri de carne, sânge... Acesta era filmul care se juca înaintea simţurilor înebunite ale Comandantului cohortei Petru Rareş, când îl supără şi pe el o schijă de obuz.

VLADIMIR CORBASCA

Neothomismul

In filosofia franceză din ultimii ani, neothomismul este o mişcare de idei foarte activă şi sigur orientată. Orientarea aceasta către sistemele de gândire ale evului mediu şi tendinţa binesusţinută, a reabilitării valorilor culturii medievale în judecata contemporanilor; considerarea în deosebi a thomismului, chintesenţă a scolasticei, ca singurul reeducator al spiritului modern adânc turburat, se încadrează într'o formulă generală: restaurarea catolică. Acţiunea aceasta, ale cărei prime începuturi se leagă de numele cardinalului Mercier şi şcolii din Louvain, şi se continuă prin figuri reprezentative ale culturii franceze contemporane ca: Jacques Maritain, Henri Massis, Ch. Maurras şi în deosebi Etiene Gilson, cred că stă în strânsă conexiune cu o problemă de actualitate foarte desbătută: criza culturii moderne. Incontestabil că reflexiunile spengleriene asupra temei şi destinului culturii europene de azi, au un temei. Neothomiştii francezi ajung la preconizarea unei restaurări universale a valorilor catolicismului, nu pornind direct dela constatarea unei crize de cultură, în sensul în care o înţelege Spengler, ci dela existenţa unei crize politice şi sociale. Se ştie ce loc important ocupă problemele sociale şi de filosofie politică în istoria spiritului francez. Neothomismul în planul iniţiatorilor lui, va însemna o restaurare tridimensională: spirituală (o concepţie filosofică perfect unitară şi coherentă cum este sistemul thomist) socială (ideia unei societăţi organice) şi politică (restabilirea principiului de ordine, autoritate şi ierarhie realizat numai în cetatea medievală). Inlăturarea anarhiei şi crizei sub toate aspectele ei, poate rezulta numai din educaţia spiritelor într'un sistem unic de idei. Şi acesta nu poate fi decât catolicismul, filosofia catolică; adică thomismul.

In reabilitarea filosofiei thomiste, şi a scolasticei în genere, opera lui Etiene Gilson este cu totul remarcabilă, atât prin competenţa-i unică în cunoaşterea isvoarelor (profesorul dela Sorbona e poate cel mai adânc cunoscător al culturii filosofice a evului mediu) cât şi prin disciplina gândirii, exprimată frumos şi elegant. Cărţile „Etudes de philosophie medievale", „La philosophie de Saint Bonaventure", „La philosophie au moyenage", „Le thomisme", şi, ultima, lucrare de sinteză, „L'ésprit de la philosophie medievale" sunt o impresionantă şi adâncă răscolire şi analiză a gândirii medievale. Istoric al filosofiei, Gilson, spre deosebire de ceilalţi, nu intenţionează atât o reactualizare a ideilor şi concepţiilor evului mediu, ci mai mult o reabilitare în judecata istorică, severă pentru acele concepţii şi idei din cauza unei subpreţuiri izvorâtă din ignoranţă. Gilson vrea să demonstreze că între timpurile moderne şi cultura şi civilizaţia medievală nu stăpâneşte un abis, aşa cum o prejudecată curentă adânc înrădăcinată o vrea; că filosofia medievală care trebue judecată în ea însăşi, în mediul în care se desvoltă şi prin perspectiva acelui timp, este prefaţa şi introducerea gândirii şi ştiinţei moderne pe care, înainte de Renaştere, le conţinea în germene; şi că este cu deosebire fals şi superficial a nega orice legătură şi continuitate de idei între Scolastică, Renaştere, şi lumea modernă. Trebue să recunoaştem că teza lui Gilson se sprijină pe argumente serioase şi concludente. Eruditul profesor dela Sorbona, unde a creat o vie dorinţă de adâncire a unei epoci de cultură şi civilizaţie, ignorată şi descalificată, este un cald şi convins admirator al cugetării scolasticei. In primul rând afirmă că evul mediu nu este, cum s'a spus până la saturaţie, o simplă „epocă de absorbţie şi asimilaţie intelectuală". Oricât ar părea scolastica o pură cristianizare a lui Aristotel, a cărui comentare e ocupaţia de predilecţie şi oarecum profesională a erudiţilor călugări, filosofia medievală e mai mult, decât o subtilizare a aristotelismului. Dacă ideia thomistă a structurii universului fizic împrumutată fizicei calitative a lui Aristotel, e în esenţă o idee eminamente aristotelică (şi citarea teoriei probelor ar fi suficientă pentru a o dovedi), principiile metafizice ale filosofiei creştine depăşesc planul elenismului şi al concepţiei aristoteliciene. In treacăt e de amintit că s'a dat mai multă importanţă „Fizicei" decât „Metafizicei" din opera lui Aristotel. Filosofia creştină se desparte de elenism prin aceea că ea se fondează pe o idee a fiinţei divine, la care nu s'a ridicat nici Platon nici Aristotel.

Dar şi sub alte raporturi metafizica scolasticilor înseamnă un progres faţă de gândirea elină şi neoplatonică. Fără a întârzia prea mult asupra detaliului, e suficient să amintim ideia creaţiunii, care împreună cu ideia judeo-creştină a Fiinţei, introduce o diferenţă fundamentală între universul lui Platon şi Aristot şi cel al Creştinismului. Ideia de finalitate e inexistentă apoi în filosofia greacă. Scurt, Gilson are destule argumente să dovedească netemeinicia acuzaţiei după care scolastica, reprezentată prin fructul ei cel mai copt şi mai perfect: thomismul, ar fi lipsită de originalitate în gândire şi de putere creatoare, şi să-i refacă prestigiul. Entuziasmul lui Gilson pentru evul mediu mai are însă la baza lui şi motive de ordin estetic. In ochii săi acest frumos întreg arhitectonic care este thomismul, posedă acel gen de frumuseţe abstractă pe care-l au înlănţuirile riguroase şi impecabile de raţionamente matematice.

H. Massis mai puţin filosof şi mai mult critic şi literat, vede salvarea culturii occidentale numai în raţionalismul catolicismului. Ideea romană care stă la temelia civilizaţiei europene şi latinitatea îşi găsesc exprimarea, deplină numai în filosofia catolică, în eternă antiteză cu mistica asiatică spre care a înclinat totdeauna sufletul german. Raţionalismul catolic, realizat superior în lumea evului mediu ar fi deci unicul refugiu sigur din haosul contemporan, datorit în mare parte metafizicei germano-asiatice. Dacă există o criză a culturii, ea există în măsura în care spiritul culturii a fost corupt de această metafizică, antipodul filosofiei aristotelic-creştină.

Şi mai categorică este poziţia lui Jacques Maritain. Pentru acesta filosofia thomistă are valoare de dogmă absolută şi necriticabilă. Tradiţia aristotelică e singura direcţie normală şi sănătoasă de urmat în gândire.

Filosofia sublimului „doctor angelicus" este ridicată la rangul unui criteriu exclusiv de selecţie a valorilor spirituale contemporane şi la înălţimea unui punct de reper absolut. Thomismul nu are numai o valoare istorică, ci e o formulă nouă de viaţă filosofică. Pentru Maritain, care ne-a dat nişte „Elemente de filosofie" orientate exclusiv după buna tradiţie aristoteliciană (Aristotel şi Saint-Thomas sunt singura filosofie posibilă), întoarcerea la scolastică şi thomism are o prestanţă mai mare decât întoarcerea la Kant pentru Fr. Lange. Inapoi la valorile şi concepţiile evului mediu, pe toată linia! Depe această poziţie absolută întreprinde critica celor trei reformatori ai lumii moderne: Descartes, Luther şi Rousseau care au rupt echilibrul spiritual al omenirii, provocând anarhia ideilor şi degringolada tuturor valorilor, care nu pot avea stabilitate într'un sistem relativist. Din acelaş punct de vedere întreprinde şi critica filosofiei bergsoniene, atacând mai cu seamă cele două teme fundamentale şi noui ale ei: durata, care contrazice ideea catolică a unui univers închis şi static (ceeace face Dumnezeu e perfect, deci etern) şi intuiţia, care pretinde a da o cunoaştere superioară celei raţionale (pentru thomism raţiunea fiind singurul instrument superior de cunoaştere). Pentru Maritain, laicizarea thomismului, în sensul punerii lui la temelia oricărei forme de viaţă spirituală echivalează cu o refacere a culturii.

Neothomismul, raţionalist şi creştin, se consideră ca o nouă formulă de viaţă filozofică. Punem problema: e posibilă o întoarcere la evul mediu şi o prelungire a vitalităţii lui spre formele unui neomedievalism? Corespunde sistemul thomist necesităţilor lumii moderne, pentru a pretinde o revalorificare mai mult decât istorică? Se justifică neothomismul, ca formulă nouă de viaţă spirituală şi restaurare filosofică? Nu. Din următoarele consideraţiuni. Culturile îşi au istoria lor. Un sistem de idei iese din organicitatea mediului, dintr'un cadru general. Istoria ideilor îşi are o logică a ei, după care orice problemă nouă modifică configuraţia aspectelor vieţii spirituale, direcţionând preocupările omenirii spre orizonturi mereu inedite. Se petrec astfel acele schimbări calitative care, pentru a fi sesizate cer un anumit simţ al noutăţii. O poziţie şi o atitudine este legată de un anume timp. Acesta, odată consumat, e depăşită şi acea poziţie care se lega de el. E depăşită pentrucă inteligenţa omenească e activă şi inventatoare. Se pare chiar că însăşi existenţa timpului e dată prin aceste schimbări. Dac'am sta mereu pe loc, neschimbând nimic, imobilitate eternă, n'ar fi timp. Materia nu cunoaşte timpul, pentrucă nu are conştiinţă. Şi deaceea nu are nici istorie, decât pentru noi oamenii, care avem durată istorică pentrucă avem conştiinţă şi memorie. Timpul nu există decât pentru noi.

Astfel între epoca modernă contemporană şi evul mediu s'au interpus patru secole de ştiinţă pozitivă, coordonată nouă în constituţia culturii, pe care a modificat-o profund. A schimbat psihologia şi orientările omenirii, ca orice experienţă nouă. A creat cultura după calapodul ei, rupând din toate punctele de vedere cu evul mediu, şi înlocuindu-i problematica lui cu o alta. Am putea susţine că faptul acesta considerabil care este creaţiunea ştiinţei pozitive, a trecut fără să imprime semne indelebile în structura spiritului omenesc? Absurd cu desăvârşire. Atâta vreme a trăit omenirea fără valorile evului mediu. Se afirmă că ştiinţa e insuficientă, şi că trebue depăşită. Timpul nostru se îndreaptă spre o eră metafizică. Mai exact, se spune că se întoarce la metafizică. Se poate. Nu discut aci valabilitatea acestui punct de vedere. Pe el se sprijină neothomismul când preconizează întoarcerea la evul mediu. Intoarcere? Dar asta presupune o simplificare imposibilă a procesului istoric: ştergerea cu buretele peste tot ce-a urmat scolasticei. Din tot ce-a ţesut istoria, tabula rasa. Numai destrămând acest proces poţi reveni la trecut. Dar creaţiunea ştiinţei e un fapt consumat, după care ne-am format aşa cum suntem azi, şi care a creat condiţiuni noi de înţelegere a realităţilor. E o absurditate a presupune o identitate de structură între evul mediu şi vremea noastră. Or, fără această condiţie nu se poate vorbi de o revenire la trecut. Se preconizează pe de altă parte o *adaptare* a thomismului la vremurile noastre. Un sistem şi o formulă sunt date în anume condiţii. Or, e numai logic a spune că din moment ce acele condiţii au fost depăşite, şi cine ar putea spune că nu am depăşit condiţiile de înţelegere şi viaţă ale scolasticei, a căzut şi formula pe care au creat-o. Istoria creşte în complexitate. Chiar admiţând că ştiinţa nu mai satisface nevoilor spirituale de azi, nu se poate vorbi de o întoarcere la thomism (care era la un loc, ştiinţă, filosofie şi politică pentru timpul său) tocmai fiindcă între noi şi thomism există incontestabil faptul ştiinţei. Omenirea nu e nicicând mulţumită de stările prezente. De la *a*, s'a trecut la *b*, la *c*,... etc. S'a depăşit o poziţie pentru insuficienţa ei. Dacă evul mediu era în sine perfect — aşa cum le place să creadă neothomiştilor — nu aveam Renaşterea şi cele ce au urmat. E firesc atunci ca, pentru a relua schema alfabetică de mai sus, nemulţumită de o stare *(a)* omenirea să treacă la alta (b). Şi odată consumată şi depăşită şi aceasta să se treacă înspre alta. Acesta e mersul istoriei. Ne vom întoarce atunci la poziţii odată depăşite, pentru insuficienţa lor? Respectiv la thomism?

Din principiu, orice revenire la trecut (însuşi termenul o subliniază) presupunând o retrăire a valorilor unei lumi descompuse, e imposibilă. Istoria empirică o dovedeşte pe de altă parte. S'a vorbit în timpul Renaşterii de o întoarcere la antichitatea clasică. Or, e ştiut că Renaşterea nu a fost câtuşi de puţin o revenire. Ci a fost o epocă nouă în istorie. Peste tot nu există întoarceri. Sunt schimbările calitative care dau unicitatea momentelor istorice.

In concluzie, despre o reabilitare pur istorică a evului mediu ar putea fi vorba. Despre o restaurare şi prelungire a vitalităţii thomismului, nu. După cum am încercat să o arătăm. Neothomismul care a provocat oarecare sgomot în Franţa, nu poate fi o acţiune filosofică fecundă. In genere de altfel intelectualismul excesiv al thomismului, este sec, lipsit de sevă, de elan constructiv, de impuls creator. Un formalism abstract şi schematic în care nu mai putem crede după ce am descoperit caracterul profund dinamic al vieţii, şi dupăce cugetarea a cunoscut filosofiile vitaliste.

Neothomismul este o mişcare trecătoare, un flux, care chiar dacă ar reţine câtva timp atenţiunea filosofică nu va da rezultate, nu poate da rezultate mari, afară de istoria filosofiei.

Pentru cercetarea filosofică însă, ca să nu vorbim de cât despre aceasta, e o acţiune arbitrară şi o formulă neviabilă. Desgroparea trecutului nu are valoare filosofică, ci e de interes istoric. Neothomismul e cu desăvârşire irelevant.

N. TATU

Primii paşi

Agonia

Cei trei doctori chemaţi, după ce examinară bolnavul îşi făcură semn cu capul.

— Starea e gravă. Un moment să rămânem singuri şi vă vom spune precis, doamnă... Dacă n'ar fi bătrâneţea...

— Ah... Poftiţi aici.

Şi doctorii eşiră din camera bolnavului care rămase singur pentru mai multă vreme.

Auzise toată convorbirea celor trei doctori cu fata lui, doamna X. Dacă n'ar fi bătrâneţea. Aşa e. Dacă ar fi mai tânăr ar mai fi o speranţă; Dar aşa... Slabă nădejde... Totuşi... Sunt trei doctori, vor putea să-i facă ceva pentru a-i înlătura *uremia*. Chiar vre-o operaţie de va fi nevoe. O va suferi. Dar nu, operaţie nu-i vor putea face căci are inima slabă şi nu va putea rezista. Şi iarăşi îl cuprinse desnădejdea. Va muri. Dar nu. Dumnezeu îi va ajuta să mai trăiască. Să mai trăiască doar până'şi va vedea nepotul mare.

Nepotul lui, fiul doamnei X împlinise trei ani. Singura lui dorinţă era să-l ducă el întâiu la şcoală. El să-i cumpere primul ghiosdan şi primele cărţi.

Nu. Dumnezeu îi va ajuta să-şi vadă împlinită această ultimă dorinţă. Şi în minte îi apăru imaginea copilului cu ghiosdanul în mână, alături de el, *tata moşu*. Şi se vedea astfel intrând pe uşa şcoalei... Dar doctorii nu-i vor putea face nimic? Dacă va muri acum? Ştia el că uremia e grozavă. Doamne, Doamne, şi ochii bătrânului se ridicară rugători spre cer.

Se însera. Soarele arunca ultimele raze, roşiatice. care pătrundeau până la patul lui, prin fereastra cu transparentul încă nelăsat.

Undeva, departe la un regiment se auzea goarna sunând stingerea. Să fie oare ultima dată când mai aude stingerea. Să fie oare acestea ultimele raze ale soarelui, pe care le mai vede? Oare mâine în zori va mai fi? Va mai vedea încă odată răsăritul soarelui?

Un scârţâit de uşe se auzi şi în camera întunecată intră unul din doctori. Vroi să-l întrebe dacă mai e vre-o nădejde, dar nu putu. Vocea-i slăbise de peste zi. Ingână ceva înăbuşit. Doctorul păru că-l înţelese căci îi răspunse vesel:

— Incă o zi, două şi ai să te faci bine. Iţi voi da un medicament bun. Să cauţi să-l ei.

Abia putu îngâna un *da*. Doamne, mari sunt minunile Tale. De-ar scăpa şi de data asta. Ce bine ar fi.

Doctorul luă ceva depe masă şi eşi. Uşa rămase întâmplător deschisă.

— Nu mai poate nici să vorbească.

— Nu cred să mai reziste până mâine.

— Să-i facem o injecţie cu cafeină.

— Cunoştinţa şi-o păstrează încă.

— De înghiţit poate să 'nghită?

— Nu cu mare greutate.

— Apoi să-i facem injecţia. Poate să-l mai ţină până dimineaţă.

— Imposibil.

Cum? auzise bine, sau i se păruse. Doctorii vorbiseră astfel? Cum? Aceasta să fie ultima seară? Mâine nu va mai apuca zorii zilei? Dar nu; asta nu se poate. Nu se poate. N'au vorbit doctorii. I s'a părut lui.

Unul din doctori intră cu siringa în mână.

— Să-ţi facem o injecţie, ca să te faci bine.

Nu zise nimic. Ar fi vrut să-l sdrobească dar nu putea. Forţele-i erau slăbite. Rămase nemişcat.

După ce-i făcu injecţia pentru inimă, doctorul eşi afară, de astă dată închizând bine uşa.

Va să zică nu mai era nici o speranţă. Nu fusese o părere a lui. Chiar aşa vorbiseră doctorii. Ii auzise bine. Deci nu va mai apuca ziua de mâine. Totul era sfârşit.

Se auzi scârţâit de uşi, şi voci de bărbaţi. Un suspin din camera vecină. Doctorii plecaseră.

Cineva intră în cameră, privi cu milă spre el şi ridicându-se spre icoana ce atârna pe peretele din faţa patului, aprinse candela.

Ar fi vrut să ţipe, să strige. Puterile însă îi erau slăbite. Abia putu să facă o mişcare înceată şi desnădăjduită. Era pierdut. Nu mai era nici o speranţă.

Persoana care aprinse candela eşi. Era din nou singur. Ochii-i rămăseseră îndreptaţi spre icoana luminată slab de palida lumină a candelei. Lângă icoana Maicii Domnului era o cruciuliţă. Da. Cruciuliţa lui dela strămoşi. Fusese pusă pe pieptul fiecăruia din morţii neamului. Şi la bunicul şi la bunica lui, şi la tatăl şi mama lui; şi la soţia lui acum câţiva ani. Şi acum desigur i-o vor pune şi lui pe piept.

Când îi murise nevasta, după înmormântare, fata, doamna X, o pusese din nou la icoană. Şi era atunci o seară întunecoasă tot ca acum. Stătea amărât pe pat şi văzându-şi fata cum atârnă cruciuliţa aceia în perete lângă icoană, se întrebase: Oare pentru cine te vei mai coborî de acolo? Da, da, şi-aducea bine aminte. Aşa se întrebase, căci cruciuliţa asta nu era luată din perete decât în asemenea împrejurări. Şi cu ce frică se gândise la sine.

Şi acum iată că de ceiace-i era frică, se va împlini în curând... Se şi văzu întins pe pat, galben, cu mânile încrucişate, şi lângă mâini pe piept cruciuliţa bătrânească.

Dar nu, nu va muri. Dumnezeu îl va ajuta să se ridice şi de data asta. Par'că n'a mai fost el bolnav tot aşa de rău? Şi ochii-i se fixară pe icoana Maicii Domnului. I se părea oare, sau într'adevăr figura depe icoană mişca? Privi mai atent. Nu, nu era părere. Maica Domnului întinsese mâinile spre el. Da. Iată acum a apărut şi cercul de aur în jurul capului Sfiintei Fecioare. Mişcă. E aevea. Da. Parc'ar vrea să spună ceva, căci uite mişcă din buze. Simţi cum din ce în ce se pierde într'o amorţeală. Iată că Maica Domnului a dispărut deodată. Acum toate îi fug înaintea ochilor. Gemu înăbuşit.

Putu auzi mişcări repezi, şi printre lucrurile din casă care se mişcau, zări pe fata lui cu ochii umeziţi de lacrimi. Mai gemu încet.

— Tată, tată.

Nu mai simţi nimic. Ochii-i rămăseseră pironiţi pe icoana de unde Maica Domnului dispăruse.

O respiraţie din ce în ce mai rară şi mai grea.

Căzuse în comă.

. . . .

A doua zi când Soarele îşi trimitea primele raze veselă asupra oraşului, în camera lui, bătrânul şedea întins pe pat, cu mâinile încrucişate şi lângă mâini pe piept, cruciuliţa care coborâse din perete şi de astă dată.

Şi razele Soarelui îl înveliră în mantia lor luminoasă.

La icoană, candela pâlpâia încet, luminând palid chipul slăbit al Maicei Domnului.

RADU VOINEA

Efemer

O tăcere albă, împietrită.
Un ţipăt a tăiat cu sabia ruginită
Şi mă desprind fruct greu şi copt din copac.
Lumile îşi joacă sarabanda
Cu frenezia unor clipe primare;
Vremuri apocaliptice vin.

Viaţa îşi lăsă pe ape bărcile de salvare.

A prins să mă legene în hamacul ei existenţa.
Iubirea ta era luminoasă-cale lactee,
Ochii noştri şi-au amestecat fagurii
Şi ne-au strâns mâinile ca o sferă caldă.

Iubirea ta îşi târâşte fastul-procesiune papală.

Am deschis uşile larg de primire.
Clipele şi-au lăsat amprentele;
Au pătruns în sufletul meu cu paşi de recepţie,
Mici, ca nişte pitulici.
Şi iată că s'au mărit în timp-sori.
Le voi privi iarăş cu ocheanul întors.

Dorinţa mea şi-a înflorit lothusul o zi.
Păcat că luna nu i-a sărutat pocalul.

IAVONA

Odată 'n viaţă

Ochiuri mici de ghiaţă albă, învelită în şuviţe subţiri de fire de aur, cu picăţele argintii şi totdeodată de culoarea rozelor, văd în căldarea arămie aşezată pe scăunelul pirogravat de lângă mine. In faţa mea o masă mică. Două pahare, unul gol, altul plin pe jumătate cu un vin roşu, care dă acum în gălbui, câte-va cioburi murdare ale unui pahar de cristal vechiu; două sticle de vin goale, răsturnate şi-o sticlă plină pe trei sferturi, în picioare; o faţă de masă albă, brodată pe de margini şi pătată pe ici-colo cu vin, cu boia şi cu ouă, împodobeau mescioara.

Somnoros, casc şi mă ridic în picioare.

— „Hei! Chelner, plata!"

Chelnerul, un tip cu părul lins, aşezat egal de-o parte şi de alta a cărării, cu hainele de-un albastru închis şi cu un şervet alb ca laptele pe braţul drept, vine repede din fund; scoate un carnet gros, îndoaie vre-o douăzeci de foi şi scrie cu un creion violet trei cifre mari pe-o foaie. Imi rupe hârtia şi mi-o dă:

— „Poftim.

Ii plătesc şi-mi ajută să-mi iau pardesiul şi să-mi iau umbrela. Restaurantul, deabea acum începuse să se umple. Lumea venea din ce în ce mai multă. Oamenii aşezaţi aproape la fiecare masă, mănâncă, chefuesc şi râd. Chelnerii fug de la masă la masă, iar difuzorul răguşit de prea multă sforţare, pare că se uzează treptat, treptat.

Când să deschid uşa restaurantului, mă întâmpină un prieten:

—„Ce surpriză! Cum, tu singur, aci?"

— „Azi dimineaţă mi-am luat bacalaureatul şi înţelegi"...

— „Şi cum... chefueşti singur?"

— „Da, îmi place să fiu mai mult singur decât..., dar la revedere, sunt obosit".

— „La revedere"

Şi-am închis uşa. El se uită după mine multă vreme, nu m'a înţeles deloc, mă credea ori beat, ori nebun Mie însă, nu-mi stătea gându' la el, ci la sărmana bătrânică, care mă aştepta cu supa caldă încă şi care, de sigur că era îngrijorată că azi îi întârziasem ceva mai mult.

ADRIAN ZAHAREANU

Un caz de turbare*)

După trei bătăi cu un deget mic şi nervos, Doamna Zoltan deschise uşa, se opri puţin, oarecum discretă, sau poate precaută, şi aşteptă s'o invit în birou. Văzând că invitaţia întârzie, închise uşa, păşi uşor, dar ostentativ, cu foşnete, cu opriri şi iar porniri, şi cu dregeri de glas.

Am luat obiceiul de a nu ridica deodată capul, mai ales când zăresc o siluetă feminină, neanunţată, căci altfel o obligaţie de bunăcuviinţă ar impune să mă ridic şi — ţinând seama de lungimea biroului — să stau în picioare o vreme apreciabilă. Fenomenul însă se produce mai impresionant: îmi caut de treabă, până ce silueta a ajuns în faţa biroului şi atunci — întrucâtva surprins — mă scol brusc şi cer scuze. Efectul e dublu: doamna vede că n'am vreme de pierdut şi totuşi apar destul de afabil.

— Bună ziua, domnule... Viu direct dela dl. general, şeful d-voastră, care ascultându-mă şi citind plângerea aceasta a pus rezoluţie ca d-voastră să daţi, în ce priveşte eliberarea provizorie a soţului meu, un referat... favorabil.

Intre „referat" şi „favorabil" pauza fu punctată de roua ochilor doamnei Zoltan. Capul cu pălăriuţa dată copilăreşte pe ceafă, arată doi ochi mari şi destul de umbriţi, pentru ca bobii lacrimilor să se evidenţieze. Imi întinse hârtia, aplecându-şi peste birou matasa sensibilizată de valurile pieptului subit agitat.

— Sunt zdrobită de durere, vă rog să mă credeţi. Soţul meu e cu totul nevinovat. Am dovedit aceasta şi domnului general. Vinovăţia o poartă întreagă plotonierul Covăsneanu. El e autorul fraudelor, iar soţul meu e nepătat. E un om ideal de corect, ideal soţ şi ideal părinte. In numele menajului nostru sărac dar cinstit, al copilului şi al meu... vă rog daţi avizul de eliberare.

Iau hârtia, pe care nu văd nici un ordin de „referat favorabil", invit pe doamna Zoltan să ia loc, şi pe când citesc plângerea, batista doamnei usucă lin colţurile ochilor, după care puful roz aleargă furiş pe cei doi obraji de caisă.

Femeile au cultul suferinţei. Simt mai puţin în adâncime, dar exteriorizează mai estetic. Sexul lor stă de veghe oridecâte ori *linia* e în pericol. Bărbaţii dimpotrivă simt durerea mai adânc; de aceea, poate, ei plâng aşa de urât; aproape hidos.

In jalea unei femei *linia* se păstrează cu gesturi neostentative, ci instinctive. Imi amintesc că nu de mult condusesem pe un biet prieten în „garsoniera" lui dela Belu. Iubita lui, profund — şi cred sincer — îndurerată, în clipa când preotul psalmodia invocaţia ultimului sărut, trebuind a-şi ridica vălul depe faţă, a strecurat sub el poşeta, pulverizând făgaşele inestetice ale lacrimelor. Gestul îmi apăru cu totul natural şi la locul lui, ca şi ţipătul ce i-a urmat şi ca şi leşinul peste trupul prietenului odormit.

— Vă rog să aveţi milă de-o soţie ce sufere cumplit. Ţin să vă previn că acolo, la uşă, aşteaptă şi doamna Covăsneanu, soţia plutonierului. Eu n'aş putea cere să n'o primiţi; e şi ea soţie; dar să nu credeţi nimic din tot ce v'o spune. Plutonierul doar era cel care ţinea facturile.

— Iar locotenentul Zoltan banii.

— Da, dar banii nu dispar când actele sunt în regulă.

— Doamnă, îmi potrivesc eu un glas cât mai puţin crud, eu cunosc bine dosarul şi vinovăţiile. Manutanţa a fost defraudată cu peste trei sute de mii de lei. Faptele sunt dovedite în mare parte.

— Dar cine a luat banii? Noi ducem o viaţă modestă. Uite-te dumniata: Haină e asta? Blană e asta, c'o port de cinci ani. Ce s'a făcut cu banii?

— Doamnă, lucrul acesta se va vedea la proces.

— Bine, dar până atunci...

— Eu, referat favorabil nu pot face. Imi pare foarte rău.

— Vă rog, vă rog...

Biroul prinse a răsuna în triluri bemolate şi sughiţuri înecate.

— Doamnă, vă rog, opriţi-vă plânsul... Eu mai am mult de lucru, şi lacrimile d-voastră...

Două boabe se înfig curioase în gropiţele obrazului, urmărindu-şi efectul, iar doamna Zoltan se ridică.

— De ce-mi nesocotiţi suferinţa, domnule?...

Şi mă străpunse cu două priviri de pumnal. Prevăd cuvinte mai tari, strigăte, poate o ameninţare de interpelare în parlament. Ori ce-ar fi îmi impun abţinere şi înţelegere. Biata femee! Desigur că-şi iubeşte mult soţul. O alta nu s'ar tortura de lipsa lui... Dar logica sentimentală nu e şi logica paragrafelor penale. De altfel nici logica penală nu are înţelegerea în suflete lovite. Că societatea le utilizează pe-amândouă, asta e altceva.

Pe chipul doamnei hotărârile încep a alerga în pâlcuri repezi. O văd după mişcările buzelor şi sprincenelor. La care se va opri?

Vreau să-i restitui cererea...

Buzele i se ridică, se muşcă, se întind şi de-odată şoptesc cu răsuflarea apăsată, ca o octavă gravă de violoncel.

— Atunci!... voi turba!

— ? ? ! !

— Nu credeţi? O nenorocire nu vine singură. Da, voi turba!

— Dar nu e nevoe...

— Dacă nu-mi daţi aviz favorabil, peste două zile voi fi cu sângele în ochi şi fiarele în mâni; voi muşca. Ochii aceia... Mânele acestea... Dinţii...

— Dar doamnă, aşteptaţi să vă treacă mâhnirea...

— Ce mâhnire, domnule?! Acum câteva zile m'a muşcat un câne turbat. Da, turbat! Uite aşa-i curgeau balele.

— Ah! Fac eu cu respiraţia oprită, şi n-aţi fost la antirabic?

— Asta depinde numai de d-voastră, domnule...

A! Vasăzică un mic şantaj! Asta mă indignează. Turbată la propriu, ori la figurat, oficiile procurorilor s'ar reduce la jucăriile cânilor turbaţi, dacă m'aş lăsa impresionat. Să-şi facă injecţie dacă e adevărat, iar dacă nu...

Ca şi cum aş fi gândit „cu glas tare" asupra îndoelei mele, observ că doamna se agită, ochii i se măresc, răsuflarea i se amplifică. Să ştii că leşină, sau, Dumnezeule! turbarea nu întârzie. Colţurile gurii se ridică în rictus. Un fior rece îmi trece prin vertebre; privesc spre uşă; intenţionez să şi plec, dar doamna Zoltan îmi taie drumul. Iat-o lângă mine. Aştept să-i văd sângele în ochi... dinţi... mânile...

Intind mâna spre clopoţel. Să chem uşierul. Doamna mă apucă strâns cu mâna dreaptă. Inlemnesc. Ce să fac? Mă fixează drept în ochi cu pleoapele strânse. Niciodată n'am văzut doi ochi mai... negri... Mâna stângă i s'apleacă puţin şi...

— Citesc în ochii d-voastră, domnule, că nu mă credeţi. Uite, aici a sărit cânele. Avea un metru de înălţime... Să vă arăt...

— Doamnă, vă cred, zău...

— Să vă arăt muşcătura. Doamna Zoltan e o femee cinstită,

— Doamnă Zoltan! Imi daţi voie,... eu n'am zis că...

— Nu! Priviţi!

— Vă rog! Ce? Aici e institut antirabic? ridic eu puţin glasul.

Zadarnic! Rochia s'a ridicat. Acuma ce să fac? Dumnezeu e deasupra sus, doamna Zoltan alături. Sunt un om cu frica lui Dumnezeu, e drept, dar de doamna Zoltan am prins o frică... Trebue să mă uit, îmi zic. Dar numai aşa, fugitiv, şi o singură dată. Coapsa cu ciorapul lucios şi mulat;... sus, dela marginea ciorapului în sus, ciorapul s'a isprăvit. Nici o rană! Ah! Va să zică e o... Dar indiscreta maşină mică se descleaştă, ciorapul se răsfrânge... şi două semne roşii apar. Nu prea mari. In muşcătura lui acel câne lup, cu toată turbarea lui, avusese un sentiment de oarecare cruţare, pentru coraliul local. Işi infipsese numai incisivii şi — pentru stima rasei sale — caninii. In tot cazul suficient pentru a-şi transmite rabia în doză utilă.

Ah! Doamne! Va să zică era adevărat. Sărmana femee! Nu consimte o femee onestă să-şi desgolească pulpa aşa, de-a dracului ce e. Doamna Zoltan nu minţise...

— V'aţi convins, domnule?...

— Dar nu mă îndoisem nici înainte.

— Atunci... — şi glasul prinde mlădiere — atunci veţi face referat de eliberare! Aşa e?

— Doamnă, să vă spun. Asta e altceva. Deocamdată se impun neapărat injecţiile. Virusul rabic este...

— Nu fac nici una, mă întrerupe scurt victima cânelui lup. Ce-mi foloseşte viaţa fără soţul meu?...

— Vă înţeleg, doamnă; dar totuşi vă sfătuesc să vă faceţi mai întâi injecţiile şi pe urmă...

— Pe urmă ?

— Vom vedea.

— Va să zică îmi daţi speranţe.

— Nu vi le iau.

— Vă mulţumesc. Plec să fac trei injecţii.

— Trebuesc, mi se pare, vre-o zece.

— Da; dar deocamdată fac numai trei şi reviu iarăş la d-voastră. — Ah! Va să zică tot e un şantaj la mijloc. — Zeiţă Themis vino-mi în ajutor!

— Vă mulţumesc şi vă zic la revedere. Trebue să duc referatul acela domnului general, nu uitaţi. Pe d-na Covăsneanu plotonereasa, ar fi mai bine, la urmă, să n'o primiţi. Eu n'o cunosc cine e de-acasă, dar pare-o femee... aşa... In orice caz, la revedere!

Respirai adânc. Ori şi cum, balanţa zeiţei îşi păstrase echilibrul... Peste trei zile? Voi găsi eu mijlocul să nu fiu prezent. Mai ales că în trei zile e posibil să turbeze de-albinelea.

Deodată o bătae insistentă în uşă, mă face să strig „intră!"

— Vă salut. Eu sunt soţia plotonierului Covăsneanu.

— Şi ce doreşti?

— Dar mult v'a mai ţinut! Ce să faceţi?! Aşa e omul bun! A trebuit s'o ascultaţi. Dar bine că a izbutit.

— Cum a izbutit?

— A eşit bucuroasă. Am cunoscut după cum şi-a sărutat căţelul; ş'apoi mi-a spus chiar ea, c'a vorbit bine pentru amândoi.

— Ce amândoi? Ce căţel?

— Amândoi soţii noştri. C'aşa mi-a zis când a intrat: ţine te rog, madam Covăsneanu pe Ţoţulică, — căţeluşul ei pletos şi bleg — şi vorbesc eu cum trebue pentru amândoi. Acuma al meu nu-i aşa vinovat ca...

— Ei, ca cine?

— Parcă dumneavoastră nu ştiţi? Că doar nu lipsesc hârtiile canţilariei, ci banii; nu-i aşa?

— Aşa e.

— Tocmai d'aia! Că eu nu îndrăznii să mă duc la don gheneral, măcar c'am auzit că-i d'ai noştri, adică, ştiţi, crede omului, aşa cum a crezut-o pe Zoltănoaea, dar venii la d-voastră, că sunteţi bun şi drept. Lasă, lasă, nu vă apăraţi. Lumea vorbeşte. Că eu nu am blănuri şi mătăsuri. De unde atâta lux? Nu, zău! Vede fitecine, cât de orb. Că doar ne cunoaştem de fete, de pe când şi Zoltan era ilev de administraţie la Târşor, şi ştiu că numai ea l-a împins! Că el, tontoleţul, poartă nişte coarne p'atâta. De trei ori a prins-o! Na! Asta mi-i crucea. Eu, sunt o biată femee săracă şi cinstită. De ce să mint? Odată a zis că de nu-i face blană de aia, de *scos*, îl lasă văduv. De unde „scos" pe vremea aia, la dulapul lor!? Ce-a făcut ea, spirtoasa, ce-a învârtit, că blana de „scos" a intrat la dulap. P'ormă Zoltan, ce să facă?! A eşit pe stradă cu ea şi cu „scosul" ei, şi se 'nţorţona, de ziceai „doamne fereşte!" A doua oară s'a avut pretenă c'nu magazoner dela... dela vama poştei; unul d'ăia care-i aducea toate alea de parfomat unghiile. Că doar a şi prins-o la el acasă. Da', să vezi dumneata: cându-i fomeea mai a naibii, atunci e barbatul mai ertăreţ. A trecut şi asta ca umbra, fără zurbă, dar şi fără leac. Apoi a treia-i chiar cu moţ. S'a avut c'un furnizor dela manutanţă, vezi bine, cu care a şi prins-o bărbatu-su la ea acasă, noaptea la unsprezece, cică la o cafeluţă... da'n costium numai potrivit cu ceasu! Acuma fu scandal. Zoltan nu şi nu, c'o lasă. Să vedeţi dată ciorilor ce e: A făcut pe turbata, ză! A luat căţelul, javra aia de-o ţinui eu în braţe adineauri, i-a deschis gura, a băgat pulpa piciorului între dinţii lui, i-a strâns botul, de-a icnit potaea, şi şi-a făcut un fleac de muşcătură, de vedea ş'un orb că nu e de câne turbat... Şi atâta l-a prostit pe Zoltan, de-o ruga el, cu lacrimi în ochi, orbeţul, să meargă la institutu ăla... antiroblicu. Ea, nu, că vrea să turbeze, să-l muşte odată şi p'ormă să moară! Auzi pramatie!! Ce să facă barba'su? — A ertat-o, de! C'aşa-s bărbaţii: îi duc femeile cu zăhărelul unde vor.

Mă surprind strângând pumnii.

— Şi zi, o întreb eu, a pus căţelul s'o muşte?

— Să nu-mi văd pe Covăsneanu al meu liberat, de mint!

— Ştii bine?

— Dacă mi-a arătat chiar ea...

— La ce picior?

— La stângul, de! Sub marginea de sus a ciorapului. Că poartă turbata nişte ciorapi... nu ca mine d'ăia de bumbac, de doi poli perechea, şi cu trei peteci pe gaură... Să vi-i arăt.

— Asta-mi mai lipseşte.

— Vedeţi, vă spusei tot adevărul, ca la tribunal. Ei acum cred că-l lăsaţi liber p'al meu. Vă rog cu lacrimi în ochi, la picioarele dumneavoastră. Eu's fomee săracă şi cinstită.

— O să-l mai ascult mâne pe Covăsneanu, şi văd eu.

— Vă salut, şi vă sărut mâna. Sunteţi un om bun.

După ce eşi, începui să mă plimb furios. Zadarnic mă aşezam să-mi reiau firul lucrului. Muşcătura îmi reapărea, colo lângă birou, lângă fotoliu. „Aşa-s barbaţii, îi duc femeile cu zăhărelul...". Ah! Madame Zoltan, te aştept peste trei zile... să vezi. Mai întâi că eu am cunoscut numai de cât că nu e muşcătură de turbare... Ce? Crezi că m'ai înşelat?!

Mă oprii în dreptul ferestrei şi mă surprind surâzând:

— La urmă eu ca eu; dar generalul, sigur că a crezut-o.

C. MANOLACHE

*) Din volumul „Destăinuiri" care va apărea în curând.

ARCADI AVERCENKO

Dădaca

Deoarece Somatov era flămând ca un lup, după ce sări gardul din curtea vilei, se simţi obosit.

In mijlocul tufişului des de smeură se afla un scaun verde. Somatov îşi şterse fruntea cu mâna, se aşeză şi rămase nemişcat. Sufla greu şi privea poteca tivită de un verde dulce, strălucitoare în bătaia razelor solare. Apoi încălzit şi odihnit, Somatov îşi descoperi capul şi prinse a murmura un cântec.

O fetiţă mititică de şase ani răsări ca din pământ pe poteca cea sclipitoare şi, observându-l pe Somatov, pe jumătate acoperit de ramuri, rămase foarte gânditoare. Deoarece îi vedea numai picioarele, strânse la piept păpuşa de petece, ocrotind această fiinţă fără apărare de primejdia nevăzută şi întrebă fără frică, după puţină şovăială:

— Ale cui sunt picioarele astea?

Dând la o parte ramurile, Somatov se aplecă în faţă şi privi la rândul lui fetiţa.

— Ce vrei? — întrebă el cu asprime, socotind că prezenţa fetiţei acolo şi vocea ei tare i-ar putea dărâma toate planurile de jaf.

— Astea sunt... picioruşele tale? — întrebă încăodată fetiţa, îndulcind din politeţe sensul primei întrebări.

— Ale mele.

— Şi ce faci aci?

— Joc cadril! — răspunse Somatov, dând glasului său o expresie de adâncă ironie.

— Atunci de ce şezi?

Pentru a nu speria în zadar fetiţa, Somatov murmură:

— N'am să rod scaunul. Mă odihnesc puţin şi pe urmă plec.

— Eşti obosit? — întrebă cu interes fetiţa, venind mai aproape.

— Grozav de obosit. Ah! Ducă-se totul la dracu.

Fetiţa sări pe loc în jurul lui Somatov şi amintindu-şi sfatul mamei, care spunea că nu se cuvine să vorbeşti cu necunoscuţi, întinse mâna cu politeţe.

— Dă-mi voe să mă prezint: Vera.

Somatov puse cu dispreţ uriaşa lui labă sgronţuroasă în mânuşiţa ei mititică, dar fetiţa ca o adevărată persoană din societate, îi băgă subt nas şi păpuşa:

— Permiteţi-mi să v'o recomand: Marfuşca. Nu e vie, să nu vă fie teamă. E de cârpă.

— Nu mai spune! — se prefăcu mirat Somatov pentru a-i face fetiţei plăcere.

Privirea lui alunecă asupra fetiţei, care era ocupată să bage la loc în păpuşă câlţii ieşiţi printr'o rană deschisă.

— Ce folos poţi avea de la ea! — gândea sceptic Somatov. — Nici cercei, nici medalion. Rochia s'ar putea lua şi ghetele. Dar ce mi s'ar da pe ele? Şi cu urletele ce te faci?

— Uite cum are în şold o ruptură, — îi arătă Vera.

— Cine i-a cârpit-o?

— Nu i-a cârpit-o, i-a cusut-o, îl îndreptă Vera. — Dădaca i-a cusut-o.

Haide, drege-i şoldul, eu nu pot.

— Ei tu, pisicuţo! — zise Somatov, luând păpuşa în mână.

Aceasta era prima dată când dregea un corp omenesc. Până acum se îndeletnicise numai cu ciopârţirea semenilor.

* * *

De departe se auziră voci. Somatov aruncă păpuşa şi înălţă îngrijorat capul. Apucă fetiţa de mână şi şopti:

— Cine-i acolo?

— Nu e la noi, ci în vila vecină. Tata şi mama sunt în oraş.

— Dar dădaca?

— Dădaca mi-a spus să fiu cuminte şi pe urmă a fugit. A zis c'o să vină la vremea cinei. De bună seamă s'a dus la băiatul ei de prăvălie.

— Care băiat de prăvălie? Un amant?

— Nu un amant. Un băiat de prăvălie. Ascultă! Pe tine cum te chiamă?

— Mihail, — răspunse Somatov cam fără voe.

— Hai să ne jucăm. Tu să ascunzi păpuşa şi eu s'o caut. Vrei?

— Nu, întâmpină cu mult bun simţ Somatov. Mai bine să ne jucăm altfel. Tu să fii gazdă şi eu musafir. Şi tu ai să mă tratezi. Merge?

Acest plan primi deplina aprobare a fetiţei. Un om în toată firea, cu mustăţi, va fi un musafir adevărat şi ea îl va servi.

— Bine. Haide, haide, haide!

— Ascultă tu, gâsculiţo! La voi nu-i nimeni acasă?

— Nu, nu, să nu-ţi fie teamă. Ia te uită ce mai caraghios! Sunt singură.

Ştii, vom face aşa: tu te vei preface că mănânci şi eu mă voi preface că te tratez.

Ochii ei străluceau ca două briliante negre.

* * *

Vera puse dinaintea musafirului farfurii goale, se aşeză în faţa lui, îşi apăsă obrazul în palmă şi flecări:

— Mâncaţi, mâncaţi. Ah! Bucătăresele astea sunt într'adevăr imposibile. Iar a ars costiţele. Iar tu, Mişa spui: „Vă mulţumesc, costiţele sunt foarte gustoase".

— Dar vezi, costiţe nu-s, — întâmpină practicul Mişa.

— Nici nu trebue... Numai jocul e aşa. Ei hai, Mişa, spune.

— Nu, soro, eu aşa nu pot. Dă-mi mai bine ceva adevărat de mâncare. Bufetul e deschis? O să fie mai plăcut. Ei, ce zici?

Atâta lipsă de fantezie o miră pe Vera. Totuşi se dădu jos de pe scaun fără a murumra şi îl apropie de bufet spre a se uita înăuntru.

— Ştii, e acolo ceva, dar n'o să-ţi placă: nici tortă, nici prăjituri, numai plăcintă rece de carne, găină şi ouă fierte.

— Ei, ce să facem, fie şi aşa. Adu-le încoace. Dar de băut nu-i nimic?

— Nimic. Ba da, ceva amar ca fierea. Vutcă.

— Adu încoace, purceluşule. Toate astea noi 'o să le facem de-a-adevăratelea, fără păcăleală.

* * *

Punându-şi în jurul gâtului şervetul (o imită pe mama care era friguroasă şi se învelea totdeauna în blana de pene), Vera stătea în faţa musafirului şi îl poftea cu stăruinţă:

— Vă rog mâncaţi, nu vă sfiiţi. Faceţi ca la dv. acasă. Ah! Ah! Bucătăreasa asta, din nou a ars plăcinta. E un adevărat chin cu ea.

Vera tăcu, aşteptând răspunsul.

— Ei?

— Ce ei?

— De ce nu spui?

— Ce să spun?

— Să spui: Vă mulţumesc, plăcinta e foarte gustoasă.

Pentru a-i intra în voe, flămândul Somatov, care tocmai băga în gură o bucată uriaşă de plăcintă, spuse cu neîndemânare.

— Vă mulţumesc. Plăcinta e foarte gustată.

— Nu, gustoasă! Mai luaţi un păhărel. Ca să fie pereche.

— Vă mulţumesc, vutca e foarte gustoasă.

— Ah! Iar e găina arsă. Bucătăresele astea! Adevărat chin.

— Vă mulţumesc, găina e foarte gustoasă, — mormăia Somatov, arătând prin acest răspuns stereotip desăvârşita lui lipsă de fantezie.

— Anul ăsta vara e caldă, — observă gazda.

— Vă mulţumesc, vara e foarte gustoasă. Aşi mai bea un pahar.

— Nu se poate aşa, — vorbi cu asprime gazda. — Eu singură trebue să ofer... — Mai beţi, vă rog, încă un pahar. Nu vă sfiiţi. Permiteţi-mi să vă schimb farfuriile.

Somatov nu era aşa de adâncit în joc ca gazda; nu se străduia să fie atât de minuţios în amănunte ca ea. Deaceea când mica gazdă întoarse spatele, el, împotriva tuturor regulelor jocului, băgă în buzunar furculiţa şi lingura de argint.

— Ei acum destul, — spuse el. — Sunt sătul.

— Ah! Aţi mâncat aşa de puţin. Mai luaţi o bucăţică.

— Ba de loc. Am mâncat berechet. M'am îndopat de nu mai pot.

— Mişa, Mişa, — exclamă fetiţa cu o privire dojenitoare spre prietenul ei cel mare. — Oare aşa se vorbeşte? Trebue să spui: „Nu, nu mai mănânc. Permiteţi-mi să vă mulţumesc de mii de ori. Imi daţi voe să fumez?"

— Bine. Fie... Permiteţi-mi să vă mulţumesc... Dă-mi ţigări...

Vera alergă în birou şi se înapoe cu o cutie de ţigări.

— Vedeţi, le-am cumpărat la Berlin, — zise ea. Sunt tari, dar eu altele nu fumez.

— Mersi, — rosti Somatov, privind odaia de alături, a cărei uşă era deschisă.

Cătând la Somatov de jos în sus şi luându-şi o înfăţişare dintre cele mai şirete, Vera zise:

— Mişa, ştii cum o să ne jucăm? De-a bandiţii.

* * *

Această propunere îl aruncă pe Mişa în oarecare încurcătură. Acest joc cu fetiţa de şase ani îi părea o neroadă pângărire a meseriei lui.

— Cum să ne jucăm?

— O să te învăţ. Tu o să fii hoţ, o să vii să furi şi

(Continuare în pag. VI-a)

eu o să strig: Ia-mi tot, ia-mi banii, ia-mi giuvaerurile, numai n'o omorî pe Marfușa.

— Care Marfușa?

— Păpușa, de.

— Bine. Dar n'ai ceva broșe sau inele?

— Pentru ce?

— Ca să le iau dela tine.

— O să te prefaci că le iei.

— Nu, nu vreau așa, — spuse hotărît capriciosul de Somatov.

— Uf! Doamne, Dumnezeule. Cu tine, adevărat, are omul mult de furcă. Bine.

Am să iau ceasul și broșa mamei, care se află pe măsuță.

— Cercei nu sunt? — întrebă lingușitor Somatov, trudindu-se se vede să pună jocul în scenă cu o măreție feerică.

— Așteaptă, o să caut.

* * *

Jocul fu foarte vesel. Verocica sărea în jurul lui Somatov și striga:

— Ieși afară! Nu îndrăzni s'o atingi pe Marfușa! Ia-mi mai bine toate giuvaerurile, numai n'o omorî. Stai, unde-ți este briceagul?

Somatov se căută în sân cu un gest obișnuit, dar se încurcă și înălță din umeri:

— Fie și fără briceag. Doar nu facem toate celea cu adevărat.

— Nu, mai bine îți aduc din sufragerie.

— Vezi să fie de argint, — strigă Somatov în urma ei.

Jocul se isprăvi așa: după ce luă ceasul, broșa și inelul în schimbul scumpei vieți a Marfușcăi, Somatov spuse:

— Acum am să te fac prizonieră și am să te închid în turn.

— Bine. Odaia de baie o să fie turnul, da?

Când el o luă în brațe s'o ducă, ea, împotrivindu-se, se agăță cu mâna de buzunarul pantalonilor lui.

— Vai! Mișa! Ce ai în buzunar? O lingură. Asta a cui e?

— Asta e a mea, soro.

— Nu, e a noastră. Uite monogramul. Desigur ai băgat-o în buzunar din nebăgare de seamă. Ai crezut că e batistă?

— Negreșit. Din nebăgare de seamă.

— Stai! Leagă-mi și mânile ca nu cumva să fug.

— Ce mai fetiță pricepută, — se înduioșe Somatov. — Toate celea le știe. Ei, haide, dă încoace lăbuțele.

El întoarse cheia de la ușa odăii de baie, se îmbrăcă în antreu cu un pardesiu spânzurat acolo și ieși fără grabă.

Pe stradă umblă cu acelaș aer nepăsător.

* * *

Trecură câteva zile. Mișa Somatov se învârtea în parc printre dădace, căruțe cu sugaci, mingi svârlite din toate părțile și o grămadă de copilași furnicând în iarbă. Ochii lui de lup alergau de la o dădacă la alta, de la un copil la altul...

Subt un copac uriaș stătea o bonă, cufundată în citirea unei cărți. La doi pași de ea o fetiță de vre-o trei ani așeza niște cuburi. Tot în iarbă zăcea păpușa ei, mai mare decât proprietara. Venea tocmai din Paris și avea păr lung, obraji trandafirii și rochie albastră cu dantelă.

Somatov se îndreptă spre păpușă, se opri și deodată se repezi ca un fulger asupra ei, o înșfăcă și fugi în desișul parcului subt ochii uimiți ai copiilor și ai dădacelor. Apoi se auziră strigăte și toți porniră a-l urmări pe Somatov. Mișca fugi douăzeci de minute fără răgaz, sforțându-se să i se piardă urma. Alergă spre un anumit gard, se odihni și ascuns după copaci, zâmbi mulțumit:

— Bravo! — Iși zise el. — Ajungeți-mă acum dacă puteți!

Apoi scoase o fărâmă de creion roș și murdar și începu a căuta prin buzunare o bucățică de hârtie.

— Ducă-se la dracu! Când trebue atunci nu-i, — zise el încruntat.

Ochii îi căzură asupra unui afiș vechi de pe gard. Vântul îi clătina colțurile trandafirii deslipite. Somatov rupse mormăind o bucățică de hârtie, o rezemă de gard și începu să scrie ceva. Apoi se așeză pe pământ și căută să bage biletul în cordonul păpușei. Pe bucățica de hârtie se împleteau într'un ciudat amestec frazele afișului cu cele așternute de Somatov. Se putea citi: „Mult stimată Vera, cu permisia Comandantului. Te rog foarte mult să nu fii supărată că am plecat atunci. Nu s'a putut altfel. Dacă cineva s'ar fi înapoiat așí fi fost prins. Dar tu, fetițo, ești deșteaptă și înțelegi... Și te rog să primești binocluri la portar această păpușă, pe care am găsit-o pentru tine pe stradă... Poți să nu-mi mulțumești... In timpul reprezentației artiștii nu pot fi chemați prin aplauze la rampă.

Al tău devotat. Mișa. Lingura am uitat atunci să ți-o dau înapoi. Iartă-mă.

— Puneți mâna pe el, fraților! Prindeți-l! Așa, să te înveți minte să mai furi păpuși de la copii, mizerabile! Stai!... Nu fugi... Porc de câne...

Somatov sări de pe jos, aruncă necăjit păpușa între picioarele celor ce-l înconjurau, servitori și copii, și grăi cu amărăciune:

— Dacă te încurci cu femei, veșnic ești păcălit din afacerile astea...

Din rusește de OLGA MONTA

Umor universal

— Mi-i suficient să privesc un om în ochi și știu precis ceeace gândește despre mine!

—Și lucrul ăsta nu ți-e uneori neplăcut?...

* * *

In timpul reprezentației, un domn fredona melodiile pe care le cânta tenorul.

Vecinul ne mai putându-se stăpâni, izbucni printre dinți:

— Idiotul ăsta mă scoate din sărite!

Muzicalul vecin deveni roș ca racul și întrebă:

— Mă vizezi pe mine, domnule?

— Ferească Dumnezeu! pe domnul cel de pe scenă, care cântă așa de tare încât nu te mai aud pe d-ta decât cu foarte mare încordare...

* * *

Un fabricant telegrafiază clientului:

„Regret, dar nu putem efectua comanda până ce nu achitați ultima factură".

In aceiași zi, fabricantul primește următorul răspuns prin poșta aeriană:

‚Anulez comanda. Nu pot aștepta atât de mult!"

* * *

— De câte ori s'a încercat calcularea greutății lunii, de atâtea ori rezultatul a fost altul!...

— De ce te miri? Odată, luna crește, altădată, descrește...

* * *

— Te-ai căsători cu femeia asta, care nu-i nici bogată, nici frumoasă, dar care-i totuși foarte interesantă?

— Ascultă-mă, te rog: nici bogată, nici frumoasă? Atunci cum poate fi interesantă?

* * *

— Unchiule, știi că în unele triburi africane bărbatul nu-și cunoaște nevasta decât după însurătoare?

— Dragă băiete, nu numai în Africa!...

* * *

— Și ceri patru sute de lei pentru camera asta?

— V'am dat o cameră de unde aveți o priveliște admirabilă.

— Atunci poți să-mi scazi liniștit o sută de lei; pentrucă sunt miop!

A patra excursie a „Realității Ilustrate" pe Dunăre

Cititorii noștri își reamintesc desigur cu plăcere, de minunatele excursiuni pe care le-a organizat „REALITATEA ILUSTRATĂ" pe Dunăre, la Giurgiu, în vara aceasta, călătorii care au întrunit întotdeauna un număr mai mare de participanți, decât cel prevăzut.

Aceste plimbări cu vaporul, au fost întrerupte pentru scurtă vreme, din cauza căldurii excesive, care a domnit mereu pe Dunăre.

Acum însă, timpul răcorindu-se „REALITATEA ILUSTRATĂ" organizează a patra excursiune pe Dunăre, pentru ziua de

Duminică 4 Septembrie

în condițiuni mult perfectate față de cele din trecut.

La orele 6.50 dimineața, un tren special cu mers rapid, format din vagoane de excursii, va pleca din Gara de Sud (Filaret) spre Giurgiu. Sosirea în Giurgiu-Port va fi la orele 9 jum., după care va urma îmbarcarea excursioniștilor la bordul vasului de lux „MINERVA". Vaporul va porni într'o cursă de șapte ore pe Dunăre, în direcția Turtucaia-Oltenița.

La bord va concerta o formațiune de jazz și pe tot parcursul se va dansa și petrece admirabil. Bufetul vaporului stă la dispoziția excursioniștilor, cu tot felul de băuturi răcoritoare și dulciuri, la prețuri reduse.

Inapoierea va fi în aceeaș seară, la orele 11.

Având în vedere și timpul, care s'a mai răcorit, se înțelege dela sine, că această excursiune va avea un succes extraordinar.

Costul călătoriei este de

Lei 165 de persoană

în care se cuprinde drumul București-Giurgiu și înapoi, în vagoane cu locuri numerotate, plimbarea pe Dunăre și o excelentă masă rece la prânz.

Fiecare bucureștean dornic de a evada pentru o zi din Capitală, în schimbul unei sume minime, va profita desigur de acest minunat prilej, pentru a se recreea.

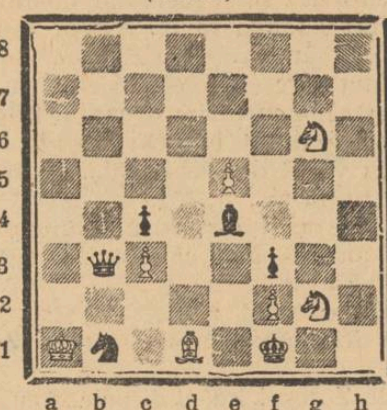
Inscrierile la această excursiune se primesc până Sâmbătă 3 Septembrie, orele 5 p. m. Pentru orice informațiuni telefonice, a se cere No. 3/24/70 Secția Excursii, iar pentru înscrieri și informațiuni verbale, a se adresa administrației revistei, Secția Excursii, str. Const. Mille 7—11 (Palatul „Adevěrul").

Cronica Șahului

PROBLEMA No. 485

de **V. Onițiu**, Sibiu.

(inedită)

7 + 6 = 13

a) Mat ajutor în 3 mutări.

b) Acelaș cu regele alb la c1.

c) Acelaș cu regele alb la d4 și nebunul negru din e4 la d5.

a) *Hilfsmatt in 3 Zügen.*

b) *Dasselbe mit weis. K. auf c1.*

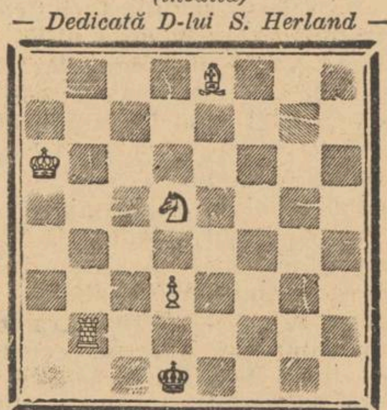
c) *Dasselbe mit weis. K. auf d4 u. schw. L von e4 auf d5.*

PROBLEMA No. 486

de **W. Pauly**, București

(inedită)

— Dedicată D-lui S. Herland —

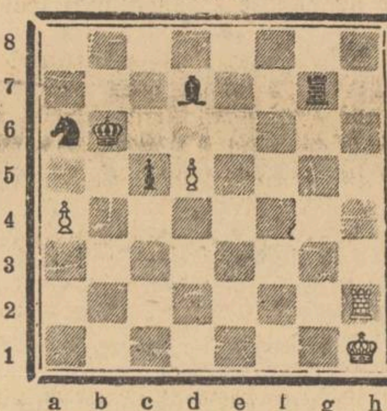
5 + 1 = 6

Mat în 4 mutări.

PROBLEMA No. 487

de **S. Thau**, București.

(inedită)

4 + 5 = 9

Mat ajutor în 3 mutări.

Hilfsmatt in 3 Zügen.

PARTIDA No. 225

Jucată la Swinemünde în concursul de maeștri la 22 Ianuarie 1932.

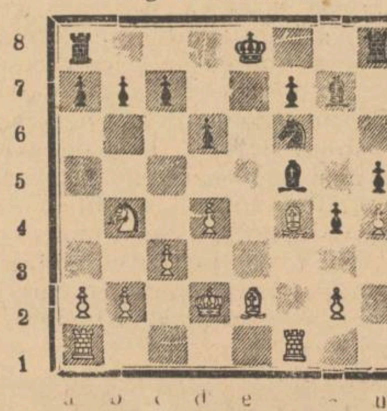
Alb: G. Stoltz. **Negru: F. Sämisch.**

Gambitul Kieseritzky

1. é2—é4, é7—é5; 2. f2—f4, é5×f4; 3. Cg1—f3, g7—g5; 4. h2—h4!, g5—g4; 5. Cf3—é5, Cg8—f6; 6. d2—d4, d7—d6; 7. Cé5—d3, Cf6×é4; 8. Nc1×f4, Dd8—é7; 9. Dd1—é2, Nf8—g7; 10. c2—c3, h7—h5; mai bine ar fi fost Nf5. 11. Cb1—d2! negrul schimbă damele și-și menține pionul câștigat, dar poziția albului valorează mai mult ca pionul pierdut. 11...., Cé4×d2; 12. Ré1×d2, Dé7×é2 +; 13. Nf1×é2, Nc8—f5; la 0—0 alb ar fi continuat cu Né3! urmat de Cf4 și pionul negru din h5 ar fi fost greu de apărat. 14. Th1—f1, Cb8—d7? mai bine ar fi fost Cc6. 15. Cd3—b4! amenință atât recâștigarea cu avantaj a pionului prin N×d6, cât și Cd5. 15...., Cd7—f6; pentru ca la N×d6 să răspundă cu Cc4+,

Situația partidei după a 15-a mutare a negrului.

Negru: Sämisch.

Alb: Stoltz.

dar alb nu cade în cursă. 16. Né2—b5+, Nf5—d7; orice altă apărare duce curând la pierdere: la Rd8, ar fi urmat Ng5, la Rf8 N×d6+, iar la c6: C×c6, b×c (Nd7; Taé1+); N×c6+, Ré7; N×a8, T×a8; Ng5, Né6; Tf2 urmat de Taf1. 17. Ta1—é1+, Rc8—d8; 18. Nf4—g5!, Nd7×b5; 19. Tf1×f6! și negrul abandonează.

(Note după A. Becker în „Wiener Schachzeitung").

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozități

Farmacia chinezească

Un proverb chinez spune: „Farmacistului care vinde medicamente îi trebue doi ochi, medicului care le întrebuințează îi trebue un singur ochi, iar bolnavul care le ia trebue să fie orb". Se vede dar că meseria de farmacist, în China, e mai prețuită decât aceea de medic.

De altfel farmacile sunt magaziile cele mai fastuos împodobite. Iar medicamentele care se vând sunt bizare și complicate. In compoziția lor intră tot felul de materii organice câteodată respingătoare și absurde. Iată câteva exemple caracteristice. Beșica fierii dela om servește pentru bolile de ochi. Materiile fecale ale omului se întrebuințează împotriva hidrofobiei. Calculii urinari sunt considerați ca foarte buni pentru vindecarea ciumei.

In terapeutica chineză joacă mare rol doctrina „opotherapiei", potrivit căreia natura s'a însărcinat să arate omului, cu ajutorul câtorva analogii, ceeace îi este favorabil. Așa de exemplu fasolea e bună în bolile de rinichi, pentrucă, fasolea seamănă cu un rinichi. Deasemenea carnea de rață e recomandată drept hrană ușoară, pentrucă rața, plutind pe apă, e ușoară.

Cel mai întrebuințat medicament îl formează coarnele de cerb. Aproape nu e boală la care să nu fie recomandat. Coarnele de cerb slujesc de fortifiant și de afrodiziac. Aproape de Peking sunt imense crescătorii de cerbi. Totuși coarnele de cerb nu sânt ieftine deloc: o pereche de coarne costă până la 2000 lei.

Alte medicamente: Ochii de țânțar găsiți în excrementele liliacului sunt buni pentru diversele boale de ochi, mai ales pentru conjonctivite. Balele broaștei, scolopendra cu multe picioare, limba de lup, pielea de șoarece, sunt medicamente foarte întrebuințate.

Dar marea artă a farmacistului chinez stă în prepararea diverselor plante și ierburi. Câteodată într'un singur medicament intră cincizeci de specii de vegetale. Farmacistul le dozează în cantități infinitezimale cu o preciziune, cu o abilitate și cu o repeziciune uimitoare.

Dintre toate, însă, cea mai fabuloasă pare să fie rădăcina plantei Gin-Seng, care se spune că salvează dela moarte și care costă cam 25.000 de lei. Așa dar, cam tot atâta cât o operație grea. Credem, însă, că vindecarea este foarte problematică.

Dar, oricum, nu se poate spune că farmacia chineză nu e amuzantă și pitorescă — bine înțeles cu condiția să n'o întrebuințezi...

„Aș vrea să știu"

I. WEISSBUCH-BOTOȘANI

Ce deosebire este între „uniunea liberă" și „căsătoria de probă?

Căsătoria de probă este de fapt un fel de logodnă, în care logodnicii înțeleg să permanentizeze legătura lor, numai după ce-au încercat în prealabil potrivirea sau nepotrivirea lor sexuală. In cazul că există un acord în această privință, căsătoria e definitiv încheiată, în cazul contrar, cei doi se despart. Acest obicei e foarte practicat în timpul din urmă în Germania și în unele orașe din Franța. Uniunea liberă, dimpotrivă, exclude orice fel de obligațiune conjugală între bărbat și femeie și e condiționată exclusiv de atracția lor reciprocă. Fie că ia forma unui concubinaj, tolerat și recunoscut oficial de societate — fie că prezintă modalități extrem de simple și comode pentru contractarea și desfacerea uniunii legale, — cum e cazul în Rusia Sovietică — uniunea liberă se deosebește fundamental de contractul matrimonial în forma lui actuală.

Mariajul de probă însă nu diferă în esență, ci numai în forma lui inițială, de căsătoria actuală.

b) **Ce tratat de economie politică în limba română îmi recomandați**

Vă recomandăm „Cursul de Economie politică" (în două volume), de Charles Gide, tradus în limba română.

IONEL FRUNZĂ-TITU

Ce deosebire e între tendință și inclinațiune?

Niciuna aproape, în limbajul uzual. Dacă ne-am referi însă la originea etimologică a celor două cuvinte, s'ar părea că tendința indică mai mult o direcție și înclinația mai mult o preferință. Tendința poate fi pozitivă sau negativă, (atracție sau împotrivire), în timp ce înclinația este întotdeauna favorabilă, pentru ceva sau cineva.

POPA NAN-LOCO

O bună istorie a literaturii franceze în limba franceză ?

Vă recomandăm manualul lui Gustave Lançon și acel al lui René Doumic.

N. VÂRTOSU-LOCO.

a) Există vreo carte în românește, care să descrie viața și opera lui Ford?

Da, în editura „Cartea Românească", colecția de popularizare „Cunoștințe folositoare".

In limba franceză aveți lucrarea scrisă de însuș Ford și intitulată: *„Ma vie et mon oeuvre"*.

b) In limba română se găsește o carte despre industria textilă?

Da. In editura „Soc. Naționale de Credit Industrial" a apărut de câțiva ani o lucrare intitulată *„Industria textilă"*. Deasemenea există o broșură de Ing. N. Petrescu în editura Socec și intitulată: *„Industria textilă în Transilvania"*.

Celebrul roman senzațional „WALDEMAR"

— FAVORITUL FEMEILOR —

a apărut în volum, frumos ilustrat. 1300 pagini. - format mare cu o splendidă copertă în culori — 80 lei.

De vânzare la librării și depozite de ziare.

In depozit la Editura „Adeverul" S. A.

Cărţi şi Reviste

M. SIMIONESCU-RIMNICEANU: Urbanism

Tip. „Cartea Românească", Bucureşti

Intr'un elegant volum, tipărit la „Cartea Românească", d. Marin Simionescu-Rîmniceanu a dat publicităţii pledoarile d-sale pasionate şi convingătoare despre *raţionalizarea esteticei municipale.*

Pentru d. Smionescu-Rîmniceanu oraşul este artă aplicată, e o unealtă a vieţii colective organizate.

Din constatarea că oraşul nu este o aglomerare întâmplătoare de case, ci un organism viu, în veşnică prefacere, s'a născut preocuparea căreia i se zice astăzi *urbanism.*

Oraşele care revendică o consideraţie de *metropolă* trebuesc astfel organizate încât să corespundă în totul mecanismului modern al vieţii actuale urbane.

Din acest punct de vedere, Capitala noastră trebue să sufere schimbări radicale.

Trebuie mai întâi, — spune cu drept cuvânt autorul, — să se determine centrul Bucureştilor, bineînţeles nu cel impracticabil de care dispunem azi, ci unul nou, în care să se grupeze majoritatea oficiilor centrale de stat şi în genere instituţiunile cele mai frecventate de public.

Ţinând seamă că aproape toate ministerele sunt lipsite de local propriu, ele s'ar putea grupa şi armoniza arhitectonic laolaltă într'o mare creaţiune de ansamblu care în adevăr ar inaugura opera de înfrumuseţare a Capitalei.

Un atare centru *oficial*, — spune mai departe d. Rîmniceanu, — prespunând o supraaglomerare în anume momente ale zilei, implică artere proporţionale de circulaţie, pentru canalizarea acestei aglomerări, — deci o specială preocupare pentru crearea de străzi şi bulevarde moderne.

O altă problemă este aceea a gărilor centrale. Linia ferată din gara de Nord — azi gară periferică — va trebui continuată, ca să traverseze întreg oraşul, spre a descărca pe călători, prin gări intermediare, direct în centrul oraşului.

Odată cu concentrarea arhitectonică a unui centru oficial d. Rîmniceanu socoteşte că va trebui să se reflecteze şi la deplasarea şcolilor superioare (Universitatea, Şcoala de Arhitectură, etc.) spre o periferie mai proprie studiului.

Deasemeni ar fi nevoie ca toate căminurile studenţeşti, răspândite azi la întâmplare în tot oraşul, să fie grupate într'o colonie universitară, care, situată într'un mare parc şi împărţită pe pavilioane, ar putea — în afară de o reală atmosferă de colegialitate şi academism între studenţi — să aducă şi un însemnat aport la înfrumuseţarea Capitalei.

Autorul mai propune retragerea palatului Patriarhiei într'o izolare majestuoasă şi cu caracter monahal, iar Biserica Patriarhală să fie plasată în centrul oficial, într'o vastă piaţă de paradă, acolo unde ar urma să aibă loc toate serbările naţionale.

Preocuparea aceasta deosebită pentru înfăţişarea Capitalei ar trebui astfel să slujească drept şcoală naţională către monumentalitate.

Autorul cercetează apoi pe rând componentele şi condiţiunile esenţiale ale unui mare oraş modern: strada, casa, piaţa, parcul şi monumentele.

Sunt constatări, indicaţii, precizări şi soluţiuni chibzuite, care fac din lucrarea d-lui Simionescu-Rîmniceanu nu numai un plan iniţial pentru modernizarea şi sistematizarea Capitalei, dar un tratat judicios de urbanistică generală, care nu trebue să lipsească de pe masa de lucru a celor ce se preocupă de estetica edilitară şi de frumos în general.

H. BL.

Curente nouă în literatura cehoslovacă

In ultimul număr al revistei „Viaţa Romînească", cetim o desăvârşită schiţă a mişcării literare cehoslovace din ultimii ani. Autoarea ei este d-na Jindra Huşkova, lectoră de limba şi literatura română la Universitatea din Bratislava.

D-na Jindra Huşkova eleva lui Urban Jarnik, care a fost până în timpul din urmă profesor de filologie romantică la Universitatea din Praga şi care a deşteptat în Cehoslovacia interesul pentru cultura românească. Urmând sfaturile bătrânului profesor, d-sa a venit la noi îndată după războiul mondial şi a urmat cursurile Facultăţii de litere din Bucureşti.

Convinsă că numai printr'o apropiere culturală se pot desăvârşi legăturile politice care unesc popoarele, d-na Huşkova desfăşură pe deoparte în patria sa o muncă neobosită pentru a face cunoscută cultura românească, iar pe de altă parte, în vizitele pe care ni le face din când în când, ne pune în curent cu problemele literare care frământă viaţa republicii vecine şi prietenă.

Prin articolele sale de istorie literară şi prin numeroase traduceri *(Rumunşti Prosaikové*, Praha, 1927, *Lukulova Treşen, Moderni Rumunské Básnictvi* ş. a.), d-na Huşcova a adus la cunoştinţa publicului cehoslovac tot ce s'a scris mai de seamă în literatura noastră dela scriitorii din epoca renaşterii: Kogălniceanu, Russo, Bălcescu, Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, până la contemporanii M. Sadoveanu, Al. Brătescu-Voineşti, O. Goga, I. Minulescu, Tudor Arghezi ş. a.

Facultatea de litere din Bucureşti apreciind aceste nobile sforţări ale d-nei Huşcova, a invitat-o în primăvara anului acestuia să ţină tineretului nostru universitar o conferinţă despre literatura cehoslovacă actuală. Prelegerea d-sale atingând însă probleme de interes mai general, e reprodusă de revista „Viaţa Romînească", dându-se astfel posibilitatea ca şi marele public dela noi să cunoască cele mai de seamă curente care au dominat literatura cehoslovacă în evoluţia ei modernă.

Incidental, d-na Huşkova subliniază şi oarecare ecouri ale literaturii româneşti în ţara vecină. Ocupându-se de Ivan Krasko, cel mai mare poet al literaturii moderne slovace, d-na Huşkova scrie:

„Acest fiu al unei familii cu o bogată tradiţie naţională nu este străin de Români şi de cultura românească. Fiind crescut la Sibiu, nu numai că a învăţat foarte bine româneşte, ci a şi cunoscut literatura românească, din care l-a vrăjit mai ales marele Mihail Eminescu. Acesta a avut asupra lui Ivan Krasco o influenţă hotărîtoare.

„... Dar nu numai că poetul slovac este adânc înrudit cu marele poet român. Ivan Krasko e şi cel dintâi care a tipărit în revistele şi ziarele slovace traduceri din Eminescu, Goga şi Coşbuc, primele traduceri din poeţii români publicate în literatura cehoslovacă".

Tolstoi în România

Sub acest titlu, d. V. Harea publică în revista „Viaţa Basarabiei" un articol menit să arate atitudinea lui Tolstoi faţă de Români.

In primăvara anului 1854, Tolstoi, numit în armata de Dunăre, se afla la Bucureşti. Aci el a fost bolnav în câteva rânduri. A trebuit să i se facă operaţia de extracţie a unei măsele. Pe urmă a contractat la Olteniţa o malarie, ceeace impunea vizita zilnică a unui medic. După cât se vede, medicul a fost român, sau strein naturalizat, cunoscând bine istoria poporului român. In timpul unei vizite subiectul conversaţiilor, probabil prilejuit de vre-o reflexie defavorabilă românilor din partea lui Tolstoi, — a fost tocmai istoria poporului român. Ca rezultat al acestei vizite citim la data de 11 Iulie, în Jurnalul intim al lui Tolstoi, următoarea notă:

„După conversaţia cu medicul am renunţat la părerea stupidă şi nedreaptă pe care o aveam faţă de valahi, — părere care este împărtăşită de toată armata şi care mi-a fost inculcată de idioţii pe care i-am întâlnit până în prezent. Soarta acestui popor e plină de farmec şi de tristeţe".

E foarte posibil ca conversaţiile pe această temă să mai fi continuat, până la plecarea lui Tolstoi, şi convingerea nouă pe care a adaptat-o să se fi întărit mai mult. Oricum, din cuvintele citate se vede că Tolstoi a avut şi altfel de iubire pentru noi românii decât iubirea pentrucă, laolaltă cu toate celelalte popoare şi cu toţi oamenii, suntem, „făpturi ale aceluiaşi Dumnezeu". Tolstoi şi-a manifestat simpatia faţă de poporul nostru tocmai pentru caracterul naţional aparte şi pentru destinul specific lui. Iar expresia: „Soarta acestui popor e plină de farmec şi de tristeţe", oglindeşte pe deoparte faptul obiectiv: suferinţele seculare ale românilor şi caracterul nostru naţional, cu vădite încliniri poetice şi artistice, — iar pe de altă parte, şi poate mai ales, atitudinea afectivă a lui Tolstoi. Şi despre intensitatea sentimentului putem judeca după energia cu care reprobă pe „idioţii" ce i-au inculcat până atunci o părere contrară, „stupidă" şi „nedreaptă".

Mai târziu, în viaţa sufletească a patriarhului din Iasnaia Poliana se impun din ce în ce mai mult convingerile principiale faţă de pornirile imediate de simpatie pentru oamenii şi popoarele cu care venise în contact. Ajunge în adevăr, să iubească toată lumea cu o dragoste creştină pentru că toate şi toţi sunt creaturi ale aceluiaşi Dumnezeu. De aceia, alături de protestul său contra oricărei violentări şi apăsări a făpturii omeneşti, Tolstoi îşi ridică vocea în apărarea tuturor popoarelor oprimate, dela popoarele Chinei şi Indiei, până la cele subjugate imperiului ţarist. Cu toţii am compătimit soarta eroului nenorocit al povestirii „Pentru ce ?", polonezul Migurschi, luptător pentru independenţa Poloniei...

Dar toate aceste proteste şi cuvinte de înfierare scrise cu focul profeţilor biblici, nu ne mişcă pe noi, românii, în aceiaşi măsură ca cele câteva rânduri din jurnalul intim al lui Tolstoi, cu privire la soarta poporului nostru. Ele nu izvorăsc dintr'o convingere rezultată din îndelungată reflexie, nu sunt subordonate unui principiu general, nu sunt consecinţa unei atitudini generale în faţa vieţii, ci constitue expresia unei simpatii imediate, dobândite în urma unei singure conversaţii despre istoria românilor. Şi acest fel de simpatie, imediat nereflectată e cea mai preţioasă şi cea mai eficace, căci totdeauna ea este generatoarea unei simpatii reciproce.

Klingsor

Excelenta revistă literară germană din Braşov. *Klingsor,* condusă de poetul fin şi intelectualul de rasă care e d. Heinrich Zillich, continuă să dea o atenţie deosebită literaturii noastre contemporane.

In numărul de August, revista publică în frunte două admirabile traduceri în versuri din volumul recent al d-lui Ion Sân-Giorgiu „Arcul lui Cupidon".

D. Bernhard Capesius, el însuşi un delicat poet, cunoscut în cercurile literare săseşti, se relevă ca un foarte bun traducător.

In acelaş număr, „Klingsor" „descopere" pe un scriitor român de limbă engleză, Petru Neagoe, care şi-a creat un nume în America. „Klingsor" publică traducerea unei schiţe a acestui scriitor.

Partea românească e complectată cu reproducerea autopotretului sculptorului Neculaie Ioniţă, necunoscut până azi în cercurile artistice.

Vitrina editurilor străine

Colţul Librărie „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante pe care le trimite şi în provincie contra remiterii anticipate a unui acont prin mandat poştal (restul ramburs), socotind francul francez la cursul zilei 6—6.60 lei.

DIN LITERATURA FRANCEZĂ

Mauriac: Noeud de vipères, roman d'une famille. — Denise van Moppès Mercredi, rien qu'un jour, roman. — Morand: Air Indien, voyages. — Maurois: Cercle de famile. Un nou roman al lui Claude Aveline: La double mort de Frédéric Belot. — Din ciclul lui Jules Romains: Les hommes de bonnes volonté au apărut primele două volume: Le 6 Octobre şi Le crime de Quinette. — Daniel Halévy, Pays parisiens. — Max Jacob: Bourgeois de France et d'ailleurs. — Brantôme: Alphonse XIII coeur de l'Espagne, le destin d'un grand roi, cu numeroase ilustraţiuni. — Julien Benda: Esquisse d'une histoire des Français dans leur volonté d'être une nation. — Jean de Bourgoing: Le fils de Napoleon, o carte de care critica spune: „Le plus beau monument consacré à la mémoire de l'Aiglon. — Maurice Croiset: La civilisation de la Grèce Antique, l'evocation d'une des plus grandes civilisations qu' ait produites l'humanité.

TRADUCERI DIN LITERATURA ENGLEZĂ

Radcliffe Hall: Puits de solitude, un minunat roman de psychologie. — Ludwig Lewisohn: Le crime passionnel, roman în care autorul arată sub o intrigă vie şi dramatică diferitele concepţii de dragoste şi căsnicie în America. Reamintim de acelaş autor: Israel ou vas-tu şi Les derniers jours de Shylock. — Mary Webb (autoarea celebrului roman Sarn): Le poids des ombres. — Maurice Baring: La tunique sans couture, şi Robert Peckham, un impresionant conflict de conştiinţă. — Helen Grace Carlisle: Chair de ma chair. — Lawrence: L'amant de Lady Chatterley. — Amants et fils. Fantaisie de l'inconscient. — Claude Mc Kay: Quartier noir. — Henry de Monfreid: Aventures de mer. — Secrets de la mer rouge. — Clemence Dane: Regiment de femmes. — Edna Ferbet: Cimarron, un pasionant roman din viaţa negrilor. — Vladimir Zenzinov şi Isaac don Levine: Le chemin de l'oubli, 4 ani în Siberia. — Michael Gold: Juifs sans argent (traducere de Vaillant-Couturier) un document tragic al mizeriei ghettoului din East-Side. — Stella Benson: Tobie et l'ange, roman, cu o prefaţă de Edmond Jaloux. Herbert: Roses, Coeurs, Chateaux.

A apărut

PLASTICA ANULUI 1931

de H. BLAZIAN

un volum de 140 pagini, tipărit pe hârtie chromo, cu 125 clişee în text şi în afară de text, şi cuprinzând un studiu introductiv în limba franceză asupra evoluţiei artei româneşti moderne şi o prezentare critică a tuturor manifestărilor artistice din cursul anului 1931.

Executată în atelierele Soc. „Adevĕrul", lucrarea d-lui H. Blazian este, atât din punct de vedere tehnic cât şi sub raportul utilităţii artistice, singura în felul acesta la noi.

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Cronica literară

N. Georgescu-Tistu, Bibliografia literară română

Deşi lui Anatole France consultarea unui catalog de cărţi i se părea mai interesantă decât lectura unei cărţi, dispreţul pentru bibliografie şi chiar toate disciplinele informative este la noi aşa de total, încât acel care se încumetă să facă asemenea lucrări este numit fără discuţie „şoarece de bibliotecă". Imaginea este plastică. In umbra rafturilor, şi tremurând la orice scârţâit, şoarecele îşi plimbă codiţa fumurie printre infolii, miroase cleiul dulce al cotoarelor şi roade hârtia cea mai gustoasă. Aşadar bibliograful este un rozător, care nu vede decât hârtia, nu şi valoarea intrinsecă a semnelor. Deaceea îmbrăţişează aceste discipline inşi cu totul decrepiţi, fosilizaţi o viaţă întreagă într'o redingotă cafenie, şi ocupând zilnic un scaun la biblioteca Academiei cu un pachet murdar de fiţuici petrecute cu sfoară. Ideea că istoriografia de orice natură este în fond o astfel de operaţie migăloasă, pentru declasaţi, se verifică în faptul că atunci când într'o operă informativă de acest gen, cineva surprinde oarecari lipsuri de amănunt bibliografic se aruncă violent asupra autorului socotind opera ca o totalitate de date de analiză informativă, fără admisibilitatea lacunei.

Mă bucur, văzând admirabila publicaţie a d-lui Georgescu-Tistu, că vremurile acestea tind să dispară. A pretinde omului de ştiinţă, adică intelectualului sintetic să-şi realizeze singur materialul bibliografic e tot una cu a cere autorului să scrie, să fabrice hârtie, să tipărească şi să vândă. Eroare capitală ca şi aceea de a preţui prea mult relatarea ineditelor, lucrare de utilitate generală, care nu aduce însă niciun merit editorului. Bibliografia este o disciplină auxiliară deosebită, cu tehnica şi cu noţiunile ei şi este atât de vastă încât necesită specialistul exclusiv. Cu atât producţia ştiinţelor istorice este mai solid întemeiată şi cu atât spiritul istoric este mai liber în lucrarea sa sintetică cu cât materialul bibliografic este mai bogat şi mai bine organizat.

D-l Georgescu-Tistu s'a făcut, cu mulţi ani în urmă, util studiilor de literatură română, prin partea cea mare pe care a avut-o în alcătuirea *Cronicei periodicelor* din *Dacoromania.* Această lucrare este alături de bibliografia istoriografică începută de d. Ioachim Crăciun în *Anuarul Institutului de istorie naţională din Cluj,* cel mai important instrument de informaţie din anii de după războiu.

Desigur că n'am să tăgăduesc folosul celor trei fascicole de bibliografie ale d-lui G. Adamescu, socotit de mulţi, istoricul şi bibliograful prin definiţie al literaturii române. D-l Adamescu a făcut cărţi utile după puterile sale, dar ar fi regretabil ca literatura română să se bizue multă vreme pe foarte slabele sale puteri.

Bibliografia literară română a d-lui Georgescu-Tistu nu este propriu zis o bibliografie a literaturii române ci o bibliografie de bibliografii, adică un catalog critic de cataloage conţinând indicaţii bibliografice referitoare la istoriografia literară română. Adresându-se bibliografului profesionist autorul a tratat în chip foarte oportun chestiuni de teorie generală, ca aceea a rostului disciplinei, a raportului ei cu studiul literar, a valorii diferitelor principii de recenzare (critică, integrală) şi alte probleme de economie bibliografică, adăogând la sfârşit câteva exemple comparative străine.

Ceeace este cu totul remarcabil în această carte şi arată noţiunea justă, ştiinţifică despre problema bibliografică este capitolul *Bibliografia în cadrul cooperaţiei internaţionale,* din care reiese aşa de limpede necesitatea uşurării lucrului omului de ştiinţă printr'un serviciu de informaţie, ce n'are de a face cu ştiinţa însăşi ci este o disciplină aparte. Citâm un pasagiu caracteristic:

„In Subcomisia bibliografiei, mai târziu a ştiinţelor şi a bibliografiei, problema a fost privită în chipul următor, în deosebi în urma sugestiilor date de d-na Curie: Informaţia ştiinţifică devenind prea bogată, trebue să se recurgă la rezumate. Dar publicaţiile care cuprind recenzii cu rezumate ale studiilor apărute sunt prea numeroase, incomplete şi inegale. E nevoie să fie convocate conferinţe speciale cu ţinta de a coordona bibliografia analitică.

In fiecare ţară şi pentru fiecare grup de ştinţe să lucreze în această direcţie organisme naţionale, afiliate pe cât e posibil organizaţiilor internaţionale. Asociaţiile naţionale să pregătească analizele într'o limbă de mare cultură şi răspândire, fără prejudiciul dărilor-de-seamă în limba naţională. Toate analizele care se raportă la aceeaşi ştiinţă ar trebui strânse în aceeaşi publicaţie pentru fiecare ţară sau grup de ţări. Idealul ar fi să se ajungă la o singură publicaţie pentru fiecare ştiinţă.

Revistele care publică rezumate ar fi bine să aibă şi ediţii cu tiparul pe o singură parte a foilor, pentru ca rezumatele să poată fi tăiate şi lipite pe fişe, care uşor s'ar centraliza, consulta şi schimba. Pentru obţinerea lesnicioasă a acestor rezumate sau analize, un acord internaţional ar stabili ca autorii să-şi întovărăşească studiile de un mic cuprins al lor, cum şi fac de pe acum unele reviste."

Cititorul poate vedea din acest citat cadrul vast al muncii bibliografice, de loc potrivite unui şoarece de bibliotecă sau unui simplu diletant.

Cu toate că în cuprinsul propriu zis al lucrării, d. Georgescu-Tistu, analizează operele cu caracter bibliografic, cercetătorul istoric literar poate folosi încă de pe acum opera prezentă ca izvor special de informaţie în domeniul cercetărilor sale, consultând numeroasele lucrări bibliografice citate critic de autor.

Astfel la capitolul *Enciclopedii* şi *biografii* cititorul care n'a văzut raftul din fundul sălii de lectură a Academiei Române poate afla că d. Tudor Arghezi a condus o parte a publicaţiei inaugurate de Th. Cornel şi anume *Figuri contimporane,* foarte frumos şi bine ilustrat dicţionar biografic ce n'a ajuns din nefericire decât la litera L; că Gh. Asaki şi M. Kogălniceanu şi-au scris auto-biografii; poate afla mai departe titlul vechilor cataloage de librari ca acela al Tipografiei Eliad; dar mai ales poate urmărind citatele *liste de abonaţi* ai unor periodice să-şi dea seama de lecturile cutărui scriitor ca V. Alecsandri.

Indicarea bibliografiilor de periodice uşurează în cel mai înalt grad operaţia de orientare în acest domeniu, iar arătarea izvoarelor bibliografice speciale şi regionale din reviste scuteşte de trudă personală pe studiosul până azi dezorientat în faţa fişerului bibliotecii şi a custodelui.

Şi mai preţioasă încă este relatarea catagrafiilor şi condicelor de cărţi ale mânăstirilor şi particularilor, pentrucă prin ele ne dăm seama de cultura unei epoci şi a unui individ. Nu este deloc neglijabil să ştim ce cărţi citea G. Lăzăr, Costache Negruzzi sau Alexandru Odobescu şi o minte constructivă va fi în stare să aşeze din nou cărţile în dulapurile lor, să le răsfoiască şi să reînvie cu ele sufletul şi vremea proprietarului.

In legătură cu aceste indicaţii notăm frumoasele fac-simile de la sfârşitul volumului. Constatăm în treacăt acolo că N. Mavrocordat citea comentariile lui Machiavel asupra lui T. Liviu (Descorsi... sopra la prima deca di T. Livio), că în biblioteca Mânăstirii Văcăreşti se aflau Comediile lui Aristofan, că Protosinghelul Melchisedec poseda la 1855, între alte sfinte bucoave, şi *Ultimele zile a Pompeei* şi *Coliba lui Moş Toma,* că Episcopul Naniescu cumpăra dela Librăria Danielopol felurite opuri de Proudhon ca *Qu'est ce que la propriété, Idées genérales de la Revolution, Confessions d'un Révolutionaire,* etc.

Trebue să observ atât spiritul desăvârşit de obiectivitate care îl face pe autor să evite cu delicateţe polemica într'un domeniu unde era îndreptăţit s'o facă (v. cazul Cardaş) cât şi educaţia severă ştiinţifică ce-l conduce la respingerea profesiilor de „contribuţii" cu voinţă nesistematice (cazurile Adamescu, Rally).

In rândurile de mai jos suntem cu totul alături de autor, în măsura în care observaţia ţinteşte pe bibliograful de meserie:

„Autorii (e vorba de bibliografia franco-română a soţilor Rally, de altfel foarte meritoasă) au francheţa de a recunoaşte că n'au văzut o mare parte din publicaţiile descrise în bibliografie, dar nu enunţă nicăeri obligaţia de a avea în mână cartea pe care o notează. Ori aceasta e prima condiţie a unei bibliografii ştiinţifice care aduce precizie şi o redactare ordonată, uniformă, a notiţelor bibliografice. La noi, de aproape 30 de ani, d. I. Bianu şi Nerva Hodoş au spus: „Unei lucrări bibliografice serioase i se cere mai presus de toate exactitate, ceeace nu se poate avea decât înscriind într'însa numai cărţi pe care bibliograful le-a avut sub ochi, când a făcut descrierea lor". A copia numai fişele din cataloagele bibliotecilor şi a da vina greşelilor pe ele, chiar dacă din când în când bănueşti o inexactitate şi ceri, pentru control, să vezi cartea indicată, cum fac şi o spun în Introducere soţii R., e o abatere dela datoria bibliografului. Un catalog de bibliotecă e o lucrare practică ce face posibilă găsirea cărţilor; o bibliografie e o lucrare ştiinţifică ce descrie şi identifică o serie de cărţi".

Se schimbă chestiunea — credem noi — când precum se întâmplă adesea la noi, bibliotecile nu posedă publicaţiile căutate. Atunci referinţa după alte cataloage rămâne deocamdată utilă.

Cu asemenea pregătire şi seriozitate d. N. Georgescu-Tistu păşeşte către opera aşteptată de atâta vreme şi pe care este singurul în stare să ne-o dea în forme ştiinţifice şi anume *Bibliografia literaturii române.* Până atunci salutăm în d-sa întâiul bibliograf, intelectual şi om de ştiinţă.

G. C.

INSEMNĂRI

Intelectualii şi Sovietele

Politica Sovietelor faţă de intelectuali a suferit în ultimul timp schimbări radicale. De unde până mai ieri inginerii erau puşi pe picior de egalitate cu proletariatul din industrii, azi ei se bucură de oarecari privilegii. Intelectualii formau încă de pe vremea ţarilor o clasă socială distinctă. Concesiile, făcute acestora de către Statul sovietic, dovedesc că această clasă dispune de vitalitate, cu toate apăsările şi prigoana dusă împotriva lor mai bine de un deceniu. Când ne gândim că în vechea Rusie intelectualii erau despărţiţi de pătura propriu-zisă a biurocraţiei, în raporturile dintre Soviete şi intelectuali se constată acum că o parte din puterea dictatorială a fost cedată clasei culte.

Inginerii şi funţionarii din afara partidelor au obţinut locuri însemnate în aparatul statului. Indepărtarea lor ar echivala azi cu dezechilibrarea întregului or ganism de stat. Deocamdată, atitudinea politică a acestora e neclarificată; ea e învăluită de afirmaţiunea că nu Statul sovietic a cedat în faţa intelectualilor, ci că intelectualii s'au apropiat de Soviete. Dar peste puţin timp substituirea puterii va ieşi la iveală.

Nu de mult a apărut o lege prin care instituţile statului sunt autorizate să ridice imobile în folosul inginerilor şi personalului tehnic superior. Faptul că se clădesc locuinţe speciale pentru intelectuali, dovedeşte importanţa care a început să li se acorde.

Scriitorii, artiştii şi muzicanţii au început să se bucure şi ei de unele avantaje. Din punct de vedere ideologic însă, radicalismul îşi urmează cursul. Când a început era radicală s'a interzis orice critică împotriva statului şi regimului, în orice domeniu ar fi fost îndreptată; ba ceva mai mult, chiar neutralitatea era oprită. Nu se admitea decât atitudinea afirmativă. Tot astfel, după cum muncitorii şi ţăranii au fost transformaţi în ingineri, se urmărea să fie metamorfozaţi şi în scriitori şi artişti.

Numai „sistemul socialist", lupta de clasă şi colectivizarea puteau forma obiecte de discuţie. Rezultatul final a fost că atât literatura cât şi arta rusă trăgeau să moară. Moraliceşte au decăzut amândouă. Cu sprijinul teroarei morale, scriitorii şi artiştii proletari radicali au cucerit „hegemonia", dar această hegemonie amenința să se ridice pe un cimitir.

Acum câteva luni s'au manifestat primele simptome de îndulcire a acestei politici. O piesă a scritorului Bulgakow, „Zile de sbucium", care fusese reprezentată cu ani în urmă, provocase, pe vremea aceia, senzaţie. Era o piesă cu ideologie burgheză şi oarecum naţionalistă. Piesa a fost interzisă, iar autorul, persecutat, a ajuns în neagră mizerie. Acum trei luni, i s'a încuviinţat însă reprezentarea din nou a piesei. Petruce? Se va vedea mai jos că este vorba de inaugurarea unei noui politici. Folosind un conflict izbucnit între asociaţia muzicanţilor proletari, guvernul a dat fiinţă unei noui legiferări. Scriitorii „proletari" radicali au suferit cu acest prilej consecinţe dureroase. S'a dat un decret de dizolvare a tuturor acestor asociaţii de scriitori, muzicanţi şi artişti proletari, în locul lor urmând să se creieze o vastă asociaţie unică, din care să facă parte şi aceia care luptaseră împotriva curentelor radicale în cultură. Acest fapt constituia o înfrângere vădită a radicalilor.

In ziua următoare, a şi început să se manifeste această eră nouă. Un număr însemnat de cărţi care fuseseră oprite de cenzură, cu doi ani în urmă, au fost lăsate să apară în comerţ. Conducătorii comunişti ai editurilor şi revistelor i-au invitat pe scriitori să închee contracte. Orice temă poate fi din nou tratată în deplină libertate.

Ciudat e faptul că scriitorii se feresc deocamdată să facă uz de această libertate. Unii susţin că le trebue timp ca să se familiarizeze cu „era nouă"; alţii că nu vor să dea buzna dintr'odată. Totuşi această schimbare de atitudine promite să fie durabilă. Bine'nţeles că schimbarea nu trebue înţeleasă în sens european. Se cere şi mai departe afirmarea stării actuale. Insă se îngădue o anumită libertate de creaţiune, în limitele politicii sovietice. A fost greu începutul; concesiile vor continua prin forţa împrejurărilor, până la revenirea unui regim democratic şi echitabil.

Şcolari şi ziarele

Vremurile noastre politicianizante au tărît şi tineretul în vâltoarea evenimentelor. Indicele barometric al frământărilor politice de fiecare zi poate fi citit în ziare. Tineretul citeşte aceste ziare, le urmăreşte cu mult interes şi-şi formează totodată o bună parte a culturii lui. Dr. Hans A. Münster, referent la „Institutul german de ziaristică", a cercetat pentru prima dată pe aceşti tineri cititori de ziare, şi ne dă în lucrarea sa „Jugend und Zeitung" concluzii edificatoare în ceeace priveşte atitudinea tineretului faţă de ziar.

Luând ca punct de plecare cercetările fundamentale ale lui Eduard Spranger asupra psihologiei tineretului, autorul a întreprins o anchetă printre 100.000 de şcolari şi şcolăriţe din toate straturile sociale.

La cei mai vârstnici, punctul central al interesului îl formează politica; locul al doilea îl ocupă în general sportul. Partea distractivă, în special romanul foileton, e preferată de către tineretul feminin. Un interes relativ slab se manifestă faţă de crime şi accidente; mai intens reacţionează tineretul aflat în epoca pubertăţii, adică între doisprezece şi cincisprezece ani.

Din acest punct e pusă chestiunea pedagogică a întregii probleme. Demonstraţiile lui Münster dovedesc că o împiedicare a tineretului de a ceti ziarele e azi cu neputinţă. Pedagogia trebue să îngădue tineretului lectura ziarului, ca un factor de neînlăturat, şi să urmărească a obţine rezultate favorabile; spre exemplu, prin lectura paralelă a două ziare cu tendinţe opuse. In chipul acesta tineretul poate fi educat să folosească ziarul în mod inteligent.

Volumul oferă educatorilor şi profesorilor un material de lucru foarte bogat şi documentat. Singurul lui cusur ar fi preţul prea ridicat.

Un fragment inedit de Balzac

Istoricul literar Marcel Bouteron a descoperit şi publicat de curând câteva fragmente de Balzac, care datează din anul 1832. Balzac a prelucrat aceste fragmente în „Scènes de la vie de province" şi în „Splendeurs et misères des courtisanes" afară de unul singur, care abia acum a fost dat în vileag şi pe care-l reproducem mai jos:

„Am fost de faţă la multe decese ciudat de frumoase. Una dintre cele mai frumoase a fost pentr umine

H. de Balzac

moartea soţiei unui renumit medic german, cu care eram foarte intim. Priveliştea, pe care mi-a oferit-o acele clipe, mi-a rămas viu şi colorat întipărită în minte pentru totdeauna.

Am veghiat noaptea la căpătâiul patului muribundei, care contractase o pneumonie fără speranţe de salvare. Soţul adormise. Pela ora patru dimineaţa, soţia lui se trezise şi, zâmbind, îmi făcu un semn prietenos, dar tot pe atât de emoţionant, rugându-mă să nu turbur odihna soţului. Ea era nespus de slabă; cu toate astea, faţa îşi păstrase trăsăturile ei frumoase. Paloarea dădea chipului ei aspectul unui vas de porţelan prin care străbate o lumină. Ochii ei vioi şi roşaţa obrajilor, contrastând cu tonul pielei, răspândeau un farmec blând, un fel de înălţare sublimă care-ţi inspira veneraţie: Părea că-şi compătimeşte soţul căruia îşi închinase toată viaţa ei ;dar acest simţimând isvora dintr'o delicateţă atât de profundă încât nu cunoştea limite nici în faţa morţii apropiate.

Domnea o linişte adâncă; odaia, palid luminată de o lampă, avea aspectul tuturor odăilor în care zace un bolnav pe moarte: neorânduită...

In clipa asta orologiul sună şi medicul se deşteaptă, disperat de faptul că adormise. De ciudă că-şi pierduse din ochi soţia, în ultimele minute care-i mai erau sortite, făcu un gest violent şi nerăbdător, care ar fi putut induce în eroare pe oricare alt om, afară de muribundă.

. . . .

El se aşeză pe un scaun aproape de tot de patul muribundei şi o privi neclintit. Apoi, ea întinse braţul puţin înainte, cuprinse mâna soţului ei, o strânse slab de tot şi zise cu glasul stins şi totodată emoţionat:

— Sărmanul meu prieten, cine te va mai înţelege acum...?

Apoi muri fără să-şi îndepărteze privirile din ochii lui.

Teatru şi cinematograf

François Porché cerceteazǎ în „Revue de Paris" viitorul duelului dintre teatru şi cinematograf; şi concluzia de altfel de aşteptat dela un autor dramatic — e că existenţa primului antagonist nu e cu nimic ameninţată de cel de-al doilea.

Argumentarea lui François Porché e foarte măsurată, precisă şi de bun simţ, iar concluziile sale — extrem de convingătoare.

„In cinematograf — scrie Porché — unde există un ritm de vis, o desfăşurare iscusită de imagini, lămurite de câteva fraze, reuşeşte să ne dea interesul necesar pentru a urmări acţiunea şi de a ne traspune sentimentele voite de autor.

In teatru dimpotrivă, a conta numai pe pitorescul tablourilor pentru a creia interesul dramatic, sau a face din elementul spectaculos altceva decât susţinătorul elementului principal, care e drama însăşi, înseamnă să porneşti dela început spre prăpastie.

Inainte de perfecţionarea cinematografului, concepţia aceasta în teatru, deşi prin mijloace foarte primitive, putea încă să impresioneze. Astăzi a devenit imposibilă.

Nu doar că cinematograful a demostrat inutilitatea regiei în teatru. El tinde numai să arate ce lipsită de temei e, în anumite cazuri, lupta ce-o duce teatrul.

Există totuşi o regie pur teatrală, care, oprită în limitele sale, îşi păstrează întreaga valoare. Cuvântul „limite" nu trebue însă întovărăşit de un sens peiorativ.

Teatru nu va fi micşorat întru nimic de cinematograf. El va fi numai forţat să se restrângă în părţile mai esenţiale.

In artă, ceeace înţeleg prin „limite" sunt regulele, dacă nu toate, cel puţin cele extreme, acelea care fixează punctele ce nu pot fi depăşite fără pericol.

Teatrul va fi întotdeauna o sursă de emoţiuni, care nu va putea fi înlocuită cu cinematograful vorbitor, chiar cel mai perfecţionat.

Imaginea pe ecran şi reproducţia mecanică a vocii sunt de ajuns ca să organizeze visuri, adică un joc de fantome, o lume reflectată.

Simulacrul lipsit de căldură, fondat pe o absenţă perpetuă, nu va fi preferat prezenţei fiinţelor vii, în carne şi oase, care se mişcă, râd sau plâng în micul spaţiu cu trei dimensiuni.

Interesul acesta pasionat pe care-l au atâţia oameni atunci când urmăresc drama care palpită real sub ochii lor, e în puterea autorilor dramatici şi a actorilor care-l pot întreţine, mări sau reînoi.

Evoluţia religioasă a lui Kepler

Cercetătorul keplerian, profesorul *Max Casparis* din Stuttgart, a descoperit o scrisoare a lui Kepler, din anul 1625, adresată profesorului *Hafenreffer* din Tübingen. E ultima scrisoare dintr'o corespondenţă de ani de zile pe care marele astronom a întreţinut-o cu teolo gul würtemburghez, pentru anularea excluderii sale din comunitate. Kepler îşi apără aci cu tenacitate şi vervă punctul său de vedere asupra religiei, fără să desmintă spiritul de pace, dreptate şi iubire care l-a călăuzit totdeauna. Scrisoarea câştigă o deosebită însemnătate prin faptul că autorul face aci istoricul evoluţiei sale religioase, înepând din anii copilăriei. Ea ne oferă din punct de vedere al obiectului ca şi din cel psihologic, concluzii nouă şi importante.

Profesorul *W. von Dyk*, care a publicat în a sa *„Nova Kepleriana"* lucrarea lui Casparis, şi care o înseamnă ca al şaselea document, a înaintat, în acelaş timp, academiei bavareze de ştiinţe — ca al cincilea document — scrisorile lui Kepler descoperite de el în biblioteca statului din Wolfenbüttel. Ele se referă la operele din tinereţe: *Mysterium cosmographicum, Astronomia nova,* şi la metodele de calcul pentru tabelele astronomice.

Moştenirea literară a lui Wildgans

Inainte de a muri, Wildgans a lăsat un testament prin care îl însărcina pe Dr. Paul Klueckhohn, profesor la universitatea din Tübingen, cu orânduirea şi publicarea operelor sale inedite. După patru luni dela moartea poetului, ne vine ştirea că Kluckhohn a terminat revizuirea manuscriselor şi că le va tipări încă înainte de Crăciun.

Aceste manuscrise cuprind:

1. Un roman liric: *„Die irdische Maria"*. Primele unsprezece capitole, ca şi al doisprezecelea (ultimul capitol) sunt gata de tipar. Lipseşte numai capitolul unsprezece. Wildgans notează însă că acest capitol nu trebuia să aibă decât tangenţial legătură cu acţiunea propriu zisă, aşa încât romanul e complet. El tratează tema de predilecţie a lui Wildgans, *dorul după femeia ideală* pe care o cântă de altfel în versurile sale „Sonette an Ead".

2. O piesă de teatru: „Herr Oelwein". Aceasta e complectă şi poate fi reprezentată.

3. Douăsprezece piese într'un act.

4. Douăsprezece nuvele.

5. Numeroase poezii şi aforisme.

6. Jurnalul său intim, din care se desprind ultimii cincisprezece ani ai vieţii sale. El cuprinde puţine fapte trăite, dar abundă în consideraţiuni asupra întâmplărilor zilnice şi în probleme asupra vieţii. Acest jurnal e foarte voluminos.

Atât romanul, — despre care Wildgans susţinea pe vremea când trăia, că e foarte reuşit — cât şi nuvelele şi piesele de teatru într'un act, au fost scrise în primul an al căsătoriei sale. Curând după căsătoria sa, Anton Wildgans, care funcţiona pe atunci la Ministerul de Justiţie, ceruse să i se acorde un congediu de un an pentru care dădea chezăşie meritele sale literare.

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 395
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
OSKAR JELLINEK
VIAŢA MEA PENTRU A TA!
Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

PENTRU CINE ARE NEVOE DE CURA DE KARLSBAD
„Indicaţiile şi contra indicaţiile Curei de Karlsbad"
de Doctorul GR. GRAUR
medic balnear de Karlsbad
Un volum de 72 de pagini 40 lei

PENTRU BORŞ ŞI BAE
FLOARE DE TĂRÂŢE HERDAN

In ţara cinematografului

— Credeam că stai la ţară...

— Da... dar sosiţi cu o zi prea târziu. Tot oraşul pe care-l vedeţi a fost clădit azi noapte.

La închisoare

— Ne pare foarte rău că dintr'o eroare regretabilă ai stat închis mai mult cu opt zile!

— Nu face nimic, o să mi le socotiţi rândul viitor!

Urgenţă

FARMACISTUL. — Cum? Ce-aţi spus? E urgent?

NOCTAMBULUL. — Da. Vreau să mă cântăresc.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 614

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 11 Septembrie 1932

Biblioteca Centrală a „Asociaţiunii" Sibiu

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Bergson şi Morala

Dualismul metafizicei dualiste bergsoniene se menţine integral şi în explicaţia izvoarelor Moralei şi Religiei din ultima lui operă. Morala şi Religia vor proveni deci dela două surse, cari amintesc de distincţiunile anterioare între Instinct şi Inteligenţă, Durată şi timp matematic, spaţializat, Elan vital în continuă ascensiune, în tensiune creatoare şi materie inertă, opunând resistenţă, vincibilă totuşi, avânturilor interioare ale energiei vitale. Metoda intuiţiei filosofice, care despică prin fine disociaţii cele mai complicate date, nu putea duce la alte rezultate. Această metodă filosofică a aplicat-o Bergson la cercetarea tuturor problemelor, cu egal succes şi egală fecunditate. Nu putea ajunge la rezultate şi din alt motiv: explicaţia bergsoniană a surselor Moralei şi Religiei e concluzia naturală a sistemului filozofic general; faţă de acesta rezultatul meditaţiilor sale se prezintă ca o explicitare, prin aplicaţia aceleiaşi metode la un obiect precis: datul moral şi religios. Morala şi Religia lui Bergson, mai exact şi propriu, explicaţia, interpretarea lor, se integrează perfect în ansamblul concepţiei sale. E degajarea unor concluzii cuprinse virtual în sistem.

De altfel Bergson e clar în această privinţă, când spune: „Metafizică şi Morală exprimă acelaş lucru, una în termini de inteligenţă, alta în termeni de voinţă". Din aceste cuvinte ar reeşi un monism care pare a fi în contradicţie cu dualismul categoric, subliniat mai sus. E o contradicţie aparentă numai. Pentrucă diferenţa de natură între Instinct şi Inteligenţă, Elan vital şi materie, observată de Bergson, *nu e originară,* ci o apariţie târzie, rezultată din Evoluţia Creatoare. (A nu se confunda cu opera care poartă acest nume). Dincolo de aceste manifestări şi forme diferite stă însăşi viaţa, principiul ei generator, inexplicabil. Deaceea pentru Bergson, Biologia are un înţeles infinit mai larg decât cel obişnuit. E o metafizică a Vieţii, a Existenţei. Biologiei va trebui să i se dea în viitor sensul foarte comprehensiv pe care-l cere.

Ideea că în ultimă analiză, orice morală, — fie a presiunii, cum e morala socială, fie a aspiraţiei, cum e morala umanitară şi dinamică, — este de esenţă biologică, a nemulţumit pe mulţi. Decepţia aceasta e nejustificată şi inexplicabilă. Mai mult: e inconsequentă. Pentrucă cine acceptă tezele generale ale bergsonismului nu poate ocoli ori respinge reflexiile sale atât de ingenioase, de subtile şi profunde asupra Moralei şi Religiei. „Biologismul" denunţat e în natura filosofiei lui Bergson, poate cel dintâi printre rarii gânditori aplecaţi a respecta realitatea. Bergson nu este *un constructiv.* Pornind dela constatarea realităţii, efortul său constă în a înţelege, explica şi desprinde sensul ei. Spre deosebire de speculativii germani, formaţi în atmosfera şi la şcoala idealismului, care *construesc* sistemele filosofice şi etice a priori, independent de realitatea empirică, sau ţinând seama de ea într'o măsură limitată, — Bergson, format în atmosfera ştiinţei pozitive îşi consideră filosofia ca *o interpretare a realităţii* date, o ştiinţă a datului imediat. Nu e un apriorist, ci un *pozitivist.* Nu însă antimetafizician ca Auguste Comte. Dimpotrivă, afirmă un pozitivism *metafizic.* De aci, din absenţa orgiei speculative a idealismului dispreţuitor de datul empiric, rezultă, cred, inexistenţa problemei insolubile a antinomiilor sistematice, pe care le găsim în filosofiile intelectualiste şi care îşi au origina, nu în obiect (antinomia fiind de natură sistematică, nu *ontologică),* ci în intelectul uman şi metoda noastră de cunoaştere. Critica intelectualismului şi raţionalismului apriorist şi corolarul ei imedat: afirmarea intuiţiei ca metodă de cunoaştere filosofică este, ca valoare, prima contribuţie şi inovaţia principială capitală a lui Bergson. Filosofia este în primul rând o problemă de metodă; un discurs asupra metodei.

Originalitatea, revoluţionară, a bergsonismului constă chiar în aceea a metodei, care şi asigură unitatea perfectă a sistemului.

* * *

Atât metafizica cât şi concepţia asupra Moralei şi Religiei la care a ajuns Bergson, se explică prin metodă. In interpretarea isvoarelor Moralei, Bergson ajunge la acelaş anti-intelectualism ca şi în metafizică. Conceptualismul moral şi în genere teoriile intelectualiste ale obligaţiei morale, printre care se numără şi imperativul categoric kantian, sufăr de viciile fundamentale de care se face vinovat orice intelectualism. Prin refutarea acestuia ajunge Bergson la degajarea şi precizarea adevăratei naturi a moralei. Puterea moralei nu stă în caracterul ei abstract, care este cert a posteriori. Evident, Bergson se referă la morala naturală, dată, nu la cea construită pe cale speculativă de către filosofi, şi care nu are influenţă asupra conduitei omului. La baza moralei stă *emoţia,* elementul supraintelectual şi anterior oricărei creaţii.

E drept că emoţia originară este, în urmă, acoperită de conştiinţa socială. Interiorul originar al moralei e constituit din emoţii, peste care s'au depus diferite formule de precizie, norme, maxime, etc. a căror sgură ne împiedică să le găsim în stare pură.

Morala are două părţi: una având-şi raţiunea în structura societăţii, alta în principiul explicativ al acestei structuri. Aceasta presupune o dualitate de origină: *presiunea* socială, manifestată în obligaţia morală şi *aspiraţia,* cărora le corespunde o morală *socială* impusă de interesul conservării, şi o morală a aspiraţiei, *umanitară.* Prima e statică,, şi asigură stabilitatea societăţii, a doua e dinamică ş întreţine mişcarea ei, fără de care n'ar fi progres şi diferenţiere de tipul uniform şi constant al societăţii animale. Vom vedea că această dualitate nu este ireductibilă şi fundamentală.

Formula generală a moralităţii înglobează două lucruri: „un sistem de ordine dictate de exigenţe sociale *impersonale,* şi un ansamblu de apeluri lansate conştiinţei fiecăruia din noi de către *persoane* care reprezintă ceeace este mai bun în umanitate". Intre acestea două, între static şi dinamic există o tranziţie, cum o demonstrează Bergson. Staticul pur în morală e infraintelectual, iar dinamicul pur e supraintelectual. Primul, voit de natură în scop precis, se caracterizează printr'un ansamblu de habitudini care la om sunt simetrice unor instincte ale animalului Prin urmare, mai puţin decât inteligenţa. Al doilea, — voit de geniul uman care desfide orice previziune şi prin care elanul vital traversând materia, obţine dela aceasta, pentru viitorul speţei, promisiuni care nu erau concepute în momentul constituirii ei, — dinamicul pur, e aspiraţie, emoţie şi intuiţie. Deci mai mult decât inteligenţa. Aceste două forţe, obligaţia şi presiunea, respectiv staticul şi dinamicul,, se proectează pe planul intermediar, al inteligenţii, care stă între ele. Dacă sufletul omenesc ar fi rămas la static, s'ar fi impus exclusiv morala închisă. Am fi rămas la „ataraxia" şi „apatia" epicureicilor. Acolo unde domină indiferenţa şi insensibilitatea, e regiunea contemplaţiei pure, Morala iubirii, aspiraţiei şi eroismului nu ar fi existat. Dar pe de altă parte, dat fiind că orice aspiraţie şi emoţie tinde să se consolideze pentru valorificarea generală, îmbracă forma obligaţiei stricte. Aşa se explică eficacitatea apelului reprezentat de omul excepţional.

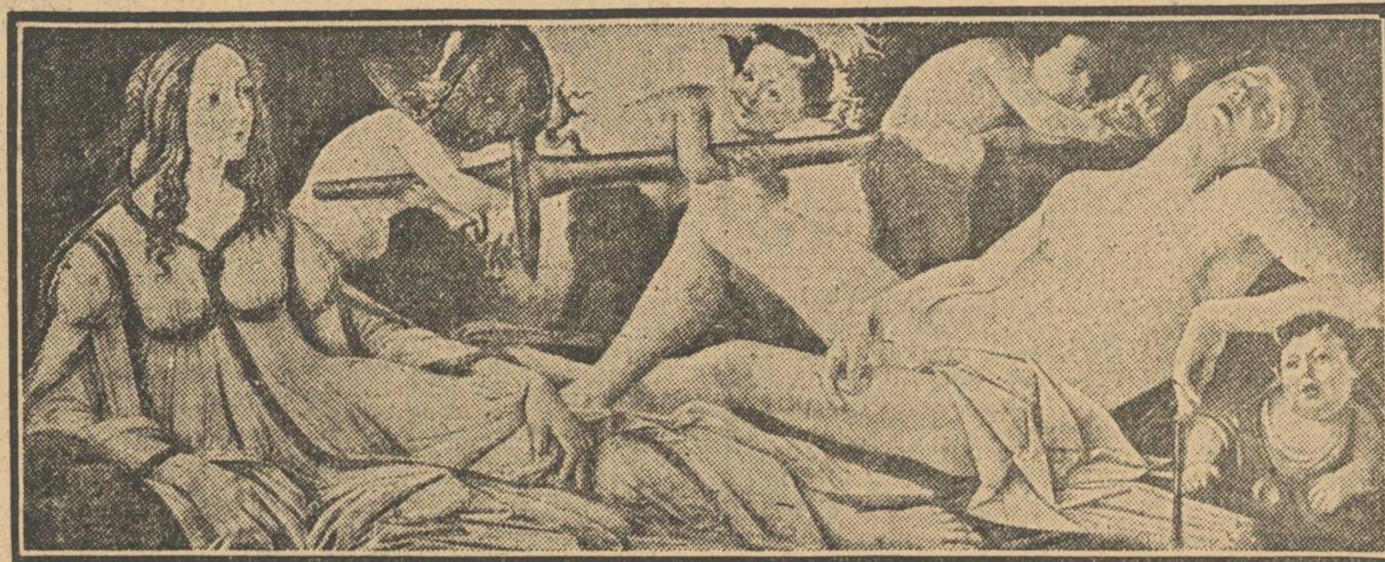
Cele două forţe care lucrează asupra noastră: impulsia socială şi atracţia suprasocială, se întrepătrund în proecţia lor pe planul inteligenţii; fapt din care rezultă o transpoziţie de ordine şi de apeluri în termeni de raţiune pură. Aşa de pildă, justiţia se lărgeşte prin caritate, iar aceasta ia tot mai mult forma simplei justiţii. Astfel se stabileşte o omogenitate între elementele moralităţii, iar problemele morale, căpătând precizie, pot fi rezolvate cu metodă. Aşa organizată, viaţa morală e raţională. In societatea civilizată prin urmare, activitatea morală e raţională. Interesul omenirii, cere ca să se atribue conceptelor morale o autoritate proprie şi să li se recunoască o forţă intrinsecă, pentru a se putea dirija acţiunea în diferite cazuri particulare. Cele două forţe profunde: impulsia şi atracţia concentrate fiind în concepte, ca într'un focar, vor putea conlucra armonios. Dar asta nu înseamnă câtuşi de puţin că morala şi-ar avea origina şi fundamentul în raţiunea pură. Mobilele morale nu sunt concepte abstracte şi idei pure, cum o afirmă morala intelectualistă. Eficacitatea lor se datoreşte celor două forţe amintite. Raţiunea nu face decât să formuleze raţional acţiunea acestor două forţe care stau înapoia sa. Şi Bergson afirmă că ar fi imposibil ca raţiunea să lupte contra pasiunii şi interesului, dacă ar vorbi în numele său. Fundamentarea moralei deci, pe raţiunea pură şi pe respectul logicei, cum o încercase Kant, nu e posibilă.

Bergson combate şi teoria care caută să explice obligaţia morală prin forţa cu care s'ar impune ideea de bine. Obligaţia morală, care e ceva ireductibil şi constant în noi, nu se poate fonda pe consideraţii pur raţionale, pentrucă nu derivă din ideia pură, nu rezultă de sus din principiul din care se deduc raţional maximele, ci vine de jos, din adâncul presiunilor pe care se sprijină societatea. Ceeace obligaţia cuprinde ca obligatoriu, nu vine din inteligenţă. Necesitatea are cu totul altă origină: în exigenţele vitale profunde. Obligaţia e o necesitate a vieţii, preexistentă construcţiilor intelectuale, care, de aceea sunt inoperante. Când, prin urmare, morala intelectualistă explică obligaţia morală, prin forţa cu care se impune Ideea de Bine, Bergson o demonstrează irefutabil că se închide într'un cerc vicios, presupunând ca explicat ceeace ar trebui să explice Reprezentările şi ideile traduc un fond preexistent, în termeni raţionali. Nu sunt efective prin ele înşile. Ideia e un simplu extras intelectual comun, o proecţie pe plan intelectual a unui ansamblu de tendinţe şi aspiraţii. Afirmaţia lui Hegel, după care o Idee poate impune propria sa realizare, e o absurditate, rezultând din încercarea de a stabili geneza obligaţiei originale, al cărui caracter mixt e ignorat, şi a emoţiei creatoare, ridicate de sufletele privilegiate; şi care, în fapt, nu sunt simple forţe morale, ci forme de manifestare ale vieţii. Elanul de amor al individualităţilor privilegiate, prin forţa cuceritoare a căruia trec dela simpla solidaritate stabilită de natură, la umanitatea întreagă (fiecare din aceste individualităţi reprezentând o specie nouă, compusă dintr'un singur individ) este impulsul nou transmis de Viaţă. Avântul vital a ajuns în aceşti oameni la un rezultat care n'a putut fi obţinut dintr'o „lovitură" pentru ansamblul umanităţii. Fiecare dintre aceste suflete privilegiate marchează un punct anumit în evoluţia vieţii. Amorul introdus de ele sub forme originale, care vor fi apoi generalizate şi imitate, este însăşi esenţa efortului creator. O individualitate excepţională e, cum se exprimă Bergson, „un efort de evoluţie creatoare". Aci se observă cum morala se confundă cu metafizica.

Iată sursele moralei, care în nici un caz nu poate fi fondată pe cultul raţiunii pure. Păstrându-i dualitatea de origină, îndepărtăm dificultăţile provocate şi acumulate de metodele „esenţial simplificatoare" ale intelectualismului. Această dualitate, cum spuneam, nu e originară şi ireductibiă. Ea se absoarbe în unitatea vieţii. „Presiune socială" şi „elan de amor" sunt pentru Bergson manifestări complimentare ale vieţii, în scopul conservării formei sociale, originare speţei, şi al transfigurării ei. In fond rezultă că Bergson afirmă un monism.

Morala este tot o metafizică. Interpretarea dublei sale origini, se menţine perfect în linia generală a sistemului.

N. TATU

Eminescu, poet al Daciei

de G. CĂLINESCU

Unul dintre proectele cele mai dragi ale lui Eminescu, pe care însă n'a avut răgazul de a-l duce la bun sfârşit, e acela al unei mari epopei sau drame dacice. Ideea poetizării genezei poporului nostru datează dela începuturile sale poetice — sub influenţa probabil, cum a arătat şi Chendi, a lui G. Asachi, — dar forme hotărâte de închegare nu apar decât în epoca studenţească. Lungul poem *Memento mori,* pe care l-am publicat de curând, cuprinde în seria devenirii civilizaţiilor un lung episod dacic, în care judecând după exerciţiile făcute în diferite locuri (cf. ms. 2259 ff. ✱ 109—122) intra şi o idilă între zâna Dochia şi Traian. Din poemul mai sus citat se poate vedea că, după metoda miraculosului din poemele omerice, zeii Olimpului luptă alături de Romani în vreme ce divinităţile germanice în frunte cu Odin (Wotan) vin în ajutorul Dacilor. Decebal este fireşte învins dar răzbunătoarele popoare germanice năvălesc asupra Romei, drept pedeapsă.

Acesta este proectul iniţial dar poetul a dorit să-l trateze deosebit într'o epopee în patru cânturi, după cum reiese dintr'o însemnare pe care o găsim în ms. 2286, f. 72.

Planul lui Decebal

Cântul I-iul.

Zeii Daciei — Dochia vrăjitoare tânără apare la ei. Ogur cântăreţul espus de o fată de 'mpărat în codri, care-a învăţat de la paserile codrilor să cânte şi delectează orb mesele zeilor e luat de soare în carul său, fără teamă că va orbi, pentru a se cobori în poporul Dacic şi a-l însufleţi la luptă.

Cântul al II-lea.

Roma. Pregătiri de resboiu. Podul peste Dunăre — Ogur însufleţeşte poporul. Descrierea popoarelor aliate cu Dacii. Corbul Munin vesteşte peire. Nemijlocit înaintea luptelor Ogur se întoarce în ţara zeilor.

Cântul al III-lea.

Lupta ultimei cetăţi. Lupta zeilor. Fuga celor Daci. Pe Ogur cel orb îl târăsc caii şi el cade 'n marea îngheţată. (Descrierea halelor albastre şi a zeilor. Scuturi de stâlpi). Episod: Traian şi Dochia.

Cântul al IV-lea.

Ogur povesteşte zeilor nordici nenorocirea Daciei. Soarele apune într'adins în marea îngheţată. Luminarea feerică [a] halelor mării. El li povesteşte asemenea. Nordul vrea să se răsbune. Pornirea popoarelor barbare.

Astfel concepută poema a părut lui Eminescu prea vaporoasă, prea mitologică, deaceea în alte studii (ms. 2286, ff. 38 şi 37) îl vedem împărţind materia după etapele istorice ale războaelor daco-romanice şi introducând în acţiune persoane cu semnificaţie psihologică. Acţiunea se deschide printr'un „Trecut vechiu — Zilele regelui Borivist, Boerebist, Decebal, Prima bătaie". Urmează apoi însemnări fugitive de acestea: „86 intră'n Moesia. Omoară pe Oppius Sabinus. Prefectul guardianilor întâiu învingător — în urmă ucis. In retragere se pierd insignele Romei. — Tertius Iulianus. Invinge. Oprit de vestea că Domiţian a avut nenorocirea cu Quezii şi Marcomanii. Prin retragerea lui Iulian prin pădurile germanice Decebal capăt'o pace nouă ca învingător. — 90. Domiţian serbează triumf fals în Roma. — 98—99. Freja visitează ţările dunărene. [Aci Em. îşi notează în nemţeşte, ceeace arată sursa informaţiilor, câteva date militare ca 8 Legionen der Donauprovinze I Minervin. Pia Fidelia etc.]— 182. Bătut la Tapal. Sora lui Decebal e prinsă. Vulturii legiunilor lui Fuscus luate. Pace. Tarabostii. Triumf. Dacicus". La al doilea războiu e vorba de Traian, de cunoscutul pod al lui Apollodor din Damasc, de-o luptă a lui Decebal cu Iasygii, cărora le ia o bucată de ţară, de o unire cu vecinii şi de Paconius II, regele Parţilor. Ca personagiu principal roman apare Longhin, caracter nobil. Capul preoţilor daci este Diutpareu, fost rege, acum orb. Episodul Dochiei este astfel schiţat: „Dochia fiica lui cea tânără [adică a preotului citat mai sus] — iubind [pe] Dacio — urând şi iubind pe Traian. La căderea Daciei, ea adună restele poporului spre emigrare. Ei emigrează şi când de departe s'aud încă cântecele lor de jale. — Dochia li rămâne în urmă — nu poate să se despartă de pământul ei, icoana lui Traian tot mereu era în mintea [ei] — el apare — ea încremeneşte. O Niobè, conform povestei".

Constructor pe temelii vaste, Eminescu nu e mulţumit nici cu această formă a proectului. Alături de câteva însemnări cu creionul, cu greu descifrabile dăm de o înşiruire de nume, ciudată la prima vedere: (ms. 2286, f. 33 v), *1. Grachus Baboeuf* [ultimul cuvânt a fost adaos în urmă]. *2. Decebal. 3. Solomon. 4. Nero. 5. Amor pierdut — viaţă pierdută. 6. Ştefan cel tânăr. 7. Isebart. 8. Histrio. 9. Napoleon. 10. Leul murind.* Numerile 5 şi 8 cuprind titlurile a două piese ale poetului, una originală, alta tradusă (cfr. ediţia Cuza).

Din însemnările ce urmează pe alte pagini (ms. 2286 ff. 34—36) aflăm tâlcul surprinzător al acestei serii de nume. Poetul era încă sub impresiunea metempsicosei, pe care o luase ca bază a povestirii, denumite de noi, *Avatarii faraonului Tla.* El medita ca pornind dela câteva personagii antice elementare: Grachus, Decebal, Catilina, Cicero etc., să le urmărească migraţiunea sufletului rând pe rând în personagii istorice cu substrat sufletesc asemănător. Astfel de pildă romanul Grachus avea să devină francezul Babeuf, supranumit şi el Grachus. In acest stadiu proectul luase intenţiunea piesei de teatru. Scenă lui Decebal avea să fie mult asemănătoare aceleia a faraonului Tla: Decebal — actul din urmă — a albit aşa de tare încât seamănă cu predecesorul său. După ce şi-a aruncat coroana 'n abis — se uită'ntr'o oglindă de metal. — Sunt eu sau nu sunt eu? Ideea metempsicosei. Acelaş corp acelaş suflet, representant al aceleiaşi idei ca bătrânul Decebal.

Ş'acum alerg desmoştenit de tronuri
Un biet bătrân sărac, necunoscut
Unde-i mărirea lumei? Unde-i?
Oare este?

E o mărire sau e un vis negru şi strălucit în lunga sa existenţă, ca să arate 'n urmă că-i minciună? Negaţiune a vieţii. Furtună, fulger, trăsnete, codri prăvăliţi, râuri îmflate — sunt zeii Daciei ce se luptă cu oştile Romane. Apostrof către ei".

Al doilea personagiu este „Zina Dochia-blondă", Grachus, Cicero şi Catilina trebuiau să reprezinte trei unităţi morale deosebite. Grachus era negatorul nedreptăţii, susţinând interesele societăţii, dorind îndreptarea ei pentru ea însăşi. In antiteză cu el, Catilina îşi însuşeşte interesele poporului din ambiţie personală, afirmându-şi cu deosebire individualitatea sa. Cicero „se face că e ademenit de virtuţile lui Catilina pentru a-l fulgera în urmă". Insfârşit mai avea să apară un tip de *amantă,* care în prima formă avea să se numească Freja, o sclavă din Germania, cu „puritate şi dulceaţă germanică", cu care prilej poetul trebuia să pună „o lume nordică în capul unei blonde fete". Freja este de altfel numele zeiţei Frouwa (Freya) soţia lui Wotan. Morala personagiului e aceasta: „Salută cu mândrie moartea şi c'un fel de sălbăticie, entusiasm".

Nu mai este îndoeală că schiţând caracterul lui Grachus Babeuf, Eminescu avea în vedere pe prototipul său Grachus. In antiteză cu el punea pe Morny, al cărui nume evoacă pe un ilustru ministru al lui Napoleon III, şi care se poate să fi fost un avatar al lui Cicero. Morny „cunoaşte legile istoriei. A pătruns în taina devenirii ce o urmează". E „cinic, ambiţios, positiv" cu „un fond mare de nobleţă personală". O *amantă* a lui, care poate corespunde antitetic Frejei şi al cărei nume pare că trebue citit *Cesara,* trebue să adeverească lui Morny, că, desgustat de lupta politică, nu poate fi fericit nici în dragoste, în virtutea principiului dur al istoriei pe care îl profesează. Spre a-i încerca dragostea, Morny propune femeei să moară împreună cu el, prin otravă. De va regreta moartea, în ultima clipă îi va da un antidot. La apropierea morţii pe care poetul îşi propunea s'o descrie, femeea se 'nspăimântă şi cere antidotul. Ceeace luase însă nu fusese otravă. Desgustat Morny se aruncă pe fereastră, adeverind prezicerea că viaţa politică şi particulară îl va înşela cu aparenţele ei.

Intrebuinţând odată ideea de metempsicosă în *Sărmanul Dionis,* Eminescu renunţă la acest proect, dar nu părăseşte planul unei piese de teatru *Decebal,* pe care în epoca berlineză începuse s'o scrie de-abinelea. In ms. 2254 ff. 148—180 este partea cea mai coherentă a acestei încercări, scrisă cu cerneală şi cu creionul, pe foi risipite şi greu de descifrat. Unele versuri ni se par însă foarte interesante şi foarte frumoase chiar, prin opiniile asupra caracterului poporului roman, deaceea le cităm. Decebal a învins de curând pe Iasigi, cărora le-a luat prizonier pe Iaromir şi aşteaptă cu îndârjire lupta cu Romanii.

Auziţi, auziţi, cum inima d'oţel
A Daciei se sbate cu putere
In van mă 'nvingeţi, în zadar înfipt-aţi
Vulturul de-aur în pământul negru
Şi sunt al Daciei vechi — victoria voastră
Din ce în ce mai mari păliri îmi dă
O zimbru al Moldovei — capul crunt
In noapte[a] — istoriei îl ridici cu fală
Şi 'nfricoşat îl scuturi — vie! vie!

Se bucură de

Victoria de'ntâi după cădere
Ziua de'ntâi după adâncă noapte
Azi oastea noastră a învins Iazigii.

Face elogiul învinsului:

Invinsul
Desfăşură puteri atât de mari
Incât povestea numelui de Dac
Pătrunde cartea, filele ei vechi

. . . .
. . . . . . *La moartea noastră*
Popoare 'ntregi privesc ca la o stea.

(Continuare în pag. II-a)

Prevede ridicarea popoarelor împotriva Romei.

Marea întreagă s'a mişcat în mine.
Din codrii antici şi din pustii de ghiaţă.
De sub lumina aurorei boreale
Şi din dumbrăvi de lună, din pustia
Egipetului vechiu, a Libiei oraşe,
Porniţi de constelaţii neguroase
Cu mintea aprinsă de poeţi bătrâni
Popoarele pornesc în contra Romei.

Un preot bătrân, *Pater Celsus*, strigă: „Vai ţie al Daciei Domn! de trei ori vai!", apoi vorbeşte un *B.* (poate *Boris*, cum pare a se citi un nume cu creionul; vezi prin analogie *Tomiris, Sarmis)* care se vede a fi pretendent la tron şi un duşman ascuns al lui Decebal.

Ieri încă inamic ţi-am fost o rege,
Şi inamic ţi-oiu fi cât voiu vedea
Genunchi plecându-ţi la piciorul Romei,
Azi însă când, decizi ca ea să cadă
Eu fiu de rege.. din istoria mare
A numelui meu vechiu... o umbr'apar
Şi spada-mi la piciorul tău depun.
Genunchi-i plec şi fruntea mea cea sură
Ardic'o iar şi dă-mi-[o] iar în mână
Şi spune-mi ce să fac cu ea: Ce vrei!

Credea

C'a Daciei ruină-i ţinta ta
Azi împărat de văd şi te iubesc.

Ceeace urmează, prin înţeles, nu se poate atribui decât lui Iaromir, ostatecul iazig, care face elogiul Romei. Paginile sunt amestecate şi scenele numai vag schiţate, aşa încât cred că o scenă de mai târziu în care Iaromir cere să vorbească lui Decebal îşi are locul aci:

Murmurele se ridicau la Joe
Şi tocmai când cântam Salve-Imperator
Poarta se dă-n lături şi Traian
Apare.
In van el în răsboaie haina schimbă
In van necunoscut vrea să rămâe
Amic şi inamic el recunoaşte.
Se zice cumcă zeii niciodată
Deplin necunoscuţi ei nu rămân.
Intotdeauna o lumină de-aur
Imprejmuie-a lor frunte şi fiinţă.
De aceea cred că zeii coborîră,
Că ei trăesc azi între oameni
Ca Cesari, ca preoţi, ca senatori.
Eri în Olimp... de azi-s pe pământ.
D. *O orbire!*
I. *Orbire da! Orbire, care vede*
O Decebal de-ai şti cum se tratează
In Roma tot răsboiul dintre noi!
Copilării le sunt! Astfel privesc.
Când ţi-a veni ţie un legat...
Ţi-a cere simplu să ne dai 'napoi
Tot ce ai luat, să ne despăgubeşti
Sau [tot] atât de simplu îţi vor spune
C'ai meritat de-a fi al Daciei rege.
Ce-i mânia, tu vei striga — legatul
Doar va zâmbi . . . .
. . . .
Va ţine toga învârtită 'n mâni
Şi te-o întreba iar: pace or răsboiu,
In van îţi chinui sufletul din tine
Durerea ta, or bucuria, gloria
Nimic, nimic pe dânşii nu-i atinge.
Crezi tu că gloria lor proprie-i atinge?
De e sau de nu e... tot una li-i.
. . . .
Intr'asta îi găsesc că sânt ca zeii
Ei nu ştiu ce-i mânia — ei nu ştiu
Ce-i bucuria pe acest pământ.
Ce pe alţii îi turbură — abia îi mişcă.
Dureri ce ne ucide — ei surid.
La bucurii ce ne-ar ucide — reci!
Nimic nu li-i destul de mare 'n lume,
Nici bunătate nu, nici răutate.
Ce pe noi ne-ar mira ei nu observă,
Ce pe noi ne-a uimit găsesc firesc,
Unde găsesc ei acea coardă mare
Ce-i pun alături cu tot ce'n natură
E mai superb, mai fără milă 'n ei!
. . . .
Tot, tot ce vrei — poate un Roman să fie
Un tigru, un leu, un şarpe, un tiran,
Un vierme nu. Pe când cei mai mulţi oameni
Nenorociţi fiind îşi schimbă lumea
Simţirea lor — din mari devin ei mici
Din răi ei devin [buni], din buni iar răi
Romanul dacă-i rău născut
Rău a rămas până l'al lui mormânt.
Nu e schimbare în acest metal,
Nu e schimbare în aceste inimi,
Neron în leagăn e Neron pe tron,
Cum se anunţă ei astfel şi vin,
Dacă e bun, e bun, de-i rău e rău
Dar totdeauna nemodificabil.
De aceea nu le pasă de virtute
De vicii nu, de'nţelepciuni, mărire,
Ei sau le au sau nu le au — pe veci.
De aceea au dreptul ei de a suride
Când văd pe un biet german că-şi pune totul
Persoana chiar pe un arşic în joc.
Romanul pune globu 'ntreg şi-l pierde,
Pe sine 'n veci. Căci el fiind el
Ce mic trebue să fie un om când însu;
Părerea ce o are despre el e astfel
Incât se pune el pe el în joc.
Pământu 'ntreg n'are valoarea
Unui Roman. De aci din ei oricare
Zice: Ori Imperatori ori nimic
Este ceva întunecos şi mare
Şi fiinţi ca lumea toată e în el.
Şi totuş lumea toată nu-l plăteşte,
Pentrucă nu-i în stare de a-l schimba.
Cu ei alături să mă lupt îmi place
Nainte 'nvingeri, îndărăt în pace.

Decebal găseşte că vorbitorul îşi face idol din tirani şi adoră în ei slăbiciunea proprie.

I.
Te înşeli
Iţi place a te'nşela — sau nu-i cunoşti.
Ştii tu cine a fost Hannibal? — un zeu
Când armile lui coronau Alpii
Când Roma singură — o Niobè —
Plângea copiii ei — pe pieţe, strade
Urlau femeile, strigau copiii
Când tot era pierdut... ce făceau ei?
Ce făceau atunci acei moşnegi, senatori,
Prea vechi pentru a merge în răsboiu
Dar neschimbaţi prin rău şi nici prin bine?
In sgomotul a unei lumi murinde
In ţipăt, vaiet, în mugiri, în moarte
Ei reci decid: Cartagina să moară.
Ei erau slabi, pierduţi, bătuţi, învinşi.
Intreab' unde-i Cartago: urmă nu-i.
D. *Taci, admirarea ta e o turbare!*
Nu sunt dator să cruţ turbarea ta.
Tu uiţi cui îi vorbeşti, lui Decebal,
Al Romei inamic neîmpăcat.
Nu fă să uit ce eu respect în tine
Pe prinsul nu... pe oaspetele meu.
Nu-s prinsul tău... Căci pentru a mă prinde
In luptă dreaptă ar fi trebuit
Răsboiu ca să declari Romanilor.
Eu sunt amicul... sunt supusul lor.
Răsboiul tău chiar este o revoltă,
Tu însuţi la Traian ai genunchiat,
Tu i-ai jurat amicilor, amic,
Duşmanilor duşman să fii.
Unde ţi-e jurământul Decebal?
D. *Nu întoarce sufltu-mi cu susu'n jos*
Şi nu stârni mânia mea ascunsă!
Nu sunt supusul lor... nu voiu s'o fiu!
Dac'am jurat, ce-ţi pasă cam jurat?

Iaromir declară că se va plânge Senatului, spre a căpăta libertatea, iar Decebal îşi exaltă puterea.

Nebun admirator. El uită cumcă
Am omorât pe Oppius Sabinus

Că Moesia a fost în mâna mea
Că pe Cornelius Fuscus l-am învins
C'ai Romei vulturi i-am avut în mână.

Domiţian şi Nerva îi plăteau tribut. Intervenind preotul Celsus, Decebal se arată neînfricoşat de moarte:

Ce este moartea?... Pot să mor îndată
Fără a mă fi răsbunat? Pot? Nu, nu!
Nu pot — căci nu voiu. Nu voiu să mor
Pricepi tu... Este aşa de dulce viaţa
Aşa de dulce este răsbunarea
Ce mă 'nspăimânţi? Tu eşti copil... bătrâne.

Apare Longin, legatul Romei, care cere lui Decebal să dea înapoi ce a luat dela Iasigi „Roma vrea — răspunde D. — dar să vedem acum dac'oiu binevoi şi eu". Longin întreabă de vrea pace ori războiu. De afară se aud sgomote şi chiote ameninţătoare de luptă şi D. zice lui Longin: „Auzi! auzi răspuns Romane!" Decebal e pe tron în faţa întregei curţi. Dochia e îngrijorată de dârzenia regelui. Inainte de venirea legatului se plânsese de aceasta lui B., care însă spusese „D cade Decebal nu cade Dacia" şi „Lasă-l să turbeze. Pe acest taur îl vom moşteni", cuvinte din care Dochia înţelesese că B. e „un şarpe". Când Decebal îndeamnă poporul la luptă,

Pe cai, pe cai! Răsboiul este gata!

ea caută să-l înduplece la cuminţenie.

Sunt un copil. Am ochi de copil
Văd lucrurile astfel precum sunt
Ah Decebal — cât chin e 'n astă lume
Viaţa ei este un spasm lung
Totul e mărginit — durerea nu.
Un singur lucru e mai bun ca viaţa
Pentru că nu-i nimic, nimic chiar — moartea
Ah cum nu suntem pe atunci pe când
Nici fiinţă nu era — nici nefiinţă
In marea aerului, în ajunul
Nimic cuprinzător — nici cuprins
Nu era moarte, nemurire nu
Şi fără suflet răsufla în sine
Un ce unic ce poate nici n'a fost
Dar vai! un sâmbure în acel caos
Mişcându-se rebel — a nimicit
Eterna pace şi de atunci durere
Numai durere este 'n astă lume
Unde e starea ceea unde zeii
Nu esista, nici oameni, nici pământ
Pe când acea fiinţă neînţeleasă
Nu-şi aruncase umbrele în lume
Umbrele ce sunt moartea şi renume.

Sub diferite titluri *(Sarmis, Gemenii, Nunta lui Brig-Belu)* Eminescu a mai încercat să trateze mitologia dacă şi însfârşit *Rugăciunea unui Dac* este un reflex al aceloraşi preocupări. Prin gândul constant de a scrie un poem al autohtoniei noastre preromane, Eminescu este un adevărat poet naţional.

G. CĂLINESCU

Caleidoscop intelectual

Celulele lui Chopin

Se ştie că Chopin îmbolnăvindu-se de boala care mai târziu l-a răpus, a fost condus în Majorca de prietena sa George Sand. Aceasta s'a instalat acolo odată cu muzicianul şi împreună cu cei doi copii ai săi, într'o celulă din mânăstirea din Valldemose. In celula umedă şi rece şi-a petrecut Chopin o epocă întreagă din viaţă. în care timp şi-a compus preludiile dureroase.

Locuitorii insulei au căutat să profite pe urma timpului petrecut de Chopin la dânşii. Ei au descoperit celula în care-şi petrecuse nenorocitul atâtea ore de halucinaţie. Acolo au instalat pianul maestrului, câteva mobile şi alte amintiri, printre care câteva desemne executate de Maurice Sand.

Turiştii n'au întârziat să vie în număr mare.

S'a spus apoi că lumea s'a înşelat şi că adevărata celulă în care trăise Chopin era cea din vecinătatea celulei vizitate de turişti. Aceştia au cumpărat noua celulă descoperită şi au mobilat-o cu un alt pian autentic şi alte amintiri indiscutabile.

Intâmplarea a stârnit o adevărată schismă unii fiind pentru prima celulă şi alţii pentru ultima.

Cearta lor ameninţa să facă impresie rea asupra vizitatorilor, şi asta numai din cauză că bietul Chopin n'a lăsat nici un document care să lumineze religia admiratorilor săi.

Totuşi există un rezervor de apă, care era reprezentat pe una din pânzele lui Maurice Sand. Rezervorul acesta a lămurit cele două cete combatante, care s'au împăcat nu fără puţină greutate.

Astăzi, autorul „Nocturnelor" are o singură celulă, iar locuitorii insulei au terminat lupta fratricidă dintre ei.

Despre inteligenţă

Inteligenţa e pentru om o chestiune de primă necesitate, deoarece a învăţa, a inventa, sunt operaţii ale spiritului, care se raportă la ea prin definiţie chiar.

Pentru insectă, inteligenţa e un lux. Insecta n'are decât să se nască şi lucrările ei n'au nevoe de învăţătură.

Maeterlink porneşte de aci, ca să arate siguranţa. soliditatea situaţiunii insectei în raport cu a omului.

El are dreptate, dar tocmai prin faptul că specia noastră are de întâmpinat mai multe riscuri, e ridicată la un nivel superior tuturor categoriilor de vieţuitoare.

Din cauză că nu ştia să se urce cu uşurinţă în copaci, primul om s'a găsit mai expus animalelor sălbatece. Mâna sa nu era nici un instrument folositor, nici armă, ci un mijloc minunat de a face ceeace numim noi „a mînui".

Şi omul primitiv se apăra, fiindcă ştia să întrebuinţeze obiectele naturale pentru a-şi fabrica instrumentele utile şi armele.

Aceasta e o caracteristică a inteligenţii umane, care o distinge de toate celelalte. Această inteligenţă e produsă de pericol.

Iată măreţia şi demnitatea ei.

Printre vietăţi, omul e cel care pune pe om în pericol.

Pudoarea costumului

O femee în vârstă ne împărtăşeşte în chip original observaţiile sale:

„Nu găsiţi că pudoarea — prin asta înţeleg pudoarea în îmbrăcăminte — a trecut în decursul anilor prin faze extrem de bizare?

In tinereţea mea, pe vremea bicicletei, portul pantalonilor la femei era considerat ca foarte incorect. Nu era permis unei femei cinstite să-şi arate pulpele până la genunchiu. Şi totuşi pantalonul bufant arată mult mai puţin decât fusta scurtă.

Am cunoscut femei boicotate de semenele lor, fiindcă purtau pantaloni de bicicletă. Atitudinea lor era considerată băeţească, şi cu toate astea „la garçonne" nu-şi făcuse apariţia! In timpul acestei epoci naive s'a inventat fusta-pantalon, au fost chiar — dacă nu e prea îndrăzneţ — sutane-pantalon pentru preoţii biciclişti! Fusta adusă la modă a reuşit totuşi să unească porturile persoanelor celor mai austere.

Astăzi, face furori pijamaua de plajă. Am auzit totuşi vorbindu-se în jurul meu, că acest soi de îmbrăcăminte e purtat fără rost şi că o femee în adevăr bine nu va eşi niciodată îmbrăcată în pijama.

Am răspuns atunci:

„Dar eu recunosc perfect pijamaua voastră. Ea nu e altceva decât faimoasa fustă-pantalon din tinereţea mea! Atunci ea reprezenta maximul de pudicitate.

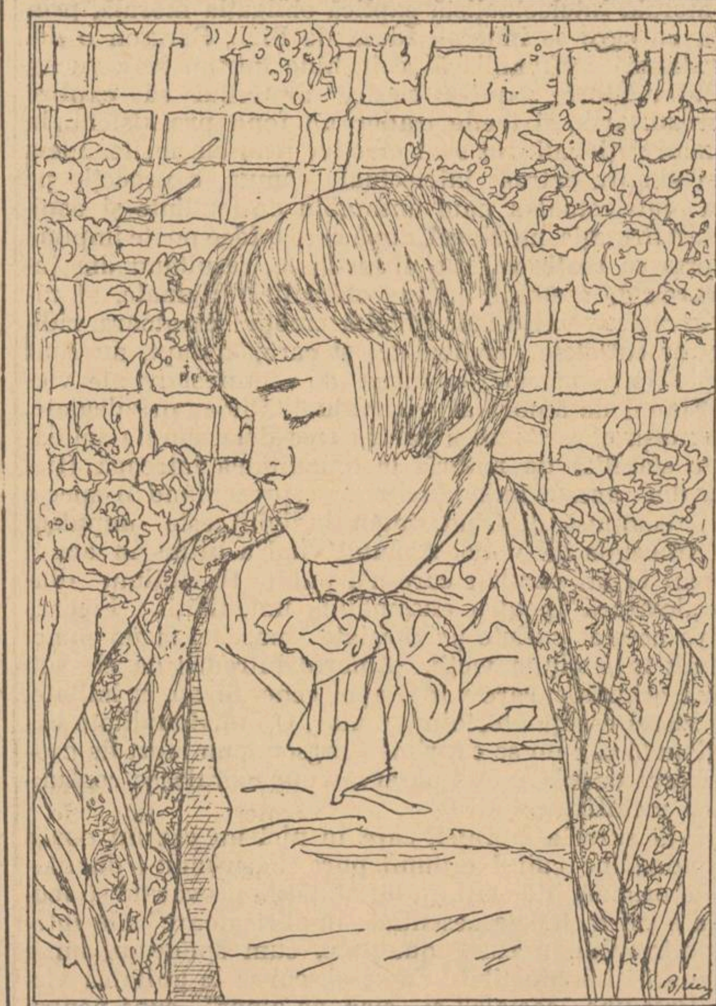
Oare, regulele de bună cuviinţă au evoluat aşa încât să găsiţi indecent un costum pe care-l adoptaseţi acum treizeci de ani?

Odinioară rochia de seară descoperea pieptul şi învelea perfect spatele.

Astăzi femeile-şi acopăr complect gâtul şi-şi arată fără sfială toată coloana vertebrală, până deasupra rinichilor.

Intru cât e mai acceptabil pentru un bărbat, ca soţia să-şi descopere spatele şi nu pieptul?

Iată ce e: Bărbaţii din ziua de azi sunt mult mai puţin egoişti. Ei nu se plâng de faptul că tovarăşa de viaţă-şi arată părţile frumoase cu care a împodobit-o natura. In felul acesta ne explicăm moda de azi şi felul cum e privită şi considerată.

O. Briese **Desen**

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

A APĂRUT
Viaţa Romînească
REVISTĂ LITERARĂ şi ŞTIINŢIFICĂ
cu următorul sumar:

A. Frunză	*In diligenţă.*
Magda Sp. Popescu . .	*Educaţia nouă germană.*
Romulus Cioflec . . .	*Banii.*
Al. A. Philippide	*Frumuseţea (după Charles Baudelaire).*
Ion Sin-Giorgiu	*Probleme de metodologie teatrală.*
I. Igiroşianu	*Şi pe urmă...?*
Aurel Cosma jr.	*Istoria presei române din Banat.*
Constantin Băleanu . .	*De ce a părăsit Ilie vacile şi viaţa*
N. E. Lahovary	*România şi reorganizarea economică a Europei centrale.*
M. Sorbul	*Dracul (Piesă de teatru).*
Lotar Rădăceanu	*Social-democraţia şi ţărănimea.*
N. Tatu	*Cronica ideilor. (Meditaţii bergsoniene asupra democraţiei).*
Radu Luca	*Cronica germană (Hitlerismul).*
P. Nicanor & Co.	*Miscellanea (Minunată organizaţie! — Conferinţa reparaţiilor. — Criza germană. — Cultură şi politică).*

Recenzii. — Revista Revistelor.

Ultima excursie la Constantinopol
17-23 Septembrie

Cea de a doua excursie la Constantinopol, organizată de „Realitatea Ilustrată", limitând cu stricteţe numărul înscrierilor, în interesul bunei sale reuşite a lăsat nesatisfăcute un mare număr de persoane care au venit să se înscrie când locurile erau complectate.

Pentru a da posibilitatea tuturor acelora care n'au putut participa la cea de a doua excursie, să vadă la rândul lor frumuseţile fără semăn ale Bosforului, Realitatea Ilustrată a organizat cea de a treia şi ULTIMA excursie din acest sezon la *Constantinopol — Prinkipo — Eyub — Scutari (Asia Mică)* la data de 17—23 Septembrie.

Conducerea artistică a acestei excursii o are şi de data aceasta d. prof. *Oct. Moşescu*, directorul Universităţii Libere „Coasta de Argint".

Spre a se putea vizita pe îndelete toate comorile de artă şi frumuseţile naturale ale minunatului Corn de Aur, comitetul de organizare a prelungit această excursie cu *încă două zile pline.*

Se va petrece o zi întreagă pe Insula Prinkipo, servindu-se masa pe terasa celui mai elegant şi mai pitoresc hotel de acolo, siutat chiar la malul mării de Marmara; se vor vizita moscheele S-ta Sofia şi moscheea lui Ahmet, însoţiţi de un ghid conferenţiar care în Piaţa Hipodrom va face istoricul acestor locuri celebre, se va rezerva o jumătate zi pentru vizitarea Marelui Bazar, cu haosul uliţelor întortochiate ale negoţului oriental; se va pleca cu vaporul la Scutari, mare oraş în Asia mică celebru pentru cimitirul său milenar şi se va vizita localitatea Eyub, care a mai păstrat pitorescul tradiţiilor musulmane şi cafeneaua dragă lui Pierre Loti, celebrul îndrăgostit al acelor locuri fără pereche în lume.

Costul acestei excursii este de

LEI 2810.—

în care preţ se cuprinde: paşaportul colectiv şi viza, vaporul dus şi întors, întreţinerea absolut complectă în tot timpul şederii în Turcia, adică, transportul cu automobilele dela port la hotel, cameră şi cafeaua, prânzul şi cina compusă din patru feluri, excursia cu vaporul la Prinkipo şi masa de acolo pe terasa Hotelului des Etrangers, excursie la Scutari şi la Eyub, taxe de muzee, bacşişuri, etc.

Prospecte gratuite la cerere.

Orice alte informaţiuni şi înscrieri la administraţia Revistei „Realitatea Ilustrată", str. Cons. Mille 11.

Celebrul roman senzaţional „WALDEMAR"
— FAVORITUL FEMEILOR —
a apărut în volum, frumos ilustrat. 1300 pagini. – format mare cu o splendidă copertă în culori – 80 lei.
De vânzare la librării şi depozite de ziare.
In depozit la Editura „Adeverul" S. A.

Al doilea voiaj de plăcere
spre BUDAPESTA şi VIENA
ORGANIZAT DE BIROUL DE VOIAJ
Hamburg-Amerika Linie S. A. R.
la data de 22 Septembrie
Bucureşti, Calea Victoriei 84 Tel. 304-56
Călătoria va fi efectuată în condiţiuni de primul rang
Plecarea cu trenul a ce rat l. II-a cu locuri rezervate.
Reîntoarcerea cu vaporul expres D. D. S. G.
cu paturi de dormit.
Prospecte şi informaţiuni se dau gratuit la cerere

Un eveniment literar! *A apărut*
GEORG FINK
MI-E FOAME
ROMAN
Traducere de A. TOMA
UN STRIGAT AL ZILEI
Romanul foamei de pâine!
Romanul foamei de dreptate.
Romanul foamei de frumos!
Romanul foamei de dragoste!
Romanul foamei de viaţă!
Ajuns celebru în câteva zile. S'a tradus în mai toate limbile europene.
300 pagini lei 80. Cereţi la librari, depozitari sau la editura „Adevĕrul" S. A.

Concursul „Adeverului Literar"

TUDOR ARGHEZI: „Flori de mucigai"

Pentru d. Arghezi, ca pentru foarte puţini alţii, „graiul e un hamac comod, pe care te întorci pe ce parte-îţi prieşte". Dacă ai ţine să-l caracterizezi, cu orice preţ, printr'o formulă concisă, ai spune că d. Arghezi e „cameleonul limbajului": vocabularul şi sintaxa lui, iau culoarea „subiectului" pe care îl înfăţişează. Măestria d-lui Arghezi într'asta stă. Şi acestei însuşiri i se datoreşte faptul că d. Arghezi e socotit îndeobşte, ca cel mai de seamă făurar al limbii româneşti, dela Eminescu încoace.

Ascuţitele plăceri estetice, pe care le procură „flori de mucigai", se datoresc acestei minunate potriviri între conţinutul de imagini şi de sentimente al versurilor. Şi cuvintele de care se slujeşte d. Arghezi ca să înfăţişeze acest conţinut. Trecând peste susceptibilitatea domnişoarelor de bună condiţie, el încetăţeneşte în limba noastră literară cuvinte interzise până acum de estetica criticilor de catedră; şi numai în chipul acesta izbuteşte să-i prezinte pe oamenii lui, pregnant, cu prospeţimea pe care răsunetele uzate ale cuvintelor până acum licite, nu i-ar fi putut-o furniza. Apaşii periferiilor bucureştene, cu sufletul locuit numai de câteva preocupări izvorîte din instincte primitive, şi pentru asta de intensitatea pe care nu o pot avea la omul evoluat; ţiganii de şatră şi babele lor cu geniu terapeutic; oamenii de ţară în atingere cu oraşul; — toţi aceştia amestecaţi în atmosfera sumbră de închisoare, cu mizeria înflorind în toate colţurile, nu puteau fi înfăţişaţi, vii, decât în jargonul, pe care ei înşişi îl vorbesc.

A doua oară, nu'ş cum mă-sa a căzut;
Că ceata s'a făcut, s'a desfăcut,
S'a învârtit, s'a rupt, s'a prins,
De s'a 'nnodat din şase inşi un singur ins.

Să se observe că d. Arghezi nu uzează de acest jargon numai în convorbirile dintre eroi — procedeu obicinuit în literatură. Originalitatea lui stă în faptul că şi el singur, atunci când povesteşte, adoptă limbajul personagiilor. Şi prin asta, atmosfera e puternic nuanţată în culoarea vrută de el.

Angajat însă pe panta aceasta, un altul decât d. Arghezi ar fi lunecat uşor până la vulgaritate plată. Putinţa lui de a se opri unde trebuia, e datorită faptului că d. Arghezi întrebuinţează acest limbaj, nu în atitudine de poză. Trecerea de limitele fixate de critica oficială poetului, nu se face — dintr'o extravaganţă — ci corespunde unei autentice intuiţii a mediului din care-şi scoate el eroii; unei reale „simpatii" (în accepţia bergsoniană a cuvântului) cu personagiile sale. Graţie acestei autenticităţi îşi capătă limbajul său atâta putere emoţională.

Din atâta împărechere şi împreunare,
Tu ai ieşit tâlhar de drumul mare,
— Na! ţine o ţigare.

Acest ultim vers al poeziei „Fătălăul", de o savoare indicibilă, arată cât de adânc a pătruns d. Arghezi psihologia eroilor lui. Nu ştiu în ce fel s'ar fi putut manifesta mai plastic entuziasmul omului din „Flori de mucigai". (De altfel toate versurile „Fătălăului" nu conţin, în realitate, zugrăvirea unui tip de frumuseţe masculină, ci înfăţişarea admiraţiei entuziaste a unui pensionar al Văcăreştilor, pentru această frumuseţe).

Virtuozitatea la care ajunge d. Arghezi în mânuirea vocabularului de periferie, îi dă putinţa să-şi caracterizeze personagiile uzând numai de elementele acestui vocabular:

Cui i-ai dat, fă, să ţi-o cunoască
Făptura ta împărătească?

Ştii de aici că eroina e o ţigancă, fără să ai nevoe de nici o altă lămurire din text. Scoate monosilaba apelativă şi versurile îşi pierd orice caracter particular: pot fi adresate ori cărei femei, chiar şi celei mai lamartiniene.

Dar în „Flori de mucigai" d. Arghezi nu oferă numai savoarea unor cuvinte proaspete şi a unor construcţii noi — cuvinte şi construcţii datorite, încăodată, nu unei excentrităţi de dandy, ci unei intuiţii autentice care-l face să trăiască sentimentele personagiilor lui şi să vorbească aşa ca ele. Pentru acei pentru care plăcerea procurată prin potrivirea, intuită, dintre limbaj şi conţinut nu e suficient de mulţumitoare ca să-i facă să-l aplaude, d. Arghezi furnizează în versurile cărţii acesteia, câteva licăriri de înţelegere umanitară şi de revoltă reţinută, mai preţioase decât tot vraful unui anumit gen de literatură, — „cu tendinţă":

Câţiva au ucis,
Câţiva ispăşesc ori un furt, ori un vis.
Tot una-i ce faci:
Sau culci pe bogaţi sau scoli pe săraci.
Livizi ca strigoii şi şui,
Strâmbaţi dela umeri, din şold şi picior,
In blidul fierbinte cu aburi gălbui,
Işi duc par'că sângele lor.

Şi pe acei care nu-şi pot împăca deplin cerinţele estetice, decât atunci când opera literară le oferă, dacă nu „idei", cel puţin o zugrăvire a societăţii contemporane literatului — d. Arghezi îi poate mulţumi: în „Flori de mucigai" a fixat tipul apaşului nostru, cu caracteristice autohtone, care-l deosebesc de pungaşul parizian sau de „gangster"-ul american.

Criticul, de orice nuanţă, ar putea găsi, prin urmare, motive suficiente pentru a clasa volumul d-lui Arghezi printre operele de valoare ale literaturii româneşti. Noi, simpli cititori, nu facem decât să folosim prilejul acesta, ca să-i mulţumim maestrului pentru clipele de încântare, procurate de florile lui de mucigai.

H. MARCEL

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 395
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
RENÉ BAZIN
— Membru al Academiei Franceze —
„DOMNIŞOARA"
Lei 5, Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Luna

Intorcându-mă dintr'o călătorie mai lungă, am găsit în curtea universităţii, unde eram bibliotecar şi locuiam, pe portar cusând o pingea de încălţăminte. L-am salutat şi nu s'a sculat ca de obicei să-mi facă subalternul lui compliment. Nici cusătura nu-l interesa. Impungea în talpă cu sula pieziş, sta puţin, ca un om care socoteşte, şi nu mai nimerea cu sfoara în gaura făcută. Părea obosit şi se odihnea după fiecare jumătate de fracţiune de lucru început. M'am uitat cât îi durează un nod cusut şi am divizat acest minuscul efort în opt acţiuni urmate de pauze

Omul ăsta, îmi zisei, şi-a pierdut memoria, nu-şi mai aduce aminte ce ţine în mâna stângă şi în dreapta lui şi pe genunchi şi se opreşte câte un timp ca să se controleze. Cât se gândea, portarul avea o privire lăturalnică. Se uita în asfaltul neted, ca şi cum râcîia ceva în asfalt şi trebuia să apară un şoarice sau o cârtiţă. Şi iar se apuca de lucru şi da greş.

Portarul universităţii avea patru meserii cu care îşi putea împlini un buget încărcat de nevoi, suportate pe tăcute. Câte o parte din zi instalator, electrician şi cismar şi pentru că tocurile se toceau mai des decât garnitura robinetelor şi întrerupătoarele de curent, el era mai des cismar decât altceva. Băiatul lui cel mai mare, Gligore, era înscris la ştiinţele fizico-chimice, chiar în universitate, şi valoarea lui de student sârguitor, răsfrântă asupra tatălui, da funcţiunii acestuia de portar un prestigiu care-l asimila în opiniunea locală cu un fel de rector mic.

Ceeace m'a impresionat mai mult decât aiureala ordonată a mânilor lui de cismar, era o paloare nouă a fizionomiei, acea paloare alburie care vine mai mult de la suflet decât de la un trup debilitat, şi care odată instalată pe faţa unui om, îl transfigurează, de parc'ar începe să aparţie dintr'o dată altei lumi. In sângele lui par'că metalizat s'ar răspândi un şuvoi de aluminium rece lichid. Culoarea normală a obrajilor pare învelită, printr'o galvanizare secretă interioară, într'o pojghie vânătă argintie, ca sfeşnicile împărăteşti, care luate din uşile altarului, ard la capul unui mort, veghiat bisericeşte, din făclii înalte. Când mă văzu portarul îşi amintea numai pe jumătate cine eram, cu un surâs supra-natural, care par'că înălbi de tot albitura plumburie a pometelor lui proeminente.

O barbă neagră nouă acoperise în cele câteva luni ale absenţei mele jumătatea feţei lui, contribuind la sporirea contrastului de culoare.

Făcui o glumă:

— De mult nu te-ai mai ras, Domnule Costache... D-ta care erai un fercheş...

El zâmbi iarăş, cu ochii aţintiţi în pământ, de unde trebuia să iasă la iveală şarpele sau greerele din asfalt. Şi mai făcu un nod, smucind în lături brusc, însă moale, capetele de cânepă împletită şi unsă cu ceară, ale sforii.

M'am suit în apartamentul meu din universitate, la al şaptelea etaj, cu geamantanul în mână şi cu pardesiul pe geamantan şi braţ. Şi deschizând fereastra care da în prăpastia geometrică a curţii, m'am uitat la enigmaticul portar, vertical, ca şi cum îl aveam închis într'un tub cu cristal, de lunetă. Il vedeam de-andaratele, ca în crochiurile care dau aspectele răsturnate şi perspectivele de sus în jos ale uliului. Portarul se arăta tăbărît pe asfalt, în luptă cu o broască ţestoasă, de forma unei pingele: jivina venise din asfalt şi-l ataca.

Am rămas cu imaginea lui de clopotniţă şi o şi dădusem uitării. Intr'o escursie de petrografie, camaradul meu, secretarul facultăţii de ştiinţe, îmi povesti o întâmplare edificativă.

Sergentul din post într'o noapte descoperise un hoţ circulând pe acoperişul universităţii, un hoţ perfect vizibil la marea lumină a lunii. Hoţul încercase cu piciorul toată învelitoarea, ca să poată găsi un loc de intrare. In poduri, se aflau adunate izvoare, colecţii şi documente rare, scrise cu zeamă de funingine pe piei de iepure uscate. Vardistul strigând de mai multe ori, lumea s'a grămădit. Hoţul era văzut de toţi şi când vardistul trase şapte focuri de revolver fără să-l doboare, aprobările publicului martor deveniră o mânie furtunoasă. Insă hoţul văzându-se descoperit o rupse de-a fuga pe tinicheaua universităţii şi, din greşeală, puse piciorul în golul curţii interioare şi se prăbuşi în prăpastia de asfalt. Intocmai cum greşea portarul locul străpuns de sulă pentru ac.

— Trebuie să fi trecut, căzând, prin faţa geamului meu, mă gândeam.

Publicul făcu irupţie în curte şi fu sculat portarul, care se prefăcea că doarme.

Nu putea să intre un hoţ şi să ajungă nestînjenit pe acoperiş fără complicitatea lui. Hoţul mai gemea puţin în starea lui lamentabilă, lipit cu sânge, de asfalt. Portarul luă măsuri ca trupul să fie transportat la spital, goli curtea de curioşi şi curăţi pe întuneric asfaltul de sânge cu măturoiul şi cu furtunul de apă.

Când se întoarse în odăile lui, lipsea Gligore.

— Lasă-i uşa deschisă, zise portarul către nevastă. Stă lume multă de vorbă la poartă, trebuie să fie şi el. Al dracului hoţ, pe unde o fi intrat?

Portarul era atât de supărat de o întâmplare de care putea să fie învinovăţit, şi de răcnetele şi ameninţările publicului, în cât prin întuneric dăduse cu sete câteva vârfuri de ciubotă în hoţul strivit de prăbuşire.

A doua zi, Duminică, Gligore sau plecase cu noaptea'n cap sau nu se întorsese. Patul lui era răvăşit, cum îl părăsise sculându-se studentul. Şi, pe înoptate, după ce l-a aşteptat ziua întreagă, Costache şi Zinca, nevasta lui se uitau unul la altul şi nu cutezau să-şi împărtăşească gândul, care se cunoştea să fie acelaş gând. Costache se duse în odaie şi nu avu curajul să-şi afirme nici şieşi că hainele, cu care fusese îmbrăcat în ajun fiul lui erau în odaie. Dacă a ieşit cum bănuia, în vreme ce se adunase publicul la hoţ, Gligore a ieşit în cămaşa de noapte. Şi cum de nu s'a mai întors? unde umblă el de-o noapte şi de-o zi întreagă, numai în cămaşă? Lui Costache îi fugi sângele din inimă tot, când aplecându-se la patul răscolit găsi şi ghetele şi papucii. Portarul nu voia să-şi aducă aminte că hoţul din curte, pe care l-a lovit cu ciubota lui groasă în coasta sângerată, era în cămaşa de noapte şi cu picioarele goale.

Sunetul clopoţelului de la poartă în întuneric îl găsi pe portar atât de departe de auzul lui, în cât nici nu-l simţi şi trebui să deschidă poarta de fier nevasta. Un vardist venea să-l ia pe Costache la Poliţie.

— Dragă Zinco, zise portarul, înviat de o bucurie subită, băiatul nostru e la arest... E în cămaşa de noapte şi cu picioarele goale! adaose cu un mare hohot de râs. I-am găsit hainele şi papucii în odaie. Ce-o fi furat? Cu cine s'o fi bătut? întreba el bocancii pe care şi-i trase de-a fuga, şapca pe care şi-o puse pe ceafă, haina pe care şi-o luă în spinare, nestăpânit de vesel şi biruitor de fericit.

Zinchii i se păru că bărbatul ei înebuneşte, dar gândindu-se ca o mamă, care se temea de ceva şi care nu mai avea de ce se teme, adoptă ilaritatea bărbatului ei, îmbrăcat de ducă lângă sergent.

— E la beci? e în lanţuri? glumi Costache.

Sergentul tăcu şi-l duse pe Costache la spital. Băiatul lui era adunat într'un coşciug, care din pricina conţinutului zdrobit ca subt satîre, părea o albie de măcelărie pentru aruncat resturile de la butuc şi dela maşina de tocat.

— Il recunoşti? întrebă poliţaiul.

Costache îl recunoscuse... Mai avusese o nădejde, ca un ultim chibrit în negura pe care trebuia să o lumineze. Gura, mintea i se încleştară.

Studentul era lunatic. In noaptea cu hoţul el se sculase tiptil, plutind printre lucruri, atras de ispita misterioasă a lunii, şi se ridică tocmai pe cupola universităţii, unde l-a văzut sergentul.

Dacă focurile de revolver nu deşteptau somnambulul, Gligore s'ar fi întors în patul lui, aşa cum a plecat, fără să ştie, după ce undiţa de păinjeniş a razei care l-a dus până la lună, ar fi trecut oblică la orizont, dincolo de punctul de atracţie inevitabilă, unde s'a rupt.

T. ARGHEZI

Biografie

(Replică)

A fost un om ca orice om de treabă
Ca tine şi ca mine bunăoară,
Şi care niciodată nu se 'ntreabă
Ce interes au oamenii să moară.

Aşa, fiindcă s'a trezit pe lume
Ca omul care n'a cerut anume,
El şi-a făcut în atmosferă loc,
Şi-a 'nfipt în vânt căciula ţuguiată
Şi s'a 'ncrustat în spaţiu ca un bloc
De piatră detunată.

Dar într'o zi, căscând prea tare gura,
Pe veci de veci i-a 'ncremenit făptura

Şi sufletul închis în el, săracul,
Spre cer a dat năvală,
Ca întunericul dintr'o cutie goală
Când ai deschis capacul.

G. T.

CHARLES BAUDELAIRE

Portretul lui Samuel Cramer

Samuel Cramer, care semna când-va cu numele de Manuela de Monteverde câteva nebunii romantice, — în fericitul timp al Romantismului, — este produsul contradictoriu al unui german palid şi a unei chiliene oacheşe. Adăugaţi la această dublă origine o educaţie franceză şi o civilizaţie literară, veţi fi mai puţin surprinşi, — dacă nu satisfăcuţi şi luminaţi, — de complicaţiunile bizare ale acestui caracter. Samuel are fruntea curată şi nobilă, ochii strălucitori ca picăturile de cafea, nasul şăgalnic şi bătător de joc, buzele obraznice şi sensuale, bărbia pătrată şi despotică, pieptănătura rafaelică, cu pretenţie.

Tot odată este un leneş mare, un ambiţios trist, şi un nefericit ilustru; căci în viaţa sa n'a avut altceva decât jumătăţi de idei. Soarele lenei, care fără încetare strălucea înăuntrul său, îi vaporizează şi-i mistuie această jumătate de geniu cu care l'a înzestrat cerul. Printre toţi aceşti oameni mari pe jumătate, pe care i-am cunoscut în această teribilă viaţă pariziană, Samuel a fost mai mult decât altul, omul frumoaselor opere ratate; — făptură bolnăvicioasă şi fantastică, a cărei poezie străluceşte mai mult în persoana sa decât în operele sale, şi care, spre un ceas de dimineaţă, între lucirea unui foc de cărbuni şi tic-tacul unui orologiu, mi-a părut totdeauna drept Zeul neputinţei, — Zeu modern şi hermafrodit, — neputinţă atât de colosală şi de imensă încât este epică!

Cum să vă pun în faţa faptelor, şi să vă fac să vedeţi limpede de tot în această natură întunecoasă, brăzdată cu fulgere strălucitoare, — leneşă şi întreprinzătoare tot odată, — bogată în planuri grele şi în neizbânzi de râs — spirit la care paradoxul lua adesea ori proporţiile naivităţii, şi a cărui imaginaţie era tot atât de vastă ca singurătatea şi lenea absolută? — Unul din cusururile cele mai naturale ale lui Samuel Cramer era să se considere ca egalul celor pe care a ştiut să-i admire; după o lectură pasionată a unei cărţi frumoase, încheierea sa fără de voie era: „Iată ceva care este destul de frumos pentru a fi făcut de mine!" — şi de aci până a gândi: „Deci este de mine," nu este decât spaţiul unei liniuţe.

In lumea de astăzi, astfel de caracter este mult mai răspândit decât ne închipuim; străzile, promenadele publice, cafenelele şi toate azilele hoinărelei mişună de astfel de fiinţe. Ei se identifică atât de bine cu modelul nou, încât nu s'au depărtat mult de a crede că ei l'au inventat. Iată-i astăzi descifrând anevoie paginile mistice ale lui Plotin sau Porfir; mâine ei vor admira cum Crébillon fiul a exprimat atât de bine partea fluşturatecă şi franceză a caracterelor lor. Ei, eri se întreţineau familiar cu Jérôme Cardan; iată-i acum distrându-se cu Sterne sau tăvălindu-se cu Rabelais în toată nesăţioasa lăcomie a hiperbolei. Ei de altfel sunt atât de fericiţi în fiecare din metamorfozele lor, încât n'au cea mai mică ciudă pe aceste frumoase genii pentrucă le-a luat-o înainte în stima posterităţii. Naivă şi respectabilă obrăznicie!

Astfel era sărmanul Samuel.

Foarte cum se cade om din naştere şi puţin ticălos ca să-i treacă vremea, — comedian din temperament, — el juca pentru el însuşi şi cu uşile închise nişte tragedii fără asemănare, sau, pentru a spune mai bine, nişte tragi-comedii. Se simţea el atins în treacăt şi gâdilat de veselie, trebuia să şi-o constate bine şi omul nostru se apuca să râdă în hohote. Dacă la vre-un colţ al ochilor, îi izvora o lacrimă, el se ducea la oglindă să se privească plângând.

Dacă vreo femeie, într'un acces de gelozie brutală şi copilărească, îi făcea o zgârietură cu un ac sau briceag, Samuel se glorifica în el însuşi cu o lovitură de cuţit; şi când datora vreo douăzeci mii de franci, striga cu veselie: „ce soartă tristă şi de plâns a unui geniu hărţuit de un milion de datorii!"

Păziţi-vă însă să credeţi că a fost incapabil să cunoască adevărate sentimente, şi că pasiunea nu făcu altceva decât să-i atingă în treacăt epiderma.

El aducea în ceeace priveşte spiritul şi sufletul, contemplaţiunea trândavă naturilor germanice, — în chestiunile de pasiune ardoarea uşuratecă şi iute a mamei sale, — şi în practica vieţii toate defectele vanităţii franceze. S'ar fi bătut în duel pentru un autor sau un artist mort de două veacuri. După cum fusese evlavios cu ţăria, el era acum ateu cu pasiune. El era totodată toţi artiştii pe care îi studiase şi toate cărţile pe care le citise, cu toată această însuşire de comedian, el rămânea adânc original. Era totdeauna blândul, fantasticul, leneşul, teribilul, învăţatul, ignorantul, destrăbălatul, cochetul Samuel Cramer, romantica Manuela de Monteverde.

Se prăpădea după un prieten, ca după o femeie, iubea o femeie ca pe un camarad. El poseda logica bunelor sentimente şi ştiinţa tuturor şiretlicurilor, şi cu toate acestea el n'a reuşit niciodată la nimic, pentrucă credea prea mult în imposibil. — Ce este de mirat? el era totdeauna pornit să-l conceapă.

Traducere de Aurel George STINO

NB. — Portretul lui Samuel Cramer este începutul unei nuvele a celui ce n'a iubit nimic în viaţa lui, Charles Baudelaire. Titlul nuvelei este „La Fanfarlo" şi apăru prima dată în „Le Bulletin de la Société des gens de lettres", la 1847.

Importanţa acestor rânduri, o schiţă de autoportret al autorului, în care ne apare mai clar ca oricând într'o palidă lumină de dandy din prima jumătate a secolului trecut, ne va face să revenim asupra câtorva idei şi descripţii din chipul lui Cramer, nume german foarte speculat de romantici.

A. G. S.

RECOMANDAM...

...cinefililor din întreaga ţară revista „Cinema", singura publicaţie de specialitate, care apare în condiţiuni excelente la 1 şi 15 ale fiecărei luni.

Revista „Cinema" publică articole de doctrină, reportaje, anchete, întâmplări, cronici obiective şi numeroase clişee.

Cereţi la orice chioşc ultimul număr din această minunată revistă şi apreciaţi-o.

Tragica păţanie a unui alchimist

Guglielmo Grimaldi fiind isgonit din Genova pentru motive politice se stabili la Pisa, la vârsta de 22 de ani. Aci luă o căsuţă cu chirie şi trăind modest, începu să dea cu camătă puţinii bani ce-i avea. In chipul acesta deveni în scurtă vreme bogat, fără să-şi schimbe felul de viaţă şi fără să se căsătorească, aşa încât la bătrâneţe avea vreo câteva mii de florini. Era însă aşa de sgârcit că n'ar fi dat un gologan spre a scăpa un om de la moarte şi de teamă îşi ţinea banii în casă. Din această pricină toţi Pizanii îl urau.

Intr'o seară, Guglielmo, întorcându-se noaptea de la o petrecere cu prietenii, fu lovit, fie intenţionat, fie din greşală, de pumnalul unui necunoscut. Simţindu-se rănit începu să fugă. In momentul acela începu o ploae cu găleata. Guglielmo alergă cât putu, ud până la oase, apoi văzând o casă cu uşa deschisă şi foc in vatră intră înăuntru. Locuea acolo un giuvaergiu anume Fazio care de câtăva vreme se îndeletnicea cu alchimia. Cheltuise bună parte din averea sa spre a putea face argint din plumb şi cositor. In seara aceea făcuse tocmai focul ca să topească metale şi de căldură ţinea uşa deschisă. Auzind paşi şi văzând pe rănit pe care îl cunoştea zise: „Ce faci Guglielmo la ceasul ăsta şi pe prăpădul ăsta?" „Rău — putu abia să zică acela — am fost atacat şi rănit, nu ştiu de cine şi pentru ce" şi cu aceste vorbe se prăbuşi la pământ şi muri.

Fazio, se repezi să-l desfacă la gât şi să-l scuture, crezându-l numai leşinat. Dar apoi, văzându-i rana închegată rămase încremenit, neştiind ce să facă. Era singur în casă, căci nevasta şi cei doi copii ai săi se duseseră la casa socrului pe moarte. Incercă să cheme vecinii, dar nefiind din cauza ploii şi tunetelor ţipenie pe drum, îşi schimbă gândul şi închise uşa. Scotocind în punga mortului găsi pe lângă patru lire şi o legătură de chei, ce, de bună seamă, trebuiau să fie de la casă şi de la lăzi.

„De ce nu merg eu cu cheile acasă la Guglielmo — gândi alchimistul— când sunt sigur că nu voi întâlni acolo pe nimeni? Cine mă 'mpiedică să nu-i iau toţi banii? Cerul îmi trimite norocul ăsta, acum când tot omul doarme în odaia lui. Sunt singur, ucigaşul lui Guglielmo a fugit desigur şi nu ştie unde a intrat victima. Dacă voi tăcea din gură, cine oare ar putea să afle că Grimaldi a intrat noaptea în casa mea. Şi cine — spunându-i eu adevărul — m'ar crede? Cum aş putea să mă desvinovăţesc? Ar putea să mă acuze că l'am atacat spre a-l jefui şi că apoi m'a părăsit curajul, cu primejdia spânzurătoarei pentru mine! E mai bine să-mi încerc norocul, care se zice că ajută pe îndrăzneţi şi să încerc să scap de nevoi".

Zicând acestea puse o manta pe spate şi o pălărie mare pe cap şi cu cheile în sân şi cu o laternă în mână plecă pe ploaie şi trăznete la casa lui Guglielmo. Acolo deschise uşa de la intrare, intră în odaie şi încercând deosebite chei desfăcu capacul unei lăzi mari în care găsi alte două mai mici. Cu multă trudă le deschise şi pe acestea şi află una plină cu giuvaericale de aur ca inele, lanţuri, brăţări şi altele, de mare preţ, iar cealaltă încărcată cu patru săculeţe pline până 'n gât cu ducaţi de aur. Pe fiecare săculeţ era scris *„Trei mii de galbeni de aur bine număraţi"*. Vesel din cale afară Fazio luă numai lădiţa cu bani, temându-se că giuvaericalele i-ar putea fi cândva recunoscute, şi încuind totul cum fusese se întoarse acasă nevăzut de nimeni din cauza potopului cu tunete şi fulgere ce nu mai contenea.

Sosit acasă luă cadravul pe umeri şi-l duse în pivniţă. Acolo făcu într'un colţ o groapă, puse în ea pe Guglielmo aşa îmbrăcat cum era cu chei cu tot şi acoperi la loc groapa cu pământ întărind-o cu nişte moloz încât locul părea neatins. Intorcându-se în odaie îşi numără banii şi constată că într'adevăr în fiecare sac se aflau trei mii de galbeni. Ii ascunse într'un sertar al mesii sale şi aruncă pe foc lădiţa de fier care se prefăcu în scrum. Apoi, uşurat de griji, merse de se culcă şi dormi astfel până a doua zi seara.

A doua şi a treia zi nu auzi nimic în piaţă despre Guglielmo. Tocmai a patra zi lumea începu să murmure văzând că uşile şi ferestrele cămătarului rămân mereu închise. Prietenii nu ştiau nimic despre el din noaptea cu pricina. In cele din urmă Justiţia deschise cu forţa casa şi lăzile, ridicând valorile şi lăsând paznici. Se dădu sfoară peste tot de dispariţia bancherului, cerându-se ştiri, dar după trei luni, nedându-se de urmele dispărutului, Comuna confiscă bunurile sale deoarece rudele genoveze nu puteau reclama nimic din cauza inimiciţiei între Pisa şi Genova. Toţi se mirau că nu s'au găsit bani, însă crezură că fie că Guglielmo însuşi i-a luat, fie că i-a îngropat pe undeva, fie însfârşit că s'au găsit dar Comuna nu vrea să-i declare.

In acest timp Fazio tăcea bucuros că lucrurile ies bine şi se ferea să spună ceva nevestei sale Pippa. Când întâmplarea fu uitată scoase vestea că a izbutit să fabrice câteva bucăţi de argint şi că vrea să meargă în Franţa spre a le vinde. Lumea râdea incredulă şi-l sfătuia să rămână pe loc, fiindcă dacă argintul ar fi fost bun, ar fi putut să-l vândă şi la Pisa. Ştiind însă ce fel de argint are Fazio o ţinea într'una cu mersul la Marsilia şi în acest scop îşi amanetă o moşioară pentru o sută de florini, cincizeci pentru călătorie şi restul pentru subsistenţa familiei în lipsa lui. Pippa se văita în dreapta şi în stânga că o lasă pe drumuri cu copii şi blestema de foc alchimia şi pe cine ia vârît-o în cap. Invins de jalea nevestei pe care o iubea, Fazio o luă într'o zi după masă în odaia sa şi-i mărturisi totul. Pippa fu veselă afară din cale şi făgădui să fie discretă.

A doua zi Fazio plecă să se îmbarce cu o ladă mare în fundul căreia ascunsese trei săculeţe cu aur, punând de-asupra de ochii lumii plumb, cositor şi alte aliaje. Femeia se prefăcea că plânge şi rudele încercară chiar să-l împiedice de a pleca. Toată Pisa râdea şi-şi bătea joc de el crezându-l nebun din cauza alchimiei.

Ajuns la Marsilia Fazio aruncă cositorul şi cu trăsura merse la Lyon. Acolo vându banii unei bănci mari şi puse să i se facă scrisori de schimb pentru Pisa. Apoi scrise Pippei că a vândut argintul şi se întoarce bogat acasă. Nevasta citi scrisoarea rudelor şi vecinilor care se mirară, deşi încă increduli. Când însă Fazio sosi şi-şi ridică de la băncile pizane banii, toată lumea rămase încredinţată că alchimia îl îmbogăţise. Nemai având de cine se teme, Fazio îşi răscumpără moşioara, îşi cumpără case mari, echipagii şi moşii dând şi bani cu uzură. Avea servitori şi trăia ca un prinţ. Pippa îngânfată de atâta lux, hotărî să aducă în casă o cunoştinţă bătrână, care avea o fată foarte frumoasă de şaptesprezece ani şi Fazio fu încântat de asta zicând că fata va ajuta la cusut şi alte lucruri casnice.

Cu fata intră în casă şi nenorocirea căci Fazio se îndrăgosti de ea. Corupând-o cu bani şi cu promisiuni de-a o mărita cu zestre bună, Fazio (ajutat şi de bătrână) o cuceri şi începu să aibă cu ea dese relaţiuni. Pippa însă prinse de veste şi după ceartă mare cu bărbatul aruncă în stradă lucrurile femeilor şi le goni cu ruşine şi ocări. Fazio făcu zarvă mare, dar Pippa turbată de gelozie, el aşeză pe fată în oraş şi în cele din urmă o duse la ţară împreună cu bătrâna. Timp de o lună trăi în delicii cu tânăra Maddalena. Pippa plângând de ciudă rumega fel de fel de răzbunări până ce orbită de furie, merse la magistratul oraşului şi declară că bărbatul ei furase banii de la Grimaldi care era îngropat în pivniţă. Făcând cercetările cuvenite, magistratul găsi într'adevăr cadavrul cămătarului şi ordonă arestarea lui Fazio, care dormea fericit la ţară, în braţele Magdalenei sale. Zadarnic povesti bietul alchimist purul adevăr. Justiţia îl acuză de a fi atras în cursă pe Grimaldi şi cu torturi îi smulseră această mărturisire. El fu osândit să fie ciopârţit şi expus în piaţa publică, iar averea îi fu confiscată de Comună.

Pippa, speriată de fapta sa, era osândită şi batjocorită de toată lumea. Văzându-se şi fără bărbat şi fără avere ea hotărî să se pedeapsească singură. Luându-şi de mână cei doi copilaşi merse la stâlpul unde zăceau resturile lui Fazio şi prefăcându-se că plânge la capul bărbatului scoase repede un cuţit şi reteză, înainte de a putea fi împiedicată gâtlejurile copiilor. Apoi înfipse cuţitul în propriul gât şi căzu moartă alături.

Această dramă grozavă sgudui toată Pisa şi lumea alerga înspăimântată să vadă priveliştea unei familii zăcând înjunghiate în mijlocul pieţii. Câţiva prieteni cerură învoirea de a pune într'un coşciug trupurile celor doi soţi, dar fiindcă muriseră de moarte violentă nu fură primiţi în cimitir. Cei doi fraţiori fură însă înmormântaţi spre jalea tuturor Pizanilor în biserica Sf. Caterina.

Din lirica germană contemporană

Mâinile tale

(Hans Bethge)

Mânile tale subţiri
Ating răsufletul trandafirilor care te iubesc.

De sânii tăi gingaşi
Atârnă noaptea în strălucire ceaţă

Din ochii tăi întunecaţi
Imi adie răcoare.

Răcoarea inimei tale mi-adie
Seara din ochii tăi.

Pe o bancă

Stau pe-o bancă în grădina zoologică şi fumez.
Şi mă bucur de soarele plăcut al dimineţii.
Inaintea mea, sclipind canalul,
Oglindind cerul care leagă încet amîndouă malurile.
Pe pod trece cu pas încet un locotenent.
Subt el
Printre întunecoasele şi plutitoarele cununi de castan
Ca un sfredel întors în apă
— Cu gulerul ca ceara roşie —
Imaginea sa...
Un cuc
Strigă.

Luptătorul

(Ştefan George)

Priviam copacii prin fereşti deschise
Şi înflorise 'n vrej viţa de vie;
Când dintr'o ţară de minuni şi vis
Veni feciorul meu din pribegie.

Şi el îmi spuse suferinţa-i nouă.
Şi cum a fost mândria lui rănită,
Că i-aşi fi dat cu mânile-amândouă,
Să-l mângâiu, toată pacea mea tihnită.

Dar ei nu vrură banii mei în dar,
Căci, vai, altminteri hărăzise, cerul —
Plecă în zori voinicul meu hoinar
Şi nu-i văzui departe decât fierul.

Trad. de ION SÎN-GIORGIU

P. Cerna [1)]

— Originea. — Părinţii. — Satul natal. — Copilăria —

Deşi contemporan cu noi, Cerna nu se poate bucura de o biografie absolut completă, cum s'ar bănui, câtă vreme însuşi poetul părea că nu posedă date suficiente asupra sa, dupăcum nici în urmă nu s'au găsit documente care să poate umple aceste lacune. Toată arhiva primăriei şi bisericii din satul natal al poetului a fost distrusă în timpul ocupaţiei armatelor inamice din ultimul război, iar singurul şi cel mai principal document, extractul de naştere, l'a pierdut, fără urmă, răposatul Vasile Savel. Academia română, deasemenea, nu posedă nimic referitor la viaţa celui de care ne ocupăm, decât o carte poştală a acestuia — rânduri fără importanţă — şi o cugetare scrisă pe un colţ de hârtie.

Aşa stând lucrurile înţelegem pentruce asupra lui Cerna s'a scris atât de fantezist — deşi foarte mult, ce e drept — dar cu totul lipsit de simţul răspunderii.

Ca din pământ au eşit o mulţime de cunoscuţi şi necunoscuţi de-ai poetului, care au urmat să-i găsească originea romăno-bulgaro-ruso-macedoneană, etc. precum şi alte „multe răutăţi şi mici scandale".

Chiar persoanele cele mai bine-intenţionate şi de bună-credinţă, din imediatul contact al lui Cerna, au picat de multe ori victima unor inepţii, ca cele sus amintite, îngreuind astfel drumul spre realizarea unei biografii strict documentate.

Din asemenea probe s'ar putea alcătui o întreagă broşură, spre a se vedea cum o persoană cât de autentică şi contemporană, poate intra în domeniul miticului.

Vom face câteva citate, dela persoanele cele mai demne de încredere şi de o seriozitate necontestabilă, spre a exemplifica cele afirmate până aci.

„Familia? Nici el n'o cunoştea bine şi râdea de toate legendele care înconjurau originea lui obscură. Nu ştiu cine'l încredinţase că e fiul unui general rus. — Ştia numai că e copil găsit." [2)]

Dintr'o scrisoare [3)] pe care poetul o adresează lui Titu Maiorescu, reese aceeaş afirmaţie cu o nuanţă mai subtilă şi mai puţin precisă. Vorbind cu recunoştinţă despre binefacerile sprijinitorului său, Cerna adaogă: „Eu pot să zic că n'am avut tată şi de aceea n'am ştiut ce însemnează grija şi iubirea părintească".

Deasupra cuvântului *tată* însă I. A. R. (d. I. Rădulescu-Pogoneanu) care publică cu comentarii scrisoarea în chestiune, împreună cu altele, pune o steluţă şi ne dă în josul paginii [4)] explicaţia că: „Tatăl lui Cerna a murit cu câteva luni înainte de naşterea lui, dintr'un accident".

Care va fi fost accidentul nu l'am putut şti.

Datele neprecise îşi măresc din ce în ce mai mult sfera, încât găsim, de asemenea, pe d. Ion Ilie [5] care ne asigură că: „tatăl lui era bulgar şi mama lui era (?) rusoaică".

Ţinând socoteală de toate acestea ar însemna să plutim într'o nebuloasă din ce în ce mai densă, cu atât mai mult cu cât în locul extractului de naştere sau de botez, nu găsim nici un act de adopţiune sau altceva asemănător acestuia — şi apoi, nu vedem motivul pentrucare mama poetului (încă în viaţă) ar ascunde adevărul?!

Dar străduinţele depuse timp mai mult de 10 ani, ne-au pus, dacă nu în directa posesiune a tuturor actelor absolut necesare, cel puţin, în posesiunea datelor celor mai autentice şi de demnă certitudine dându-ne astfel putinţa să îndepărtăm vălul mitic ce plutea în preajma poetului, făcând din el un erou aproape legendar — vină de care dealtfel, este răspunzător, într'o măsură considerabilă şi Cerna, care căuta totdeauna să-şi ascundă originea bulgărească. [6)]

Actul de naştere [7)] al poetului ne încredinţează că acesta s'a născut la 25 Septembrie 1881 în comuna Cerna — de unde şi-a luat şi pseudonimul apoi — plasa Măcin, judeţul Tulcea, ca fiu al lui Panait Stancioff şi al Mariei Taşcu [8)], ambii de origine bulgară.

Tatăl poetului s'a aciuit în Cerna după 1875, unde ca învăţător şi cântăreţ de strană, era apreciat de toţi ai satului — majoritatea bulgari — pentru sfătoşenia şi glasul său frumos. Deşi vârstnic şi suferind, s'a căsătorit cu Maria Taşcu, fosta lui elevă, fată ce încă nu avea 20 de ani.

Dată fiind firea lui blajină, căsnicia a fost fericită, dar de foarte puţină durată, pentrucă acest dascăl slab, mijlociu de statură, brunet şi cu ochii vii, prin ascendentul pe care-l câştigase asupra consătenilor, începuse să propage idei iredentiste pentru care motiv, fiind pus în urmărire, a dispărut (în primăvara anului 1881), lăsându-şi soţia să nutrească în pântece pe viitorul poet Panait Cerna, care a văzut lumina zilei cu câteva luni mai târziu, apoi..

Despre dispărutul soţ — fire firavă, care curând după aceea va fi murit [9)] — nemai ştiindu-se nimic, tânăra mamă s'a retras în casa părintească, căsătorindu-se, nu după multă vreme, cu agricultorul român Naum Costea, care a fost mai mult decât un tată pentru micul Panait, ca şi pentru ceilalţi copii [10)] ce au urmat apoi din această, de a doua, căsătorie.

Sub oblăduirea bunului „Moş Naum" şi a iubitoarei sale mame, Panait Cerna şi-a petrecut cea mai frumoasă parte a vieţii sale, copilăria, în locul natal.

Cerna este un sat liniştit la o depărtare de vreo 30 km. de Dunăre. In satul acesta pitulat printre dealuri, care de la distanţă îl ghiceşti cu greu din învecinata-i vegetaţie, mai mult sau mai puţin bogată, unde căsuţele albe depe coaste par batiste fluturate cărora cumpăna fântânilor se pleacă melancolic, unde bărbaţi şi flăcăi, femei şi fete sprintene muncesc din zori până 'n seară la câmp, printre aceşti săteni harnici a copilărit micul Panait, cu copiii vecinilor, pe lângă prispa îngustă a casei văruite şi liniate cu chenare albastre sau pe luncă, pe lângă pârâiaşul Cerna, care şoptea odinioară prin partea locului.

Este interesant cum din cei mai fragezi ani, copilul căuta totdeauna tovărăşia celor mai mari decât el. Aşa, de pildă, contactul foarte apropiat de cei doi veri ai săi, care erau şcolari, îi era foarte plăcut acestui băieţaş sglobiu şi curios din cale-afară să ştie ce rost au şi ce însemnează diferitele semne şi poze din cărţi, precum şi nesaţiul de a şti „poveştile" scrise în ele.

Nepotolirea completă a acestor aprinse dorinţe, manifestate prin rugăminţi insistente, până la lacrimi, a micuţului băiat care vedea prin şcoală îndeplinirea năzuinţelor sale, a determinat pe părinţi să ceară, într'o doară, îngăduire dascălului ca, dornicul şi isteţul Panait să fie primit în mijlocul elevilor clasei I a şcolii primare.

Deşi n'avea încă 6 ani, băieţaşul se impuse numai decât atenţiei învăţătorului. Astfel fu luat în serios şi deveni elev în regulă, întrecându-şi colegii în fiecare an, până la absolvirea întregului curs primar.

Odată cu trecerea acestor ani, trecu şi copilăria inimosului şcolar, pentru care cartea devenise cel mai simpatic joc şi cea mai imediată preocupare.

Deşi, prin vânjoşia şi hărnicia lui şi, mai ales, ca cel mai mare dintre fraţi, Cerna trebuia să rămână acasă, alături de părinţi, ca cel mai de nădejde ajutor, totuşi, prin dorinţa aprigă de a merge mai departe la învăţătură şi prin viitorul strălucit pe care il prezicea dascălul său, învăţătorul Vasile Popescu, care l'a înţeles şi iubit atât de mult, a biruit. „Moş Naum" s'a înduplecat şi într'o bună zi de Septembrie, dis-de-dimineaţă a luat pe băieţel cu sine, pe şoseaua mare, spre Brăila.

Fu o clipă de înduioşare. Prima şi, poate, cea mai emoţionantă, cea mai memorabilă despărţire dintre mamă şi fiu. Câte o lacrimă caldă se furişă din ochii amândurora.

ST. CONST. STELIAN

1) Din volumul cu acelaş titlu, care va apare în toamnă.
2) *V. Al. Jean:* Amintiri despre Cerna. Sburătorul lit. I. 3.
3) Convorbiri literare L. 2.
4) 129.
5) Foaia tinerimii VIII 18.
6) Vezi I. Sân-Giorgiu: Amintiri despre Cerna. Adevărul lit. Aprilie 1931.
7) Intâi în posesia d-lui prof. Garabet, apoi în aceea a lui Vasile Savel.
8) Diminutiv bulgăresc al numelui Atanasie.
9) Probabil de ftizic, predispoziţie moştenită de poet.
10) Dumitra, Elena, Despina, Vasilica, Tudor, Ion, Anastasia şi Constantin; surorile, toate măritate, afară de Vasilica, care e moaşă; fraţii toţi plugari, afară de Tudor comerciant şi primar al satului.

Primii paşi

Ciudă

Domnişoara Angela S... călătoreşte singură pentru prima dată — privilegiu câştigat în urma bacalaureatului ce l'a trecut de curând. Şi în aşteptarea trenului prima dată e foarte natural să fii la gară mult mai de vreme de cât trebue — ascultă sfaturile mătuşii bătrâne care ţine să o vadă urcându-se în vagon ca să se poată întoarce acasă, liniştită. Ingrijorarea ei nu este prea întemeiată, domnişoara Angela neavând nici o însuşire care să atragă privirile asupra ei: nu e nici frumoasă, nici urâtă, nici prea înaltă sau scundă afară din cale, şi trusa de voiaj ce o ţine în mână şi gramofonul „acajou" nu isbutesc măcar să-i dea o eleganţă deosebită. Desigur drumul de câteva ore s'ar fi petrecut fără cel mai mic incident dacă maliţiozitatea destinului nu ar fi îndemnat hamalul să oprească un loc într'un compartiment de trei persoane doar, în care unul era deja ocupat de un domn.

E un lucru care se întâmplă oricând, îmi veţi putea spune. Da, dar mătuşa e bătrână, cu păreri din alte vremuri, şi perspectiva unui eventual „tête à tête" o îngrozeşte. Mai mult: nici un călător nu pare să observe locul ce-a rămas gol — şi domnul este tânăr — şi drumul lung.

— „Angelo ai bani schimbaţi? Dacă nu, trimitem repede hamalul să schimbe la cassă. Poate-ţi trebue".

Dar nu mai este timp şi odată cu flueratul trenului se aude dela fereastră, vocea pericolosului tânăr: „Dacă vrea domnişoara pot să-i împrumut eu banii de care va avea nevoe, şi o să mi-i dea înapoi când va găsi să schimbe".

Ca singură mulţumire pentru această amabilitate netăgăduită, o privire fulgerătoare a mătuşii, şi în sufletul Angelii o nelinişte ciudată în care s'ar putea descoperi şi o bucurie mică, foarte mică, inconştientă de altfel.

Şi trenul pleacă lăsând pe peron o biată mătuşă, indignată contra părinţilor ce-şi expun copiii la pericole atât de mari, — ducând într'un compartiment de trei locuri pe Angela şi tovarăşul ei de drum, adânciţi fiecare în citirea unui ziar.

Angela însă se lasă pradă gândurilor ei, gânduri trandafirii desigur stârnite din posibilitatea unui prim succes, imediat după ieşirea din pension. Ce impresie trebue să-i fi făcut „lui" ca să îndrăznească să înfrunte astfel severitatea mătuşii ei! Şi acum, că sunt singuri amândoi, cum o să înceapă vorba? Şi ea, cum trebue să fie? Nu prea amabilă, dela început, ca să nu pară uşuratecă. Dar nici serioasă afară din cale, căci n'ar mai îndrăzni să continue poate. Ce grijă inutilă: o femee ştie întotdeauna ce atitudini să ia. Dacă însă, văzând că i se permite, devine prea întreprinzător?

In ciuda oricărei aşteptări, timpul trece fără ca tânărul să rostească vreun cuvânt, interesul stârnit de articolele din ziar, nu-i lasă răgaz probabil...

De acea Angela citeşte şi ea: un roman francez cu scoarţe galbene. Scoarţa galbenă fiind indiciul unui desnodământ totdeauna fericit. Din când în când se uita în oglindă pe furiş, scutura puful de pudră pe nas — e aşa de cald — precizând mai mult conturul buzelor. Ca şi când ar fi singură în compartiment. Dealtfel tovarăşul ei nici n'o mai interesează: are mâini urâte, neîngrijite. Nici nu e aşa de bine îmbrăcat cum părea la început. Şi citeşte cu atâta interes „Universul". Ea flirtează doar cu tineri eleganţi, care fumează ţigarete din Egipt şi poartă în buzunare ziare străine, chiar englezeşti. La ceilalţi nici nu se uită...

La sosire o aşteaptă mama ei, a cărei primă grijă este să-i prezinte pe tânărul din tren:

— „Noul meu avocat. Aţi venit împreună nu este aşa? Cum te cunoştea din vedere, eu l'am rugat să se aşeze în acelaş compartiment cu tine, ca să nu vii singură de tot".

Angela simte nevoia de a se răzbuna. Contra cui, nu ştie, contra tuturor celor care i-au întunecat astfel prima ei călătorie de persoană emancipată. Deaceia răspunde:

„Mai bine veneam singură, mamă. Domnul acesta mi-a făcut curte tot drumul. Era chiar să mă sărute"...

Avocatul n'a înţeles niciodată dece d-na S... nu mai răspunde când o salută pe stradă şi dece i-a cerut înapoi dosarul procesului în curs.

ALESSANDRA MILLANIS

Literatura greacă modernă ***LILIKA VAKOS***

Fotini

Fotini se deşteptă, după un somn greu şi fără vise, într'o cameră luminoasă şi albă ce părea a fi aceea a unui spital. Numai că avea gratii de fer la fereastră Atunci, ea îşi aminti că se afla în infirmeria unei închisori — şi o spaimă oribilă o cuprinse. Se întoarse, scâncind şi lovi din mâini ca într'un coşmar. Fotini închise din nou ochii şi vroi să readoarmă. Dar somnul fugea de ea. Totuşi, ea ţinu pleoapele închise şi se prefăcu că doarme. O infirmieră intră. Ea se aplecă spre copilă şi îi atinse fruntea. Apoi cineva deschise uşa:

— „Sunt nişte rubedenii, zise, care vor să vadă copila". Dar infirmiera strigă: — „Vizitele sunt interzise, şi apoi copila nu s'a deşteptat încă". Şi Fotini fu plină de recunoştinţă către infirmieră. Nu, asta nu, pentru nimic în lume ea nu mai vroia să revadă pe nimeni din ai săi. Se întoarse spre perete şi începu să gândească...

Incercă să-şi amintească de câte zile se afla acolo. Dar, cu toate sforţările ei, nu putu să-şi aducă aminte de nimic. Imagini vagi se desfăşurau înaintea ochilor ei. Se văzu cum alerga gâfâind, îngrozită, pe un drum prăfuit, mărginit de „piperies" (copăcei de piper), cu părul vulvoi, într'o după amiază toridă, — dar ea nu putu să desluşească dacă asta s'a întâmplat în vis sau aevea... Apoi alte umbre se desemnară uşor, prinseră consistenţă, şi unele figuri i se arătară... Mai întâi, fu mama, cu chipul ei laş şi sperios, şi încă multe alte figuri pe care nu le mai recunoştea... şi, la urmă, tatăl, cu o limpezime care o făcu să se înfioare... El se apropie de ea, şi ea recunoscu toate detaliile acestei fizionomii pe care o ura... Această mască cam bestială, pustiită de patimi, o turbură într'atâta, încât îşi ascunse capul sub cuvertură... Dar privirea aspră şi autoritară o străpunse, şi copila ridică capul, ca spre a-l vedea. Atunci, el se înfipse în creerul ei, îmbrânci, şterse toate celelalte figuri, şi, cu egoismul atroce pe care i-l cunoştea, îi impuse prezenţa ea.... Şi copila, cuprinsă de panică, vroi să fugă ţipând.. dar, deschizând ochii, ea se văzu în mica cameră albă şi tăcută, şi se linişti... Puse capul pe pernă şi se lăsă iarăşi dusă de gândurile sale...

Revăzu casa părintească; respiră atmosfera apăsătoare a acestui interior care o făcuse să sufere atât de mult... Ea revăzu casa arhaică, în acel vechiu cartier al Atenei — casa aceasta în care nu putuse găsi un singur colţ de refugiu, un singur colţişor liniştit de unde să nu mai poată auzi veşnicele ţipete şi certuri ale părinţilor săi... O urmăreau pretutindeni, până şi în somn... Unul din chinurile cele mai de nesuferit ale copilei era de a se culca în aceeaşi odae cu mamă-sa... Ea îşi amintea... Să nu poată nici măcar visa în linişte în pătuţul ei!... Mereu să simtă prezenţa mamei sale, mereu să-i audă plânsetele şi gemetele. Şi când Fotini, în nopţile de insomnie, nu putea închide ochii, să asculte pe mamă-sa, lângă ea, sforăind...

Oh, aceste înăbuşitoare nopţi ale Atenei!... Aceste nopţi de vară, mai animate ca ziua, în care, prin fereastra deschisă larg, toate sgomotele vieţii nocturne umplu odaia... Pela unu din noapte, patronul „cafedzi" de peste drum se decide în fine să-şi închiză cafeneaua... Şi iată că se ridic protestările clienţilor săi, aşezaţi sub arborii micii „agora" să respire în tihnă răcoarea nopţii... Negustorul începe prin a-şi aduna şi rândui scaunele, căscând sgomotos... De pe un trotoar la altul porneşte încă o comandă de limonadă rece... Apoi paşii întârziaţi ai vânzătorilor de lucum şi fisticuri, care îşi strigă mereu marfa cu o voce răguşită şi somnoroasă... Şi luna plină, rotundă, rătăcind pe albastrul întunecat al cerului... Atunci, copila, cu corpul leoarcă de sudoare, se scula şi se ducea să se aşeze la fereastră... Din grădinile vecine, se înălţa parfumul iasomiilor, iar marea, în depărtare, era scăldată de lumina lunei... Sufletul ei — atunci — era plin de dragoste, şi cât suferea ea de a nu avea pe nimeni să iubească!... Părinţii ei o desgustau; felul lor de trai o rănea. Şi copila se închidea în sine-însăşi şi suferia simţindu-se atât de deosebită de ei...

Şi tocmai în aceste nopţi clare şi calde, care făceau pe fiecare să fugă din casă, Fotini, lăsată acasă ca să doarmă, se bucura din plin de singurătate. Părinţii se înapoiau târziu de tot. Copila, desculţă, rătăcea în penumbra odăilor. Prin ferestrele deschise, intra lumina lunei... O viaţă stranie începea atunci s'o însufleţească. Totul era învăluit în mister... Se înfiora când auzea scările trosnind şi nu îndrăznea să întoarcă capul spre uşă. Când, în sfârşit, spre ziuă, ea auzea de departe paşii şi vocile părinţilor, şi apoi pe tatăl ei căutând în legătură cheia casei, se grăbea să se pună în pat şi să se prefacă că doarme. Ii auzea urcând scările; apoi bând apă din gheţărie...

Intr'o noapte, auzi pe tatăl ei şuşuind ceva în odae; apoi începu să se descalţe. Mamă-sa râdea, umbla prin odae. In fine, se aplecă spre copilă: — „Doarme", zise ea, şi, din nou, răsună râsul ei fals şi ascuţit. Apoi copila îi auzi culcându-se alături de ea, în patul mă-si... şi vocea tatălui care spunea: „Vezi bine, că-ţi place asta"... Copila înţelese îndată şi crezu că desgustul o va înăbuşi. Işi astupa urechile, ca să nu-i mai auză; dar pleoscăiturile de plăcere pe care le scotea mă-sa tot le auzea, mereu... Copila, scăldată în sudoare, scârbită şi ruşinată nu avea curajul să ţipe. Şedea nemişcată, sub cearşaf, cu capul vârît în perne, gândind că „asta" nu se va mai sfârşi niciodată... Iar a doua zi, atât de mare îi era scârba, că nu mai putea să ridice ochii şi să privească în faţă pe mamă-sa — mai slugarnică şi mai laşă faţă de bărbat ca niciodată.

Fotini — acum — îşi amintea... şi simţea din nou sângele urcându-i-se la cap şi desgustul cuprinzându-i întreaga fiinţă. Nu, niciodată nu va putea uita...

Copila deschise ochii, privi peretele alb al celulei. Prin fereastra deschisă, ea ascultă o păsărică cântând în grădină. Soarele intra în cameră; dar sufletul îi era întunecat şi lumina zilei o rănea.

Suferea cumplit. Dacă închidea ochii, imagini oribile o chinuiau... Deodată, scoase un ţipăt răguşit şi holbă ochii de spaimă. Se văzu, cu părul despletit, aplecată asupra corpului mamei sale, ţinând un cuţit în mână. I se păru că vede pete de sânge pe cuvertură...

O tăcere greoaie plutea deasupra întregei case. Era ora de temut a celei mai mari călduri din timpul zilei. Singuri, greerii, în grădină, legănau, cu cântecul lor monoton, groaza acestei ore... Şi copila, gâfâind, ridicată în pat, îşi frângea mâinile şi se sbătea ca într'un coşmar... O infirmieră alergă. Dar nimic nu putea linişti spaima copilei. I se părea că aude paşii mamei sale şi că o vede intrând prin toate uşile... Obosită, se lăsă culcată în patul ei. Totul în jurul ei părea că se îndepărtează şi dispare încetul cu încetul... Fotini deschise ochii şi privi fără să vadă o ramură de roşcov legănată de vânt izbindu-se de gratiile ferestrei...

In româneşte de GEORGE GOLITZA

Dansul morţilor

Stă piatra-mi uitată sub cer făr' de lună
Şi numele şters mi-e de mult.
Pe sus gonesc norii sub biciu de furtună,
Eu tunetul stau şi-l ascult.

E muzica dulce ce 'n horă ne chiamă:
Veniţi morţi, dar jocul să 'ntindem!
Pe albele-mi oase un văl se destramă,
Veniţi, de-alte oase să-l prindem.

Şi hora nebună să-şi ducă departe
Al ei lanţ lucind de fosfor.
Pe cruci răsturnate, pe cripte deşarte
Să treacă-al ei dans svâcnitor.

Ce dulce plăcere, să-ţi spulbere vânt
Ţărâna pe giulgiu şi norii
Scântei să-ţi arunce de sus şi pământ
Să geamă ca 'n ghiara strânsorii.

Avut-am avere, familie şi nume,
Dar toate pierit-au ca fum.
Ca viermii din groapă nimic nu-i pe lume
Mai scump pentru mine de-acum!...

Nimic nu-i mai dulce ca frigul din criptă
Ca liniştea neagră ce 'n fund e.
Pieri de mult crucea la capu-mi înfiptă,
De-acuma uitarea m'ascunde.

Dar mie nu-mi pasă, căci noaptea ca 'n vrajă,
Scheletu-mi apare uşor
Şi chiamă pe fraţii-i ce groapei fac strajă,
Ii chiamă 'n al jocului sbor.

Şi ce ne mai pasă, când hora e 'ncinsă,
De-i lumea de-acum rea sau bună?
De saltă 'n plăcere, de 'n chinuri e prinsă,
Când hora se 'nvârte nebună?

I. M. MARINESCU

Temperatura stelelor

Concepţiile teoretice, care tindeau să stabilească temperatura stelelor au primit şi confirmări experimentale. Măsura temperaturilor constitue astăzi unul din rezultatele cele mai recente ale astrofizicei.

Procedeul ce se întrebuinţează la observatorul din Paris este următorul: se suprapune în focarul lunetei, cu care se observă steaua reală, o stea artificială realizată de o lampă electrică, a cărei filament are o temperatură şi o strălucire cunoscută. Se poate apoi prin procedee chimice să se facă aşa fel, ca strălucirea stelei artificiale să varieze până ce ajunge tot una cu strălucirea stelei reale.

Măsurătorile, care se fac, dau repartiţia cantitativă a intensităţii stelei reale în spectru. Această repartiţie e legată de temperatura stelei prin legile radiaţiei monocromatice ale lui Plank, exprimate printr'o formulă. Formula stabileşte numeric, faptul bine constatat, că pe măsură ce se ridică temperatura, un corp incadenscent îşi schimbă culoarea din roş până la alb. Charles Nordmann a construit bazat pe acest principiu, un aparat, numit fotometru stelar heterocrom, un fel de termometru gradat, cu care a măsurat temperaturile multor stele. Aplicat la soare a dat temperatura de 5300 grade, număr apropiat de 6000 grade, constatat cu alte metode, ceeace dovedeşte valoarea acestei noi metode de cercetare.

Rezultatele sunt următoarele: stelele cu heliu au temperaturi de 15000° (cincisprezece mii), Algol are 13000° (treisprezecemii), (gama) din Pegas 22000° (douăzeci şi două mii) şi (zita) din Perseu 28000° (douăzeci şi opt mii). Acestea sunt cele mai înalte temperaturi observate în natură.

Stelele cu hidrogen, cum este Sirius, au 12000° (douăsprezecemii). Dacă soarele nostru ar avea această temperatură, atunci pe pământ am avea 110° (o sută zece) şi viaţa n'ar fi posibilă. A fost un moment în evoluţia soarelui, când a avut această temperatură. Steaua polară are 8000° (opt mii), Arcturus, capela şi soarele au 4000°—6000° (patru mii până la şase mii), Aldebaran sau ochiul Taurului are 3500° (treimiicincisute), Betelgeuse sau umărul Orionului, (ro) din Perseu şi 19 din constelaţia Peştilor au câte 2000° (două mii). Aceste din urmă stele au o temperatură mai mică decât acelea ce se pot realiza în laboratoriile noastre.

Temperaturile date de spectru şi acelea date de aparatul fotometric heterocrom diferă puţin. Cauza este, că spectrul ne dă temperatura la suprafaţa fotosferei, mai în adâncime, pe când fotometru ne dă temperatura dincoace de atmosfera astrei şi ea se numeşte *temperatura efectivă.*

Din temperatura efectivă s'a putut deduce cantitatea globală de lumină ce o emite steaua. Un centimetru pătrat din (ro) Perseu emite 32000 (treizeci şi două mii) lumânări zecimale, ceeace face o zecime din lumina emisă de un centimetru pătrat din soare; iar vega emite şase milioane de lumânări zecimale pe centimetru pătrat.

Visul unei nopţi de vară...

(Fragment de roman)

De o lună decând se aflau la Sinaia, prietenia dintre meditatoare şi elev se strânsese mai mult. Ea îl vedea pe Traian tot mai inteligent, mai iscoditor şi mai perspicace. Timiditatea pe care orice băiat o are în faţa unei fete mai vârstnică decât el, dispăruse aproape cu totul. Discutau adesea. Uneori lucruri banale, privind cutare excursie pe munte ori comentarii inutile asupra ploilor ce nu contenesc câte trei zile la şir în aceeaş regiune. Altă dată vorbeau de lucruri ceva mai serioase. Criticau un film văzut la Casino, ori o carte citită recent. Copil prodigios şi precoce avea din când în când replici sau observaţiuni surprinzătoare. Se încăpăţâna chiar, adesea, să emită păreri personale, opinii diferite decât ale maturei sale meditatoare. Şi ea, râdea atunci. Dar Traian nu se lăsa. Gesticulând încruntat şi tranşant, aducea noui argumente, găsea — te miri cum — elemente convingătoare în sprijinul credinţei lui. Şi nu arareori d-ra Marietta înceta să râdă, mirată mult, de logica lui justă sau cuprinsă iar de admiraţia ce i-o stârnea acest copil neobişnuit de înzestrat.

Astfel era acum rândul lui Traian să râdă satisfăcut şi mulţumit că iar şi-a învins profesoara.

— Vezi, Domnişoară, că am dreptate? Şi apoi mândru şi orgolios: — Ehei, dacă-ţi spun eu, să mă crezi! Iar buna Marietta se simţea şi ea mândră de un asemenea elev.

Il mângâia din nou pe obraz, uşor, lovindu-l cu palma.

— Bine, ştrengarule, bine!

Iar el închidea o clipă ochii, prea mulţumit.

* * *

Ce bună era d-ra Marietta, ce frumoasă şi ce dragă! Aşa gândea şi acum în seara asta, stând singur în chaise-longue pe terasa vilei. Era seara târziu, către orele 11. El, la ceasul ăsta, ar fi trebuit să doarmă. Dealtfel d-ra Marietta, chemată decuseară la o vilă vecină. la un ceai, era convinsă că neobositul elev e de mult în aşternut.

Şi totuşi, nu. Infăşurat în mica lui pijama, sta ghemuit în fotel, nemişcat, cu ochii mari spre cer. Era o seară calmă şi transparentă, cum sunt uneori la munte. Mic şi neînsemnat, privea cerul cu o înfiorare instinctivă.

* * *

Când l-a trezit Aron grădinarul, Traian era aproape îngheţat. Negurile din fund, dinspre munţi, fugeau gonite de fâlfâirea unor largi valuri viorii. Copacii îşi împodobeau crestele cu lame de sidef. Greerii muţiseră şi ei în clipa aceea unică, pusă ca o verigă roză, când noaptea se sărută cu zorile biruitoare.

— Asta nu bun, Herr Traian. Poţi răceşte.... Nu bun... Şi luându-l în braţe ca pe un pacheţel trecu peste terasă şi-l aşeză în patul ce aştepta degeaba, de cu seară.

— Să nu spui la nimeni, Aron, mai putu să murmure Traian şi cuibărindu-se în aşternut, adormi adânc.

. . . .

...In grădina dela Bucureşti se opri iar, ca de atâtea ori mai 'nainte, în faţa statuii-còpie a neîntrecutei Venus de Millo. Şi, iar şi iar, nu se mai sătura desfătându-şi privirile de-alungul superbelor forme. Din nou acelaş van şi pueril regret: ce păcat că n'are braţe, ce păcat! Şi atinse uşor cu degetele urma aspră şi rece de unde artistul o lăsase ciuntă.

— Sculptorul a ciuntit-o, Traiane! Decât s'o vadă cu nişte braţe nedesăvârşite, mai bine ciuntă...

Aşa-i spusese Marietta atunci când l-a surprins privind statuia pentru prima oară.

O înconjură apoi iar, încet, privind minuţios şi atent, aşa cum îl învăţase meditatoarea că trebue să priveşti statuile.

Ce nas frumos! Dar fruntea! Şi părul, iată, în razele soarelui ce cad de sus, pare galben, nu alb ca marmora, ci galben ca al Mariettei! Da! ce asemănare leită între ele! Şi uite minune! Venus parcă nu mai e Venus, ci chiar meditatoarea lui! Desigur e ea, Marietta, nu statuia! Ii zâmbeşte acum. A! zâmbetul ei din clipele bune când îl mângâe pe obraz. Şi ca 'ntr'un basm fantastic, marmora prinde viaţă tot mai mult, tot mai bine şi mai intim se confundă cu blonda lui profesoară de franceză...

Traian priveşte uimit şi nu mai înţelege aproape. Venus e acum Marietta întreagă. Sveltă şi cu zâmbetul ei îngeresc coboară după soclu... Traian vrea să facă un gest, să scoată o vorbă. Dar nu poate. Stă înţepenit ca 'n visurile grele de coşmar când nu poţi feri primejdia ce te ameninţă. Statuia de carne, trupul minunat, l-a ajuns curând. Ii întinde braţele. Dar nu's ciunte. Braţe întregi, roze, frumoase, aşa cum le are Anişoara, cu aluniţa castanie pe antebraţul stâng. Traian stă mut de frumuseţea ei, orb de aurul ce-i joacă în păr, păr galben cu aceaşi cărare ca a nimănui. Şi zâmbeşte... Traian închide ochii...

Prins în braţele pe care nu le credea aşa de tari, Traian se cuibăreşte la sân ca un alintat. Şi statuia îl sărută adânc şi prelung, pe gură, pe ochi, mereu, mereu:

— Copilule drag, copilule deştept, copilule...

* * *

Trenul sosea la amiază.

Erau orele 10 când, Anişoara, aevea de astă dată, pătrunse la el în cameră să-l trezească.

— Păi bine, boerule, nu te-ai mai săturat de somn? Şi-l trase de nas!...

Traian se întinse beat încă de coşmarul lui...

Afară era soare strălucitor...

* * *

D. Marino anunţase că vine în acea zi de la Bucureşti. Lipsea de trei săptămâni preocupat de chestiuni politice. Se vorbea iar de schimbarea guvernului şi partidul său revendica puterea. In câteva zile deci s'ar putea să fie excelenţă.

* * *

Peste un ceas porneau amândoi încet către gară. Traian încă moale şi zăpăcit de somnul lui fantastic. Marietta ca nici odată mai veselă şi mai elegantă...

Când a oprit trenul, foarte multă lume s'a apropiat de scara vagonului de unde cobora d. Marino. Multe pălării s'au plecat până la pământ şi încă mai multe spinări s'au încovrigat. De!, mâne, — poimâne „Conu Marino" va fi chemat la Palat împreună cu toţi ceilalţi miniştri să depue jurământul.

După ce strânse uşor mâna primarului prezent acolo, jachetat, să-i îngăime câteva vorbe fade, şi de siropoasă linguşeală, d. Marino veni drept la ei. Sărută foarte ceremonios mâna Mariettei şi-l sărută apoi pe Traian.

— Ce faceţi? Mi-era dor de voi...

Apoi discutând cu câţiva partizani politici eşiţi întru întâmpinare, se grăbeau către eşire.

In curând maşina se opri în faţa vilei.

— In sfârşit, bine că am sosit! Eram aşa de obosit. Am avut multe alergături!... Şi la Bucureşti e o căldură sufocantă...

Cu asta pătrundeau în grădiniţa a cărei poartă o deschidea chiar Aron, ploconindu-se, în hainele lui de sărbătoare.

— Aaa, bravo! dar ştii că a aranjat frumos Aron! Bravo, neamţule! Te-ai învârtit azi de porţia dublă de şnapţ. Dar (întorcându-se spre Marietta:) — Spune drept, aci nu-i gustul d-tale? — Spune drept!

Marietta păru nedumerită:

— Cum! nu 'nţeleg...

— Ei, nu 'nţelegi! Aşa, în totul, felul în care s'a aranjat grădina, simetria rândurilor, nuanţele florilor — astea toate cu siguranţă după sugestia d-tale s'au făcut! Cine putea să aibă altfel atâta gust? spuse d. Marino, curtenitor.

— A, da de unde, Aron a lucrat singur, doar ştiţi că-i un adevărat artist...

— Taci, hoţoaico, taci! conchise d. Marino, curtenitor.

Şi Marietta râse ascuţit, cu dinţii albi.

* * *

Masa urmă curând, abundentă şi veselă. Viitorul ministru era în vervă şi avea, fireşte, motivele lui. Ciocniră paharele mereu închinând, pentru diverse pretexte: pentru marea demnitate de mâne a d-lui Marino închina d-ra Marietta; pentru răuşita splendidei grădini, răspundea glumeţ de curând venitul; pentru însănătoşirea lui Traian şi frumoasele lui progrese la franceză, închinau ambii.

Pe terasa unde se aflau, începu încet să vie soarele.

— *Voi* dormiţi după masă? întrebă d. Marino sorbindu-şi cafeaua. (Voi, acest voi întrebuinţat şi pentru el şi pentru meditatoare, păru ciudat copilului).

— Da, eu dorm totdeauna, răspunse Marietta. Traian însă îmi mai trage chiulul, ştrengarul. Il prind adesea cu cartea, deşi îmi promite că se culcă.

— Totuşi s'a mai îndreptat, căscă proprietarul vilei...

* * *

Peste o jumătate de oră toţi trei se retrăseseră. Marietta în odaia ei, Traian într'a lui, separată de cealaltă printr'un glasswand încuiat, amândouă comunicând cu câte o uşă spre terasa unde mâncaseră. D. Marino se culcase în odaia lui, tocmai în partea cealaltă a casei, spre stradă.

Exact cum relatase d-ra Marietta, Traian nu dormea. Aşezat în colţul camerei sale, în umbră, se grăbea să citească ultimul „Ilustration" pe care-l adusese bunul său protector. Noutăţile revistei, precum şi exerciţiul pe care îl făcea implicit, în ceeace priveşte limba franceză, îl cufunda săptămânal, câte o întreagă după amiază, cu ochii între marile pagini de hârtie lucioasă. Citea atent şi de astă-dată. Intr'un târziu însă se auzi alături un sgomot uşor, ca o deschizătură de uşi şi câteva vorbe în şoaptă. Dar Traian nu luă seama. Era cufundat în cetirea revistei franţuzeşti, care vorbea tocmai despre „criza de guvern din România".

Şoaptele continuară însă. Ascultă, fără să vrea. Se distingea acum bine: glasul minor şi năbuşit al d-lui Marino, timbrul subţire şi precipitat al Mariettei.

Copilul îşi ascuţi atenţia, instinctiv. Nu 'nţelegea nici o vorbă din rumoarea glasurilor amândurora.

Se trase involuntar lângă glasswand.

— Nu, nu se poate *aci*, nu! alături e Traian — auzi micul spion cu inima bătând. Şi trase uşor cu mâni tremurătoare, un mic colţ, din draperia verde ce acoperea cristalele.

(Continuare în pag. VI-a)

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

In penumbra odăii vecine, Traian zări, cu uimire, pe marele lui protector şi pe excelenta lui meditatoare. El, în pijama lucitoare de mătase. Ea, în chimono-ul ei roşu desenat cu berze şi colibe japoneze. El, vroia s'o îmbrăţişeze, congestionat şi asudat. Ea, îl îndepărta uşor cu braţe molatece şi line, regretând împrejurarea şi mângâindu-l pe faţă cu degete fine, calm şi aerian:

— Nu, nu acum!... Alături e copilul... Aibi răbdare...

* * *

Traian lăsă colţul perdelei. Ce sentiment? Ură, revoltă, scârbă? Nu! Ceva nedesluşit şi totuşi grozav. Mai tare însă şi mai crunt. Simţi iar nodul în gât, acea vrăjmaşă amintire decând bunicul lui se stingea în miros de ceară şi decând directorul liceului său îi dădea primul contact cu viaţa *cea adevărată.*

Făcu vreo câţiva paşi încet, şovăitor şi se întinse pe pat. Ii era cald, prea cald. Tâmplele îi băteau. Işi puse o pernă pe cap şi astfel sgomotul surd de alături încetă...

* * *

Cineva bătu în uşe într'un târziu. Odată, de două, de trei ori.

— Intră, răspunse Traian, stins.

— Domnişorule, boerul vă roagă să poftiţi până la el acum, dacă sunteţi bun...

— Bine, Jeane...

Şi valetul ieşi imediat.

* * *

— Dragul meu Traian, am uitat să-ţi spun un lucru la masă. Am venit în tren cu Nanoescu... Ştii, deputatul nostru din judeţ. Il cunoşti, nu? El m'a rugat de pot să-i împrumut maşina pentruca să-şi trimită copiii la Dârste, lângă Braşov. Este acolo nevastă-sa, dar băeţii lui, au rămas la Sinaia din cauza şcoalei. Acuma, drept să-ţi spun, eu — deşi am promis — nu am curajul să las maşina singură cu băeţii lui Nanoescu. Tu ştii pe Tănase şofeurul: bun băiat, dar când nu-i supraveghiat o ia razna. Drumul pe acolo nu-i prea bun şi n'am poftă de o nenorocire. Deaceea te rog pe tine să fii drăguţ să-l însoţeşti. Rămâi peste noapte la familia Nanoescu, în Dârste. Sunt oameni foarte cumsecade. Mâne seară te întorci cu maşina aci, deoarece eu trebue să plec la Bucureşti şi nu mai vreau să iau trenul. Te rog să-mi faci acest serviciu. De! tu eşti omul meu de încredere, n'am pe altul...

Traian, moţăi din cap, amărât.

— Dar ce ai? pari palid şi eşti aşa de asudat!

— Mă cam doare capul...

— Să iei un „Nanu Muscel"... Trece imediat...

— A, nu! Curentul maşinei îmi va face bine...

Inainte de a ieşi, d. Marino îl sărută iar pe amândoi obrajii:

— Ne-am înţeles atunci: mâne seară pe la 7 sunteţi aci. Şi să ai grijă. Struneşte-l pe Tănase să n'o ia razna. Eşti doar omul meu. Cu bine! Salutări d-nei Nanoescu.

Traian coborî cu sufletul lui copilăresc, frânt.

Tănase pregătea maşina glumind simplu: „O să zburăm, Domnişorule, ca nişte smei!

Dar „Domnişorul" nu auzea. Rămăsese jos, în capul scării, şi'şi făcea vânt fără să vrea, cu bereta, privind prosteşte în gol.

— Vai, cum întindea braţele spre el! Cum îl mângâia pe obraji!...

Aceleaşi braţe din visul lui de astănoapte, din coşmarul care, turburător şi ireal, îl purtase prematur, pe aripi de idilice iluzii.

Copilul de 12 ani, pus brutal, încă odată în faţa vieţii adevărate, înţelegea.

Marele om de Stat, de azi şi de mâne, sfida flerul celui pe care-l binefericea.

Dar Traian ştia... Şi parcă nu era atât de trist. Sau nu ştia dacă asta e tristeţe. O durere mare paralizează, însă de acum începea să se antreneze.

— ...Cum întindea braţele spre el!...

Aceleaşi braţe ca în visul nopţii ce a trecut!

Da, dar atunci era vis...

* * *

— Domnişorule, poftiţi în maşină! O să zburăm ca nişte smei!...

HORIA OPRESCU

G. Brieso Desen

Cronica teatrală

„Regele chibriturilor", comedie în trei acte de V. Rodan şi N. Constantinescu la Teatrul Maria Ventura

Stagiunea teatrală a fost inaugurată anul acesta nu de scena noastră oficială, ci de un teatru particular. E fără îndoială o dovadă de curaj, pentru care direcţiunea Teatrului Ventura trebue felicitată. Dar curajul nu constă numai în această ridicare de cortină în plin sezon revuistic, cum remarca cineva, ci mai ales în alegerea unei piese originale pentru deschidere.

V. Rodan

„Regele chibriturilor" e piesa unor autori dramatici care nu apar pentru întâia dată pe afişul teatrelor. Cunoscuţi îndeosebi ca umorişti, d-nii V. Rodan şi N. Constantinescu nu şi-au desminţit reputaţia nici de data aceasta, scriind împreună o comedie plină de adevăr omenesc şi de vioiciune spirituală.

Maricel, o actriţă fără talent şi fără pudoare, îşi schimbă cu aceiaşi uşurinţă amanţii ca şi rolurile.

Silvia Dumitrescu

Un „american" bogat din Ibaşfalău, „Regele chibriturilor", *o tocmeşte* pentru fiul său, Edison Mac Gabor, pe care vrea să-l facă om de lume, deprinzând maniere alese dela d-ra Maricel.

După câteva scene savuroase între fiul cu desăvârşire cretin şi extrem de capricioasa Maricel, un fost prieten al artistei reintră în „drepturile" sale şi „americanii" sunt siliţi să se retragă.

Martorul tuturor acestor perpeţii hilare e Domnul Biţu, tipul chibiţului de totdeauna, care suferă, se bucură şi se pierde odată cu evenimentul la care asistă imperturbabil, fără pretenţii şi candid până la ridicol.

G. Timică

Prezenţa acestui personaj a adus nota necesară de duioşie şi omenesc într'o atmosferă de şarjă uneori prea artificială — şi întinsă.

Stăruind cu deosebire asupra conturului umoristic al eroilor, autorii au realizat o bună comedie de moravuri şi au dat prilej excelentului ansamblu de comedie dela Teatrul Maria Ventura să marcheze un bun început de stagiune.

Nu putem încheia fără să menţionăm în fruntea interpretării pe d. G. Timică şi pe d-ra Silvia Dumitrescu, care, împreună cu d-nii V. Antonescu şi Al. Marius, au obţinut de câteva ori aplauze la scenă deschisă.

H. LAZU

Biblioteca Dimineaţa

Literatură — ştiinţă — artă

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare

Iată lista ultimelor numere apărute:

138. — INCERCĂRI DE PRECIZIE LITERARĂ de Paul Zarifopol	8.—
139. — SOCIETATE VESELĂ de Schalom Alechem	8.—
140. — CE-AM VĂZUT IN OLANDA de Eduard S. Konya	6.—
141. — SCENE NOCTURNE de Nicolae Nicandrov	5.—
142. — NUVELE de Em. Gârleanu	7.—
143. — ATITUDINI CRITICE de Ion Sân-Giorgiu	7.—
144. — D-ŞOARA BOURRAT de Claude Anet	5.—
145. — PAVILIONUL No. 6 de A. Cehov	7.—
146. — OMUL FĂRĂ DE NOROC de Eug. Boureanul	8.—
147. — FĂRĂ COPIL de I. Herrmann	6.—
148. — SYNNÖVE SOLBAKKEN de Björnstjerne Björnson	8.—
149. — AMINTIRILE UNUI STUDENT SĂRAC de Jules Vallès	
150. — APOLLONIUS DIN TYANE de Adrian Verea	

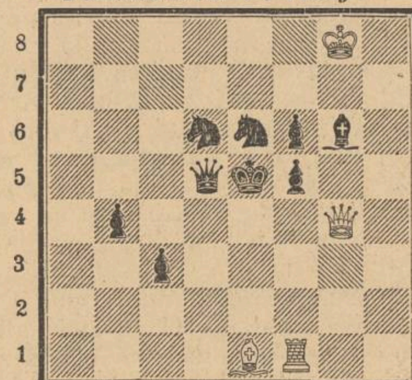
Cronica Şahului

PROBLEMA No. 488

de **Dr. F. Seidemann,** Teplitz—Schönau.

(inedită)

— Dedicată d-lui W. Pauly —

4 + 9 = 13

Mat ajutor în 2 mutări.

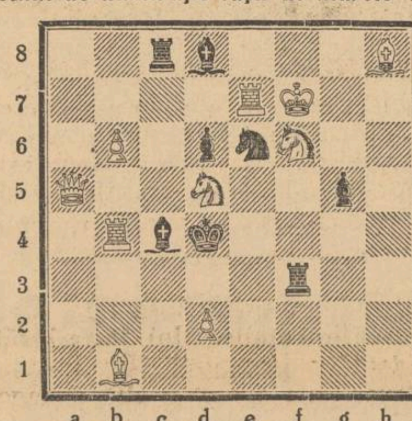
Hilfsmatt in 2 Zügen.

PROBLEMA No. 489

de **A. F. Ianovcic,** Soroca.

(inedită)

— Incă un semn de admiraţie faţă de marele W. Pauly! —

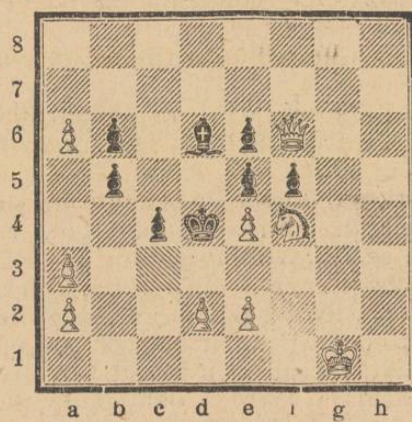
10 + 8 = 18

Mat în 2 mutări.

PROBLEMA No. 490

de **Al. Nagy,** Bucureşti.

(inedită)

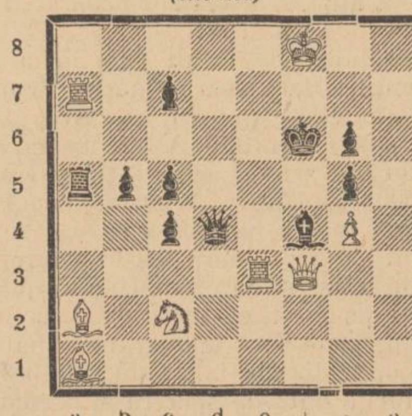
9 + 8 = 17

Mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 491

de **P. Leibovici,** Iaşi.

(inedită)

8 + 10 = 18

Mat în 2 mutări.

Rectificare. — In problema No. 485. a D-lui V. Oniţiu, lipseşte un pion alb la c2.

CORESPONNDENŢA

Dr. F. S. *Tepl.—Sch. Besten Dank für die Problemen. Erstes Problem. (Kd4, Kf5) nebenlösig: 1. Tg1, Dh7. 2. Ta1, D×h5.*

T. H. *Lwow. Das erste Problem, werden wir veröffentlichen Das zweite (h3) ist inkorekt: Die Stellung beweist nicht, dass der letzte Zug von w. b2—b4 war. Es konnte auch Kb1—a1 sein, nach dem Schlagen einer w. Figur auf a2 mit dem scha. Bauer, von b3.*

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozităţi

Sărbătoarea încornoraţilor...

...sau „la fête des cocus" — pentru a explica mai bine că nu e vorba de niscaiva onorabile patrupede cornute ci de speţa bibezilor masculini cu coarne, foarte răspândită pe tot globul. (Ciudată limbă românească în care nu există termen propriu pentru un lucru atât de obişnuit!).

Aşadar, sărbătoarea încornoraţilor. Are loc la Servon, un târguşor din Franţa, în Ile-de-France, nu tare departe de Paris. In fiecare an, pe la sfârşitul lui August, locuitorii din Servon „îşi fac de cap" o zi şi o noapte. Toţi cei căsătoriţi sânt obligaţi să se despartă timp de douăzeci şi patru de ceasuri. Cine nu se supune acestei cutume locale plăteşte o amendă. De altfel nici nu există contravenienţi. Sărbătoarea care consistă în chefuri, dansuri pe străzi, reprezentaţii de mascarade populare, baluri costumate, este patronată de primar. Are un puternic caracter tradiţional şi oficial. Niciun Servonez — afară doar dacă nu e bolnav sau infirm — nu lipseşte dela sărbătoarea încornoraţilor.

Dimineaţa preotul inaugurează sărbătoarea slujind o leturghie specială „la messe des cocus" şi ţinând o predică în care propovădueşte iertarea greşalelor şi atotputernicia milei, mai preţioasă decât dreptatea. Pe urmă se formează un cortegiu cu muzica în frunte, care colindă târguşorul până în piaţă. Aici cheful şi balul încep. Soţii şi soţiile se despart până a doua zi. Domnul primar în persoană el care i-a cununat pe toţi şi îi cunoaşte, veghiază ca legile serbării să fie respectate. Cine e prins că dansează cu nevastă-sa plăteşte de băut la toată lumea, e înjurat şi riscă chiar să fie bătut la spate.

Şi credeţi care cumva că în noaptea aceea sunt în Servon mai multe adulteruri decât de obicei? Noi nu credem. Sântem convinşi chiar că nu e niciunul. Păcatul comis în libertate nu mai are nici un gust. Povestea e veche de când lumea. E povestea veche a fructului oprit.

Şi iată că, printr'o ciudăţenie a firii umane, „la fête des cocus", sărbătoarea căsniciilor adultere, capătă un caracter moral, devenind în realitate un armistiţiu carnavalesc şi vesel al războiului conjugal.

Contrabandă de morţi

Cel mai bizar punct vamal de pe glob era nu de mult orăşelul turcesc Khanekin, la graniţa persană. Până la sfârşitul răsboiului mondial nu se vămuiau aci decât morţi şi schelete. Şi afacerile pe care le făcea Turcia nu erau deloc proaste, deoarece în fiecare an treceau prin Khanekin spre Karbela — locul sfânt al Şiiţilor persani — 40.000 până la 60.000 de pelerini.

Pelerinajul dela Kerbela e o datorie a oricărui Şiit credincios, deoarece odată cu ertarea păcatelor primeşte şi respectabilul titlu de „kerbelai", echivalent cu „hagi", titlu pe care Turcii îl acordă pelerinilor care se duc la Meca. In afară de aceasta, Ştiiţii n'au în viaţă o dorinţă mai mare decât să se odihnească în pământul sfânt al Kerbelei. Aşa că fiecare grup de pelerini transportă sute de morţi, puşi în racle de tablă sau înfăşuraţi în pături groase de pâslă. Scheletele sunt aşezate în lăzi, coşuri şi saci de merinde. Transportarea lor se face pe cai, cămile şi catâri. Femeile şi copiii iau loc pe lăzile cu morţi sau pe sacii cu oseminte. Uneori, fiecare animal transportă câte trei-patru morţi, şi pe deasupra povara celor vii.

Aceste caravane de morţi erau controlate la punctul de graniţă Khanekin, de către postul sanitar turcesc, întâi din cauza pericolului ciumei, apoi, pentrucă fiecare pelerin trebuia să plătească zece piaştrii, pentru trecerea lui şi cincizeci de piaştri vama mortului.

Persanii sunt însă oameni foarte avari şi de aceia pelerinii încercau în toate chipurile să treacă morţii prin contrabandă. In acest scop, femeile ascundeau osemintele morţilor sub fustele lor largi, sau le strecurau printre blănurile de oaie şi covoare, în butoiaşele cu apă, sau printre proviziile de alimente. Agenţii vamali aveau deci de furcă cu ei până izbuteau să le descopere ascunzătoarea.

Cu prilejul acestor contrabande înfiorătoare s'a petrecut înaintea războiului un caz care a stârnit râsul în tot Bagdadul:

Printre pelerinii care se duceau la Khanekin se afla şi un tânăr persan. Catârul lui nu purta nici morţi, nici schelete, ci numai merinde. La vamă, tânărul plăti cei zece piaştrii pentru el, şi intră în oraş să cumpere un braţ de fân pentru bietul catâr lihnit de foame. Când se înapoie, constată că pelerinii cu care călătorise copseseră întretimp mai multe pâini mari. Tânărul, nebănuind nimic, se aşeză cu ei la masă şi mâncă vârtos. Spre groaza lui, află în curând că tovarăşii întrebuinţaseră la coacerea pâinii nu numai făina ci şi praful alb dintr'un săculeţ ascuns în făină şi care nu era altceva decât osemintele pulverizate ale unchiului său!

In Germania lui Hitler

— Acuma, după muzica asta africană, pune o placă cu Richard Tauber, altfel are să se spună că nu suntem patrioţi.

Cărți și Reviste

EMIL ȚEPOSU ȘI VAL. PUȘCARIU: România balneară și turistică („Cartea Românească", 1932)

Literatura turistică a fost multă vreme prilej de confuzie și de neînțelegeri, deși s'ar părea la prima vedere că nimic nu poate fi mai simplu și mai clar decât a scrie despre plăcerea de a călători. Literatură turistică în acest sens există de când lumea. Odiseea nu este altceva decât un ghid „romanțat" al Mediteranei pentru plăcerea Grecilor vechi, mari iubitori de snoave și legende, dar în acelaș timp amatori de exactitate și de claritate, cu o curiozitate care i-a făcut să fie, alături de Fenicieni, exploratorii lumii antice și cei dintâi geografi ai omenirii.

Literaturii turistice i se poate da, însă, și alt sens. Sensul de ghid, de călăuză, de exactă descriere a locurilor, în scopul de-a sluji unui scop util.

Este literatura de Baedecker, fără alt scop decât acela al informației.

De fapt, și fără nici o sofistică, amândouă speciile de literatură turistică sânt informative. Chiar autorul de memorialuri de călătorie urmărește pe lângă realizarea unei opere de agrement și un scop informativ. Și mărturisesc că, de exemplu, din „New-York"-ul lui Paul Morand pot afla despre viața americană și despre cotloanele metropolei Statelor-Unite informații infinit mai interesante decât cele pe care le aflu dintr'un ghid cu numele hotelurilor, gărilor, teatrelor și restaurantelor celor mai cunoscute.

Idealul ar fi, bine înțeles, ca într'o carte de literatură turistică să apară amândouă aceste caractere. Sânt foarte rare, însă, cărțile care să corespundă acestui ideal. Una din ele este, fără îndoială, cartea d-lor Emil Țeposu și Val. Pușcariu. „România balneară și turistică" este, credem, o foarte isbutită împreunare de informații exacte și stil agreabil, câteodată chiar dovedind un frumos meșteșug literar din partea autorilor.

Informațiile cuprinse în această carte sânt de-o abundență și de-o preciziune într'adevăr impunătoare. Fiecare localitate balneară, climatică sau turistică este privită și descrisă din toate punctele de vedere și sub toate aspectele. Intâi ni se oferă partea de ghid propriu zis, de baedecker, cu tot felul de amănunte utile. Apoi vine descripția localității cu istoricul ei și cu indicațiile pitorești. Agreabilul și utilul sânt astfel constate, împreunate și expuse pretutindeni. Ai astfel impresia că citești o „Românie pitorească" și în acelaș timp un agreabil tratat de balneologie, expus pe înțelesul tuturor.

Cartea d-lor Emil Țeposu și Val. Pușcariu este, credem, cea mai isbutită realizare de literatură turistică, în sensul precizat mai sus, adică: un ghid util și perfect pus la punct pe care să-l poți citi cu plăcerea cu care citești o operă literară.

A. A. P.

Dr. A. VOINA: Biologia socială a frumuseții

Toate fenomenele vitale, toate manifestările instinctive sunt voliționale au la baza lor îmbunătățirea condiunilor de trai și perpetuarea speței. Principalele resorturi ale vieții sunt însuflețite, astfel, de manifestările sexualității, iar principalul motor care pune în funcțiune aceste resorturi e frumusețea fizică.

Studiând, într-'o broșură recent apărută, *biologia socială a frumuseții*, d. dr. A. Voina precizează că frumusețea implică noțiunea de vigoare și tinereță, condițiuni biologice primordiale în lupta pentru existență.

Natura ilustrează la fiecare pas legătura intimă dintre estetică și simțul de reproducere. Frumusețea, spune d. dr. Voina, e un factor hotărîtor în mecanismul selecțiunii sexuale.

„In epoca fecundațiunii, natura creatoare oferă vietăților inferioare, ca și celor de pe trepte mai înalte din scara zoologică, o mantie de sărbătoare nupțială, menită să impresioneze, să convingă...

„O dovadă strălucită de legătura strânsă dintre frumusețea fizică și instinctul sexual este coincidența dintre trezirea simțului de reproducere și intensificarea simțului estetic.

...In lumea animalelor, culorile bătătoare la ochi, cu care sânt înzestrate multe dintre ele, servesc ca mijloc de atracție pentru masculii care, prin distincțiunile lor exterioare se străduesc să sensibilizeze femelele impresionabile. Căci atât la animale, cât și la popoarele primitive, — bărbații caută în primul rând să placă sexului opus, spre deosebire de ceiace se petrece la popoarele civilizate și mai ales în clasele sociale suprapuse."

La pești, la insecte, în lumea pasărilor și în cea a mamiferelor, natura a fost mai generoasă cu bărbații decât cu femelele, sub raportul aspectului exterior.

La popoarele primitive, femeile fiind mai puțin numeroase, bărbatul — ca să placă — își împodobește trupul, se machiază cu culori stridente.

La popoarele civilizate, dimpotrivă, înfrumusețarea artificială e mai ales apanagiul femeilor.

Preocupările instinctive sau voluntare de infruusețare au un scop eminamente biologic, fie că satisfac exigențele grijei pentru perpetuarea speței, fie că răspund chemării erotice, dar sterile, a instinctului sexual.

Terminând cu o caldă pledoarie pentru îndrumarea cultului frumuseții spre lumina concepțiilor științifice moderne, d. dr. A. Voina aduce în actualitate o problemă de cea mai mare însemnătate pentru vremea noastră, stabilind totodată raporturile ce există între noțiunile de frumusețe, intelect și moral.

Broșura d-lui dr. Voina răspunde astfel unei reale utilități sociale.

H. BL.

B. STERN: Little red Roses

„Little red Roses" lucrarea romancierei americane B. Stern, e o povestire simplă și duioasă.

Mica Halcyon Day și-a pierdut mama pe când tatăl ei ofițer de marină, naviga în Marea Chinei.

Ea-și cântă tristețea în versuri copilărești care sunt publicate și care-i pregătesc adorația isterică a mulțimii.

Guvernanta sa, Jeanne Rosenfeld, nu e aptă s'o apere contra sentimentalismului înconjurător, fiindcă ea însăși o adeptă a „teosofiei", Budismului, etc.

Mica Halcyon mai are și o altă pedagogă, pe mătușa Madge. Aceasta-și are principiile ei de educație, tot așa de absurde.

Ea tinde să-și transforme nepoata într'un fel de copil „standard", vrea să-i ia orice imaginație, orice independență și personalitate.

Din fericire, fetița face cunoștință cu un copil actor, Eden Herring, și prietenia aceasta copilărească reușește s'o scape de influența dezastruoasă a „persoanelor mari și cu experiență".

Autoarea are un talent particular să descrie copilăria și copiii.

Cartea sa, deși de șase sute de pagini, se citește repede și ușor dela început la sfârșit cu o plăcere egală.

Romanul feminin cehoslovac

Pentru a începe cu o comparație dintr'o literatură mai puțin străină la noi, putem spune că asemănarea între romanul femenin cehoslovac și cel englez este o realitate pe care nu o poate tăgădui nici un cunoscător al celor două domenii. Romanul feminin cehoslovac evident mult mai tânăr, începe abia acum câteva decenii cu Bozena Nemtova autoare pe care o avem fiecare în minte din lectura adolescenței prin minunata sa povestire „Bunica".

Maestrele literare din prima generație au fost desigur nevoite să fie părtașe la lupta pentru desăvârșirea limbii literare, deaceia, ea se remarcă prin tăria ideei și a expresiei.

Această generație, a pășit în literatură greu și silit, după cum și viața de toate zilele le-a fost lupta pentru *existența națională,* pentru recunoașterea formală a calităților femenine — și în cele din urmă — lupta cu pământul, oamenii și regulele sociale — pentru arta și credința lor.

Romanul feminin cehesc din această epocă, este reprezintat prin *Karolina Světla și Tereza Novacova,* ambele ne-au înfățișat viața spirituală și frământările poporului ceh din vremea jugului străin.

Generația următoare e deja realistă. Chestiunile metafizice care apăreau etic în scrierile Karolinei Světla și Terezei Novakova, devin *probleme estetice.* Eroinele acestor romanciere, sunt excepționale și neînțelese, devin tipice pentru însuși autoarele și contemporanele care acum nu se izolează în virtutea ideei înalte și voesc a fi fericite numai cu plăcerea erotico-feminină până la o limită determinată.

Ca reprezentante a acestei generații apar *Ruzěna Svobodová,* care începe — romanele sale — ironic, adesea ajungând până la grotesc prin realismul său, sfârșind cu o falșă aristocrație, lipsită de viața pretențioasei estetici, după cum e în romanul *„Grădina din Irem"; Ruzěna Esenska,* care simplifică viața internă complicată a femeiei contemporane, la erotismul sentimental și *Bozěna Kuneticka,* o luptătoare pentru drepturile femeilor și utilizarea largă și totală a vieții sexuale și spirituale.

Aparține la această generație negreșit și — *Gabriela Preissova,* care de altfel, are o situație aparte — datorită clarității temperamentului său și felul artistic prin care ne descrie provincia slovacă. Fără teoretizare, ea pătrunde în adâncimea sufletului omenesc, fie că acel suflet este a unor provinciali din Moravia, sau a omului din veacul al XVIII-lea, pe care îl aflăm în romanul său *„Băiat de aur"* (Zlaty hoch).

Scriitoarea *Felix Tever,* ne apare ca un fel de unire între două lanțuri, a lanțului romancierelor „entre deux âges". Ca romantism se luptă cu realismul în lucrările ei ritmice, din care cele mai însemnate sunt: *„In cetățui"* (V. Hradbach), *„Negrul Lohengrin"* și *„O istorie neobișnuită"* (Prapodivna historie); în acestea, cu o tendință hedonică se luptă prin eroinele sale pentru năzuințele ideale cele mai superioare.

A treia generație a femeelor cehe-scriitoare, care au ajuns la deplina maturitate literară, se aseamănă mai de grabă cu prima generație-idealistă, decât cu cea de a doua — generație —estetică. Această generație se întoarce la starea internă a individului ceh cu peripețiile lui din viața de toate zilele — cu o singură deosebire — că fiind altă stare de lucruri decât în a doua jumătate a secolului trecut, nu aflăm în aceste romane, chestiuni de ordin național — cel puțin în acea formă aspră ca în a doua jumătate a sec. XIX, în ele de asemeni — nu aflăm nici lupta pentru femee — ca persoană spirituală.

Sfârșitul veacului — de concepție a lumii — pozitivist și a progresului științelor naturaliste, s'a revărsat într'o dureroasă goliciune sufletească și chestiunile bărbătești au influențat în acest sens și femeia.

La această generație aparține *Ana Maria Til'sova,* care, în trilogia „stora rodina" *(Neam vechi),* o creare fermecătoare prin compoziția sa și romanul *„Ispășire"* caută să ne scoată la iveală, viața altruistă în idealul socialist față de cei obidiți.

Această notă de compătimire omenească, formează baza și apare cu mai multă tărie la sfârșitul trilogiei, în romanul *„Movili"* unde ne-a înfățișat fidel goliciunea, vidul spiritual și fizic, sistema lacomă a exploatatorilor bogați.

O caracterizare bună a societății de azi, o aflăm în romanele *I. Sumin,* o însemnată scriitoare realistă, are câteva trăsături generale asemănătoare cu George Eliote, scriitoarea engleză. I. Șumin, ne face cunoscut ideile sale în romanul *„Mîntuirea" (Spasa),* din viața clericală.

Bozena Beneșova, deasemeni face parte din această generație, ea este continuitoarea Karolinei Světla și Terezei Novacova din secolul trecut.

Este interesant de observat că mai totdeauna scriitoarele cehe au debutat în literatură prin mici bucăți de proză. *Bozena Beneșova,* a debutat în literatură cu versuri și o carte de povești. Primul ei roman este *„Omul* (clovek) în care ne prezintă biruința dragostei omenești asupra răului și urei.

Cuvântul definitiv, *Bozeno Beneșova* și l-a spus în romanele *„Lovitura"* (Uder) și în *„Flacările subterane"* (Podzemni plameny).

In acestea, prin intuiția ei, ea pătrunde în adâncimea inimii omenești; ca idee, se apropie de tradiția romanului din sec. XIX.

A patra generație o formează romancierele de azi, printre ele — număr ca pe una din cele mai însemnate pe *Elena Malirova,* autor decadent, care se interesează mai cu deosebire de psihologia pesimistă a contemporanelor sale și depravarea bărbatului modern.

Maria Meyer, este o fermecătoare povestitoare, care în romanul *„Mucenițele"* (Mucenky) și în *„Lumea cea mai frumoasă"* (Nejkrasnājsii svet) se apropie — pe alocurea— de măestria Bozenei Nemcova; apoi *Paulina Buzkova* apare în romanele sale ca o filosofă instruită, gingașă și excitantă.

Dintre cele mai tinere romanciere din această generație nouă, dau mari speranțe trei eleve a Ruzenei Svobodova și aume: *Marina Fricova,* Maria Pujmanova și Ruzena Șvarcova, care au știut prin individualitatea lor originală să se descătușeze la timp, *de pretenția și schematismul* profesoarei lor Reczena Svobodova.

Fără îndoială însă, că cea mai talentată și cea mai interesantă din aceste romanciere — prin felul ei de-a scrie — este *Elena Dvorakova,* care în romanul *„Vârtejul vieții"* (Vichrice zivota) a ajuns la înălțimea Bozenei Nemcove.

Și cu aceasta am încheiat pleiada sexului gingaș cu prinosul ce l-a adus pe altarul literaturii cehe prin crearea și cizelarea continuă a romanului — un gen literar — care, negreșit că — convine în întregime sufletului femeesc, iar în vremile de azi — prilejuește maestrelor acestui gen — să se ridice la nivelul ideal și spiritual al bărbaților.

PRAHA
15.X.931

EMIL GANE

Cronica literară

AL. LASCAROV-MOLDOVANU: Biserica năruită; SAȘA PANA: Viața romanțată a lui Dumnezeu.

Micul roman al d-lui Lascarov-Moldovanu are tema cea mai simplă pe care o poate avea un roman. Un tânăr (Sandu Chebac) face cunoștință cu o domnișoară (Marioara Stamatin) și o ia în căsătorie. Atât. Firește, pentru ca sfârșitul să fie mai dramatic, autorul face ca eroul să moară în războiul dela 1877, ceace-i îngădue ca, în prolog, să pună pe bătrâna văduvă să-și reamintească în împrejurarea răsboiului celui mare dragostea din tinerețe.

Cu cât tema este mai simplă cu atât e mai fructuoasă pentru romancier, fiindcă îi îngădue să definească în linii netezi drama vieții de toate zilele care oscilează între dragoste și moarte. Pentru aceasta se cere o mare putere de observație și de construcție prin simplificare, primejdia fiind lirismul evocativ și sentimentalismul.

D. Lascarov-Moldovanu era îndatorat să urmărească pas cu pas, analitic, nașterea și evoluția sentimentului de dragoste, documentându-l pe calea gesturilor, dialogurilor și comentariilor. Este ceeace a încercat să facă de altfel dar într'un mod ce suferă oarecari observațiuni.

Modelul predilect al autorului pare să fie literatura d-lui M. Sadoveanu, unde într'adevăr elementul liric evocativ depășește pe cel analitic. Dar poezia patriarhalității este ceva așa de specific d-lui Sadoveanu și într'atâta legată de mijloace artistice proprii, încât orice încercare de imitație e însoțită de primejdii mari.

Atenția d-lui Lascarov-Moldovanu n'a fost îndreptată atât spre problema eternă a dragostei, cât asupra aspectului ei patriarhal dintr'anume boerie de țară de structură sadovenistă și cum cu greu se pot depăși paginile marelui prozator moldovean e de la sine înțeles că tema în sine a rămas cam desfrunzită.

Trebue să recunoaștem că povestirea d-lui Lascarov începe cu foarte frumoase pagini evocative ca acelea în care ni se descrie biserica în ruină:

„Lucrarea vremei, cea neoprită cu putință de oameni, măcinase biserica veche, iar acum ploaia pătrundea în cuprinsul ei, umezind pereții, altarul, picturile scorojite de pe ziduri, putrezind catapeteasma și stranele, ștergând chipurile de sfinți și predând totul nimicirei. Dacă ai fi privit ușa mâncată de rugină, ai fi putut vedea acolo o foarte ciudată și rară vegetație virgină. Ferige ca niște săbii cu două tăișuri — mici arbuști plini de-o fantezie sveltă,—forme rare de scaeți eleganți, fără culoare, — din loc în loc egrete de-o desăvârșită perfecție, svâcnind deasupra, triste și inutile, — liane ale întunericului mângâind imaginare trupuri. Și peste tot o penumbră eternă și-o tăcere ca un ison de vis, al vremei. O vegetație a umbrelor și-a tăcerilor".

sau mai departe:

„Venise toamna cu ploile ei nesfârșite. Se auzea un șuruit neisprăvit învăluit de vânturi neodihnite. Văzduhurile orchestrau melodii nebunești, de-o întindere infinită".

Când este vorba de a crea o *atmosferă* de patriarhalitate și humor rural scriitorul cade în prețiozitate, vorbind astfel:

— „Iacă, toate astea-s din pământul nostru. Nu-i nimic străin!" — și se îngâmfa *foarte.* Nevasta lui, zâmbea la o *asemenea întâmplare* și-l privea cu dulci ochi, iar Costea Chebac, fratele stăpânului, râcâia întotdeauna la asemenea pretenție... Și iar se pornea *mare snoavă* de veselie".

Ce fel de vorbire de psaltire e aceasta cu *mare snoavă* și *se îngâmfa foarte* și ce rost are numirea manierată de *întâmplare* pentru noțiunea de *împrejurare?* Exemple nenumărate s'ar putea da.

„Costea Chebac *a fost adus* la știrea nepotului.

„Doi porci cât niște viței, căzuseră pradă nevoilor ospățului. Din carnea lor *purceseră* nenumărate și deosebite *alcătuiri* de șunci...

„...fu dat cep polobocului, *cel de vin cuprinzător,*

„Simțeam toți o nevoe de *tragere în sine.*

Lucrul cel curios este că d. Lascarov așa de iubitor de miros de strană și lumânări de ceară, cade în niște păcate de franțuzism inexplicabile.

Astfel d-sa zice în chip disgrațios.

— „Cred bine..." ...„schimbase des *de* garnizoană".

Acestea sunt însă păcate veniale. Iubirea autorului pentru arhaism se străvede și în structura romanului, dominat de o excesivă puritate morală. Oricât de simpli ar fi eroii (deși nu sunt astfel în intenția romancierului), reacțiunea lor în fața momentelor fundamentale ale vieții e prea redusă. După o intimitate timidă cu Marioara Sandu, pierdut în sfieli și teorii ale pământului, face declarația de dragoste... tatălui fetei.

„Am înaintea mea o hotărîre pe care cu toată temerea o înfățișez domniei-tale, rugându-te s'o primești... Eu vreau să fiu bărbatul Marioarei".

Așa vorbește Sandu iar Marioara visează călăreți și simte neliniște și niște stări convenționale și vagi ca bunăoară.

„In sufletul Mărioarei se făcu gol aproape dureros, în care, pe dată, invadă, în cascadă albă, o îmbucurare fără seamăn. Ca o dungă se lumină, pe dată născută și mistuită, un gând fantastic ciocăni în cupola minții ușor spăimântate a fetei „oare, acesta este norocul meu?..."

Dacă însă latura psihologică este cam sumară reducându-se la *tresăriri* și *neliniști,* în schimb preocuparea de creare a unei ambianțe e mai activă. Această ambianță e formată mai ales din ospețe „vrăjite" și „mese împărătești" la care autorul se oprește cu duioșii.

„Albul de olandă al fețelor de masă, strălucirea cristalină a pocalelor de bacara, glastrele cu florile cuvenite fiecărui anotimp, sclipitul de oțel al cuțitelor de toate felurile, castroanele enorme din care se ridica aburul cald al borșurilor minunate, farfuriile lungi pe care în savante forme stăteau îmbietoare mâncări, tavele groase de aramă, pe fundul cărora se lăfăiau fierbinți plăcintele rumenite ca aurul, tremurul ca de argint viu al licorilor albe, rubinii sau roșii din sticlele înalte și subțiri, — precum și nu știu ce farmec necontenit de față, al oaspeților de moldovenească vechime, făceau din mesele pe care le slujea musafirilor frumoasa doamnă Elena, o încântare pe care ei nu o uitau niciodată".

In ciuda defectelor observate mai sus și a unei monotone admirații pentru eroii propriului roman, d. Lascarov Moldovanu aduce în scrisul său atâta delicatețe sufletească și solidaritate cu obiectul, încât cartea se citește cu plăcere, lăsând un parfum ușor de duioșie.

* * *

Motivul pentru care osândesc principial literatura de felul aceleia a d-lui Sașa Pană l-am arătat cu prilejul altor recenziuni. Autorul zice:

„Știi că poemul trebue să fie un organism sfârtecat de pastila explosivă care e însăși viața lui. Revolta coboară grămadă cu îngerii negri la braț și în inimi o mână deschide fântâna din purpură arteziană. E compartimentul miturilor, trandafirilor de cărbune. In muzeu gloriile cu etichete vinete au rămas asemeni cadavrelor unui flagel".

In compartimentul viselor adică în lirica d-lui Sașa Pană exploziile sunt așa de numeroase încât nu ne este cu putință să reconstituim adevărata natură și așezare a obiectelor.

Compunerile din *Viața lui Dumnezeu* sunt în fond mici soliloguri foarte sentimentale pe diferite teme, lungi comentarii în jurul unei emoții, distruse însă nu prin imaginile înșiși ci prn abuzul și împerecherea lor arbitrară. Departe de a cere poetului un academism rigid, bizuit pe legile intuiției, cred că visul, spre a fi memorat, trebue să fie simplu în contururi și cu oarecare aparențe logice. Altfel îngrămădirea noroasă de imagini și analize lasă un greu în cap și o impresie de silnicie.

Acestea zise nu vom tăgădui d-lui Sașa Pană câte-o imagină fericită din când în când.

„...spre cerul cu navigatori împietriți din ajun

„Nu voi mai vedea aceste pleoape tăiate în flaut.

„...oamenii purtau o veste secretă care-i lega cu un cordon ombilical între ei.

„...demonii vor țâșni din răscrucea drumurilor în locul sergenților.

„... plopii călătoresc spre gara Steaua Polară" etc. sunt imagini pline de dinamică nouă sau de o cruditate sarcastică asemeni caricaturilor din *Simplicissimus..*

Voi cita ca ilustrație un pasagiu întreg:

Intr'un jilț se clatină o pasăre neagră și prin porțelanul parfumului închegat în bibelouri și unduit în ornamente de flori mate un decor selenar suferă. Un nimb de paftale conduce spre aleia ciudată cu inima în așchii presărate. Cuvântul pregetă pe relieful gândului, din țipăt a rămas o rază ca un stilet lunecând pe șira spinării, un ecou pe o pajiște madreporică. Fluid de rubin în penumbra manejului. Copacii oferă pinteni albi, antenele lor culeg cleștarul polar și svonurile scutură zăpada pe zincografia orașului: balet. Presimți cum în apropiere fumul locomotivei împrăștie baloturi de bumbac peste șoldurile albe ale câmpiei cu iarna la braț. Intunericul vine cu precădere, îmbrățișează vântul și din ecvatorul veacului, ca dintr'un brâu roșu înfloresc soneriile altui orizont".

Cu toată învălmășeala absurdă a metaforelor este în acest pasaj o atmosferă rece de artă modernă, cu suprafețe netede de sticlă și metal și asimetrie combătută de contraste repezi de culori. Imagini ca *copacii oferă pinteni albi, cleștarul polar, zincografia orașului, fumul împrăștie baloturi de bumbac, soneriile altui orizont* sunt remarcabile și mă întreb ce demon îndeamnă pe d. Sașa Pană, care a scris până acuma numeroase cărți *(Răbojul unui muritor, Diagrame, Echinox arbitar),* să persevereze pe acest drum al bizareriei, ce ar putea fi farsă de n'am ști că poeții nu fac farse niciodată.

G. C.

INSEMNĂRI

Atac cu şişul

Pe ziua de 1 Septembrie, *secolul douăzeci* (sic) a apărut o nouă revistă de artă independentă, cu numele bătăios de *Şiş*.

După o sumară examinare a teribilei forţe, se constată că intenţia redactorilor este de a înfige şişul în pieptul criticilor, pentru care au cuvinte foarte puţin măgulitoare: „Cine sunt aceştia — zice un domn Victor — ce vor aceşti călăi improvizaţi cu muşchi şi pulpe de mucava? Ce vor aceşti parlagii cu scârţâitoare sub limbă şi apă de ploaie prin vine? Ce vor aceşti asasini veseli cu dinţi de lapte? aceşti jegoşi la inimă şi cu duhul plin de râie canină şi de vărsat? Vor pendula istoriei unui creer? himerul muzelor noastre? limba unui temperament? paradoxul unui casus belli? sexul nostru? sau oglinda cu păcate a marelui public?...

Felul cum apostrofează d. Victor pe critici este grozav:

„...hooo... staţi. Mâinile sus. Cine sunteţi voi? voi, bă neisprăviţilor? voi epilepticilor? voi coşcoviţilor? voi sunteţi domnii critici? voi bă? Huooo, nu vă e ruşine.

„Voi nu ştiţi pe semne, că orice poem scris e un copil metafizic născut în dureri, în abnegaţie şi 'n veselie mută".

După aceste fandări generale, redactorii înfig şişul în scriitorii români în chipul următor.

„Opere complecte, revăzute şi adăogate de Mihail Sadoveanu = purgativ naţional.

„N. Iorga (istoricul) = nota 6 (şase) cu indulgenţă.

„Balade vesele şi triste de G. Topârceanu = în sensul obtus şi definiţia intimă a parazitului scârnav.

„Dem. Bassarabeanu (?!) (în mărime naturală) = canalie + escroc.

„G. Călinescu et Comp... personaj sinistru al limbii italiene dela liceul-penitenciar „Gh. Şincai".

Judecând după expresia *liceul-penitenciar*, redactorii trebue să fie ex-liceeni eliminaţi pentrucă în timp ce se preda opera d-lui Sadoveanu făceau... *copii metafizici în veselie mută.*

Sentinţă anticipată

Un alt ins supărat pe d. Călinescu fiindcă, vorba *Şişului*, e *jegos la inimă* şi a recenzat cu rezereve poeziile sale mistice, nu pierde niciun prilej de a pune câteun ac în fotoliul în care crede că s'ar putea aşeza din când în când colaboratorul nostru. (In sfârşit, cu prilejul unui fragment de roman), a crezut că a venit ziua răzbunării şi a strigat. „L'am prins. Asupra faptului. Domnul Critic, chiar dumnealui, în flagarnt delict. Mai mult; incest" spre a declara apoi sentenţios că „Literatura d-sale este insipidă şi născută moartă. Atât".

Atât, dar e mult spre a dovedi deşănţarea unor tineri rataţi,îngăduiţi prea mult de reviste. D. Călinescu n'a fost prins cu nimic, fiindcă a face un roman, să presupunem neizbutit, nu e o ruşine, ci cel mult un mijloc pentru critic pentru a cunoaşte mai deaproape structura producţiilor pe care le critică; iar problema lipsei de merit a tânărului agresiv nu se schimbă cu o iotă.

Dar ceeace este într'adevăr extraordinar şi reprezentativ pentru caracterul pătimaş al unor publicişti este de a osândi principial o carte *înainte de a apare.*

De ce să apară?

„Mai apare *Viaţa Romînească?* Nu mai apare? — se întreabă tot *Cuvântul.* — Dar în fond — de ce să apară?" Nici vorbă! De ce să apară o revistă scrisă de oameni *jegoşi la inimă şi cu duhul plin de râie,* unde nu pot publica nimic tinerii purtătorii de şiş, care fac *copii metafizici în veselie mută?*

Karl Goetz a murit

Teatrul german a suferit o mare spierdere. Karl Goetz s'a stins din viaţă, după o scurtă suferinţă, în locuinţa sa din Lenaugasse, Viena.

Cu moartea acestui remarcabil actor dispare una dintre cele mai populare figuri ale teatrului vienez şi, totodată, una dintre personalităţile cele mai interesante ale scenei germane de după război.

Cine l-a zărit pe Goetz pe străzile Vienei, plimbându-se ca o arătare din alte lumi cu ochii pierduţi într'o visare stranie, asemenea unui erou din opera lui Nestroy, Jean Paul sau E. T. A. Hoffmann, — mic, delicat, de o curtuazie blajină înrudită cu „gentilezza" de odinioară — acela, de bună-seamă că nu bănuia să aibă în faţă un actor. Intreaga lui înfăţişare îţi lăsa impresia bunătăţii personificate, a unui amestec de graţie, idealizare umană şi misticism iluminat.

Goetz era actor cu trup şi suflet; cu toate astea a reuşit abia târziu să realizeze idealul său de a juca pe scenă.

Inainte de război a trăit dincolo de Ocean, la New-York şi în alte oraşe ale Statelor-Unite, ducând o viaţă aventuroasă, ca reporter, desenator de mare talent şi caricaturist de o profundă putere de observaţie.

Arta a rămas pentru el ceva sfânt; şi a trebuit să treacă mult timp până s'a obişnuit cu viaţa profană a culiselor. A rămas însă un izolat, tratat cu dragostea şi gingăşia pe care o simţi când ţii în mâni un obiect fragil şi de preţ.

Era cu neputinţă să exprimi în prezenţa lui un cuvânt cu dublu înţeles. In viaţa de toate zilele continua să joace rolul duhovnicului înţelegător, la care se'ndreptau tot felul de oameni — nu numai acei de o breaslă cu el — spre a-şi uşura sufletul şi a primi un sfat.

Domnul bătrân din „Armut" de Wildgans, von Ledig din „Mädchen aus der Vorstadt" de Nestroy, apariţia emoţionantă din „Apostelspiel" de Mell, sau Străinul din „Ueberhafrt" de Sutton Vanes — pentru a cita numai câteva figuri într'adevăr de neuitat prin impresionanta şi sguduitoarea lor umanitate — vor rămânea înscrise în istoria teatrului german.

In ultimii ani, Goetz a jucat şi în film. Era unul dintre cei mai abili interpreţi ai artei mute, stăpânind mimica cu aceiaşi virtuozitate cu care ştia să-şi moduleze glasul. Anul trecut s'a întors dela Berlin la Viena, reapărând în rolul pastorului Manders din „Strigoii" de Ibsen. Era cântul lebedei.

Tricentenarul morţii lui John Locke

In ziua de 28 August s'au împlinit treisute de ani dela naşterea filosofului englez John Locke. Spirit sobru, perspicace şi pozitiv, el a exercitat asupra gândirii omeneşti aceiaşi influenţă ca şi Décartes. Deşi a trăit într'o epocă de frământări politice, în vâltoarea cărora a fost târît şi el, suferind închisoarea din pricina atitudinii sale împotriva regelui, totuşi Locke a creiat o operă filosofică temeinică şi vastă, răscolind aproape toate problemele care preocupau pe atunci spiritul omenesc.

In opera sa capitală „Cercetări asupra raţiunii omeneşti", Locke se consideră discipol al lui Baco de Verulam: omul de geniu care în a doua jumătate a secolului 16. a profetizat inovaţii tehnice cu o intuiţie extraodrinară, şi care a întemeiat o nouă şcoală filosofică: empirismul. Această şcoală avea să cucerească mai târziu întreaga lume filozofică. Insă lui John Locke îi revine meritul de a fi găsit soluţii noui şi de a fi îndreptat filosofia engleză pe calea empirismului.

Ceeace generaţiei de atunci i se părea o revelaţie. nouă ni se pare foarte natural şi simplu. Să nu se uite însă, că pe acele timpuri era vorba să scuturi colbul ideilor învechite. Inaintea lui Locke, filosofia era străbătută de convingerea fermă că sufletul omenesc primeşte odată cu naşterea o seamă de idei. Aceste idei înăscute determină trăsăturile caracteristice ale desvoltării spiritului fiecărui individ. Teoria aparţinea lui Décartes.

Locke s'a ridicat împotriva acestei afirmaţiuni. Sufletul — spunea el — se aseamănă, în momentul naşterii, cu o coală albă de hârtie; idei înăscute nu există. Pe această hârtie albă începe să scrie experienţa. Ea este singurul isvor al cunoaşterii. Nimic nu se poate stabili în spiritul omenesc dacă nu a pătruns din lumea externă prin mojlocirea simţurilor: *„Nil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu"*.

Aceasta era confesiunea credinţei sale filosofice. Şi tocmai pentrucă a atribuit organelor simţului acea însemnătate hotărâtoare în cultură şi în naşterea ideilor, învăţătura sa a fost considerată: „sensualistă" denumire care a dat loc mai târziu la tot felul de interpretări.

Bine-înţeles că Locke dă ca posibil şi un al doilea isvor al cunoaşterii: reflexiunea. Prin cunoştinţele câştigate în urma experienţei, cunoştinţi care sunt în acelaş timp litere ale vieţii sufleteşti, raţiunea omului poate — prin reflexiuni sau aduceri aminte — să reconstitue un text. Dar oricât de agreabil ne-ar fermeca acest text, cunoaşterea noastră nu va trece niciodată peste domeniul experienţei. Lumea pe care nu o putem percepe cu organele simţurilor noastre va rămânea din această pricină închisă pentru totdeauna şi cunoaşterii noastre.

Vedem dar câtă renunţare ascunde această teorie a cunoaşterii. Ceeace nu se vede, nu se aude şi nu se poate pipăi, Locke le aşează nu numai în imperiul necunoscutului, ci în lumea legendară a necunoscutului. Această concepţie, care a dominat până şi începutul sec. al 19. — când ştiinţele naturale sărbătoreau primele lor succese mari sub forma unei tehnici viitoare, — devenise aproape o dogmă sfântă.

Scrisorile sale asupra libertăţii religioase au pus piatra fundamentală a toleranţei religioase în Anglia.

Unii l-au comparat cu Socrate, alţii cu Luther.

Dacă nouă, concepţia lui Locke ne pare azi unilaterală şi lipsită de orizont, meritul ei istoric nu poate fi contestat; el rămânând unul dintre cei mai influenţi filosofi ai tuturor vremurilor.

Dubla fizionomie a Japoniei moderne

Tokio şi Osaka, Kobé şi Jokohama, Najoga şi celelalte oraşe japoneze aproape că nu se deosebesc întru nimic de marile oraşe ale Americii de Nord, de care o despart 12.000 de km.

In Tokio trăiesc două milioane de locuitori, în Osaka două milioane şi jumătate, în celelalte oraşe amintite mai sus câte şapte sute cincizeci de mii; şi nouăzeci la sută din această populaţie poartă aceiaşi îmbrăcăminte şi aceleaşi pălării ca şi noi şi — au aceleaşi griji tot ca şi noi.

Cu toată scăderea preţurilor, magazinele sunt încărcate de mărfuri ţinând pas cu vestul pe care-l concurează în făbrici, străzi asfaltate, sgârie-nouri, şi sgomotul automobilelor prin furnicarul mulţimii grăbite.

Cauţi Japonia din „Madame Butterfly" şi ţi se arată o şcoală superioară pentru Geishe. Un imobil modern, în cartierul băncilor, care ar putea sta tot atât de bine în oricare mare centru european. Imbrăcate în kimonouri multicolore, cu părul artistic coafat, tinerele fete stau în săli mari şi luminoase şi învaţă engleza. Dintr'o încăpere vecină se aude trăncănitul maşinelor de scris. Geishele învaţă şi stenografia şi maşina de scris. Cursurile sunt predate de profesori şi scriitori de seamă. Profesorul de gimnastică e un neamţ. Fetele dansează foxtrott, tango şi rumba, căci în afară de dansurile vechi se învaţă şi dansurile moderne şi ritmice, precum şi felul de a se comporta în societatea europeană.

Această şcoală numără azi peste trei sute de eleve.

Hotelurile şi imobilele particulare, construite de arhitecţi americani şi aranjate de firme germane sau franceze, cât şi sgârie-nourii din beton armat, oţel şi sticlă, poartă pecetia modernistă. Cartiere întregi din Tokio sunt compuse din case de câte zece până la douăsprezece etaje şi sunt astfel clădite încât prezintă garanţii de siguranţă chiar în cazul unui cutremur de pământ. Această modernizare dă dovada unei munci încordate şi fără preget; dar europeanul care l-a citit pe Lafeadio Hearn şi a visat o Japonie romantică, rămâne oarecum surprins.

Bine 'nţeles că mai există în Tokio străzi şi cartiere care au mai păstrat o fizionomie pitorească. Detombori, strada teatrelor din Osaka, se asemăna cu un film dintr'o mie şi una de nopţi. Afişe, steaguri, embleme, reclame, fâşii de pânză pe care e imprimat numele celor mai însemnaţi artişti, fâlfâie multicolore în vânt. Fiecare reprezentaţie în cele trei teatre mari de pe această stradă durează şase până la opt ore. Repertoriul e compus din dramele vechii Japonii. Dar în aceiaşi stradă şi-au deschis porţile trei cinematografe care reprezintă ultimile filme vorbite produse de casele americane şi japoneze. Şi aci, reprezentaţia ţine şase ore şi trebue să ruleze cel puţin şase filme.

După modelul cartierelor vechi, care au rezistat cutremurului de pământ din ultimul timp, au luat naştere cartiere noui lipsite de confort, în stilul vechi japonez. Aceste case simple sunt construite din bambus, au pereţii de hârtie, nenumărate uşi mobile şi băi de lemn; mobilierul e aproape inexistent. Casa e nostim apărată contra hoţilor: în antreu se aflâ colivii mici pline cu greeri. Odată cu lăsarea nopţii, aceştia îşi încep concertul.

Podelele caselor sunt făcute din vergele de bambus, care scârţâe la cea mai uşoară atingere. Când cineva pune piciorul pe pragul casei, vergelele scârţâe şi insectele, sperioase din fire, îşi încetează imediat cântecul. Această tăcere e cel mai bun semnal de alarmă pentru locuitorii casei.

Oraşul cumpărat de Rockeffeller

Williamsbourg se numeşte oraşul care aparţine lui John D. Rockefeller, fiul cel mai mare al celui mai bogat om de pe lume. John D. Rockefeller a cumpărat acum câţiva ani acest oraş cu tot ce se află pe el: locuinţe, edificii, şcoli, biserici, plătind frumoasa sumă de cinci miloane dolari. După încheierea actului de vânzare, edificiile publice au fost complect renovate. Oraşul are azi o înfăţişare mult mai impunătoare de cât pe vremea când nu era proprietatea lui Rockefeller.

Oraşul Wiliamsbourg are o vechime de sute de ani şi a jucat în cronica Americii un rol însemnat. Inainte de proclamarea independenţii Statelor-Unite, Williamsbourg era o Capitală în toată regula; capitala celor treisprezece colonii engleze din America. Dupăce Statele-Unite au isbutit să câştige independenţa lor, unindu-se într'un stat de sine stătător, Williamsbou a pierdut mult din influenţa lui politică şi economică. Oamenii politici, care se adăposteau înainte în edificii pompoase, au trebuit să se mute în noua capitală. Grija acordată pe vremuri acestor clădiri, de oarecare însemnătate arhitecturală, s'a transformat cu timpul în nepăsare.

Tânărul Rockefeller, care în orele libere se ocupă cu istoria artelor, a fost atras de stilul particular al acestor palate şi astfel a ajuns la cumpărarea oraşului şi la restaurarea edificiilor.

Fostul palat guvernamental, nefolosit de decenii, ajunsese o ruină şi un adăpost pentru şoareci şi şobolani. In urma hotărîrii lui Rockefeller, el a fost refăcut ca pe vremea zilelor sale de glorie istorică. John D. Rockefeller a trimis la Londra un arhitect să caute în arhivele statului planurile acestui palat, precum şi desenele, care au servit la decorarea pereţilor. Aceste planuri trebuiau să-i ajute la refacere. Alte cincisprezece edificii au fost restaurate în aceleaşi condiţiuni. Printre ele se afla şi Colegiul William, una dintre cele mai vechi şcoli ale Americii. In noua clădire, Rockefeller a înfiinţat un institut de cercetări ştiinţifice, redând astfel acestor focare ştiinţifice destinaţia lor originară.

Dar suma debursată cu refacerea vechilor edificii ca şi construirea altor noui, a întrecut chiar preţul de cumpărare. Astfel că tânărul Rockefeller şi-a plătit mica lui pasiune, de a cumpăra un oraş, cu rotunda cifră de zece milioane dolari.

In cercuri bine informate se colportează ştirea că ideia acestei cumpărături i-a fost sugerată lui John D. Rockefeller de către un membru al familiei milionarului Astor. Colegul de milioane al lui Rockefeller a cumpărat, nu de mult, o insulă aflată pe râul Missisipi, cu intenţia de a clădi aci o mică colonie de vile. Fiul regelui petrolului nevrând să rămână mai prejos se hotărî să cumpere mai bine un oraş pe jumătate construit.

Săpături arheologice în Franţa

Cercetările întreprinse în delta Rhonului au dus la concluzia că acest ţinut al Franţei a fost locuit, în timpul erei de bronz, de un popor foarte înaintat în cultură. Săpăturile, executate până acum, au scos la lumina zilei temeliile a trei oraşe şi anume: Heraclea, Rhoda-Paussia şi Theline.

Din descoperile făcute rezultă că locuitorii acestor trei oraşe au avut intense legături comerciale cu Anglia, Irlanda şi Italia. De asemenea, au fost descoperite urme de canalizare şi irigaţiune.

Societatea franceză de arheologie are intenţia să sece această deltă a Rhonului, cu concursul material al guvernului, şi să continue săpăturile în condiţiuni mai favorabile.

Mărunte

Teatrul „Regina Maria" şi-a început stagiunea în seara de Miercuri 7 Septembrie cu piesa: „Domnişoara Nastasia", comedie tragică în trei acte şi zece tablouri a d-lui George Mihail Zamfirescu.

In rolurile principale au apărut d-nii V. Maximilian, C. Storin şi d-na Sorana Ţopa.

Asupra acestui spectacol vom reveni în numărul viitor.

După chef

— Ce noroc că nevestele noastre nu ştiu unde am petrecut astă-noapte...

— Oare ? Dar, ia spune... unde am fost ?...

Slugă deşteaptă

— Ţi-am spus odată, Lenuţo, să vorbeşti la persoana a treia...

— Persoana a treia?... Dar coniţa mi-a spus să nu vorbesc de *„El"* în faţa conaşului.

Intre logodnici

— Am citit în ziar că are să se scumpească iarăşi viaţa...

— Ascultă, Roger, dacă ai de gând să rupi logodna, fă bine şi spune-mi-o de pe acuma...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 615

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 18 Septembrie 1932

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Nora Steriadi

Intâia oară când am văzut-o pe Doamna Steriadi, stătea sfioasă în mulţimea „făpturilor de lut", asemenea divinităţii poeţilor persani, care domneşte peste un popor de oale, creaturile sale.

Dorcam să-i cunosc arta. Din operele sale văzusem desenuri, broderii, icoane, sobe lucrate cu artă, covoare, animale sculptate din lut, şi întotdeauna simţisem, în aceste opere atât de deosebite, acel nu ştiu ce naiv, proaspăt, sincer, savant şi neîndemânatec în acelaş timp, care este semnul infailibil al unui geniu popular.

Acum îmi era dat să o cunosc pe ea însăşi. Văzui o femee plăpândă, elegantă, al cărei obraz, totdeauna energic şi delicat purta pecetea celor care trebue să creeze ca să trăiască: o mare frământare se citea în ochii ei trişti. Mâinile ei atingeau cu un fel de autoritate blândă olăria pe care ea însăşi o modelase, o împodobise şi o pusese în cuptor. In forma şi în decoraţia lor, vedeam rezultatul unei lungi tradiţii: aveau caracter aceste obiecte, şi acest caracter era specific românesc. Poporul acestor oale de lut cobora din cea mai nobilă antichitate.

Atunci n'am putut decât să strâng mâna artistei, şi să trec. In mijlocul lumii care o lăuda pentru lucrul ei, — persoane oficiale, prieteni, cunoscuţi şi necunoscuţi, — nu ştiu de ce mi s'a părut nemăsurat de singură. Aşa este cu toţi acei care au ceva mai durabil decât ei de încredinţat timpului...

* * *

Câţiva ani mai târziu, aveam de rezolvit o mare problemă de decor. Trebuia să împodobim, în spiritul tradiţiei, zidurile unei săli mari din palatul Mogoşoaia, readus la viaţă după o sută optzeci de ani de ruină şi zece ani de muncă pentru consolidarea lui. M'am gândit îndată la doamna Steriadi, dar fără multă nădejde.

Ea avusese, între timp, succese foarte mari; venise la Paris, acest Paris care singur consacră artiştii, oricare ar fi origina lor. Primise acolo sufragii preţioase: ale domnului Metman; ale profesorului Henri Focillon; avuse cinstea de a fi primită la Luvru; o vitrină cu operile sale era instalată în pavilionul Marsan. Lucra la Sèvres de un an. In împrejurările acestea, m'am adresat cu oarecare teamă doamnei Steriadi pentru un lucru ale cărui dificultăţi technice deabia le bănuiam.

Doream, pentru sala din Mogoşoaia, o tapiţerie decorativă înfăţişând pe întemeietorul casei, Domnul martir Constantin Brâncoveanu, Doamna Maria, soţia sa, fiii şi fiicele lor, în ctitori, aşa cum se văd pe fresca vestită dela Horez.

Mă gândeam să sacrific, pentru vestmintele lor, o colecţie de stofe vechi persane pe care le adusesem din Persia. Mă gândeam că doamna Steriadi va voi poate să execute figurile şi mâinile acelor personagii, în mărime naturală; lucru care mi se părea înspăimântător de lung, căci personagile nu erau mai puţine decât treisprezece, ba chiar cincisprezece, numărând şi cei doi arhangheli, protectori ai familiei, Sf. Mihai de partea bărbaţilor, Sf. Gabriel de partea doamnelor.

Nu vedeam pe nimeni în Romnia, şi nici în altă ţară, în stare să întreprindă o muncă de felul acesta, afară de femeia cu ochii trişti, despre care ştiam că are acest dar misterios care se moşteneşte şi nu se învaţă, stilul ţării, legătura tainică între sufletul şi forma lucrurilor. Mă dusei s'o văd şi să-i vorbesc de planul meu.

Ea primi atât de repede încât s'ar fi putut crede că de când lumea se aştepta să vie cineva să-i ceară tocmai aceasta, munca aceasta fantastică. Ca să micşorez într'un fel oarecare, imensitatea lucrului pe care i-l propuneam, îi spusei că ar putea să-şi ia lucrătoare să-i ajute, că este uşor de găsit, printre ţărancele românce, atât de pricepute la lucrul de mână, femei care ar putea, sub supravegherea ei, să încrusteze vestmintele, să brodeze părţile pur geometrice. Fondul pe care aceste personagii trebuiau să fie aplicate, doream să fie ţesut la Lyon, în coloritul pe care l'ar alege dânsa, după plac. Ea mă ascultă clătinând din cap. „N'ai încredere în mine", spuse dânsa însfârşit. „Vreau să brodez tot: vestmintele, figurile, fondul."

Am protestat: era o nebunie! Era imposibil! Nu-şi dădea seama de dimensiunile zidului, de înălţimea sălii, de proporţiile personagiilor. „Doar nu crezi că vei putea broda o pânză care va avea zece metri lungime pe patru metri şi jumătate înălţime", îi spusei eu.

Ea mă privi cu un aer ciudat, şi repetă: „N'ai încredere în mine! Lasă-mă să lucrez".

O lăsai să lucreze. Dar nu numaidecât, şi nu fără a încerca s'o fac să se răsgândească, prin tot felul de argumente rezonabile: „Nu vei sfârşi niciodată", îi spuneam eu. Vor trebui douăzeci de ani, vom muri cu toţii...

Ea stărui, cu blândeţe. Imi dau seama acum că am făcut-o să sufere mult.

Neputând să-mi vorbească, în timpul unei boli grave pe care a avut-o îmi scrise. Ea cerea doi ani ca să termine broderia cea mare şi nu voia să fie ajutată. Compoziţia o avea în minte. Nu văzuse fresca dela Horez decât o singură dată, dar o înţelesese... Incepu lucrul. Veni clipa în care avu curajul să facă primul punct, care trebuia să fie urmat de milioane de alte puncte... O văzui începându-şi opera, înhămându-se nebuneşte la creaţia aceasta care cerea un efort de inteligenţă continuu, pentrucă ea dădea în acelaş timp formă, expresie şi culoare acestei imense compoziţii care părea trasă de degetele ei ca printr'o putere magică.

In faţa fenomenului pe care îl constituia această artistă care desena, picta şi cosea în acelaş timp, noi toţi ne minunam atât de mult încât am fotografiat-o deseori pe când lucra, ţinând pe genunchi pânza fermecată, ca să rămână o mărturie de felul cum a fost lucrată. Pe fondul de in şi de pânză argintie, ea cosea cu o siguranţă şi cu o repeziciune care o făceau să semene cu un păianjen uriaş, lucrând ca să-şi salveze viaţa.

După doi ani de muncă înverşunată, cei doi ani pe care şi-i hotărâse, Nora Steriadi termină broderia.

Apariţia minunată a Brâncovenilor pe zidul palatului lor reînviat va alcătui cu timpul o poveste care se va adăoga multelor şi duioaselor poveşti lăsate în popor de amintirea principilor martiri. Nora Steriadi a înfăţişat familia domnului creştin în gloria pământească, dar şi în gloria sa cerească, aşa cum se vede în cea mai frumoasă dintre cele patruzeci de biserici ridicate de Constantin Brâncoveanu: Domnul întovărăşit de fiii săi, Constantin, Ştefan, Radu şi Matei, întâlneşte, în pragul bisericii, pe Doamna Maria, soţia sa, înconjurate de cele şapte fiice în rochii de sărbătoare, şi cu coroane pe cap, ca părinţii şi fraţii lor. Dintre bisericile şi mânăstirile pe care le-a clădit, trei sunt înfăţişate: Horez la mijloc, şi, deoparte şi de cealaltă. paraclisele din Mogoşoaia şi Doiceşti, Arhanghelii protectori stau de pază, arhanghelul Mihail cu sabia scoasă, şi arhanghelul Gabriel cu crinul său. Prinosul solemn al caselor lui Dumnezeu se desfăşoară pe un cer de noapte, presărat cu stele. Acest mare poem al acului este o nocturnă. Din înaltul cerului, Hristos-Împărat al Bizantinilor întinde o cunună nepieritoare, aceea a martirilor, acestor prinţi ai pământului.

Trebue să fim cu toţii recunoscători Doamnei Steriadi care a îmbogăţit patrimoniul naţional cu o operă în armonie cu trecutul ţării. Amatorii de artă găsesc în această frescă lucrată cu acul, amintirea portretelor brodate ale voevozilor Moldovei din veacurile XIV şi XV, care au fost atât de mult admirate la expoziţia română dela „Jeu de Paume" în 1926.

Aceasta arată în ce spirit a lucrat Nora Steriadi.

PRINCIPESA BIBESCU

Cantilena

Pâlpîe umbrele
Anilor repezi.
Cum să te lepezi,
Oare, de sumbrele
Visuri, ce-alunecă
Dinspre izbeliştea
Care ne 'ntunecă
Veşnic priveliştea?

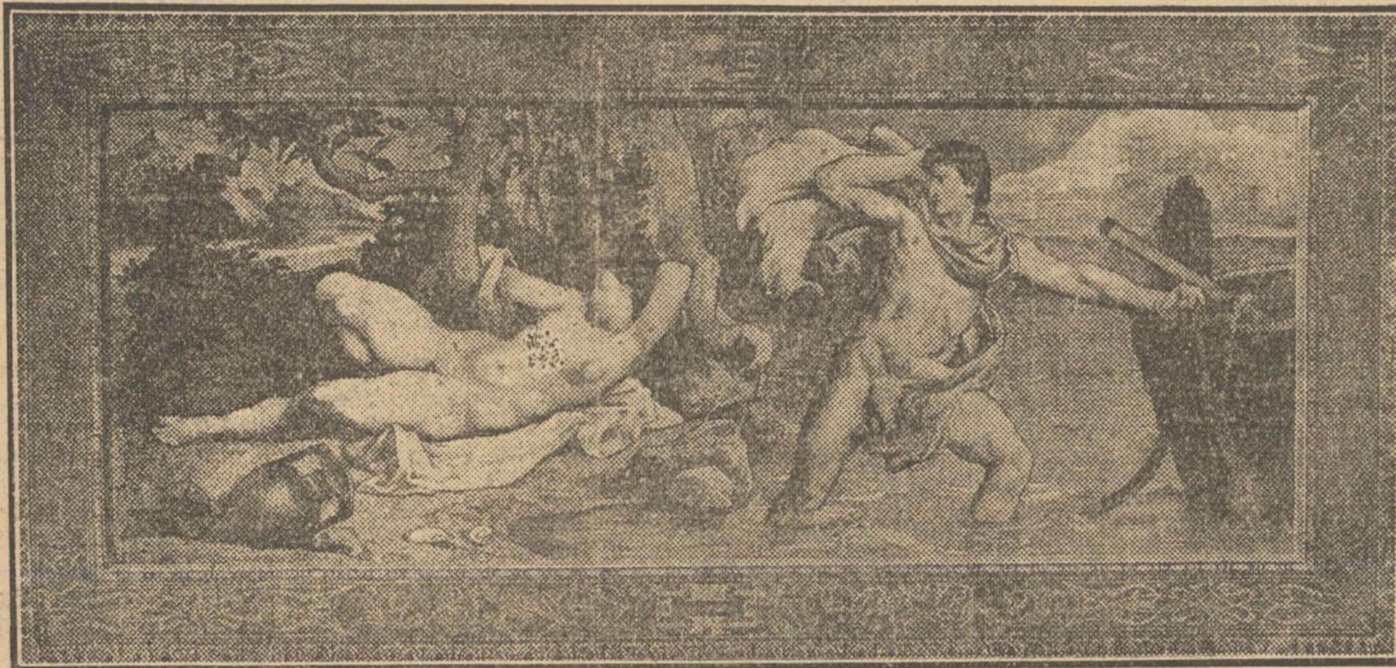
Genele zărilor
Flutură roşii.
Doar albatroşii
Vremii şi-ai mărilor,
Ţipă 'n furtunele
Care ne 'nhaeţă,
Unde genunele
Gem şi se vaetă.

Cum te mai zbuciumă
Suflet-vântrelă,
Steaua rebelă
Ce ne tot buciumă!
Cântă adâncile
Volburi-iubirilor,
Frânte de stâncile
Dezamăgirilor.

Din a tristeţilor
Crâncenă cuşcă,
Inima muşcă
Cremenea vieţilor.
Cauţi uimirile
Sfinte pământului,
Chiar de resfire-le
Aburii vântului.

Urlă cascadele
Negurei sparte,
Până departe
Cernându-şi roadele.
Peste suspinele
Noastre de pulbere,
Toate luminele
Vrând să ne spulbere.

GEORGE LESNEA

Duelistul

A ieşit de câtăva vreme pe lume o generaţiune de tineri scriitori care se deosebeşte profund de cele anterioare. De unde ceilalţi manifestau numai oarecare nerăbdare de a scoate capul la lumină, exprimată prin mugete dosnice în şopronul unor gazete cu tiraj dubios cum era răposata *Politica*, noii născuţi, uzi încă de taina facerii, dau din copite şi ameninţă cu cornul necrescut.

O mică paranteză. E de observat că precocitatea este un fenomen caracteristic speţelor inferioare. Abia ieşit din găoace şi cu gălbenuşul încă nesorbit, puiul de găină ciuguleşte meiu. După câteva luni pisoiul părăseşte jocul şi cade într'un *spleen* felin. Numai omul părea ţinut pe loc de o lungă copilărie, dar iată că roadele maturităţii încep să apară înaintea măselei de minte.

Nici n'au apucat să publice două reportaje literare şi debutanţii seria 1932 sunt apucaţi de furorile gloriei. Clişee în posturi fatale sunt confecţionate pe cont propriu la diferite ateliere de zincografie. Debutantul terorizează cu ele pe redactor şi nu-l slăbeşte până nu-şi vede multiplicată figura în câteva mii de exemplare.

Aci trebue să fim drepţi. Această vanitate este eternă şi probabil că toţi, în proporţiile temperamentului, am trecut pe acolo. Ce-ar fi idealul fără mirajul gloriei? Cine ar mai scrie literatură, de nu şi-ar visa numele trâmbiţat? Diferenţa între generaţii se evidenţiază în metodă.

Seria — 1932 este războinică. Ea nu se mulţumeşte cu diplomaţia veche de culise şi cu perseverenţa în taină; la primul articol publicat, ia în mână mănuşa de box sau floreta. Intr'asta se strevăd rezultatele strălucite ale educaţiei sportive, ale *Stadionului* şi *Arenelor romane*.

Iată cum se lansează un tânăr modern. Pătrunde într'un chip sau altul în redacţia unei reviste şi publică un articol ori injurios ori prezumţios la adresa unui scriitor de reputaţie, alegând de obiceiu pe cei mai sensibili şi-l ţine în ace până ce autorul iritat răsuflă într'o notiţă. Atunci tânărul modern, vesel de rezultat, îl provoacă la duel. Vâlvă, bârfeală la Capşa şi... gloria duelistului.

Un caz de acesta reprobabil din toate punctele de vedere, s'a petrecut deunăzi. Un tânăr oarecare, cu totul necunoscut dar cu nume sonor amintind vagi case domnitoare, scrie de câtăva vreme într'o revistă, lungi studii critice. Cred că nimeni nu va susţine că în calitate de critic trebue să mă bat în duel pentru afirmaţiunea că rar mi s'a întâmplat să citesc baliverne mai sălcii şi inconcludente ca articolele despre d-nii Ionel Teodoreanu şi Ion Barbu.

Ei bine d. Barbu, afectat de unele afirmaţiuni şi îmi închipui de tonul de sus al articolului, a scris câteva rânduri în ziarul *Calendarul*, care în treacăt fie zis n'au nimic jignitor, dar a vrut să pară tânărului cu vagi patente imperiale, atingătoare de cinstea strămoşilor ipotetici. Şi tânărul a provocat la duel pe d. Barbu.

Acum să ne punem în locul d-lui Barbu şi să judecăm. (Il condamn însă în prealabil de a da în foc ca laptele la orice inepţie). Să se bată în duel cu... vlăstarul imperial? Ridicol. Să închidă uşa injoncţiunii martorilor? Nu e în temperamentul său copilăros, de confrate al lui Einstein! A însărcinat pe prieteni să arate că iritaţia sa e determinată de punctele articolului, iar nu de strămoşii tânărului cu nume domnesc. Şi ilustrul matematician al *periodicităţii operaţiunilor comutative*, profesor universitar, refuzând să încrucişeze razele minţii sale abstracte, cu fiarele ilustrului necunoscut, a declarat (în redacţiunea inabilă, condamnabil de concesivă a martorilor) că notiţa sa *„depăşeşte intenţia autorului şi că d-sa regretă forma improvizată"* a ei.

Asta-i trebuia noului Henri de Rochefort. Cu procesul-verbal în mână alergă la *Universul*, plăti publicarea retractării (comanda 9), ceeace nu era obligat să facă, fiind un ilustru necunoscut şi multiplică în zeci de mii de exemplare vitejia sa. Cariera era făcută!

Şi ce carieră!? Căci cine mai îndrăzneşte să se apropie de scriitorul spadasin? Poţi oare să-i spui că frazele sale exaltă incultura? Iţi trimite martori! Poţi declara stupide observaţiile sale? Iţi trimite martori! Orice poate fi interpretat ca o aluzie la eventualii strămoşi care au determinat prin sânge forma şi conţinutul frazei.

Şi acum să-mi permită cititorul să-i pun o întrebare? Unde ar ajunge republica paşnică a literilor cu asemenea moravuri? Ce-ar zice lumea dacă eu aş trimite, pentru un oricât de legitim motiv, martori d-lui Tudor Arghezi, d-lui Mihail Sadoveanu, ori d-lui Liviu Rebreanu? Cine s'a gândit vreodată să trimeată martori lui Eminescu pentru grozavele lui invective, atingătoare de mamă şi de strămoşi! O ruşine firească îmi acoperă obrazul la această ipoteză, fiindcă îmi dau seama că iritabilitatea scriitorului este o latură firească a sensibilităţii sale creatoare. Vasăzică atunci când d. Crainic punea să mă facă de două parale în *Gândirea* pentru chestiuni *personale*, trebuia să-i trag cu pistolul în potcap! Pentru atâtea injurii primite de la unii tineri prin gazete, ar fi trebuit să arunc cu granate după ei! Daţi-mi voe! dacă e vorba de duel, primesc, dar cu armele profesiunii. Medievalii se împungeau cu spada fiindcă erau militari de meserie şi-şi dovedeau astfel pregătirea războinică. Dar noi fiind mânuitori de cuvinte, jignindu-ne şi lăudându-ne prin cuvinte, se cade să ne duelăm cu aceleaşi mijloace!

Vino'ncoace la luptă dreaptă, tinere imperial! Să-ţi frâng mijlocul cu un argument, să te dobor în ţărână cu o imagină, să te 'mpung cu un spirit, să te sângerez cu o analiză şi să te vâr până la coapse în pământ cu o definiţie. Asta e lupta dreaptă a scriitorului. Nu să fugi după mine cu frigarea, şi să mă vâri în sperieţi cu pistolul!

Doamne, dar ce-aş deveni eu ca critic, prin profesie agresiv cu vorbele, dacă toate victimele mele ar scoate săbiile afară! Casa mea s'ar preface în sală de arme şi depozit de muniţii şi ca un nou D'Artagnan mi-aş consuma vremea trăgând la semn sau fandând cu şişul spre un manechin.

Dar dacă vremurile vor fi tot aşa slabe în privinţa debutanţilor, problema începe să devină serioasă. De aceea de la o vreme m'am şi scârbit de critică şi am început să scriu roman.

Aceasta am eu de spus pentru duelistul nostru. Şi de cumva îl pişcă temperamentul şi vrea să-şi facă reclamă şi cu *mine*, n'are decât să-mi trimită martori, să le arăt cu câte ieşiri are casa mea.

G. CALINESCU

Helada

Pastorală

Trupul tău de aur e isvor
Şi e cer senin şi nor
In adâncul lui tulburător.

E potir şi cuib de crisalide
Răscolite cu fluide
Tresăriri de nimfe castalide.

E tăcere'n alb de ghiocei
E privire'n jos de miei
Şi e fâlfâit de porumbei.

E fântână sacră în pădure
Smeură'n frunziş şi mure
Şi schintei, în piatră, de secure.

Mărturie'n vânt fără să vrea,
Umbră cu ispită'n ea
Şi cădere, prin văzduh, de stea.

Must întunecat în teascuri pline,
Miere limpede de-albine,
Unt-de-lemn în carne de măsline.

Freamăt lung şi 'nfierbântat de voi,
Verde fraged de trifoi
Şi căldură de amiază'n toi.

Pan de pretutindeni stă la pândă
Şi, cu linişte flămândă,
Pretutindeni râde cu izbândă.

Poarta largă-a nopţei s'a deschis
Şi păstorul blond Dafnis
Se ridică'n tine ca un vis.

N. DAVIDESCU

Cugetări despre Femei şi Dragoste

Când vrei să scrii despre femei, trebuie să-ţi moi pana în rouă şi să-ţi vopseşti stilul în culorile curcubeului. *(Thomas)*

Trebuie să alegi între a iubi femeile sau între a le cunoaşte. *(Ninon de Lenclos)*

Sunt puţine femei cinstite care să nu fie plictisite de meseria lor. *(La Rochefaucauld,*

Femeile nu dau prieteniei de cât ceiace împrumută de la dragoste. *(Chamfort)*

Femeia alege bărbatul care o va alege. *(P. Géraldy)*

Femeile nu pot pricepe că există bărbaţi desinteresaţi faţă de ele. *(Vauvenargues)*

O ducesă n'are niciodată peste treizeci de ani pentru un burghez. *(Stendhal)*

Trebuie de o sută de ori mai mult spirit pentru a face dragoste decât pentru a comanda armate. *(Ninon de Lenclos)*

Femeile sunt extreme; ele sunt mai rele sau mai bune decât bărbaţii. *(La Bruyère)*

Nu trebuie să-ţi alegi de soţie decât pe femeia pe care ai fi ales-o ca prieten, dacă ar fi fost bărbat. *(Joubert)*

Femeile n'au decât prezenţa de spirit a unei minute. *(Sèdaine)*

Femeile la bal sunt statui în grădinele publice. *(Arsène Houssaye)*

Pedeapsa celor ce au iubit prea mult femeile este să le iubească mereu. *(Joubert)*

Pedeapsa celor ce n'au iubit femeile este să le iubească prea târziu. *(E. Faguet)*

Dragostea este ca şi Opera, te plictiseşti dar mereu te duci. *(G. Flaubert)*

Care este femeia care nu face ce spune? Acea care jură să nu iubească nici odată sau să iubească totdeauna? *(Ch. Briffant,* artist dramatic)

Pentru a place femeilor, trebuie să desfăşori o nepăsare de bufon sau furii de tragedie. *(G. Flaubert)*

Dintre toate speciile de dragoste, cea mai perfectă şi cea mai simplă, este aceia care s'a născut mai mult fără nici o cauză. *(Sainte Beuve)*

Nu există decât un singur fel de dragoste, dar se află o mie de cópii diferite. *(La Rochefoucauld*

Nu ne gândim destul când judecăm pe femei, cât de greu este să fii femeie. *(P. Géraldy)*

Cea mai mare parte a femeilor cinstite sunt comori ascunse care nu sunt în siguranţă decât pentrucă nu sunt căutate. *(La Rochefoucauld)*

O femeie de 45 ani n'are importanţă decât prin copii sau prin amantul său. *(Stendhal)*

Dragostea place mai mult decât căsătoria, pentru faptul că romanele sunt mai distractive decât istoria. *(Chamfort)*

Femeia căsătorită este o sclavă pe care trebuie să ştii s'o aşezi pe un tron. *(H. de Balzac)*

Există suflete privilegiate, capabile să găsească în dragoste motive de a iubi mai mult. *(N. de Lenclos)*

Ceiace omul numeşte geniu, este nevoia de a iubi; în afară de aceasta, totul este deşert. *(A. de Musset)*

Indrăgostiţii sunt ca somnambulii; ei nu văd numai cu ochii, ci cu tot corpul. *(Barbey d'Aurevilly)*

Pudoarea femeilor nu este altceva decât frica de a nu fi găsite frumoase. *(Th. Gautier)*

Femeile nu iubesc pe timizi, chiar dacă au o inimă de aur. Femeilor le place mai bine să fie maltratate şi trădate decât să fie adorate cu respect. *(Arsène Houssaye)*

In dragoste femeia este la ea acasă. Bărbatul nu este niciodată decât un invitat. *(Paul Géraldy)*

Femeia lipsită de liberul său arbitru nu poate niciodată să aibă meritul de a face un sacrificiu. *(H. de Balzac)*

Prezenţa femeiei este necesară pentru a menţine toate sentimentele de delicateţă şi de curăţenie, fără care dragostea de frumos ar trebui să se piardă. *(M-me de Staël)*

Demnitatea unei femei primeşte un puternic ajutor de la gusturile şi talentele sale care o reţin în sânul casei unde ea este centrul, pe când aiurea nu este decât un accident. *(M-me Guizot)*

culese de AUREL G. STINO

CITIŢI

FUNDĂTURA CIMITIRULUI No. 13

ROMAN de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Desene de I. Anestin

Romanul vieţii de mahala, cu aspectele ei tragice şi comice, cu tipurile ei variate şi pitoreşti, cu moravurile ei caracteristice, — redate în 200 pag. în care ridicolul se îmbină cu fantasticul.

Iată câteva din aprecierile criticilor asupra acestui volum:

D. Teodorescu-Branişte a scris o carte de factură originală, tratând o temă nouă în literatura noastră. Romanul său e frumos şi trist, aşa cum sunt romanele de profundă pricepere omenească.

MIHAI D. RALEA - („Dimineaţa")

Cartea aceasta aparţine raftului de bibliotecă, la care ne ducem cu încredere ca să ne distrăm, dar la care apelăm să şi prindem în observaţia meşteşugită a artistului imaginea şi sinteza unei părţi de lume ce trăeşte lângă noi, cu o coloratură ce se limitează între câteva pătrare de teren.

PETRONIUS - („Viitorul")

Fantezia şi realismul se îmbină armonios pentru a da o carte, pe care o citeşti cu multă plăcere şi căreia nu-i poţi reproşa decât că sfârşeşte prea repede.

AL. A. PHILLIPPIDE - („Adevĕrul Literar")

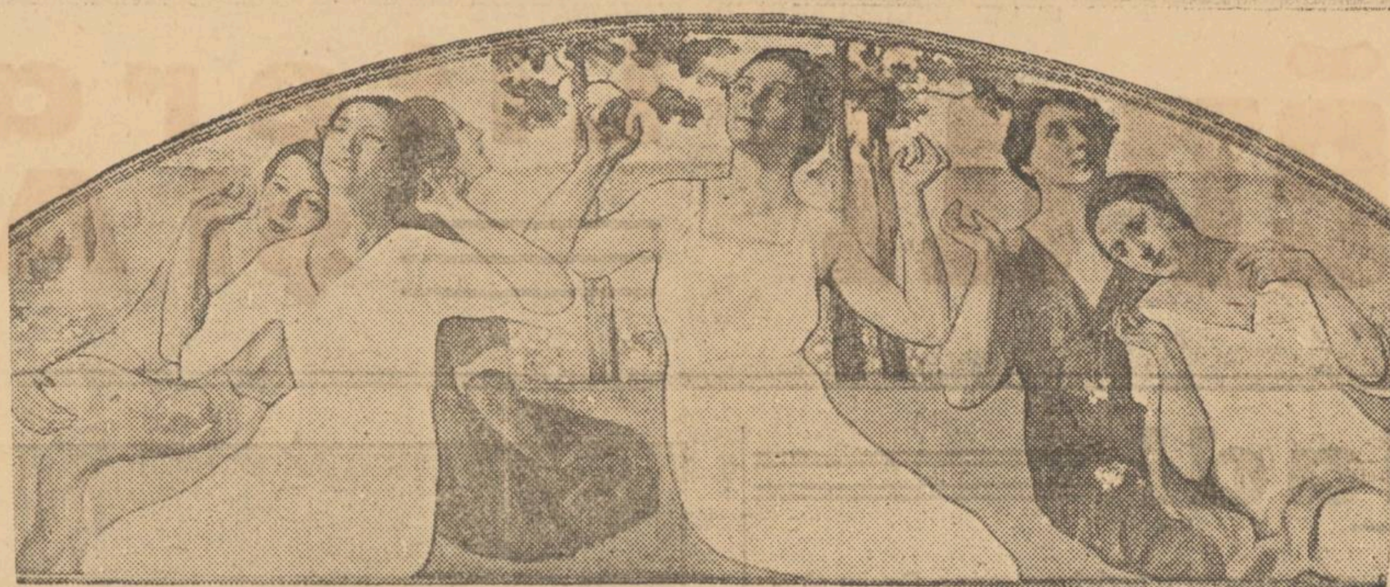
D. Branişte este reprezentantul unui autentic şi singular realism, acela în care tragicul şi umorul, mila şi cruzimea, bunătatea şi josnicia par că nu se nasc din pana autorului, ci din însăşi curgerea vieţii.

M. D. IOANID - („Secolul")

O carte pe care, odată începută, o citeşti cu interes crescând.

I. MASSOFF - ("Rampa")

Un exemplar 50 lei.

Caleidoscop intelectual

Se caută un... Mozart

„North Western University" caută şase copii de 13-15 ani, „genii precoci", cu coeficientul inteligenţei peste 130, — faţă de coeficientul mediu al vârstei de 16 ani (100) şi de acela al geniului matur, care este de 140 sau mai mult.

Universitatea vrea să descopere genii tinere, în felul lui Napoleon, Washington, Lord Byron sau Mozart. Talentele parţiale nu sunt luate în considerare.

Cu toată preciziunea condiţiilor din apel, au răspuns un număr imens de copii grandomani (40 la sută fete).

Unul scrie: „Dela 9 ani fac poezii. Acuma am 14 şi cred că aş putea deveni un al doilea Lord Byron".

Altul: „Am 15 ani, am câştigat până acum două dueluri oratorice şi am mare talent dramatic".

O a treia scrisoare sună astfel: „Eu cunosc o copilă minune, se numeşte X. Y., are numai 13 ani, şi-a şi terminat universitatea. Sunt convins că ea e copilul-minune căutat de Dvs".

Secretul tinereţei lui Shaw

Bernard Shaw este un sportsman pasionat şi unul dintre cei mai sănătoşi oameni ai Marei Britanii. După dânsul, metoda cea mai bună de a întreţine sănătatea ar fi următoarea: „La şapte dimineaţa să fii în aer liber, să faci o plimbare de un ceas înainte de micul dejun, ca să-ţi dezmorţeşti trupul şi mintea după letargia nopţii, şi în acelaşi timp să te reculegi şi să cugeţi la problemele zilei ce începe.

„Oamenii fac greşală că aleargă la ocupaţiile lor de cum se scoală, aşa că întâmplările zilei îi găsesc nepregătiţi; abia găsesc — cu pierdere de timp fireşte — soluţia unei chestiuni, că-i şi copleşeşte alta.

„Eu însă îmi pregătesc toate măsurile în ceasul de răgaz pe care mi-l iau dimineaţa; la ora când mă cheamă munca, întâmpin înarmat evenimentele zilei. Asta-mi cruţă o mulţime de plictiseli inutile, aşa că nu-mi obosesc decât foarte puţin nervii.

„Echilibrul lăuntric îmi menţine trupul mai sănătos de cum ar fi dacă i-aş încorda în permanenţă puterile. Asta-i toată taina mult lăudatei mele tinereţi".

Gafe savante

De curând, Societatea Darwin din New-York a comemorat celebra ceartă stârnită la Dayton de teoria lui Darwin, ceartă urmată, după cum se ştie, de un proces senzaţional. Preşedintele societăţii a deplorat în cuvântarea lui că în unele state ale Americii darwinismul continuă a fi exclus din programul universitar şi că, în secolul al 20-lea, o mare parte a energiilor spirituale mai trebuesc cheltuite pentru combaterea obscurantismului.

Oamenii — a spus vorbitorul — n'au tras învăţături din gafele înregistrate în trecut pe tărâmul ştiinţific. Flammarion arăta, de pildă, că mişcarea de rotaţie a pământului fiind constatată de Pitagora, — Platon şi Archimedes au declarat-o imposibilă, iar Ptolemeu a găsit ideea pur şi simplu ridicolă.

In 1806 s'a mai găsit un membru al Academiei Franceze, Mercier, care a spus într'o lucrare că nu crede în ruptul capului că pământul se învârteşte ca „un pui în frigare".

Harvey, iniţiatorul teoriei circulaţiei sângelui, a fost combătut cu îndârjire de contemporani.

Teoria lui Newton despre culori a găsit un protivnic încăpăţânat în Goethe.

Descoperirea lui Lavoisier că aerul se compune din oxigen şi azot a întâmpinat o dârză rezistenţă din partea chimiştilor contimporani. S'a păcălit şi Lavoisier arătând într'un raport către Academie că teoria meteorilor este absurdă, căci „nu pot cădea pietre din cer".

Galvani, părintele electricităţii, era poreclit în batjocură „broasca dănţuitoare" şi abia Volta a reuşit să demonstreze că teoriile lui erau juste.

Istoria ştiinţei ne oferă sute de asemenea exemple, de care probabil nu vom fi cruţaţi nici pe viitor.

Filozofia lui Kubelik

Marele virtuoz Jan Kubelik, ruinat de perturbările economice actuale, a făcut următoarele declaraţii: „Rembrandt, cel mai mare pictor al omenirii, a strâns întâi o avere fabuloasă, iar la bătrâneţă era fericit să capete un florin dela pictorii tineri cărora le sta model. Totuşi, el nu s'a răzvrătit împotriva soartei. Aşa şi eu: sunt artist şi nu mă interesează pe lume decât un singur lucru: vioara. De treizeci şi doi de ani sunt amantul şi sclavul viorii; am colindat cu ea toate continentele şi am câştigat peste 3 milioane de dolari. Azi n'am nici un ban, dar nu's deloc nenorocit. Muzica mă satisface pe deplin şi puţin îmi pasă de soarta moşiilor mele. Eu mânuesc arcuşul, iar paralele mi le iau creditorii, care susţin că-s ale lor.

„Am trăit câteva decenii într'un lux pe care nu şi-l poate îngădui oricine; totuşi nu's răsfăţat. Cu două geamantane — cât mai mici — cutreer lumea; altă dorinţă n'am, căci dacă banul n'ar fi pentru mine un baiast supărător, nu mi-aşi mai putea închina viaţa exclusiv artei.

„Mă simt tânăr şi sper să mai lucrez vre-o 30 de ani. Am planuri mari, vreau să scriu istoria violinei, ca să dovedesc că nu-i adevărat că vioara a apărut abia în secolul al 15-lea. Eu cred că ea e veche ca omul; popoarele primitive din Africa au instrumente asemănătoare; Chinezii vechi aveau asemenea instrumente cu multe mii de ani în urmă. Aş mai vrea să întemeez o universitate a violinii; unde, nu ştiu încă, dar va veni clipa când îmi voi alege un punct de pe glob şi acolo voi întemeia un institut de muzică. Deocamdată, lucrez mereu, căci creditorilor mei le trebuesc bani, bani mulţi.

Ultimile zile ale lui Walter Scott

Bolnav de multă vreme, Walter Scott a vrut totuşi să-şi revadă, înainte de a muri, Scoţia şi casa în care-şi petrecuse viaţa.

Sosit la Edimburg la 16 Iulie 1832, Walter Scott a fost la Abbotsford la 18.

„Când a zărit turnurile castelului să — scrie un martor — turnurile acelui roman de piatră cum a fost numit bizarul edificiu, ochii poetului s'au însufleţit pentru o clipă".

Pentru puţină variaţie, Walter Scott era plimbat prin încăperile apartamentului, pe un scaun cu roate: „Prima oară, când a intrat în arsenal şi în bibliotecă el a cerut să fie oprit în faţa portretului bunicului său, acel bătrân cavaler care şi-a lăsat barbă imediat după moartea lui Carol I până la Restaurare, în semn de doliu.

De asemenea a cerut să atingă cu mâna puşca lui Bob Koy"...

Funcţionari literaţi

S'a fondat de curând o asociaţie a funcţionarilor literaţi.

E uşor de înţeles că asociaţia n'a plăcut la foarte mulţi, care ziceau:

„Funcţionari, care să scrie cărţi? De sigur că au mult timp de pierdut".

Totuşi au existat funcţionari care erau în acelaş timp şi oameni de litere: Nu mai departe Maupassant şi Anatole France, care a fost Bibliotecar la Senat.

Dumas-tatăl a fost un funcţionar model; iar în zilele noastre Estaunié, Giraudoux şi De Lorde sunt funcţionari eminenţi. De altfel lista funcţionarilor literaţi ar fi lungă. Ce vreţi? Literatura nu mai poate hrăni pe autori!

Din Rimele lui Petrarca

Poetul trăeşte în locuri solitare ca să nu descopere lumii dragostea pe care o poartă Laurei; dar totdeauna Amor îi e tovarăş.
LEOPARDI

Stingher şi 'nchis în mine, adesea rătăcesc
Pe drumuri neumblate, cu paşi înceţi, târzii,
Şi în ţărână caut cu ochi atenţi şi vii
Vreo urmă omenească pe care-o ocolesc.

Cum să găsesc alt mijloc mai bun, mai înţelept
Să scap de ochii lumii ce mă ghicesc uşor?
Căci tot ce fac atâta-i de trist şi tânjitor:
Pe faţa mea se vede ce clocot am în piept!

Dar dacă frământarea-mi de fiecare zi
O ascunsei de oameni, — cred astăzi c'au aflat-o
Şi văile şi munţii şi codrii cu-ape vii.

Căci nu-i cărare aspră pe care n'am călcat-o
Şi'n care-adese Amor tovarăş să nu-mi fie,
Eu lui spunându-i multe şi el vorbindu-mi mie.

L. SEBASTIAN

Din poezia africană

Chip fără oglindă

Waring Cuney

Nu ştie
Că-i frumoasă.
Socoate trupu-i brun
Lipsit de vrajă.

Dac'ar putea să joace
Goală sub palmieri
Şi'n râu
Să-şi vadă chipul,
Ar şti că e frumoasă.

Dar aici,
Nu cresc pe stradă palmieri
Şi apa turbure nu oglindeşte.

In rom. de AD. BYCK

BERTRAND RUSSELL

Sofisticarea tineretului

Două atitudini predomină astăzi în rândurile bătrânilor faţă de tineret. Unii îl găsesc depravat, grosolan, nerespectuos, pripit şi încăpăţânat, iar alţii sunt de părere că, sub poza modernităţii, tinerii au rămas totuşi nişte creaturi inocente, blânde şi afectuoase, cum au fost întotdeauna.

Deşi nu mai sunt de mult tânăr, mă găsesc totuşi în dezarcord cu ambele partide ale contemporanilor mei. Generaţia ce se ridică nu mi se pare nici depravată, nici pripită şi nici încăpăţânată; când e nerespectuoasă, atitudinea ei se datoreşte pur şi simplu faptului că bătrânul în chestie nu merită respect. Nu i-aş putea atribui însă nici inocenţă şi nici blândeţă. Dacă aşi fi tânăr şi aşi auzi dându-se astfel de epitete generaţiei mele, aşi face tot ce mi-ar sta în putinţă pentru a le desminţi. Aceşti termeni cuprind o depreciere a inteligenţii celor cărora le sunt atribuite.

Şeful unui partid politic caracterizat astfel, s'ar simţi insultat.

Tineretul, lipsit aproape cu desăvârşire de ajutor din partea bătrânilor, încearcă să rezolve, să facă faţă unei serii de probleme pe care generaţiile anterioare au făcut greşala să le ignoreze.

Sofisticarea se constată în faptul că-şi dă seama de gravitatea acestor probleme — iar inocenţa sa, în lipsa de experienţă necesară unei soluţii adecuate. In această privinţă, bătrânii au o mare vină. Ei gravitează în jurul unor principii şi prejudecăţi devenite imutabile, prin anchiloza şi rutina senilităţii. Pe urmă e cu neputinţă să nu observe că bătrânii nu tratează asupra experienţei lor cu onestitate ştiinţifică, ci întotdeauna cu tendinţa de a scoate o morală. Experienţa poate ce e drept, să indice o morală, chiar atunci când e tratată ştiinţificeşte, dar în acest caz, e cu neputinţă să se ştie dinainte care va fi această morală şi asta face ca atitudinea ştiinţifică faţă de problemele umane să ia aspect atât de primejdios în ochii bătrânilor.

Una din marile nenorociri sociale ale epocii noastre o face faptul că prăpastia între cele două generaţii s'a lărgit prea mult, pentru ca părinţii să mai poată fi de folos copiilor. Din moment ce primii nu se servesc de experienţa lor ştiinţificeşte, ci numai ca de un instrument de oprimare, tineretul se revoltă împotriva experienţei şi ia adesea o atitudine de sofisticare tot atât de puţin rezonabilă ca şi naivitatea celor mai în vârstă. Nu sunt însă de condamnat pentru aceasta.

In chestiunile asupra cărora cei tineri cer lămuriri, există concluzii ştiinţifice, dar bătrânii susţin că ele vor rămâne neînţelese pentru cei mai mulţi dintre ei şi această situaţie e cât se poate de regretabilă.

Se preconizează ideea feririi tineretului de orice „cunoştinţe primejdioase". Dar asta a devenit în epoca de faţă o imposibilitate. Rămân deci doar două alternative: cunoaşterea precisă, ştiinţifică, sau iniţierea confuză şi plină de erori a svonurilor. Examinând problema cu seriozitate, vedem că prima alternativă e cea mai puţin vătămătoare. Ea trebue lăsată tinerilor care o doresc; dar dacă e să o accepte, trebue să fie pură informaţie şi nu morală travestită.

E inutil să mai spui tinerilor că doi şi cu doi fac cinci, în speranţa de a-i face virtuoşi. Sunt prea inteligenţi pentru a accepta această absurditate şi vor respinge deci, în bloc, toate concluziile ce ne par nouă atât de necesare. Tineretul nu e atât de prost, pe cât am dori-o noi cei bătrâni şi trebue deci să încercăm a ne împăca cu această nenorocire cum vom putea mai bine.

Trad. de E. A

A APĂRUT

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ şi ŞTIINŢIFICĂ

cu următorul sumar:

A. Frunză	*In diligenţă.*
Magda Sp. Popescu	*Educaţia nouă germană.*
Romulus Cioflec	*Banii.*
Al. A. Philippide	*Frumuseţea (după Charles Baudelaire).*
Ion Sin-Giorgiu	*Probleme de metodologie teatrală.*
I. Igiroşianu	*Şi pe urmă...?*
Aurel Cosma jr.	*Istoria presei române din Banat.*
Constantin Băleanu	*De ce a părăsit Ilie vacile şi viaţa*
N. E. Lahovary	*România şi reorganizarea economică a Europei centrale.*
M. Sorbul	*Dracul (Piesă de teatru).*
Lotar Rădăceanu	*Social-democraţia şi ţărănimea.*
N. Tatu	*Cronica ideilor. (Meditaţii bergsoniene asupra democraţiei).*
Radu Luca	*Cronica germană (Hitlerismul).*
P. Nicanor & Co.	*Miscellanea (Minunată organizaţie! — Conferinţa reparaţiilor. — Criza germană. — Cultură şi politică).*

Recenzii. — Revista Revistelor.

Celebrul roman senzaţonal **„WALDEMAR"**

— FAVORITUL FEMEILOR —

a apărut în volum, frumos ilustrat. 1300 pagini. - format mare cu o splendidă copertă în culori — 80 lei.
De vânzare la librării şi depozite de ziare.
In depozit la Editura „Adeverul" S. A.

INDISCUTABIL PÂINEA **HERDAN** E CEA MAI BUNĂ

Tabletă cu medalion

Am cunoscut într'o închisoare, un om care căzuse din trajectoria nepermis de vastă a unei cariere politice fără precedent. Mi-am interzis întâi să-l apropii din pricină că-l insultasem la moartea pictorului Lukian. Artistul fusese arestat în timpul paraliziei lui de 9 ani, de către un judecător de instrucţie ignorant, incitat de o plângere nesocotită a omului din închisoare. El întinsese mâna către văpaia eternă şi văpaia l-a ars. Imi părea poate şi rău — revolta nu fusese vulgară şi fusese dreaptă — dar ar fi trebuit să mă şi explic. Explicaţia unui act de mânie mistică nu este cu putinţă.

Odată, m'am aflat alături de omul pe care îl evitam. M'am întâlnit ochi în ochi cu privirea lui cenuşie, lângă un cadavru. Din camera în care zăcuse arestat era scos, ca să fie dus la un spital, în ultima lui zi de viaţă, unul din cei mai frumoşi tineri de vârsta lui, fiul unui advocat ilustru şi avut, el însuşi doctor în drept, muzicant şi parcă şi fost magistrat. Elegantul flăcău massiv şi suplu, şi delicat în statuia lui de Antinous, ca o anforă transparentă, murea de păduchele epocii, purtător de tifos între fronturi şi populaţiile civile. Personagiul cu ochii cenuşii avea o lacrimă în căutătura lui acentuată albastru. Mâna lui aruncă înapoi pe patul cu patine de cauciuc, un colţ de pătură atîrnat. Era un ger oţelit. Uşa cupeului Salvării fu închisă, trăsura porni. Ne găsirăm mai mulţi faţă către faţă, dinaintea unei imagini mentale, ca nişte copii care se uită unii la alţii prin subţirimea unui geam, turtindu-şi nasurile pe sticlă.

Dela un grad al inteligenţii înainte dispar toate acele bagaje sufleteşti care dau vieţii aspectul unui abator cu peron de forfotire, pentru porniri, pentru plecări din nou, despărţiri şi întoarceri inutile, rancune, invidii, uri şi ţineri de minte rele. Omul e tolerant şi primeşte ideea revenirilor şi a renovărilor. In el trăeşte un norod întreg şi acelaş om poate să fie şi opusul lui. Până şi logica, din care severităţile cerebrale construesc intelectului o coloană spinală de stabilitate, dispare. Totul se încheie şi se descheie, după portret, ca un cadru demontabil cu laturile intercalate.

— Nu veniţi până la mine? mi-aţi face plăcere, zise Personagiul.

— Ba bucuros.

Şi trecurăm cu toţii pragul omului enigmatic, a căruia închisoare preventivă era fără termen şi a căruia fiinţă sechestrată, cu motiv sau dintr'un pretext, răsturna toate uzanţele penale. Personagiul era acuzat şi acuzaţia lui nu se putea dovedi. Dosarele pricinii lui voluminoase, trecuseră de 30, de un text egal cu Marea Enciclopedie, instrucţia le multiplica la nesfârşit şi acuzatul rămânea nejudecat. Aproape de patru ani acest nou Masque de Fer a fost ţinut închis cu lacăte şi zăvoare. Intâi trecuse timpul, apoi trebuia justificat timpul trecut. Finalmente, la o bruscă lichidare de regim politic, a fost judecat, justiţia documentată cu o bibliotecă de dosare cu neputinţă de parcurs şi confuză, s'a mirat, a pus dosarele într'o căruţă şi i-a dat Personagiului drumul.

Din celula lui cu cărţi şi hârţoage, acest om s'a războit, ca un mare jurist ce era, cu advocaţii şi procurorii, cu termenele, cu apelurile, recursurile, Curţile; de-adreptul dacă lupta devenea francă şi pieziş, întortochiat şi subtil dacă era cu piedică şi tertipuri. Abstras în cauza lui, cauza lui domina toate cauzele, fie că era convins de nevinovăţia lui fie că-şi sugerase o cugetare constantă încleştată sau că juca un personagiu care n'ar fi fost personagiul lui: Ceeace dintr'un punct de vedere este egal. Numai un om sigur de sine sau un prestidigitator de proporţii, poate să nu obosească, atunci când nu oboseşte orişicum, în demonstrarea lapidară, continuă şi repetată în mii de forme noui, a poziţiei lui.

Plecam din camera lui de temniţă şi de studiu, uneori cu impresia că ne-am petrecut patru ore întregi şi agreabil controversate, cu un actor genial şi alte ori cutremuraţi că asistăm la suferinţele unui apostol; atât se pătrund şi oscilează de monstruos noţiunile extreme, când este vorba de a introduce în viaţa unuia judecata şi critica noastră.

— Personagiul va câştiga războiul în orice caz, ne spuneam, din pricina grandiosului potenţial sufletesc.

Intr'adevăr, optimismul emanat din persoana lui era liniştit şi egal în permanenţă. Şi, Personagiul fiind de o politeţă extremă şi posedând toate puterile morale şi arabescurile de ton ale unui gentleman integral, izbutea prin catifelarea impresiilor să-şi deghizeze şi suferinţele, care i-au fost dure şi mizeria, proporţională cu treapta socială, care l-a lovit sălbatic. Insă puţine sunt inteligenţele, care, ca a lui, se puteau furişa în măduvele cifrelor intuitive, ca fosforul în spice. Aş fi crezut că acest om se iubeşte mult, ca să poată pleda pentru sine cu pasiunea lui exclusivă. Nu! Niciodată nu s'a putut surprinde la el o supravalutare, o vulgaritate, o absenţă de stil, sentimentele minore, vanităţile şi muşiţa lor. Şi nici-o pauză, niciodată, nici-un interval în linia calmă şi elastică a comerţului dintre buna lui creştere de blazon şi Vatican şi firea fantască şi nesupraveghiată a invitaţilor lui, sau brutali sau susceptibili.

Mi-a plăcut româneasca şi boiereasca lui generozitate, în gândire, în polemică şi la... masă. Tacîmul şi paharul lui au trecut de sute de ori prin degetele câteodată anemiate, ale nefericiţilor lui tovarăşi de aşteptare, izolaţi într'o celulă sau într'o sală colectivă. Tutunul lui s'a fumat, polul lui a circulat, cărţile lui au fost citite. Şi printre dosare, legi, proceduri şi pledoarii, acest rafinat a găsit starea de spirit şi secretul de a transpune cartea cu stihuri a poetului Eminescu în versul limbii franceze.

Personagiul era indicat de multiplele lui valori reunite, să domine şi să stăpânească epoca, ruptă din război. Evenimentele care l-au pismuit ca pe un învingător i-au strecurat sub călcîi coaja de portocală pe care a lunecat într'o zi de triumfuri, orientat către un inevitabil portofoliu de ministru. Intr'un guvern, fertilitatea intelectuală şi mijloacele lui l-ar fi deosebit de tot ce fusese înaintea lui — şi vremea ar fi avut în el, nu un ministru de iscălitură dar un criteriu; nu un şef al unui departament ci un creator de iniţiative şi de viaţă; ceeace trebue recunoscut, în teama de idei şi de acţiune a guvernelor, care vin, oftează şi trec, că lipseşte pe fiece zi mai mult. Cel ce se înalţă, zice însă Scriptura, se va zmeri: Cu gândul la înălţările împotriva mediocrităţii ambiante şi a legilor ei...

Mi-a plăcut să-mi aduc aminte cu creionul de acest fermecător, slobod să-l flatez după cum l-am şi vexat, la şoapta care se aude că transpunerea sensibilităţilor lui Eminescu, realizată de pana lui cu două vârfuri, unul de legislator şi altul de poet, în franţuzeşte, s'ar îndrepta către tipar. Ca băuturile, care-şi iau tăriile şi aromele de la timpul rectificat şi ajutat, manuscrisul zace de mulţi ani, s'a macerat, s'a decantat. Dacă n'aş fi contribuit decât la demascarea unui artist care se ascunde şi la zdruncinarea liniştei lui burgheze, necum la apariţia, cu un ceas mai de vreme a traducerii acestui necunoscut, aş fi destul de mulţumit, schiţând un crochiu, al cărui început sentimental se găsea în tabletele mele.

Necunoscutul se numeşte Victor Filotti...

T. ARGHEZI

Legenda Cetăţii Neamţului

— O nouă versiune a cântecului despre mama lui Ştefan cel Mare —

„Adeverul literar şi artistic", prin pana d-lui B. Lăzăreanu, tipărind o versiune necunoscută a poeziei lui Bolintineanu în legătură cu Oltea Maria, mama lui Ştefan cel Mare, mi-am adus aminte că posed, printre hârtiile şi manuscriptele mele vechi, o variantă necunoscută a acestei legende istorice. Caetul cu litere chirilice este de prin 1846, proprietate a unuia Ioan Liciu care l-a dăruit preotului V. Ştefănescu din Liteni, un fost elev din vestita şcoală a lui Nanu din Broşteni. In acel caet este aşezată pe *note bisericeşti* aproape toată literatura noastră eroică şi de lume, ce se cânta prin 1840—50, în lumea satelor noastre moldovene. Jumătate din acele cântece sunt versuri de-ale lui Anton Pann: încă o dovadă despre înrâurirea acestuia în toate ţinuturile româneşti. In precuvântare, culegătorul zice:

M'am necăjit de le-am adunat
De prin *cărţi din Stat*
Le-am adunat din puţine, multe,
Ca să le cânt cu dulce...

exact în graiul moldovenesc care despre cânt şi despre sărut întrebuinţează expresia: „cu dulce". Urmează la rând: *Napolion Bunăparte; Trăian, strămoşul nostru;* apoi:

Ah, sabia lui Traian
Intr'o mână de Roman; şi,

în sfârşit, tot pe note bisericeşti, alături de nişte manile turceşti, găsim:

Alon, Alon, Santalon,
Când ti vine Belanton
Belanton cu tunuri tari
Cu cazaci şi cu husari...

cu lămurirea că aceste versuri se cântă după melodia, *pusă şi ea pe note bisericeşti,* a cântecului curat popular:

Frunzuliţa cea de sus
La starea care-am ajuns
Dumnezeu ştie de sus
Toate cele într'ascuns.

Şi, în sfârşit, următorul cântec:

Roinita cetăţue
Ce acopere cel munte
Şi de unde pe câmpie
Ochiul vede lucruri multe
Cuprindea în *sinul* său
O femeie domnitoare
Ieroncă [eroină] prea-măreaţă
Crailor pilduitoare.
Ah, ce timp era atuncea
Când *Romanii* ca păstori
Ţara lor îşi apăra
Ca şi bravii luptători.
Ştefan fost-au fiul ei,
Cel purtat de mare nume
Intre prinţii ce-au domnit
Peste-această ţară-avută
Fu voinic biruitoriu,
Invingând de *dujmani some,*
Dar aflându-şi *vingătoriu*
Vra să fugă la cetate...

Urmează refrenul: *Ia,* ce timp era atuncea ş. a. Acest refren se repetă tot după 8 stihuri, până la fine, cu variaţia că în cele următoare începe cu *brava,* timp era atuncea.. cu: *Complit* timp era atuncea... ori: *Vezi* ce timp era atuncea ş. a.

Cete multe de *dujmani*
Toată ţara cuprinzând
Ferul, focul detunară,
Trăznet, fulger răvărsară,
Para, spaima şi amorul
Pretutindenea căzind,
Case, sate şi *politii* [=oraşe]
In cenuşă le lăsau
Ştefan, totdeauna mare,
Era să 'nvingă sau să moară
In grozava mănăstire
Grea şi truda lui povoară
Mângâiere lui îi este
Lângă dânsa a şedea,
Inaintea aurorii
De ai săi *săldaţi* urmat,
Merge, ajunge la cetate,
Pe-a sa maică au chemat.
Ea s'arată atunci la poartă
Dar îndată-au hotărît:
Fiul meu, nu vei intra
Deacă tu n'ai biruit.
Vezi, ce timp era atuncea,
Când *romanele* femei
Da statornice *eczempluri*
La bărbaţii cei mai lei.
Ştefan prinde la *curaj*
Infocat de o dorinţă
Invitează-ai săi *săldaţi*
Şi se 'ntoarce 'n biruinţă
Duşmanii *pre*-neaşteptate
Prinşi şi omorîţi
Ii murează cu-a lor sânge,
Ţara, locul apărând.

Când intonezi pe psaltichie versurile de mai sus, mai cu seamă refrenul, bătrânii dascăli dela ţară şi-amintesc îndată melodia şi oftează. Pe atunci, seminariştii nu aveau la îndemână muzica liniară occidentală. In ceasurile libere, ei îşi transcriau spre păstrare pe note bisericeşti orientale atât melodiile sfinte cu care aveau să slujească la biserică, dar şi darurile tainice ale inimii — dat fiind că în acest neam al nostru nu putem zice că inima a stat îngheţată vreodată. Şi astfel s'au păstrat versurile de mai sus despre mama lui Ştefan cel Mare. Specialiştii vor descoperi poate pe autorul lor: stihuri slabe, fără îndoială, dar destul de interesante măcar pentrucă se cântau cu multă simţire prin şcolile noastre săteşti şi pentrucă ele înfăţişează prima verificare a legendei cetăţii Neamţului. Nu e nici o mirare dacă versificarea atât de cunoscută a lui Bolintineanu a devenit text de muzică (de ex. compoziţia lui Gh. Dima): monahii, preoţii, seminariştii noştri cei vechi cum şi poporul intonau cu foc, deatâta vreme, aceiaş legendă. Iată-l pe vestitul Isaia Teodorescu, monahul neastâmpărat, „Popa Duhu" al lui Creangă... Colindând munţii în sudoarea frunţii, îngânându-se cu zefirul şi cu păsărelele pădurii, cum intonează versurile din manuscriptul nostru:

Ruinata cetăţuie ce acopere acel munte
Şi de unde pe câmpie ochiul vede lucruri multe...

Mărturie despre asta avem dela fostul său şcolar, Ion Creangă. Acesta adaogă de îndată că Duhu cânta şi versurile:

Pe o stâncă neagră, într'un vechiu castel,
Unde curge 'n vale un râu mititel.

Era compunerea lui Bolintineanu, în redactarea ei din urmă, poezia curentă în şcolile de astăzi, întru proslăvirea faptei eroice ce se atribuie mamei lui Ştefan cel Mare. Ca Nemţeni, dar şi ca oameni de şcoală, Isaia Teodorescu şi Creangă prinseră tot ce privea amintirea scumpei lor cetăţi. Versiunea primă a lui Bolintineanu, în care tânăra Domniţă este „albă şi rotundă ca o lebădiţă" n'a putut fi popularizată, fiind destul de încâlcită ca fond şi imperfectă ca formă. Ea rămase în *Septurariul* lui Pumnu. Fapt este că înainte de Bolintineanu, noi aveam versificată legenda mamei lui Ştefan cel Mare, ba încă şi pusă pe note bisericeşti.

Temeiul acestei legende îl găsim în cronicarul Neculce *(Letopiseţii* ed. II tom. II p. 180): „Ştefan Vodă cel bun bătându-l Turcii la Războeni, au mers să intre în cetatea Neamţului, şi fiind mumă-sa în cetate, nu l-au lăsat să intre şi i-au zis că: *paserea în cuibul său piere.* Ce, să se ducă în sus să strângă oaste, că izbânda va fi a lui; şi aşa, pe cuvântul mâne-sa, s'au dus în sus şi au strâns oaste. Iar împăratul turcesc au venit cu toată puterea lui la cetatea Neamţului... şi au început a bate cetatea foarte tare". Vine la rând sfatul lui Daniil Sihastru, a cărui proorocire se îndeplineşte că războiul va fi al lui Ştefan. Curios, că poporul astăzi prea puţin păstrează din această legendă. Din colecţia lui S. T. Kirileanu cu privire la Ştefan cel Mare (Focşani, 1904 p. 217) deabia povestesc doi tineri că Vodă „s'a rugat de mâne-sa să-i deschidă, iar măsa l-a alungat". Aproape sigur că şi această vagă amintire o păstrau tinerii Nemţeni din cărţile de şcoală. In adevăr, scriitori noştri din prima jumătate a sec. XIX nu odată popularizează însemnătatea istorică a cetăţii Neamţului. M. Cogălniceanu, în 1843, publicând viaţa poetului A. Hrisoverghi, de ex., citează din cunoscuta „Odă la ruinele cetăţii Neamţului":

Vă iubesc, răsipuri sfinte, semn măririi strămoşeşti.
Zid vechiu, ce de pe-al tău munte, încă patria-mi slăveşti.

De atunci, dela Alexandri, dela Bolintineanu şi până la istoricul zilelor noastre, cetatea Neamţului „ce-şi inalţă zidurile *pe-un deal rotunzit,* într'un ţinut înalt, de-o nespusă frumuseţă, având în fund ca razim Carpaţii (N. Iorga, „Istoria lui Ştefan cel Mare"), e pomenită după cuviinţă. Creangă, care o vedea în fiecare zi, întrebuinţează aceeaş expresie: *Dealul Cetăţii.* Vorbind într'o scrisoare a sa — cea mai interesantă şi mai veche ce posedăm dela el — despre lefurile unui coleg al său dela Pipirig, zice: „afară de alte venituri ce mai curg de pe *dealul Cetăţii,* când vine vro ploaie repede"... Astfel avem numirea locală, în graiul locuitorilor dimprejur. Nici într'un caz versiunea noastră cu „ruinata cetăţue ce acopere *cel munte*" cum nici versiunile lui Bolintineanu cu *„O stâncă neagră"* pe care stă un castel, nu dovedesc că autorii au văzut vreodată aşezarea cetăţii.

Dacă, de fapt, familia lui Ştefan Vodă n'a fost închisă în Cetatea Neamţului, la o fugă de cal de taberile din Valea Albă, ci tocmai la Hotin — aceasta n'a interesat pe scriitori. Pe temeiul de mai sus al legendei lui Ion Neculce, unchiaşul sfătos P. Ispirescu, în „Istoria lui Ştefan cel Mare", înfloreşte şi el vorba, în scop patriotic, astfel: „Iară Ştefan numai cu câţiva credincioşi apucă calea muntelui şi răzbi tocmai la Cetatea Neamţului, unde era muma cu Doamna lui şi cu Mitropolitul Teoctist, aşteptându-se să auză de izbânda Domnului. Era miezul nopţii. El ceru să-i deschidă poarta, Doamna-mamă se împotrivi. Ea îi zise: *Paserea în cuibul său piere.* Pentru întâia oară aduci ruşinea, fiule, pe capul meu cel albit. Au doară uitat-ai că porţi nume de viteaz? Intoarce-te la oaste şi goneşte pe păgân. Aici nu vei intra decât mort sau biruitor". Dacă imaginea cu „miezul nopţii" e dela Bolintineanu, iar fondul în genere dela vechiul cronicar, graiul simplu şi limpede aparţine lui Ispirescu. Coşbuc a scris şi el despre cetatea Neamţului: cunoscuta baladă, în care ostaşii lui Sobieski se tem de nişte ţărani care fac în cetate obişnuita mămăligă (numai dacă porumbul era răspândit pe atunci!) In momentul de faţă, cărţile de şcoală tipăresc şi chipul lui Ştefan care aşteaptă să i se deschidă porţile cetăţii. In clişeu (de ex. „România în imagini", ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1925) se observă şi chipul mamei, sus, la o fereastră. Ea îl îndeamnă să nu se lase învins, „să buciume în munţi, să-şi strângă plăeşii risipiţi şi să arate duşmanului cum ştiu să moară toţi pentru apărarea ţării".

Ca încheiere, să nu uităm însă că *tot Ion Creangă,* institutorul, este acela care a aşezat mai întâiu, după cuviinţă, în cărţile şcolare, legenda lui Neculce. Citām din „Invăţătorul copiilor" (după ediţia VII ce-o avem la îndemână, Iaşi, 1886 p. 271, partea a III-a): „Noaptea-şi întinsese negrele umbre peste îngrozitorul loc al Războenilor; mii de răcnete şi vaete de-ale ostaşilor răniţi îşi umpleau inima de jale şi milă iar voinicii Moldoveni, câţiva scăpaseră teferi, se retrăgeau cu iuţeală prin desişul codrilor. Insuş viteazul Ştefan, încunjurat de cei mai bravi căpitani, şi urmat de ostaşi, mergea posomorât înainte. Unii dintre ostaşi cădeau pe drum, slăbiţi de foame şi osteneala crudei bătălii; dar Ştefan rănit nu se opri din mersul său. El străbate codri întunecoşi, sue şi coboară dealuri înainte, trece văi, râuri şi pâraie, până ce pe la miezul nopţii, de-abia ajunge la poalele unui munte de stânci de piatră, pe unde curge un părăiaş ;trece pârăul şi apoi se urcă pe munte. Aici bate de trei ori în groaznica poartă a unei cetăţi şi aşteaptă să i se deschidă. Dar în loc de poartă se deschide o mică fereastră, din care se zăreşte o slabă lumină şi apoi aude glasul mamei sale, întrebând: Cine e acolo? Cine bate aşa tare în poartă, şi pentru ce?

Iar Ştefan îi răspunde:

Eu sunt, bună maică, fiul tău dorit
Eu, şi dela luptă mă întorc rănit!
Soarta noastră fuse crudă astă dată,
Mica mea oştire fuge sfărâmată!
Dar deschideţi poarta, Turcii mă 'ncunjor,
Vântul suflă rece, ranele mă dor!

La aceste neaşteptate cuvinte, curagioasa făcându-se că nu-l cunoaşte îi răspunde:

Ce spui tu, streine? Ştefan e departe,
Braţul lui în luptă, mii de morţi împarte;
Eu sunt a lui mamă, el e fiul meu...
De nu eşti tu-acela, nu-ţi sunt mamă eu...

La aceste măreţe cuvinte, o 'nfiorare cuprinde pe viteazul Ştefan; el îşi simte sângele mişcându-se ca un fulger prin vine şi tot corpul; se întoarce iute la vitejii săi căpitani, ce rămăseseră nu departe de dânsul pe culmea muntelui, şi le porunceşte ca s'adune în grabă toţi voinicii, de pe unde erau!... Pe duşmani îi lovesc pe negândite... Turcii cad ca snopii, săceraţi de săbiile, săcurile şi coasele Moldovenilor, iar alţii se 'necară, trecând Dunărea".

In frumoasa şi amănunţita descriere întrezărim, alături de meşterul institutor, pe Creangă povestitorul şi iubitorul vechilor noastre tradiţii populare.

ECON. D. FURTUNĂ

La cărat

Schiţă

Am plecat la câmp călare, eu cu Zebra, Picurel şi Bubi. Când mi-a bătut moş Vasile în geam, era întuneric afară:

— „D-le Fănică, scoal de-mi dă şeaua". Moş Vasile... bate şeaua, ca să pricep eu. El ştie vorba de cu seară că trebue să mi se lumineze în capul locului, unde m'aşteaptă carele pentru cărat.

Zebra este iapa mea de călărie. E o iapă voinică, blândă şi bună de prăsilă. Implineşte cu credinţă zicătoarea românească: anul şi cârlanul.

Picurel e ultima ei odraslă. N'are decât două săptămâni. E roib, breaz şi pintenog. Are părul undulat pe crupă, ca la mieii de Astrahan, botul alb şi drăgălaş, de-ţi vine să-l săruţi şi copitele mici şi rotunde ca nişte nuculiţe.

I-am zis Picurel, fiindcă se ţine... ca mânzul după iapă, tiri, tiri, cu paşi mărunţi, ca tighelul maşinii de cusut.

Bubi... e un hoţoman de dulău voinic cât un viţel şi viclean, nevoe mare. Dacă era Bubi cancelarul Raihului în 1914, cu siguranţă că n'aveam război

Să vedeţi de ce:

Când am ieşit pe poartă, el nu ştia încotro o luăm. Şi cum Zebra asculta mai mult de Picurel care o luase razna pe poiană, decât de frâu, a trebuit s'o ating cu nuiaua şi să-i dau direcţie spre miază-zi.

Bubi, cum a văzut încotro mă îndrept, a priceput şi-a luat-o la sănătoasa, înainte, cu coada sbârligată, aplecată într'o parte, ca penajul „finanţilor", care te luau în primire în gara Predeal, pe timpul vechei graniţe.

Aci începe tot talentul lui Bubi. Cum a luat-o pe uliţă, câinii l-au simţit. Te pui cu câinii?... Ci-că unii sunt chiar mai deştepţi decât stăpânii lor. Eu îmi vedeam de drum, că doar nu era să-mi pierd timpul cu Bubi, să-l scot din încurcăturile în care singur se vâra. Mi-ar fi plăcut chiar să-l tăvălească niţel, haita ce-i ieşise în întâmpinare, să-l înveţe minte, să se mai ia după mine.

Dar, ţi-ai găsit. Bubi, cu aerul cel mai blajin, s'a oprit în mijlocul vrăjmaşilor făcuţi cerc în jurul lui, n'a mârâit deloc măcar, s'a apropiat de cel mai hârţăgos care-l lătra mereu, l-a mirosit, s'a lăsat să fie şi el mirosit, a stat pe loc, până şi-a încredinţat vrăjmaşii că el nu cată nici pricină dar nici fricos nu este, apoi binişor, prudent, cu coada ochiului pândind orice atac pervers şi neaşteptat, a luat-o după noi.

Haita care-l înconjurase, văzând că are aface cu un câine aşa de cumsecade, a început să se risipească.

Vre-o doi numai, au găsit de cuviinţă să se ia după el. Dar când au simţit că înteţeşte pasul şi o întinde să ne-ajungă, au început şi ei să-l latre şi să încerce a-l prinde de coadă.

Ţi-ai găsit coadă, însă! Bubi o vârâse la adăpost, între picioare şi, când a văzut el că are aface numai cu două javre costelive, s'a repezit ca năluca, când la unul, când la altul, pe rând, amestecându-i cu pulberea de pe drum şi făcându-i să se retragă chelălăind de durere şi poate şi de... indignare, că n'au ştiut cu ce persoană lucrează şi l-au lăsat să le scape teafăr din mână.

Picurel nu prea e obicinuit cu astfel de hărmălae. Cu siguranţă că mai mult îl sperie sgomotul decât teama, pe care n'o cunoaşte decât din instinct. Zburdă înaintea mamă-si, pe care o ţin la pas şi pentru el şi pentru Bubi. Ori cât!... nu s'ar face. Au plecat cu toţii la drum şi nu e lucru cinstit ca, la un adicătelea, încolţindu-l altă haită, să-i rupă cojocul şi eu să-mi las tovarăşul pe mâinile vrăjmaşilor. Vezi, sunt sigur că Bubi n'ar face cu mine la fel, şi de aceia, tot mi-e milă de el.

Picurel se repede câţiva paşi înainte, răscolind pulberea umedă a dimineţii, picioruşele nu-l prea slujesc cum trebue, se mai poticneşte, dar la cele dintâi lătrături se întoarce şi se vâră sub pântecile mă-si. Ea-l dojeneşte cu un nechezat înfundat şi mormăit şi întoarce capul spre el: îl pierde din ochi de drag!... La toţi ni-e e drag Picurel.

O fetişcană de vre-o doisprezece ani s'a oprit în poartă; descinsă, cască şi se freacă la ochi, să-şi alunge somnul. A vrut fata să treacă cu căldarea peste drum, la fântână, să ia apă.

Pe semne că şi-ai lor sunt grăbiţi să plece de noapte la câmp. Dar a dat cu ochii de mine, a făcut un pas în curte, înapoi, de-a lăsat căldarea jos, „să nu-mi iese cu gol", şi nici „să-mi treacă calea", căci aşa e datina la ţară: când trece cruce de voinic, muerea să nu-i tae calea.

Dar blestemaţii de câini s'au năpustit peste căldare, printre picioarele fetiţei, de, mai, mai s'o dea jos, şi — zor, nevoe — să-l facă pe Bubi una cu pământul. Era gata, gata să sar jos să-mi scap tovarăşul. M'am întors în şea şi am privit atent desfăşurarea pricinei, ca să pot interveni la timp. Da; de unde! Bubi — cum spusei — mai pehlivan ca un diplomat de carieră, i-a potolit pe dată. După cât am luat seama, tot buclucul lui, numai coada i-l făcea. Şi de data asta şi-a asigurat-o la fel, par'c'ar fi cine ştie ce coadă preţioasă, când toată lumea ştie că „din coadă de câine, nu poţi face sită de mătase".

Cu un fler extraordinar de prietenos, a înşiruit toată haita după el, până ce a rămas singur. A rupt-o apoi la fugă până la deluiţă, căci mai erau două-trei case până'n marginea satului, şi ne-a aşteptat acolo pe brânci, cu limba scoasă şi cu coada... la fel. Scăpase de primejdii.

...Când am pornit înapoi soarele era sus şi începuse să pripească. Mi-am scos haina şi am legat-o cu o cureluşe de oblânc. Mirosul miriştei arsă de soare se îmbie cu fâşâitul şopârlelor ce fug speriate printre păişul răscopt, oprindu-se pe câte un bulgăre încins de soare şi privind cu ochii lor de mărgele alaiul acesta, care înaintează greoi şi moleşit de căldură: Carele cu snopi, lungi şi încărcate cât o şiră, scârţie sub povară.

„Pân'a geme boii, scârţăe întâi carul", zice românul. Adevărat: Bieţii boi, supuşi şi tăcuţi, doar îşi încovoae şira spinării şi se opintesc în genunchi s'o ia din loc, încordându-şi puternicele lor mădulare, să scoată carul în capul tarlalei; la drum neted şi bătut.

Alături eu, cu Zebra, care întinde botul din timp în timp şi trage câte-un smoc de spice din snopi, mă-

(Continuare în pag. IV-a)

cinându-le grăunţele în măsele şi lepădând paele cu grije.

Apreciază şi ea vorba ţiganului: „bună zeama, naşule, dar mai bune bucăţile".

Picurel s'a muiat de-a binele. E primul drum mai lung, pe care-l face în viaţa lui de două săptămâni şi a obosit.

Numai Bubi, a dat peste o prepeliţă pitită după o brazdă şi, cu toate că laţele lui dovedesc că, din moşi strămoşi, el e de neam ciobănesc, pare a-şi tăgădui obârşia, exersându-se în arta adulmecărei vânatului.

Cum aude vre-o lăcustă încurcată prin mirişte, ciuleşte urechea şi e gata să se repeadă.

Gângania însă se opinteşte în picioarele ei, lungi ca răschitorile şi sboară pe vârful vreunei cârstaţe, în timp ce Bubi, desamăgit, îi priveşte atent viragiile capricioase.

E cald. Am intrat cu carele pe drumul bătut, încărcat de pulbere. Şirul de care înaintează domol, prin norul de praf, răscolit de picioarele boilor.

Oamenii se vaetă că-i arde ţărâna la picioare. Şi în oceanul acesta de linişte nesfârşită, îndemnăm spre satul care pluteşte peste apa morţilor, făcând unde în zare, dând priveliştii aspecte de mirajuri şi de feerie...

Iar soarele... soarele pripeşte şi răscoace, ca în luna lui Cuptor...

ŞT. RICMAN

Concursul „Adeverului Literar"

Insemnări pe marginea volumului „FLORI DE MUCIGAI" de Tudor Arghezi

Despre poemele culese între scoarţele volumului intitulat (simbolic) „Flori de mucigai" s'ar putea scri un studiu care să depăşească proporţiile celor o sută douăzeci de pagini ce-l alcătuesc, în cazul când concursul instituit de *Adevĕrul literar* n'ar pune drept prim-punct condiţional: succinţa.

Până 'ntr'atât sferele prin care călătoreşte cu gândul şi sufletul d. Arghezi sunt de vaste şi de complexe; până 'ntr'atât arta şi talentul acestui vrăjitor al cuvântului românesc, abundă în stihurile desprinse din vâltoarea întâmplărilor şi bizareria vieţii de temniţă.

Opera argheziană integrează o puternică manieră proprie — adevărată dramă psihologică — şi aici ar trebui căutată neputinţa apropierei altora de adâncimele ei.

Ca dovadă: eminescieni de talia unui Coşbuc sau Cerna au dat poezii sub nivelul celor scrise de autorul „Luceafărului", în ce priveşte starea psihică, deşi totdeauna de-o vădită înţelegere a formei, imaginilor şi stilului.

La fel, cei ce au năzuit să prindă firul labirintului arghezian, nu reuşesc nici în parte să dea rânduri care să-l sintetizeze, pentrucă versurile d-lui Arghezi au în ele sbuciumul sufletesc, propriu d-sale, aducând — majoritatea — o atmosferă de tânguire trufaşă, imagini rustice, necioplite, totdeauna un viril ferment interior şi o veşnică răsvrătire spirituală, care se ridică dincolo de marginile gândirii fireşti.

Câţi din acei ce au încercat să urmeze calea „anarchică" trasă de cântăreţul „Florilor răului" au reuşit?

Care din ortodoxiştii grupaţi în jurul „Gândirei" şi-au putut însuşi — cu toate străduinţele — o acuitate necesară apropierei lor de mistica lui Rilke sau a lui Francis Jammes?

In schimb, Mallarmé, technicianul hermetic şi abstractizant, a putut fi transplantat în literatura noastră de către Ion Barbu, numai datorită faptului că: suprimând lirismul, versificaţiile mallarmé-ane nu ne pot releva decât o psichologie abstractă. (In cele mai dese cazuri psichologia subiectivă lipseşte cu desăvârşire, făcând loc psichologiei stilului).

Pornind dela această premiză, mallarméano-barbişti, deşi tineri încă, au reuşit să păşească dincolo de tuşa careului din care au pornit, perfecţionând numai — prin suavitate şi gingăşie, expresie şi rafinament artistic sau prin acidulare, înăsprirea formei, înjunghiere a frazei, ceiace înaintaşul lor întru mallarmea-ism a căutat să obţină.

. . . .

O uriaşă nelinişte ce transcende direct din efluvii sufleteşti, planează asupra a tot ce scrie d. Arghezi. D-sa ştie să împletească firul veninului cu firul dulceţii, urzind din ele un ecran pe care defilează şi madone zâmbitoare cu prunci candizi, desprinse parcă din pânzele lui Rafael, şi monştri, bestii putrefiate, adieri pestilente de infern, de chinuri dantesti-ilustrate atât de sugestiv de Doré imitat pas cu pas de către Mac Constantinescu. S'ar putea trage, subiectiv, o paralelă între aceşti doi artişti (Doré şi Arghezi). Cine a admirat forma contorsionantă, linia strujită, dur mulată, hibridă întru câtva, cu tendinţă spre preistorism, a lui Doré.

In cele douăzeci şi cinci de poeme din „Flori de mucigai", autorul a depus sedimentele unui temperament hipersensibil, fiecare poem fiind o frântură, voit stângace, de duioşie şi umanitate, de compătimire, de tristeţă şi revoltă; născute din vălmăşeagul de dureri, înfrângeri şi căderi sufleteşti, meschinărie şi stupiditate, care ilustrează viaţa dintre zidurile puşcăriei, urmând, în acest volum, traectoria prozei din „Poarta neagră'.

Fondul bucăţilor e realist, dar, pe alocuri, se ridică la suprarealism, deducând aceasta din mişcarea halucinantă, frenetică, vag-poetică, din exaltarea indivizilor, vânzolirea incendiară, tragică, notată în tablourile ce-i înfăţişează:

Livizi ca strigoii şi şui,
Strâmbaţi dela umeri, din şold şi picior,
In blidul ferbinte, cu aburi gălbui,
Işi duc par'că sângele lor.

(Cina)

O şchiopătare de vulturi căzuţi din stele
Prin oţătitul întuneric tare;
O răstignire fără cruci şi fără schele.
O golgota şesă, fără altare.

(Galere)

Acest suprarealism, născut din nevoia de a da o înfăţişare cât mai apropiată de adevărul simţit, face nu numai proba mijloacelor evocatorii ce le posedă autorul, ci evidenţiază cele afirmate mai sus despre adâncul isvor lăuntric care-i adapă viguroasa inspiraţie.

D. Arghezi ştie să jongleze însă cu stările sufleteşti şi fără cruditate tăioasă, ca 'n exemplele citate, ci uşor, aproape alert, înfăţişând tragicul printr'un realism de o sinceritate sfruntată, pe care o putem asemui, prin esenţa ei, liricei lui Whitman.

Iată această efloră de sbucium erotic:

Doamne! mâna se pune,
Trupul se 'ncovoae, se lipeşte, se supune,
Oftatul şovăe, înecul vine,
Şi se sgudue mădularele pline
Ca nişte struguri, cu chin,
Chiorchin în ciorchin
Şi boabe pe boabe.

(Streche)

sau această involburare de nelinişte, freudian-patalogică:

Statuia ei de chihlimbar,
Aş răstigni-o, ca un potcovar,
Mânza, la pământ,
Nechezând.
Spune-i să nu mai facă
Sălcii; nuferi şi ape când joacă,
Şi stoluri şi grădini şi catapetesme.
Sunt bolnav de miresme.
Sunt bolnav de cântece, mamă.
Adu-mi-o, să joace culcată şi să geamă.

(Rada)

Mai sunt în coprinsul cărţii unele strofe de un realism frământat în accente umaniste, neîntâlnite încă la nici unul din poeţii noştri. Redau numai din „Morţii" şi „Ion Ion", aceasta din urmă aducând o plasticizare cu nuanţe nostalgice de-o suavitate excepţională:

In ochii deschişi, o lumină,
A satului unde-i născut,
A câmpului unde iezii-a păscut,
A încremenit acolo străină.

. . . .

Departe de vatră şi prins de boeri,
Departe de jalea mămuchii,

. . . .

şi:

Se duc, câte doi, în coşciuge,
Fără mamă, fără popă, fără cruce;

. . . .

Flămânzi, ei nu ştiu de foame
Şi, ţepeni, uitat-au de ger.
Răni vinete, semne infame
Vor fi vindecate la cer.

. . . .

Drum bun! către groapa comună.
Ţărâna vă fie mai bună
Ca domnii ce v'au osândit,
Ca preoţii ce nu v'au citit.

(Morţii)

„Morţii" e — după mine — cea mai minunată realizare din întregul volum, contribuind la aceasta şi picturalitatea magistral închegată a următoarei strofe:

Portarul în drum i-a oprit
Şi-i numără 'n boltă cu băţul.
Mort pare şi calul 'nlemnit
Şi omul ce mânue hăţul.

Spaţiul restrâns la care trebue să mă limitez nu-mi îngădue o mai amplă introspecţie în lagunele acestei rare şi valoroase opere, iar o idee complectă despre ea nu-şi poate forma nimeni până nu o cercetează personal, pentrucă citind-o participi la sbuciumul segmentat în ea, te îmbată mireasma opiată a lumii cântate; e o alergare prin câmpii cu ciulini, cu cucută şi mătrăgună, dintre care răsare spontan trandafirul unei cugetări luminoase, cum e de ex. aceasta:

Tot una-i ce faci.
Ori culci pe bogaţi, ori scoli pe săraci.

(Cina)

Şi chiar atunci când factura poemei e anecdotică, autorul o presară cu licuricii unor inteligente jocuri impresioniste. Citez, pentru edificare, din „Pui de găi" care e cea mai caracteristică în această privinţă:

Iepele s'au împleticit
Cinci oameni de cositor, *cu un cuţit,*

. . . .

unde lumina argintie a cositorului e dată ca simbol al spaimei şi grozăveniei momentului; iar ceva mai la vale:

Cinci oameni de plumb *au venit*

. . . .

pentru a creia printr'un contrast cenuşiu, greu, întunecarea sufletească a blazării, născute din nereuşita tentativei.

. . . .

D-lui Arghezi îi revine meritul de-a fi înzestrat literatura românească — după revoluţionarea întregei poezii, prin „Cuvinte potrivite" — cu o carte care nu se scrie decât la intervale mari de timp; o carte care închide în ea un gen neexploatat încă la noi, până la d-sa, şi care, exploatat, n'ar putea fi în nici un caz egalat decât de-o supraenergie ca a d-sale.

Dar această personalitate, a viitorului, care să se lucreze de aceleaşi privilegii înăscute, nu cred să se fi procreat încă.

D. GREGORIAN

Cel mai renumit dar pentru copii este o carte, — iar cea mai nimerită carte pentru cei mici este volumul de versuri „Jucării" de Moş Grigore Sfătosu, apărut în editura „Adeverul". Preţul 25 lei.

Primii paşi

Odihna funestă

Ufff!... Ce bine este în acest fotoliu primitor!... Ce dulce odihnă după o zi de trudă! Ce plăcută beatitudine să te laşi pradă somnolenţei, leneviei voite, să te întinzi cât poţi în braţele largului fotoliu, aşa de moale şi aşa de cald. Să porunceşti trupului tău o totală părăsire de voinţă, de energie. Dacă ar fi astfel moartea, ar fi plăcută!!... Să opreşti la capriciu, pentru un timp determinat, mecanismul creerului, să dai spiritului libertatea necesară de a se debarasa de cele pământeşti!... Ce deliciu să nu mai poţi gândi, să uiţi de tine, de toţi, să dai odihnă creerului! Dar nu!... Creerului îi place activitatea intensă! Nu înţelege greva! Şi atunci lucrează mai vertiginos când trupul îţi este în amorţire.

Să închid ochii. Nu voi dormi căci ar dispare farmecul odihnei, n'aşi mai simţi gustul ei. Cu ochii închişi am impresia unei vieţi reale din viaţa ireală ce mi-o înfăţişează, ca pe un ecran, fantezia mea. Dar nu vreau să mă pierd în fantezii, mai bine să îndrept gândurile spre ultimele evenimente, spre succesul meu de astăzi!

Liniştea înconjurătoare îmi face bine. Geamul întredeschis lasă să vie până la mine boarea înmiresmată de afară. In depărtare se aud, ca nişte şoapte fantastice, valurile mării sporovoind cu stâncile de pe mal. Un singur lucru, destul de enervant, tulbură această linişte: bătaia monotonă şi regulată a unui ciocan. Este valetul meu Jean care-mi aranjează garderoba. Săracul, ce credincios îmi este! Aproape de miezul nopţii şi nu se odihneşte încă. Şi cum îl ştiu încăpăţânat, nu se va lăsa până nu va aranja totul.

Curtea cu Juraţi. Sala unde am repurtat unul din cele mai mari succese. Mai simt încă strângerile de mână ale colegilor, mai mult sau mai puţin invidioşi, felicitându-mă. Mai aud încă glasul de tenor al Procurorului General, care după ce m'a felicitat, mi-a spus: „Faci carieră, tinere!" Dar n'a fost tocmai uşor să sustrag pe acuzat din ghiarele ocnei şi ale ospiciului. Da, ale ospiciului, căci s'a insinuat şi nebunia lui! Totuşi... oare n'am greşit? Ca avocat mi-am făcut datoria, dar ca om?... Este într'adevăr nevinovat? Il văd şi acum stând mândru în boxa acuzaţilor, răspunzând limpede întrebărilor, zâmbind ironic la analiza medicilor care, fără a conclude definitiv, lasă să se înţeleagă şi posibilitatea unei dezordini în creerul lui, înfruntând cu curaj rechizitoriul procurorului, ascultând când aprobător, când satisfăcut pledoaria mea şi susţinând cu tărie nevinovăţia lui. Verdictul de achitare l'a primit foarte liniştit ca ceva natural. Numai în automobil, unde eram singur cu el, conducându-l la vila lui din vecinătatea mea, a survenit reacţiunea nervilor prea ţinuţi în frâu şi plângând ca un copil, mi s'a aruncat în braţe:

— Mi-ai salvat onoarea, viaţa, prietene. Iţi voi fi veşnic recunoscător!

Apoi liniştindu-se:

— Acuma, că suntem singuri, te rog spune-mi părerea d-tale sinceră: mă crezi vinovat de acea crimă monstruoasă?

— Nu fii copil! Am pledat din convingere. Ar fi prea grozav ca să fii d-ta vinovat de o crimă aşa de oribilă.

Intre timp am ajuns în faţa vilei sale pe al cărui zid se răsfăţa o tăblie de aramă ce indica numele lui şi profesiunea de inginer. După ce mi-a promis că mă va vizita mâine, ne-am strâns mâinile cu emfuziune şi m'am îndreptat spre vila mea.

Acum, singur în această vilă solitară, cu totul izolată de celelalte, înfundat în liniştea din jurul meu, gândindu-mă la crima al cărui acuzat l'am salvat, nu-mi pot stăpâni un fior. De groază? De frig? Nu-mi dau seama. Mă duc la fereastră, aspir cu nesaţiu aerul plăcut de afară şi apoi o închid, nu înainte de a scruta întunericul opac de afară. Pe cine căutam? Ce voiam să descopăr? Imi era frică? Hm! Zâmbesc ca să mă încurajez... Ah, şi loviturile ciocanului care nu se mai termină.... Imi dau impresia că s'ar bate cuie pe un cosciug!... De unde-mi vine această impresie curioasă?!... Cu foarte mare greutate îmi liniştesc nervii inexplicabili şi afundându-mă iar în fotoliu, îmi reiau firul gândurilor.

Dar cât o fi ceasul? 12,45!... Ce coincidenţă... 12 şi 45! La această oră, acum 8 luni, la o depărtare de numai 300 metri de vila mea, un asasin s'a introdus într'o vilă singuratecă şi a strangulat cu ajutorul unui fulard de mătase albă, cu o cruzime şi un sadism ce numai nebunia... da, nebunia... a putut-o da, două surori. Una mai în vârstă, alta mai tânără. Asasinul, probabil un perfect cunoscător al topografiei casei, s'a furişat mergând singur în camerele victimelor şi, surprinzându-le în somn, le-a sugrumat pe rând, cu aceeaşi tactică, aceeaşi putere de strânsoare şi cu acelaş fulard, pe care l'a lăsat apoi la piciorul patului ultimei victime. Mobilul? Inexistent. Banii şi bijuteriile neatinse. Viaţa paşnică, presărată de opere de binefacere ale victimelor nu dădea loc unei prezumpţii că mobilul ar fi răsbunarea, gelozia, etc. Prima bănuială a căzut asupra fratelui victimelor, judecătorul de instrucţie strângând suficiente dovezi spre a-l trimite în judecata Curţii cu Juraţi. Şi aceste dovezi le-am sdrobit eu: şi pe acest criminal l'am salvat eu! Am zis criminal?!.. Da, căci este!... Numai el a înfăptuit dublul fraticid spre a scăpa de o povară imensă, care-l sdrobea, după propria lui mărturisire. Şi această dovadă este: Recunoştinţa!...

Dece-mi curge sudoarea în aşa abundenţă?... Şi părul ud parcă ar fi stat sub un duş!... Ce neglijent e acest Jean, n'a lăsat nici un prosop aci. Cum arăt la faţă?... Ce palid sunt!... Cum îmi tremură inima, corpul!... Ce-o fi asta?... Aşaaa, dar e... groaza!... *Groaza de ceva nedefinit!* Cine?... De cine?... Parcă mă pândeşte cineva în întuneric!... Smulg fereastra!... Privirea holbată nu poate pătrunde întunericul de afară şi acolo... acolo... Ah, cum îmi svâcnesc tâmplele! Vântul de afară îmi răcoreşte puţin fruntea înfierbântată şi îmi dau puterea să-mi readun un rest de voinţă şi să-mi liniştesc nervii. Beau pe nerăsuflate un cognac!

Sentimentul curios de frică nu mă părăseşte. Groaza de mai înainte n'o mai resimt, dar sunt atent la cel mai mic sgomot, orice mă face să tresar!... Chiar şi liniştea lugubră din jurul meu!... Până şi ciocanul lui Jean a încetat! Să-mi reiau firul gândurilor, poate voiu reuşi să alung această frică inexplicabilă şi foarte degradantă pentru mine, care am trecut cu succes peste ororile războiului!...

Inginerul, mai mic cu vreo 15 ani decât surorile lui, rămas orfan din frageda copilărie de ambii părinţi, a fost crescut şi studiat de către surorile lui, prin sacrificiul lor, căci ele au renunţat la tot, întrebuinţând mica avere rămasă dela părinţi pentru educaţia frăţiorului lor, pe care-l iubeau ca ochii din cap. Inginerul, odată cu obţinerea diplomei, a constatat şi ruina averei lor. Toţi banii au fost întrebuinţaţi pentru el. Muncind cu râvnă, talentat, a reuşit să refacă, chiar cu un oarecare profit, averea şi s'ar fi putut considera fericit împreună cu surorile lui dacă într'o zi n'ar fi făcut o descoperire care l-a turburat nespus: niciodată nu se va putea despărţi de surorile lui, de care este legat prin recunoştinţă. Libertatea îi era cu totul încătuşată. Până atunci n'a gustat viaţa şi când şi-ar fi putut permite aceasta, surorile lui îl împiedicau. Intr'un cuvânt a ajuns la concluzia că numai moartea lor îl va elibera de lanţurile unei veşnice robii către ele şi atunci le-a sugrumat! Crimă pentru recunoştinţă!... Iată un mobil pentru care... dar Jean dece nu mai bate? Oare s'o fi culcat sau?... Haida-de, iar încep să mă nelinişte

sc! Mai beau un cognac. Da, codul penal n'a prevăzut nici o pedeapsă, dar ar prevede ospiciul. Inginerul nebun? Se poate înebuni subit? Să nu-mi pierd memoria: procurorul cercetând genealogia familiei lui, a descoperit câţiva strămoşi morţi de moarte violentă, fie asasini, fie în ospiciu. Atunci medicii alienişti au stabilit o boală mintală atavică la acuzat şi au cerut internarea. Am dovedit contrariul, dar ce-am argumentat? Curios, nu-mi amintesc nimic din toată pledoaria mea. Cred că am dovedit că n'a înfăptuit el omorurile. Totuşi dacă procurorul ar fi exploatat un sentiment graţie căruia eu l'am salvat, ar fi obţinut condamnarea sau internarea. Şi acest sentiment este: recunoştinţa! Acum inginerul este liber, stăpân pe el, scăpat de cea mai mare grijă a lui: de a fi cuiva recunoscător!...

— *Iţi voiu fi veşnic recunoscător!!!...*

Ah, cine spune vorbele acestea?... Parcă e glasul inginerului, dar de unde vorbeşte?... Oh!... Cum îmi bat tâmplele, cum fierb!... Ingrozit mă uit în toate părţile, dar nu descopăr nimic... Mi-e imposibil să leg un raţionament logic... Ce gânduri absurde îmi vin... Şi oare sunt chiar absurde?... Da, inginerul îmi este recunoscător mie; îmi datorează mie totul: viaţa, onoarea! Recunoştinţa îl apasă, atunci... atunci... e rândul!... Şi... Jean... care a încetat brusc să mai bată... oh, ce grozav... a fost... N'a scârţâit scara?! Mă apropie de uşe şi ascult. Disting un pas uşor urcând tiptil... Un fior rece îmi străbate corpul. Mă retrag cu ochii holbaţi spre uşe, cu răsuflarea gâfâindă!... Jean nu mai este... şi eu... singur... aci.. pradă nebunului.. Groaza îmi paralizează mişcările... Cu ochii ţintă la uşă însă ascult... Auzul extrem de sensibil percepe fiecare mişcare a duşmanului invizibil... Paşii lui înaintează spre uşă... acelaş pas de felină... In dreptul uşii se opreşte... Probabil ascultă... vrea să mă surprindă în somn,,, apoi... fulard alb şi... nu, nu vreau să mor... C'un rest de voinţă adunată din răsputeri, reuşesc să întorc comutatorul electric şi întunericul mă învăluie... Curios!... Mă simt în întuneric mai sigur, parcă înconjurat de o pavăză invincibilă! Mâna mea dibueşte revolverul din sertar... Il strâng cu voluptate... „Să vie acum"! şuer din dinţi... El apasă clanţa, care întâi nu cedează... O bruschează, deşi cu băgare de seamă... Uşa se deschide încet, încet... Apare o umbră... Corpul îmi tremură ca prins de friguri... Işi îndreaptă capul spre pat... apoi vine direct spre mine... In întuneric fâlfâie ceva alb în mâna lui... recunosc fularul... arma grozavă... Cu ce ochi bestiali mă priveşte!... Inaintează spre mine cu paşi rari, călcând foarte uşor... nu-i zăresc rânjetul fiarei sigure de prada sa, dar îl simt... Nu, nu vreau să mor!... Ochesc... trag... unu, două, trei pe asasinul meu!... Am scăpat lumea de un monstru!!... In extaz, sărut revolverul...

Aprind lumina şi zâmbind satisfăcut mă uit la cadavru... Râd în hohote, văzându-i faţa la pământ... Un râs convulsiv al cărui sunet curios îmi sună funebru în ureche... Voinţa mea vrea să-l oprească, dar râsul îşi urmează cascadele de sunete sacadante... Tot râzând împing cadavrul cu piciorul şi-l privesc... Râsul.... îmi încremeneşte... Luciditatea mai pune stăpânire pe creerii mei sau... deabia îi întunecă?! cadavrul acesta nu este al inginerului... aci zace... asasinat de mine... într'un acces de nebunie inexplicabilă Jean... da, bunul şi credinciosul meu Jean... In mână c'un prosop... credea că dorm... îmi cunoştea plăcerea de bună ordine şi... Dar... sunt nebun... Nebun deabinelea.. Ba nu, nu eu... creerul... da, creerul... l'am rugat să se odihnească... Odihnă!... Odihnă complectă, uitare.. Vrea şi creerul, vreau şi eu... Mă uit la revolverul ce-l ţin încă în mână. Il cercetez foarte calm... Mai are trei gloanţe... Unul e suficient...

ROLLY

DINO GROVENZAL

Orient

Nu oricine poate avea norocul să facă o călătorie în Orient: unii merg pentru afaceri, şi el sărmanul Carlo ce afaceri putea să aibă dacă îi lipsea capitalul şi vocaţia? Alţii călătoresc pentru ca să se instruiască sau să se distreze; şi Carlo nu prea simţea nevoia să se instruiască; să se distreze da, dar pentru a merge departe trebuia bani şi timp, care după cunoscutul proverb ar fi acelaş lucru. Vorbe! Carlo timp avea, un patrimoniu, douăsprezece ore pe zi; bani... mai bine să nu mai vorbim. Un alt proverb foarte fals pentru Carlo, era acela care spune: lenevia e părintele viţiilor. Carlo era leneş: trăia din lenevie după cum un altul trăeşte din muncă; şi pentrucă venitul modest moştenit dela părinţi îi ajungea tocmai ca să trăiască fără să facă nimic şi viţiile costă şi dacă ar fi cheltuit pentru viţii ar fi trebuit să muncească, el era virtuos ca un înger. Şi pentrucă un alt proverb mincinos hotărăşte că cine doarme nu prinde peşte, tocmai Carlo în senz propriu şi în senz figurat, într'o zi avu următoarea propunere: să însoţească un tânăr care mergea ca pelerin în Ţara Sfântă. Pelerinii erau mulţi şi probabil, toţi oameni cumsecade: dar părinţii tânărului doreau să-l încredinţeze unei persoane cunoscute şi Carlo era ce e drept leneş, dar galanton, serios şi bine crescut: deci ajungea. Carlo primi.

Se înţelege că părinţii tânărului plăteau toate cheltuelile, dar paşaportul, un rând nou de haine şi alte mici cheltueli zguduiră bilanţul domestic al lui Carlo, care pe lângă toate acestea, se gândi imediat la necesitatea de a aduce câte un mic cadou prietenilor. Diligent şi meticulos cum era înregistra într'un carnet numele persoanelor cărora vroia să le ofere o amintire şi subiectul pe care trebuia să-l aducă: uneia o pipă, alteia o pungulită pentru tutun, alteia o fotografie frumoasă *„luată acolo pe loc"*.

Lista pentru paisprezece nume: al paisprezecelea, Lydia Manzi avea lângă el această frază sugestivă: *„ceva foarte frumos"*. Intr'adevăr Lydia (cu igrec) merita. Când Carlo se ducea la ea, îi oferea un ceai, ţigări, anumite dulciuri care nu se găseau în altă casă, şi îi surâdea mai întâi cu ochii, chemându-l *„micul meu leneş"*. Apoi îi vorbea mult timp, spunându-i lucruri elegante şi preţioase, economisindu-i lui oboseala de a deschide gura şi pericolul de a face figură urâtă. Da, trebuia să găsească un cadou frumos pentru Lydia.

Se gândi mult în mijlocul murdăriei dela Jaffa şi tristeţii Ierusalimului; se gândi pe ţărmul Mării Moarte şi plutind pe Iordan: mereu îşi aminti de Lydia, dar un obiect frumos, folositor, nu prea costisitor nu-i venea în minte.

* * *

La reîntoarecere, societatea se opri două zile la Damasc: acolo în perla Orientului, trebuia să cumpere cadoul. Ii oferiră câteva tablouri: unul reprezenta zidul cu fereastra de unde s'a scoborât Sf. Paul, un altul *„minaretul lui Isus Christos"*, unde după *legendă*, se va aşeza Domnul, în ultima zi ca să judece pe vii şi pe morţi. Dar Lydia unde ar fi pus tabloul, dacă toţi păreţii salonului erau ticsiţi de tablouri, măsuţe, statui, fără un colţişor liber?

Se gândi la un obiect de devoţiune, la o relicnă, la o cruce, la un sfânt: dar nu ştia dacă Lydia era religioasă sau nu, şi rămase nedecis. O cutie cu parfumuri. Dar poate Lydia era superstiţioasă şi se spune că parfumurile poartă nenorocire.

In bazar văzu o vitrină bogată şi negustorul, prin semne şi cuvinte îl invită să intre. Intră şi cel dintâi lucru care îi atrase atenţia a fost un covor minunat cu arabescuri: îl mângâe lung cu ochii şi mai mult din curiozitate, întrebă care e preţul. — Patru lire, — îi răspunse negustorul care ştia puţin italiana.

Inima lui Carlo svîcni; i-ar fi părut că fură; era o infamie de a înşela astfel un comerciant care nu cunoştea valoarea propriei mărfi, dar lumea nu e toată o înşelătorie, societatea umană nu e construită pe o reţea de furturi? Işi liniştise deja conştiinţa când înţelese: liră însemna sterlină...

Intoarse spatele la covorul care acoperea un perete întreg şi-şi fixă atenţia asupra unei mesuţe de abanos încrustată cu sidef foarte fină. Pe măsuţă o lamă de Damasc, un serviciu de cafea şi o scrumieră.

Făcu un examen rapid. Măsuţa nu: numai plictiseala de a o expedia... Lama? Oh Doamne! Să dăruiască o armă unei domnişoare? Şi nici chiar serviciul de cafea: ar fi părut o plată ceştilor de ceai primite dela Lydia. Aşa dar scrumiera: şi convenienţa şi economia au fost de acord, pentrucă negustorul se mulţumi cu cinci lire italiene: acceptă moneda străină fără să se strâmbe, afirmând (sărmanul!) că la schimb pierdea el.

Pe vapor, când după atâtea şi atâtea vorbe, nu se mai găseşte subiect de conversaţie, Carlo arătă scrumiera unui tovarăş de călătorie:

— Graţioasă nu-e aşa?

— Foarte, — spuse călătorul. — Aţi văzut cum se fabrică?

— Nu.

— Eu da, odată când m'am oprit la Damasc o săptămână. Să vedeţi! Ung cu smoală caldă placa de alamă şi apoi o bat de cealaltă parte ca să-i dea forma concavă. După ce fac aceasta, cu dalta scobesc desenul şi bat pe desen cu ciocanul. Iau apoi o placă de argint şi o desface până când devine un fir subţire şi bat firul deasupra urmelor desenului în aşa fel încât să pătrundă înăuntru.

— Asta e tot?

— Tot: pun farfurioara la foc, forma de smoală se desprinde şi treaba e terminată.

* * *

Lydia Manzi făcu o primire cordială lui Carlo şi una entuziastă scrumierei.

— Frumoasă, cu adevărat frumoasă.. Mii de mulţumiri şi felicitări pentru gustul bun. Povesteşte-mi de Orient... Oh! Orientul! Cât trebue să fi visat în ţara acea binecuvântată, de unde vine soarele şi unde se nasc legendele toate aurite de soare...

Visat? A, da, Visase ca peste tot, noaptea şi primele ore de dimineaţă, dar visuri dintre acelea care nu se pot povesti. Şi despre Orient ce putea să spue? Descrisese călătoria, cu oarecari sărituri, spusese că acolo limba e grea, dar cu gesturi şi cu puţină franceză te poţi înţelege, vorbise despre femeile voalate, despre bărbaţii cu fes, despre moscheele unde trebuia să intri în papuci, despre restaurantele unde se mănâncă prost: carne de berbec care avea un miros, un miros...

— Şi scrumiera unde ai cumpărat-o? La Ierusalim?

— Nu: la Damasc.

— Damascul? Oraşul uzinelor misterioase în care sunt atâţia meşteri ai frumuseţii... D-ta i-ai văzut lucrând, nu-i aşa?

—Nu... adică, da, de câteva ori. I-am văzut de de exemplu făcând această scrumieră.

In timp ce Lydia privea extaziată scrumiera, Carlo începu ca cineva care spune o lecţie:

— Un lucru foarte interesant: mai întâiu ung cu smoală caldă placa de alamă; apoi o bat de cealaltă parte ca să-i dea forma concavă. După ce fac aceasta, cu dalta scobesc desemnul...

Expuse aproape tot cu sârguinţă, pentrucă memoria îl ajuta îndeajuns.

— Frumos; frumos! — murmura Lydia. — Astfel d-ta dintr'o placă de alamă ai văzut eşind un obiect atât de drăguţ.

— Da, aşa e.

— Oh, aşteaptă, aşteaptă: e şi o inscripţie înăuntru. Lasă-mă s'o văd.

Merseră împreună lângă fereastră, pentrucă începea să se întunece, şi scrierea era microscopică.

Priviră amândoi; părul Lydiei atingea pe cel al lui Carlo. Aţintiră ochii şi citiră în acelaş timp trei cuvinte mici, mici de tot:

„Made in Italy". Fabricaţie italiană!...

Trad. din ital. de Wl. PETROVICI

RECOMANDAM

...cinefililor din întreaga ţară revista „Cinema", singura publicaţie de specialitate, care apare în condiţiuni excelente la 1 şi 15 ale fiecărei luni.

Revista „Cinema" publică articole de doctrină, reportaje, anchete, întâmplări, cronici obiective şi numeroase clişee.

Cereţi la orice chioşc ultimul număr din această minunată revistă şi apreciaţi-o.

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 397
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
FRIDA SCHANZ
IMPĂCAREA
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

PENTRU BORŞ ŞI BAE
FLOARE DE TĂRÂŢE HERDAN

Aventura lui Adrian

Episod din romanul „Adolescenţă"

Adrian Mihu, elev în clasa cincea, era îndeobşte cunoscut ca un băiat silitor şi aşezat, rotund la faţă, cu talia mai mult sveltă decât înaltă şi în recreaţii preocupat pururi să-şi disciplineze cele câteva fire de păr mai lungi, spre a-şi alege o cărare; sau să „înghită" vre-o carte împrumutată din biblioteca lui Herescu carei- făcea educaţia literară. Din această pricină sta când în colţurile şcoalei şi-şi făcea frizura cu ajutorul oglinzii şi pieptenului de buzunar, sau se plimba prin curte, retras pe lângă uluci, ca să „rumege" liniştit, în voe.

Alt semn distinctiv cunoscut tuturora era şi acela că, de când căzuse sub influenţa lui Herescu, în servietă avea în permanenţă câte o carte pregătită ca s'o îmmai înainte să sublinieze pasagiile în care se vorbea despre iubire — de predilecţie: iubirea ce niciodată nu spre iubire — de predilecţie: iubirea ce niciodată nu moare. De aceea cărţile admise în biblioteca portativă oscilau între Paul şi Virginia şi Manon Lescaut.

Adrian Mihu, e drept iarăşi, avea acasă cel puţin o duzină de albumuri în care scria cugetări personale şi poezii scoase din antalogii. (De altfel chiar gândirile, cele mai multe, erau fructul străduinţelor altora). Cu toate acestea, şi cu toate că de multe ori îi ducea servieta lui Noiu, iar doi elevi din cursul inferior îl priveau ca pe prototipul liceanului Don-Juan. Adrian nu era un primejdios cuceritor. Din contra, Noiu, care-i cunoştea valoarea, îi spunea fără nici-un ocol:

— Mă, degeaba îmi pierd timpul cu tine. Eşti fraier, mă! „Vestalele" nu le cucereşti cu albume... nici cu poezii sentimentale, mă!

Pe scurt, Adrian era cunoscut mai mult ca un singuratic cu năzuinţi, niciodată realizate. de a avea răsunătoare aventuri decât, ca un gânditor. De aceea în prima dimineaţă când îl văzură: întâiu, fără chef, carte sau oglindă; apoi stând posomorât, absent, lângă un pom, toţi îl întrebară:

— Ce-i cu tine, Adrian? Ai căpiat? Sau ai intrat în anul morţii?

Dar cea mai mare mirare fu aceia că el, deşi politicos din fire, nu răspundea nimănui la vreo întrebare; iar dacă vreunul îl apuca de braţ — dovadă de prietenie la care se dovedise sensibil — cu gândul ascuns să-i deslege limba, el se smuncea din strânsoare şi fără un cuvânt se ducea într'alt colţ al curţii unde nu era nimeni. Nu atât să gândească, cât să caute să-şi reconstituie întâmplarea al cărei sens se trudeşte să-l deslege.

...Trecuse două săptămâni de atunci. Era Duminică. Plecase toţi de acasă. Singur în curte sta într'un fotoliu de grădină şi cetea o carte plăcută altădată, dar în momentul acela atât de plicticoasă încât în câteva rânduri o lăsase să-i cadă din mână şi-şi plimbase privirile dela ferestrele închise, la strada pe care când şi când treceau tranvaie şi la casele din faţă cu toate storurile trase.

Se uită la cer: era albastru şi îndepărtat.

Apucă din nou cartea. In silă, gata s'o arunce la prima chemare a neprevăzutului, a aventurii care are să-i facă sângele să circule mai aprins şi mai viu.

„Ioana! Mi-e dragă Ioana!"...

Minutele treceau grele, independente parcă de timp.

Un rulou scârţâi, ridicându-se. Se întoarse într'acolo. Sări repede în picioare şi salută plecându-se adânc. I se răspunse cu un surâs şi o înclinare uşoară din cap.

Apoi fereastra se deschise şi Adrian o văzu fixând meticulos ferestrele în cârlige. I s'a părut, sau l-a privit cu coada ochiului ironic?

S'a oprit în cadrul ferestrei şi i s'a uitat în ochi, fix. A plecat ochii, roşind — dar a privit-o pe sub gene. Niciodată n'a fost mai frumoasă. Apoi privirea i-a rătăcit pe braţe, pe grumazul alb, pe decolteul oferit generos de peignoir-ul de dantelă.

Li s'au întâlnit privirile.

I s'a părut că se scufundă... că totul se învârteşte în jurul său..

— Eşti singur?

— Da.

Se uită la ea: zâmbea.

— Citeai ceva frumos, domnule Adrian?

Domnule? A vrut să-i răspundă dar limba nu-l ajută. A luat cartea în mână şi a venit la gardul care despărţea curţile, ca să i-o arate.

— Vrei să mi-o dai şi mie?

— Da... de sigur...

— Nu... nu acuma... când ai s'o isprăveşti.

— Dacă voiţi... chiar...

— Atunci adu-mi-o... poarta este deschisă...

A ieşit din curte în stradă, apoi a intrat în curtea alăturată.

Mergea ca în vis. Casele se strâmbaseră toate, se rostogoleau ca într'un decor cinematografic ce înfăţişează coşmarul unui om dormind.

I-a întins cartea.

— Pe geam? Adu-mi-o înăuntru... Stai să-ţi deschid.

Mâna cu cartea a rămas întinsă ca o ofrandă. Din pragul uşii, înaltă, sveltă şi surâzătoare ea îl privea mirată de imobilizarea lui.

— Nu intri? Nu vrei să-mi ceteşti?

L-a apucat de braţ şi l-a tras spre ea. Apoi uşa s'a închis în urma lor.

— Sunt singură... n'are de ce să-ţi fie frică.

...Dece? De ce i-a spus: sunt singură... n'ai de ce să te temi?... N'a fost o invitaţie să fie îndrăzneţ?

Il ţinea de mână. Zăpăcit de emoţie, de trecerea bruscă de la lumina de afară la clar obscurul din odae, se împiedică de un covor, ea îl sprijini, împiedicându-l să cadă. Trupurile lor se lipiră şi un val cald îi străbătu întreaga fiinţă, înfiorându-l.

Trecură printr'o cameră, apoi prin alta. Ajunseră în dormitor.

— Stai jos!

Rămase în picioare, neîndrăznind să se aşeze.

— Şezi — îl invită din nou, arătându-i a doua oară taburetul de la picioarele divanului.

Se supuse.

— Ştii că ai crescut mult? Câţi ani ai?

— Şaptesprezece!

Minţise cu mai mult de o jumătate de an.

— Aproape bărbat! Vrei o dulceaţă?

— Nu!

— Cum? Mă refuzi?

— Nu!

O urmărea cu ochi dornici să-i prindă orice mişcare. Il surprinse. Işi plecă privirea, roşind.

Nu vedea nimic prin uşa deschisă. Zăngănitul metalului şi clinchetul sticlăriei îi spuneau însă când Ea a luat din bufet tava, linguriţele, farfurioarele, şi când a turnat apă în pahare.

Se ridică îndată ce Ea trecu pragul odăii.

— Nu... nu-i nevoe să-mi ajuţi.

Adrian îi luă tava din mână.

— Bine. Dacă ţii, mă servesc eu întâi. Pune însă tava pe scaun. E mai sigură... şi mai aproape de mine. Ai friguri?

— Nu... da... nu...

— Credeam... cam tremuri.

I s'a părut că în ochii ei întâlneşte o lumină ironică, — ca şi zâmbetul de pe buzele umede

Işi luă farfurioara în mână şi se aşeză pe marginea divanului. Adrian rămase în picioare neştiind ce să facă. Să se aşeze pe taburet să...?

— Stai lângă mine. Poftim, ia-ţi dulceaţa.

Adrian nu văzu decât mâna albă, cu degetele lungi care-i întindea farfurioara; apoi braţul ce se retrăgea şi, în sfârşit, ochii ei care-l priveau stăruitor, şi gura care-i arăta două şiruri de dinţi albi ca într'o reclamă de pastă dentifrice. O văzu ridicându-se, deschizând şi închizând uşile şifonierului, potrivindu-şi nişte şuviţe rebele şi zâmbindu-i în oglindă.

— Nu-ţi place dulceaţa ?

— Ba da... foarte mult...

— Păi nici n'ai gustat-o!

Vru să ducă linguriţa la gură, dar rămase cu ea suspendată.

— Mă simt cam obosită... ai să-mi dai voe să stau culcată, nu?

—Dar...

Ea se lungise pe divan fără să-i mai aştepte încuviinţarea, şi peignoirul desfăcându-se lăsa să se vadă cămaşa transparentă, mângâioasă, şi piciorul până mai sus de genunchi. Ea închisese ochii — parcă ar fi dormit. Şi ar fi crezut-o dacă piciorul n'ar fi avut vagi, insesizabile vibrări — parcă o tresărire, parcă o chemare.

Işi mâncă dulceaţa cu hotărâre şi lăcomie.

Se uită din nou la ea.

Ii zâmbea; îl privea printre gene.

— Nu vrei să ceteşti?

— Ba da.

A deschis cartea dar o mână se lăsă pe pagini.

Joacă? Alintare? Se uită întrebat în ochii ei.

Incolăcită în jurul lui ea îi surâdea.

— Hai ceteşte... te ascult... îi spuse parcă îmbufnată acoperindu-şi piciorul prea mult desgolit.

„Se aplecă mai tare... mai tare... nu se putu stăpâni: îşi lipi gura închisă, de buzele lui Dinu; pruna îi căzu din mână. Stătură aşa, fără suflare, nemişcaţi".

— Ştii ce-i dragostea?

Ştia. Albumul lui era plin tot cu maxime şi definiţii. Unele chiar cinice. Dar acuma nu-i veni niciuna în minte. Şi cât de eloquent era când era singur! Răspunse, furios pe sine însuşi.

— Nu!

— Se vede! Nu trebue să te răsteşti.

Căută zadarnic un răspuns uimitor. Negăsindu-l, încurcat, ceti mai departe.

I s'a părut? Parcă un picior l-a atins uşor. Nu. Trebue să fi fost o părere, sau o mişcare greşită. Dar îmboldirea se repetă.

Se întoarse spre ea.

— Mai ai mult?

— Vre-o zece pagini. V'a plictisit?

— O nu... e foarte interesantă, dar... Nu simţi nimic?

— Ba da... că e foarte cald... vi s'a descheiat...

— Ai mult spirit de observaţie — îi răspunse ridicându-se şi încheindu-şi peignoir-ul.

Râse sacadat, exasperat.

— Vă este rău? întrebă Adrian, sărind îngrijat în picioare.

— Nu. E târziu... vezi să nu te găsească aici... nu trebue să se ştie că ai fost la mine...

I-a închis cartea i-a vârît-o sub braţ şi l-a împins spre uşă...

— Dar... v'am supărat...

— Nu... deloc... Am să-ţi spun când să mi-o aduci... La revedere...

Uşa se deschise în urma lui. De data aceasta zgomotos ca şi când ar fi fost trântită cu necaz. Auzi cheia învârtindu-se furios în broască şi o vorbă injurioasă şi fără sens.

— Dobitocul!

De ce l-a făcut „dobitoc"? De ce?

Adrian abia aşteptă să sune clopoţelul de eşire. Când în sfârşit, îl auzi îşi strânse în grabă cărţile şi alergă spre poartă ca eşit din puşcă. La poartă însă se opri, aşteptând cu răbdare eşirea celor din clasa şaptea.

— Mergem, Mihule?

— Nu, aştept pe Noiu. Are să-mi dea o carte.

— D'alea? Imprumută-mi-o şi mie, mă!

— Nu! Nu-i ce crezi tu.

Curând Noiu se ivi întovărăşit de Octavian şi de „Teoreticianu". Câteşi patru merseră până la prima răscruce de drumuri unde se despărţiră strângându-şi mâna prieteneşte.

— Ce vrei puştiule? întrebă Noiu după ce rămaseră singuri.

— Vreau să-ţi spun ceva.

— O consultaţie?... am înţeles. Dă-i drumul!

Mergeau în tăcere. Noiu înainte şi la o jumătate de pas în urma lui Mihu. După ce colegii care umpluseră străzile se împrăştiară Noiu întrebă din nou.

— Ei?

— Să mai mergem... să nu ne audă, mă.

— Cine? Nu vezi că strada-i pustie?

Adrian cercetă împrejurimile iscoditor, apoi se hotărî.

— Noiule! Mă, te-aşi ruga să-mi faci un mare bine.

— Ai păţit-o mă?

(Continuare în pag. VI-a)

— Nu, nu-i asta... Vreau să te întreb...
Şi tăcu.
Noiu zâmbi şi-l privi lung.
— Eşti amorezat? Ce te fereşti nenişorule?
— Altceva vream...
— Mă, da ruşinos mai eşti! Spune, mă, fără frică.
— Pe lângă noi stă o femee tânără...
— Bravo! Şi frumoasă?
— Şi!
— Admirabil! Ei?
— Bărbatul ei este plecat şi...
— Minunat! Un bărbat cumsceade! De mult?
— De mult!
— Şi crezi că are să se uite la un netot ca tine?
— Da!
— Prost! In sfârşit! In lipsă de altceva mai bun!... Vrei să-ţi încerci norocul?
— Da, dar... vezi tu...
— Trebue să mergi repede. mă! A la Napoleon, mă! Fulgerător şi fără frică! Armele cuceririi variază după moment. Alegerea, ţi-o sugerează ea însăşi. Trebue numai să ştii s'o înţelegi. Metoda universală este s'o iei în braţe şi s'o săruţi... şi să nu-i dai drumul chiar dacă ţipă — o face până crede că ţi-a rezistat destul. Apoi îşi mulţumeşte. Dar nu uita: fulgerător şi fără frică. A la Napoleon! La revedere! Pa!
— Stai că nu-i aşa uşor... Eu...
Şi-i povesti, amănunţit, totul.
— De ce te miri, mă zevzecule? Ţi-a spus bine, papă-lapte! Eşti un dobitoc — cel mai mare idiot şi tâmpit al tuturor timpurilor! Bine, mă, să poate să fii atât de nătăfleaţă? Să nu înţelegi ce vrea când totul era atât de limpede?
— Acuma ştiu, dar atunci... Mă, tu crezi că...
— Ai pierdut-o, mă... şi pentru veşnicie... îl întrerupse Noiu, cu furie crescândă. Cum crezi că are să se mai facă de râs a doua oară? Acuma trebue să-mi dai mie adresa... să reabilitez liceul... să nu creadă că toţi suntem dobitoci ca tine.

După amiază, rămânând singur, Adrian se spălă şi se ferchezui grăbit şi totuşi îndelung. Schimbă cămăşile una după alta până găsi una care să-i placă, îşi peria hainele cu energie de parcă ar fi vrut să le rupă, şi pe la cinci, după ce spionă de după perdele clădirea din faţă şi se convinse că Ea este acasă, cu inima bătând furtunos, eşi hotărît din casă.

In curte însă şi în plin soare când se văzu, îşi pierdu tot curajul. Umbla fără rost, inconştient ca un lunatec — nu vedea nimic din rumoarea străzii, nu gândea nimic.

— Dar dacă n'o fi acasă? întrebă plimbându-şi ochii pe ferestrele cu storurile lăsate.

Adrian se simţi roşind ca şi când ar fi fost surprins săvârşind o faptă ruşinoasă.

O văzuse singur când trăsese storurile.

Se îndreptă hotărât spre poartă — dar după câţiva paşi se opri.

— Adică de ce neapărat astăzi? se întrebă Adrian rezemându-se de un scaun. E timp şi mâine şi poimâine... Poate că se iveşte un bun prilej... când vine momentul câştigi fără nici o sforţare, mai mult decât cu cea mai mare îndrăzneală... Poate...

Se întoarse din drum. Dar din nou se opri.

— Ce dracu — monologă cu sine însuşi — n'am curajul să mă duc la ea? Ce are să-mi facă? De ce să-mi fie frică? De ce mă ascund după deget, atribuind înţelepciunii ceeace nu îndrăznesc să fac? Dar dacă mâne sunt toţi acasă? Dacă ea pleacă? Dacă vine bărbatu-său şi prilejul nu se mai iveşte niciodată? Niciodată n'am să mai pot fi singur cu ea...

Işi scoase chipiul şi-şi deschie copcile de la tunică. Se sufoca de ciudă — de părerile de rău după prilejul pierdut.

— Dobitoc, dobitoc ce am fost... să nu pricep... şi era atât de clar!...

Intră în casă. Bău un pahar de apă rece, apoi încă unul. Necazul parcă i se mai potoli. Se închee la gât, îşi puse chipiul şi se îndreptă spre uşă.

Astăzi are să ştie ce să facă. In clipa când piciorul îşi va începe chemarea, se va apropia de el, îl va mângâia şi-şi va lipi buzele de el. Şi chiar dacă ea îl va ameninţa că strigă, el n'o va părăsi. Va căuta să-i astupe gura cu o sărutare.

— Nu se face mă de râs pe gratis — îi ripostase Noiu, când încercase să se apere pentru prostia lui. N'are să strige. Te ameninţă numai ca să vadă cât eşti de hotărît. Şi are să fie fericită când are să vadă că nu ţii seamă de apărarea ei. Femeea chiar când ţi se oferă, vrea să te facă să crezi că a cedat numai în faţa forţei. Să nu te laşi dus. După mine ai pierdut-o, pentrucă ai fost fraier. N'ai ştiut să profiţi. Acuma numai printr'o minune o mai poţi recâştiga. Dar trebue să fii îndrăzneţ. Altfel nici să nu mai încerci. O pierzi pentru totdeauna, şi devii ridicul fără nici o putinţă de reabilitare.

De data aceasta Noiu poate să fie liniştit. Are să aibă grijă de prestigiul liceului. Ştie ce are de făcut. Deîndată ce va fi singur cu ea are să îngenuncheze... are să-i cuprindă picioarele în braţe şi n'are să le mai dea drumul până când ea nu-i va asculta cuvintele de dragoste; până când nu va şterge amintirea neplăcută de a nu o fi înţeles; de a fi fost prea timid.

Eşi din curte. Dar îndatăce ajunse în faţa plopului dela poarta ei, simţi cum hotărârea i se volatilizează, cum îl părăseşte tot mai mult siguranţa că va izbândi — şi trecu înainte, în susul străzii.

— Sunt un tâmpit... un mare tâmpit... are dreptate Noiu.

Se întoarse. Insă, cu fiecare pas care-l apropia de ţintă, devenea tot mai timid, mai departe de hotărârea luată.

In momentul când puse mâna pe poartă, tot curajul îl părăsi. Tremura ca şi când gândurile i-ar fi fost de toată lumea cunoscute.

Se pomeni în curte fără să ştie când a intrat. Ii vâjâia capul — se simţea gol şi tresărea sub spaimă ca într'o vertiginoasă cădere în adânc. Apăsă pe butonul soneriei — sfios, gata să fugă la cea mai mică mişcare. Amintirea zâmbetului batjocoritor al lui Noiu, îl sili însă să rămână şi Adrian se lăsă dus de destin.

Aştepta să i se deschidă.

Şi tăcerea era copleşitoare — parcă toată lumea îl urmărea ţinându-şi respiraţia.

Sună din nou — ca să-şi alunge spaima.

Auzi paşi. Apoi fereastra din uşe se deschise şi Adrian văzu pe doamna Pop căutând să-şi ascundă cămaşa sub peignoir. Era roşie la faţă, cu părul răvăşit şi răspândea un miros cald de femee care atunci a sărit din pat, din patul cu mângâieri.

— Ah! Cum m'ai speriat! Tu erai?
— Eu!
— Ce vrei?

Era atâta asprime în glas încât Adrian o privi uimit. N'o recunoştea. Şi totuşi ea era. Dădu înapoi bolborosind încurcat.

— Nimic... credeam... am venit să...
— Altădată. Acuma n'am timp!

Fereastra se închise la loc, trântită în faţă ca un pumn.

CONSTANTIN PELMUŞ

EPIGRAMĂ

O profesoară de chimie,
A scos un volum de poezii.

Poeţii se îndoliară:
De-acum e mută lira lor,
Când poezia se prepară
Pe cale de laborator.

I. I. C.

Cronica ştiinţifică

Diametrul stelelor

Din cunoştinţa paralaxei, a strălucirii aparente şi a cantităţii de lumină emisă pe centimetru pătrat s'a putut deduce diametrul stelelor şi s'a ajuns la rezultate ciudate. Sirius, care este una din cele mai strălucitoare stele de pe cer şi care din această cauză se credea că e o stea foarte mare, nu are un diametru cu mult mai mare ca soarele nostru. Aldebaran, care are o strălucire mult mai mică, are un diametru de 13 (treisprezece) ori mai mare ca al soarelui şi un volum de 2000 (două mii) ori mai mare.

In altă parte a acestor însemnări am vorbit despre natura vibratorie a luminii. Mişcarea vibratorie are două proprietăţi principale cunoscute sub numele de *difracţie* şi *interferenţă*. Această din urmă proprietate, care constă în faptul că două mişcări ale undelor emanate din două centre diferite se adaugă sau se scad dând o rezultantă maximă sau minimă, a fost folosită de Fizeau pentru a arăta, că există o legătură între dimensiunile franjurilor de interferenţă, măsurate micrometric în luneta cu care se observă o stea şi dimensiunile acestui isvor de lumină. Bazat pe acest principiu, profesorul american Michelson a putut să măsoare, cu ajutorul marelui telescop dela muntele Wilson, *direct, diametrul aparent* al unor stele.

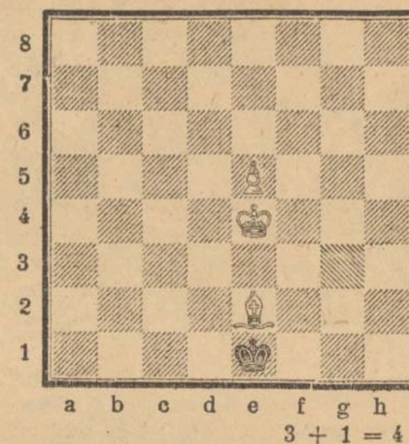
Astfel steaua Betelgeuse s'a găsit că are un diametru aparent de 46 (patruzeci şi sase) miimi de secundă de arc. Cunoscând distanţa sa de noi 200 (două sute) ani lumină s'a putut deduce diametru său real de 344 (treisute patruzeci şi patru) milioane de km., adică de 230 (două sute treizeci) ori mai mare ca diametrul soarelui. Volumul său este astfel de douăzecişişapte milioane ori mai mare ca al soarelui, aşa încât dacă soarele ar fi aşezat în centrul ei, orbita pământului ar constitui circonferenţa stelei. Steaua Antares ar avea după aceiaşi metodă un diametru şi mai mare de 640 (şase sute patruzeci) milioane km. Tot metoda lui Michelson aplicată stelelor Arcturus şi Aldebaran, ale căror diametre fusese calculate prin procedeul, care pleca dela temperaturile lor efective, a dat acelaşi rezultate. Este cea mai frumoasă satisfacţie, pe care o are savantul, când pe căi diferite ajunge la aceleaşi rezultate.!

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 492

de **W. Pauly**, Bucureşti.

(inedită)

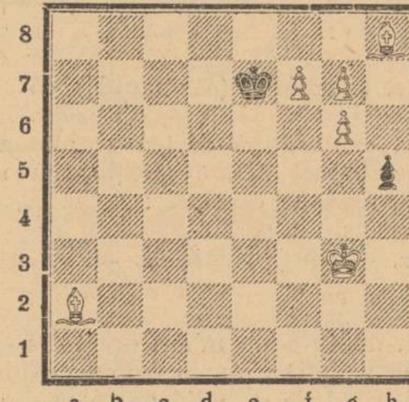
3 + 1 = 4

Mat ajutor în 4 mutări.

PROBLEMA No. 493

de **A. Kniest**, Bottrop.

(inedită)

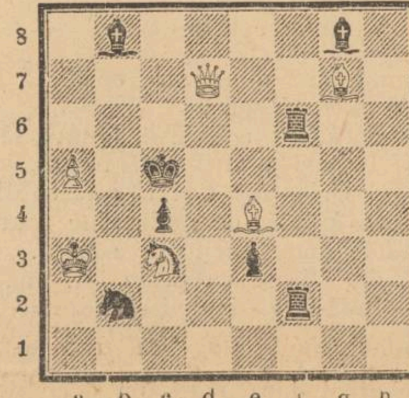
6 + 2 = 8

Mat ajutor în 2 mutări.

PROBLEMA No. 494

de **T. Horak**, Lwow.

(inedită)

6 + 8 = 14

Mat în 2 mutări.

Cu această rubrică deschidem un concurs între deslegători. Fiecare deslegător va obţine atâtea puncte câte mutări are problema. Cel ce va obţine 60 de puncte, va primi un premiu în bani sau în cărţi de şah. Compozitorii de probleme, pot şi ei lua parte la concurs, socotindu-li-se şi punctele respective ale problemelor lor. Soluţiile trebuesc trimise în termen de 15 zile de la apariţia rubricei.

Hiermit geben wir bekannt, dass mit der heutigen Rubrik ein Lösungswettbewerb eröffnet wird. Jeder Löser erhält für die Lösung so viele Punkte, wie viel Züge das Problem hat. Derjenige Löser, der 60 Punkte erreicht hat, erhält eine Prämie (Geld oder Schachwerke). Die Aufgabenkomponisten können sich an dem Bewerb — mit Einbeziehung ihrer eigenen Publikationen — gleichfalls beteiligen. Die Lösungen müssen bis zum 15. Tage nach Erscheinen der Spalte an die Redaktion eingesandt werden.

CORESPONDENŢA

H. B., Wien. — *Ihr 4-er (Ke7, Kd5) ist mehrfach nebenlösig. Z. Bp. 1. d3, Lf5 2. Df3 + Ké5 3. Dd3+, bel. 4. Dc5 Matt bezw. De4 Matt. Ihr h 4-er (Kh7, Kb2) wird noch geprüft.*

P. L., *Iaşi.* — N'am primit nici problemele Dv dedicate d-lui Pauly, nici acelea ale d-lui Costăchel. Nu putem publica dedicaţii persoanelor necunoscute în mişcarea şahistă. Problema No. 1, (Ra6, Rc6) după corectura cu pionul la c2, devine insolubilă. Gemenul problemei No. 4 (Ra1, Rh2) după adăogirea unui N negru la h5, are o dublă soluţie: 1. R×h3, Ta3. 2. Nb2, Ta3. 3. Ng4, Nf1 mat. Problema No. 8. (Rf2, Rd4) se rezolvă şi prin Dd5+. In problema No. 9 (Rd7, Re5) dublă soluţie prin 1. Tf3, Nf8. 2. Rf4, Re6. 3. g3, Nh6 mat. Problema No. 10 în gemenul a (Rf8, Rc7) se rezolvă şi prin: 1. e5, f4. 2. Rd7 (d6), T×d2 +. 3. Rc6, f5 mat.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozităţi

Radiaţiuni... umane

Un profesor universitar — american se'nţelege — a emis de curând teoria că extremităţile corpului omenesc (vârfurile degetelor, nasului, etc.) emană nişte raze ce pot fi ucigătoare. Emanaţiunile degetelor unei singure persoane ar fi alterat în cinci minute o bucată de drojdie de bere. Aceste emanaţiuni sunt, după profesorul american, un produs al sângelui şi al salivei omului, — efectul lor subiectiv, variind dela om la om, sau chiar la acelaş individ după dispoziţia în care se găseşte.

Natura fizică a emanaţiunilor n'a fost încă stabilită, se presupune însă că ar fi vorba de nişte raze ultraviolete, cu lungimea de undă mai mică decât a luminii vizibile. S'a mai constatat o mare deosebire între emanaţiunile omului şi acelea ale plantelor; cele dintâi au efect distrugător, pe când cele din urmă activează şi înteţesc creşterea.

O ţară fără datorii

Există pe pământ o ţară fără datorii! In parlamentul Statelor Unite, deputatul de Alaska a declarat cu ifos că provincia lui nu datorează nici un ban şi are un buget perfect echilibrat.

După constituţia din Alaska, imediat ce vistieria se goleşte, nu se mai pot face cumpărături sau împrumuturi peste încasările impozitelor.

In Alaska sunt cele mai mici impozite din toată America. Interesant este că provincia, cumpărată odinioară dela Rusia cu 72 milioane de dolari, — în ciuda opiniei publice care numise această cumpărare un act de nebunie politică — a dat până azi Statelor Unite, ca rezultat al comerţului ei, o cifră de venituri de 2581 milioane de dolari.

Milionari... vânzători de ziare

Se ştie că mulţi milionari americani şi-au început cariera ca vânzători de ziare. In Detroit, 53 de asemenea ex-colportori, dintre care cel mai sărac are azi peste un milion de dolari, au întemeiat un club al lor. Preşedinte al clubului a fost până la moarte Edison, care şi el şi-a început cariera vânzând ziare pe stradă. La adunarea anuală din 1932 membrii s'au strâns de dimineaţă la club, au îmbrăcat bluza şi şapca de colportori, şi au mers în coloană de marş până la palatul celei mai mari gazete, de unde au luat câte un pachet de ziare şi au plecat să le vândă pe stradă.

Trecătorii, amuzaţi, cumpărau bucuroşi ziarul, ba le dădeau şi bacşişuri grase. Banii strânşi au fost donaţi, împreună cu câte o mie de dolari de fiecare membru, unui aşezământ de binefacere.

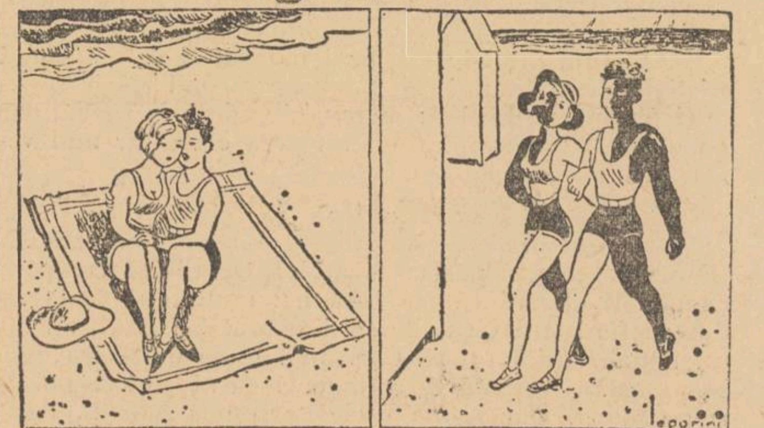
Vârsta peniţei

Intr'un mormânt, ce se credea a fi a lui Aristotel, s'a găsit o bucată de metal tăiată în formă de pană de gâscă. In mormintele romane desvelite în 1876 pe teritoriul englez s'au găsit deasemenea peniţe de bronz. Peniţele de oţel, aşa cum le întrebuinţăm noi azi, au apărut abea pe la finele sec. XVII-lea, în Franţa.

In 1723 John Byron scria că şi-a procurat o asemenea peniţă de oţel, dar că i-a fost cu neputinţă să mai găsească una. In anul următor, o peniţă, rămasă printre obiectele poetului Churchill, s'a vândut cu 5 lire sterline.

Dintr'un document din arhiva oraşului Birmingham se vede că prin 1802, peniţele de oţel se vindeau cu 30 de schilingi duzina. Toate aceste peniţe erau confecţionate cu mâna. De abea mai târziu, prin fabricarea mecanică şi reducerea preţului, ele au devenit accesibile marelui public.

Logodnicii...

...şi baia de soare.

A apărut No. 21

MAGAZINUL

pe SEPTEMBRIE, cu următorul sumar:

Reportagiu de sezon: La Plajă
Reportagii de mare actualitate: Montmartre; Midinetele; Micii avocaţi ai Turciei; Cârciuma piraţilor din New-York
Reportaj senzaţional: Un filozof
Anchete sociale: Cele mai bogate femei din lume; Sunt fericiţi bărbaţii căsătoriţi?
Nuvele şi schiţe sentimentale de o savoare excepţională: Aţi fost la Grădiştea; Şi nu uita...; Nervi, de A. Cehov; Boxeurul necunoscut
Nuvele şi schiţe sentimentale de o minunată factură: Icoana cu buze roşii; Psihoza lui Don Juan
Nuvele de un tragism impresionant: Pământ pe mâini; Fecioara văduvită
Fotografii: O superbă serie de planşe pe hârtie de cretă

Jocuri distractive, Glume, Reportagii cinematografice. Aventurile lui Bonzo. Fotografiile cititorilor „Magazinului". etc. etc.

100 pagini pe hârtie cromo. 30 lei

„GUŢĂ" Comedia într'un act care în interpretarea d-lui Ionel Ţăranu a făcut deliciul publicului

a apărut în volum

şi se găseşte de vânzare la toate chioşcurile şi depozitele de ziare. Costul unui exemplar Lei 20.

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Cărţi şi Reviste

I. MIHĂESCU: Sirop şi coktail
(Buc. 1932)

Autorul acestei cărţi işi face debutul dintr'odată printr'un volum. A publicat până acum foarte puţin prin gazete şi reviste. Nu-mi aduc aminte să-i fi întâlnit numele în paginile vre-unei publicaţii, răspândite sau nu, citite sau necitite, tradiţionaliste sau de avantgardă. Fie din timiditate, fie din orgoliu (sau din amândouă) n'a încercat să se furişeze prin redacţii şi să îndure lungi aşteptări, răspunsuri târzii şi evazive sau, mai obişnuit, asvârlirea la coş.

Am foiletat distrat primele file ale volumaşului d-lui Mihăescu, din simplă obligaţie de recenzent. Nu mi-a părut rău. Obligaţia s'a preschimbat repede în curiozitate de cititor. D. Mihăescu scrie civilizat şi mai întotdeauna curat, cu multă îngrijire şi, de multe ori, cu o cizelată spontaneitate.

Sunt patru bucăţi în acest „Sirop şi cocktail". Nu le-aş putea numi nuvele, nici schiţe. Au toate aparenţa unor confesiuni. Sunt „lucruri şoptite în confesionalul inimii", cum spune Baudelaire. Lucruri strânse într'un cadru de poem în proză, cu cea mai multă acţiune şi cu oarecare intrigă senzaţională. Aş plasa bucăţile acestea în cadrul genului pe care în literatura noastră l-a ilustrat Ionel Teodoreanu cu „Uliţa copilăriei".

D. I. Mihăescu este un imagist, un metaforist, ca şi înaintaşul lui. Are câteodată imagini într'adevăr ingenioase, de multe ori gratuite şi uneori însufleţite de un autentic fond sufletesc. L-aş sfătui să cultive de acum înainte numai pe acestea din urmă.

Lectura volumaşului acestuia este interesantă pentrucă pune din nou o chestie de ordin general: chestia metaforismului exagerat. Acest metaforism este o adevărată boală de care sufăr tinerii debutanţi în literatură. Nu este propriu zis o boală. Este o manifestare naturală a romantismului tinereţii. La epoca în care nu există suficientă experienţă de viaţă şi când elanul sufletesc are totuş nevoe să se manifesteze (toate acestea, bine înţeles, când există talent), imagismul este o supapă necesară, „une échappatoire", prin care, în aşteptarea maturizării, un temperament de scriitor face primele exerciţii.

Bănuim că şi autorul acestui „Sirop şi cocktail" trece prin această fază. Poate chiar pe alocurea a depăşit-o. Aşteptăm s'o depăşească cu totul şi să nu păstreze din acest metaforism decât numai cât trebue pentru a-şi cuceri un stil artistic şi cizelura frazei.

Am putea cita din volumaşul de faţă argumente (metaforice, bine înţeles) pentru ilustrarea acestor afirmaţii.

Iată câteva, la întâmplare, din nişte însemnări pe care eroina primei nuvele le intitulează „Note pe o coajă de lună": „... In noaptea Sfântului Andrei se spune că luna exercită asupra sufletului omenesc fenomenul fluxului şi al refluxului: îl plimbă pe toate tărâmurile depe harta plăsmuirilor, obosindu-l şi odihnindu-l apoi pe o clipă de perpetuă realitate... E ca un hipnotizator fără baghetă magică, având numai ochi: ochii tăi, măriţi, îngroziţi, fugiţi printre stele, fixându-te fără clipiri şi fără cruţare. Experimentând m'am convins de adevărul celor susţinute şi m'am îmbogăţit cu o constatare. Poţi oricând încerca; nu e nevoe numaidecât de noaptea Sfântului Andrei. Fantomele locuesc în noi şi pot fi descătuşate oricând... Din prima noapte precedând primele însemnări, m'a fascinat clipirea obosită a stelelor şi recele argint al lunei. Printre brazi, ridicată pe piciorul unui deal, mi-am lunecat ochii pe drumul alb al nopţii. Covorul cerului îmi juca în ochi. Cornul lunii îmi împungea statornic privirea... Pluteau pe munţi eroi trimişi din astre. In joc de artificii stele căzătoare rupeau traectorii la o serbare câmpenească dată de fiii cerului. Domniţe învestmântate în văluri diafane coborau pe scările căii laptelui; tineri Feţi-frumoşi aveau iatagane bătute în bumbi stelari. Coruri de îngeri cântau. Parfum ameţitor de brad fumegau trepiede săpate în duritatea granitului. Poveştile Orientului luau viaţă din viziunile mele, trăind veşnicii de secundă, măsurate la ceasul gândului..."

Dacă aceste rânduri au incontestabile calităţi de cadenţă, de armonie şi de stil cizelat, dovedind un romantism proaspăt şi o covârşitoare putere de vis, sunt în schimb alte imagini în „Sirop şi cocktail" care au aparenţa de a fi forţate şi deplasate. Dar — cum spuneam — aceasta nu înseamnă decât un belşug de debut, inutil de multe ori, frumos mai întotdeauna şi care nu va deveni primejdios decât dacă autorul va abuza de el în viitor.

Un avertisment şi un sfat care constituesc în acelaş timp o sinceră laudă...

AL. A. PHILIPPIDE

NICOLAS BERDIAEFF: Le marxisme et la religion.
(Paris, „Je sers", 1931)

Atitudinea lui Berdiaeff faţă de problemele spirituale, sociale şi politice ale lumii contemporane, o cunoaştem din lucrarea sa anterioară „Un nou ev mediu", în care-şi expune toată cugetarea sa. Berdiaeff este unul dintre acei scriitori care tot ce-au de spus, o spun în întregime într'o carte, în celelalte nefăcând altceva decât să desvolte gândiri virtuale, sau să repete judecăţi fixate. Valoros la ei este numai tehnica adaptării punctului lor unic de vedere la situaţii noi, sau, mai exact, convertirea acestora la atitudinea luată, interpretarea aceloraşi probleme prin aceiaşi perspectivă critică.

Inteligenţă bine orientată, cu toate că-i cunoaştem oarecum apriori concluziile la care se va opri, scriitorul rus ştie să dea eminente analize critice. Aşa, în broşura prezentă este clarificată cu precizie magistrală şi cu certitudine dogmatică situaţia marxismului faţă de religia creştină. E drept că dogmatismul acesta-l determină să selecteze astfel problemele încât să suporte verificarea sa, orientată în sensul combaterii lor.

In paginile din „Marxism şi religiune" am găsit încercări temerare de critică a doctrinei marxiste. Se degajează însă impresia unei simplificări care deformează mult marxismul. Abilitate metodologică? Probabil. Iată planul lucrării.

In privinţa originilor filosofice, Berdiaeff stabileşte influenţa filosofiei idealiste germane, Marx derivă din Fichte şi Hegel. Dialectica hegeliană prin care filosoful explicase desvoltarea lumii, căreia-i atribuia ca origină ideia şi gândirea, este aplicată de Marx la procesul material, materia constituind baza realităţii. Aşa se obţine materialismul dialectic, dintr'o răsturnare a viziunii hegeliene a lumii. Pentru Berdiaeff, „materialism dialectic" este o conjuncţie inadmisibilă de termeni, dat fiind că materialismul, considerând materia ca un şoc de atomi, nu poate fi adaptat dialecticei. Inversarea idealismului hegelian duce astfel la absurdităţi. Materialismul dialectic este o formă degenerată şi minoră a idealismului filosofic. In întregime, pentru Berdiaeff, bazele filosofice ale marxismului sunt, naive, contradictorii şi „negândite" până la capăt. Problema originilor filosofice ale marxismului este astfel simplu, prea simplu, rezolvită de autor în 6 jum. pagini.

Urmează o expunere critică (concomitent cu analiza temelor, autorul formulează şi obiecţiunile critice) a ideilor fundamentale ale marxismului. Menţionez critica făcută tezei marxiste a determinării conştiinţei de către realitatea economică şi viaţa socială. In calitate de idealist creştin ortodox autentic, Berdiaeff nu poate accepta un asemenea „adevăr", ca cel marxist, ateu şi materialist. Ideologicul nu poate fi un simplu reflex al structurei de bază, constituită de categoria economicului. Ca mărturii ştiinţifice în sprijinul ideii sale, citează lucrările sociologilor Weber şi Sombart („Este recunoscut ştiinţific că economia este determinată de viaţa religioasă". In desvoltarea capitalismului şi industriei, protestantismul, sub forma lui calvinistă în deosebi, a fost un factor important).

In ceeace priveşte faimoasa frază prin care Marx categoriseşte religia: „religia este opium-ul poporului", Berdiaeff caută să-i stabilească sursele de provenienţă. Stânga hegeliană prin Feuerbach, cu care se face tranziţia de la idealism la materialism, este responsabilă de rezultatele sale, adică de ateismul marxist. Şi aci autorul, caută o severă critică a concepţiei materialiste a istoriei. Dar recunoaşte că dacă socialismul marxist tinde să înlocuiască azi creştinismul, vina e în mare parte şi la reprezentanţii acestuia care şi-au ignorat misiunea. Aci facem cunoştinţă, cu un reformator al creştinismului modern.

In „contradicţiile marxismului" sunt semnalate, cu mult simţ de observaţie, şi uneori întemeiat, nepotrivirile interioare ale doctrinei. Lui Berdiaeff îi place să creadă că Marx, nedistingând între bine şi rău, dispreţuia total socialismul etic şi moral. Marxismul face confuzie între punctul de vedere ştiinţific şi cel moral, confundându-se fenomenele economice şi morale. Nu e numai acest neajuns. Autorul mai enumără o întreagă serie.

Partea a doua „Religia marxismului" tinde să dovedească, cum marxismul, care critică religia, are caracterele unei religii noi. Atitudinii dogmatice şi mesianice ale lui Marx i se dă o interpretare rasistă. Ideia mesianică e a poporului evreu, şi Marx a rămas pururea un evreu. Ideea mesianismului proletar ar fi creaţia cea mai originală a lui Marx.

Incheind, foarte sumara trecere în revistă a continutlui, remarc unele părerei juste cum e aceia că „e indispensabil de a aprofunda marxismul", unul dintre cele mai serioase fenomene în destinul istoric al umanităţii; şi că Marx a fost un cugetător genial, profund şi fin.

Sunt în această broşură de 57 pag. condensate a tâtea idei originale, prezentate cu mare talent de scriitor, încât vom insista neapărat în altă parte.

N. TATU

Viaţa Romînească
No. 7 şi 8

In numărul acesta materialul este minunat de bine dozat şi aranjat Literatura — roman, nuvelă, versuri — alternează cu articolele de tot felul, tratând despre diverse probleme actuale, din variate domenii.

Remarcăm un fragment de roman al d-lui I. Igiroşianu. Un talent incontestabil, care îi face apariţia în literatura noastră. Din fragmentul de faţă — intitulat „Pe urmă...?" se desprind autentice calităţi de analiză, un minuţios simţ de observaţie şi un stil civilizat, elegant şi fin. Aşteptăm să vedem cum se va încadra acest fragment în complexul romanului.

O nuvelă de Constantin Băleanu, „De ce a părăsit Ilie vacile şi viaţa" dovedeşte putere de viaţă, stil direct şi sobru, de un realism crud şi vânjos. Autorul ştie să intereseze cu subiecte simple dar adânc umane, cu personagii primitive şi cu situaţii puţin complicate.

Un interesant articol despre „Educaţia nouă germană" semnează Magda Sp. Popescu. De obicei subiectele de pedagogie sunt aride şi puţin atrăgătoare. De data aceasta, însă, atât subiectul cât şi tratarea lui te îndeamnă să citeşti cu interes articolul până la sfârşit. Autoarea a studiat în amănunţime sistemul de educaţie în şcoala primară germană, asistând la multe experienţe făcute în Germania şi adunând un mare bagaj de argumente. Principiul de bază al educaţiei germane actuale este „bucuria copilului de a trăi şi nevoia lui de a crea". „Şcolile experimentale germane de după război — spune autoarea articolului citând pe prof. Alexander dela Columbia University — diferă de cele similare dinainte de război, prin acea că menirea lor nu mai este numai de a da cunoştinţe, ci şi de a reforma societatea. Sub regimul vechiu şcoala se străduia să formeze buni cetăţeni, credincioşi împăratului; noul ideal educativ urmăreşte să formeze cetăţeni independenţi, conştienţi de rolul lor într'o republică democrată. Dar viitorii cetăţeni, care vor lua parte activă la guvernarea ţării, trebue să se deprindă de mici să se conducă pe sine, precum şi să conducă interesele şcoalei lor. Şcoala veche îşi baza programul numai pe instrucţia propriu zisă. Şcoala nouă urmăreşte mai ales principii educative, bazate pe antropologie, psihologie şi sociologie".

In contact cu aceste principii apare doctrina hitleristă, pe care, în „Cronica germană" din acelaş număr al revistei, o expune d. Radu Luca. Este un articol documentat, plin de observaţii critice, şi totuş foarte obiectiv. Autorul analizează doctrina naţional-socialismului sub aspectul moral, politic şi economic. Expunerea este limpede. Autorul se fereşte să tragă concluzii, mulţumindu-se să constate mijloacele de luptă, doctrina şi posibilităţile hitlerismului.

D. Ion Sân-Giorgiu, în „Probleme de metodologie teatrală", publică câteva interesante consideraţii despre esenţa teatrului şi definirea lui. Autorul deosebeşte teatrul de dramă: „Drama este genul literar, de sine stătător, care poate fi pretext pentru un spectacol teatral, sau poate rămânea în paginile unei cărţi şi sluji la lectura individuală. Drama aparţine întâi literaturii şi pe urmă numai, ca o simplă parte componentă, teatrului. Pe când teatrul este totalitatea mijloacelor materiale, dela spaţiul în care se reliefează spectacolul, dela actorul care întrupează elementele de viaţă şi până la cele mai mărunte elemente ale scenei — inclusiv cel mai neînsemnat obiect de reuşită — care alcătuesc ceeace se chiamă un spectacol teatral". Sunt observaţii menite să aducă în critica dramatică puncte de vedere noui.

D. Mihail Sorbul publică primul act dintr'o comedie „Dracul", a cărei acţiune se petrece într'un mediu arhaic de boeri din fundul Moldovei.

Citãm încă două nuvele: „In diligenţă" de A. Frunză (scene tragi-comice dintr'o localitate balneară de-a doua mână) şi „Banii" de Romulus Cioflec, precum şi o meşteşugită transpunere în româneşte a celebrului poem „La Beauté" al lui Baudelaire, datorită d-lui Al. A. Philippide.

O „Miscellanea" bogată şi variată, recenzii şi revista revistelor complectează sumarul acestui volum.

P. A.

Vilegiatură

— Ah! Sandule, mi-ar plăcea să stau aici toată viaţa...

— Şi mie!...

— Dar poate c'ar trebui întâi să ne ducem la hotel şi să dejunăm...

Cronica literară

Cezar Petrescu: Greta Garbo

Prefeţele cu care d. Cezar Petrescu însoţeşte dela o vreme volumele sale, arată o stare de spirit caracteristică. D. Cezar Petrescu este fără îndoială afectat de valoarea pur industrială ce o parte a criticii o atribue scrisului său şi vrea să dovedească anume că nu motive lucrative l-au determinat să-şi aleagă subiectele şi să le trateze cum le tratează, ci înalte consideraţiuni de lungă viziune creatoare.

Apărarea sa este — socotesc eu — inoportună, ba mai mult dăunătoare spiritului scriitoricesc, căci întrucât poate fi o vină să vrei să vinzi cărţile pe care le faci, şi să-ţi întrebuinţezi în acest scop toate mijloacele de care dispun? Ce scriitor occidental nu încearcă să pipăe terenul mentalităţii cititorului spre a ridica la nivelul artei aspiraţiunile comune? Falsa această ruşine academică, dă naştere la ipocrizii ridicole câte odată şi care iau numele de *preocupare morală*. Scopul pentru care Margueritte ne frige pe cărbuni arătându-ne isprăvile erotice ale celebrei *La Garçonne* este preocuparea morală ! Asta seamănă cu reclama cărţilor de educaţie sexuală tip Eraclie Sterian ! Generaţii întregi de copii s'au pervertit învăţând ce nu ştiau — sub pretext de profilaxie — şi cât sunt de curate intenţiile autorilor o dovedesc copertele lascive şi fotografia a treizeci de varietăţi de organe secrete.

Acestea fiind zise, la o parte ipocrizia ! D. Cezar Petrescu, romancier de talent, face romane pentru 18 mii de cititori (cifră enormă în România) tratând subiecte comerciale adică momentan inteligibile. Şi ce este inteligibil? Critica societăţii făcută în spiritul impiegatului intelectual şi sărac, de felul amar al actualului profesor secundar şi zugrăvirea aspiraţiunilor comune, adică roman social şi roman de moravuri. Este ceeace face cu multe însuşiri d. Cezar Petrescu !

Că d. Cezar Petrescu nu dispreţueşte publicul se vede din faptul că pe coperta care ne înfăţişează pe Greta Garbo în diferite momente vizuale nu şi-a pus semnătura în chip vizibil, ceeace explică frecventa confuzie a cititorilor că e vorba de o carte anecdotică despre Greta Garbo. Aşa dar şiretlic inteligent şi scuzabil. Tot de aceeaşi natură sunt şi cele 40 de nuduri, fără nici o legătură cu textul, şi foarte lascive, datorite creionului amabil al d-lui N. N. Tonitza.

Nu pun nici o intenţie ironică în aceste rânduri, fiindcă acest fel de literatura îmi place. Vreau numai să îmi arunc masca unei ipocrizii excesiv estetice, ajutând pe cititorul cult să învingă snobismul care-l face uneori să-şi ascundă sub pernă asemenea cărţi, cum ascundeam noi pe vremuri pe Zola şi pe Maupassant.

Intrucât priveşte metoda de investigaţie a scriitorului, care îl îndeamnă să-şi caute materialul generalului în însăşi particularitatea prezentului imediat, suntem cu totul alături de d-sa, şi rândurile de mai jos le subscrie orice om de bun simţ.

„...n'ai observat ? Din ceeace am făcut până acum, din ceeace se lămureşte că am făcut până acum, nu observi care e profesiunea mea de credinţă scriitorească? Inregistrez realitatea. O înregistrez parcelat. Articulez o realitate cu alta, o problemă socială sau psihologică, cu alta. Un roman, cu altul. Toate vor alcătui o frescă. O frescă a epocii, cu problemele ei şi cu realităţile ei. Iar fiindcă problemele şi realităţile sunt diverse, diverse sunt şi subiectele mele, divers şi tonul, diversă şi atmosfera, divers şi scrisul. N'ai observat, că fiecare carte a mea conţine sâmburele contrariului, adică tocmai al romanului care avea să urmeze ? Contradicţia e numai aparentă. Mă recreez de-o carte, de atmosfera unei lumi, închizând uşa cu zăvorul în urmă şi intrând pe altă uşă în altă lume, cu altă atmosferă".

Mutatis mutandis, nu altceva a făcut Balzac.

D. Pamfil Şeicaru, mai adaogă că d. Cezar Petrescu, zicând cele de mai sus, „s'a închis în casă şi a scris romanul". Ceeace înseamnă că l-a scris cam repede. Aşa ne explicăm unele neglijenţe de stil, ce pot trece neobservate mulţimii cititorilor, dar supără pe intelectual. A le observa înseamnă numai a trage atenţia scriitorului asupra unor cusururi secundare, pe care subiectivitatea îl împiedică să le vadă. Descripţia sa cade foarte adesea în bombastic şi macabru, şi pornită dela un element simplu nu ştie să se păstreze în limitele sobre ale sugestiei. Iată o furtună:

„Ce spaimă i-a fost !

Ce nălucire absurdă de creer istovit, de nervi destrămaţi, de nopţi cu sbuciumul prelungit prin somn. Mereu aceeaşi ameninţare nelămurită şi cu atât mai chinuitoare, suspendată în vis chiar, în mijlocul unui hohot de râs chiar...

Adineauri, când a deschis ochii într'un vuet de năruire şi în flăcări albastre, ţâşnind, brăsdând, săgetând peretele, a crezut că e un început ori un sfârşit de incendiu. Cu acel vertiginos şi instantaneu tumult de imagini sinistre care premerg panicii, a văzut tavanul prăbuşindu-se despicat, s'a văzut ca un rug viu şi aprins, alergând în flăcări spre toate eşirile astupate de grinzi în jăratec, de fum şi vălvătaie. Focul lăuntric, vâltoarea mistuindu-l fără curmare de 3 luni încoace, încheindu-se, confundându-se, absorbindu-se, neîntinzându-se în dogoarea focului de afară. O moarte ca pentru el. Un sfârşit ca pentru asemenea pasiune care i-a scrumit şi măduva oaselor.

Dar nu era decât furtuna de-afară, din noaptea, cu fulgere lungi, văzută în oglinda şifonierei".

Observaţia psihologică este verosimilă. Exagerarea tonului vine din stil, deoarece d. Cezar Petrescu are un debit retoric formidabil, în care substanţele şi verbele se repetă cu cazul şi timpul lor, de câteva ori pe loc, ca'ntr'un ciclon.

Iată de pildă substantive retorizate:

„Hehe ! Aceasta au găsit faimoşii inchizitori. Tortura trupului... A animalului! Ca şi cum trupul interesează, animalul interesează... Când atâtea suplicii le steteau la îndemână... Bunăoară acea a speranţei, pe care a găsit-o un literator, cu ceva mai multă şi mai inteligentă fantezie... Tortura speranţei, a iubirii, a umilinţii, a panicii morale, a remuşcării, a ameninţării necunoscută şi suspendată — nu executată... Aveau o gamă nelimitată a imponderabilului... Ei se năpusteau asupra cărnii, să înfigă cuie înroşite, să smulgă unghii, să rupă oase, să scoată ochi, să jupoaie pielea... Hehe ! La acestea toate se poate rezista, fără să fi făcut pact cu diavolul lui Del Rio şi Farinacius, al lui Boguet şi al lui Lancre..."

Iată verbe şi enumeraţii tumultuoase:

„Cât timp a zăcut cu capul în perne, din ungherele negre înaintau arătări spectrale, târându-se, svârcolindu-se, prelingându-se, înodându-se, urcându-i patul, strivindu-i pieptul, înăbuşindu-i răsuflarea. Arătări pline de spaimă, cu chipuri schimbătoare. Când vipere cu limbi ascuţite. Când scârbavnice jivine cu trupuri dospite şi cu obrazul bălos al lui Sandu Negoianu. Când reci schelete ameninţând-o cu degetul osos, pe umeri cu craniul doamnei Cleopatra Negoianu. Când o namilă umplând toată încăperea, înfăşurându-i cu trompa vâscoasă şi moale trupul, cum striveşte şarpele în strâmtoare măgularele antilopei fragile. Când liceanul..." şi tot aşa... „când... când... când..."

In privinţa subiectului, d. Cezar Petrescu este un maestru. Tema simplă este dusă în ultimele consecinţe, multiplicată prin accidente şi dizertaţii, plimbată prin Europa şi complicată deodată cu elemente neprevăzute din trecut.

Cui i-ar trăzni prin cap să scoată un roman aşa de amplu şi de coerent — cu excepţia unor desvoltări laterale, — cu titlul *Greta Garbo?* Totuşi nimic mai firesc:

Alina Gabor, elevă de şcoală într'un liceu de provincie şi fata unei paralitice, fiind de o asemănare uimitoare cu celebra vedetă, e persecutată de o suplinitoare de umoare acră. Titulara catedrei, venind în oraş şi aflând dela cancelarie isprăvile suplinitoarei, rectifică situaţia şcolară a fetelor şi vizitează pe persecutata Gabor, promiţându-i sprijinul. Dar părându-i-se că soţul ei, ofiţer, face ochi dulci fetei, bunăvoinţa se schimbă în gelozie. Alina caută ocrotirea directoarei, dar iată că şi aci, directorul, om chefliu, sărută pe pseudo-Greta Garbo. Directoarea o goneşte. Fata cade bolnavă greu, pleacă în oraş şi spre a-se răsbuna pe bărbaţi, îşi pune în gând să se facă *vamp*. Locueşte în Bucureşti în aceeaşi casă cu fosta profesoară şi are relaţiuni cu ofiţerul. Soţia însă îi urmăreşte şi-şi împuşcă soţul în restaurant.

Ceeace urmează după aceasta este cu totul neprevăzut şi puţin cam fantastic. Aventuri pasionale la Venezia şi la Paris şi o întâlnire teatrală cu Greta Garbo cea adevărată. Lăsăm cititorului emoţiile neviolate şi ne mulţumim să constatăm puterea de inventivitate a d-lui Cezar Petrescu. Căci în ciuda aspectului cam senzaţional şi inutil, din punct de vedere literar nu şi comercial, desvoltat, subiectul e plin de posibilităţi pe care autorul nu le pierde, deşi o tendinţă stricătoare îl face să dilueze vinul caracterizărilor sale.

Atmosfera cancelariei şi a şcoalei, libidinea îndrăzneaţă a bărbaţilor, snobismul cinematografic, toate acestea sunt lucruri vii. Foarte multe personagii trăesc: *Papalugo proboscidiensis*, căpitanul *Muţu Leonardescu*, în special. Autorul condimentează textul, după formula francezilor, cu aluzii internaţionale, cu multe citate de enciclopedie frivolă, lucruri de natură să dea un aer de intelectualitate şi distincţie care prind în massa cititorilor. D. Cezar Petrescu scrie cum scrie şi n'ar mai fi Cezar Petrescu dacă ar renunţa la aceste cusururi ce-i fac personalitatea. In fond d-sa e un romancier pur, senzaţional în sensul bun de procurator de senzaţii vii ale vieţii, care te înlănţue cu ficţiuni din care uiţi o bună parte, dar din care îţi rămâne întipărită în suflet o galerie de oameni posibili. Aceasta e mult pentru evoluţia romanului nostru şi de n'ar fi decât complexitatea lumii sale, ar merita un loc de seamă în literatura contimporană

G. C.

INSEMNĂRI

† Alfred Moşoiu

A murit zilele acestea un scriitor încă tânăr, uitat complet de noile generaţii, un scriitor minor, ce abia îşi dibuia o formulă incertă în primii ani de după războiu. Sănătatea şubredă l-a împiedicaţ să-şi dea examenul de maturitate artistică aşa încât nici nu ne-am putea pronunţa dacă a fost sau nu un scriitor, ci un diletant. Dată fiind fizionomia sa literară absentă, faţă de puternica expresie a poeziei contimporane, stăpânite de un Arghezi, rămas mirat şi consolat să vezi că a deţinut funcţiuni reprezentative importante ca: *Vice-preşedinte al Soc. Scriitorilor Români, membru în comitetul de lectură al Teatrului Naţional, Consilier literar al Casei Şcoalelor,* fiind totdeodată decorat de guvernul francez cu *Palmele academice.* Nu mă îndoesc că aceste onoruri i-au fost atrase de însuşirile sale morale.

Alfred Moşoiu a debutat la 20 de ani (în 1910) cu un volum de *Sonete (Minerva, epuizat).* A scris apoi un volum de nuvele promiţătoare *(Toader nebunul,* Alcalay, 1918) şi o piesă de teatru *Jocul apelor.* Promisese alte lucrări dar boala, se vede, l-a împiedicat să le realizeze.

In 1912 a publicat un volum de poezii, *Sufletul grădinei,* (ed. Casa Şcoalelor), care mi se pare mai caracteristic pentru timbrul său interior. Conţinea o poezie minoră, de influenţă directă angeheliană, cu flori expirânde şi tristeţi galante, ecou îndepărtat al simbolismului francez, Regnier-Samain. Poezia aceasta este graţioasă şi suavă şi unele versuri îşi păstrează încă frăgezimea.

Flori:

Din vasul cizelat cu măestrie,
Incins cu flori şi ramuri argintate,
Petale roşii cad, înfrigurate,
In ritmuri lente de melacolie...

Presimţiri de moarte:

In seara asta a murit ceva,
In jurul meu simţii fiorul morţii...
O mână a mişcat zăvorul porţii ?
Cum? Nu e nimeni în odaea mea?
Şi totuşi simt că a murit ceva...
Am auzit încet cum mă striga...
Al unei vieţi ce piere, ce se curmă,
Am auzit încet cum mă striga...

Şi frica mă cuprinde tot mai mult...
Cine-a murit aproape lângă mine?
Când singur sunt, când nu e nimeni, cine ?
...Un clopot bate'n mine şi-l ascult,
Şi creşte glasul lui ca un tumult,
Şi lămpile îmi par făclii de ceară...
Ceva din mine moare'n astă seară...

Regretăm moartea acestui sentimental discret, din vechea generaţie blândă, de dinainte de războiu, cu mult mai mult talent ca atâţi tineri care fac larmă astăzi trăgând cu pistolul şi provocând lumea la duel. Parcă-l văd, trecând sprijinit în baston, cu aer vag şi suferind de tumultul viselor dinăuntru neexprimate şi neştiute lumii. — G. C.

Comemorarea lui B. P. Haşdeu

Ultimul număr al publicaţiei lunare „Viaţa Basarabiei", care apare la Chişinău, este în întregime închinat memoriei lui B. P. Haşdeu, dela moartea căruia s'au împlinit 25 de ani.

Printre numeroasele articole, care aduc fiecare o contribuţie nouă la interpretarea vastei opere a filologului nostru, semnalăm rândurile scrise cu căldură de d. Zamfir C. Arbure, care a fost prieten cu Haşdeu.

După ce aminteşte împrejurările în care i-a făcut cunoştinţa, d. Zamfir C. Arbure face o scurtă biografie a marelui istoric.

„Haşdeu — spune d. Arbure — s'a născut la 1836. Fiul lui Alexandru Haşdeu, el şi-a luat numele de Petriceico, fiind rudă cu fostul domnitor al Moldovei Ştefan Petriceico, prin fiica lui Efrem Haşdeu. Născut în Basarabia şi-a făcut studiile în Rusia, la Universitatea din Charcov; a fost ofiţer de cavalerie — carieră obicinuită a nobililor din Basarabia. La 1856 Bogdan Haşdeu, plictisit de mentalitatea rusofilă a boerilor basarabeni a trecut din Hotin în ţinuturile care după tratatul de pace din Berlin se întorceau Moldovei. A fost judecător la tribunalul din Cahul — apoi a plecat la Iaşi unde a publicat revista *Din Moldova* (1862), a fost profesor.

Mai târziu părăseşte Iaşul şi se aşează la Bucureşti, unde a devenit directorul Arhivelor Statului — şi profesor la Facultatea de litere. A fost deputat al Craiovei, a redactat ziarul *Traian* şi gazetele humoristice *Aghiuţă* (1864) şi *Satirul* (1866).

Haşdeu şi-a consacrat activitatea sa întâi literaturii, apoi istoriei şi filologiei.

Spirit pătimaş de concepţii vaste, îmbrăţişând mereu orizonturi noi, el construia hipoteze îndrăzneţe care ne uimesc, dar care nu au temelii solide.

In istorie, în filologie, Haşdeu adeseori dădea cu târnăcopul acolo, unde nimeni nu îndrăznise să atingă ţărâna virgină.

A fost acesta un păcat mortal pentru omul de ştiinţă?

Ce-am fi cunoscut noi despre lumea siderală dacă Laplace n'ar fi îndrăznit să construiască hipoteza sistemului solar. Sau dacă Darwin n'ar fi construit teoria sa hipotetică a evoluţiunii speţelor. Desigur multe din hipotezele ştiinţifice dispar după ce cercetările oamenilor de ştiinţă lărgesc cadrul de investigaţiuni. Dar fără hipoteze, ştiinţa devine moartă, lipsită de suflarea luminată a minţii, de scânteia genială. Haşdeu a fost poet; el a publicat un volum de poezii. A fost literat; drama sa *Răzvan şi Vidra* trăeşte pe scena noastră de când trăeşte şi *Hermani* de Hugo.

Ca istoric Haşdeu a scris prima pagină din istoria neamului nostru. Sunt preţioase lucrările sale: studiul despre Luca Stroici, documentele din arhiva istorică, monografia lui Ion Vodă cel Cumplit, o poemă scrisă cu un neîntrecut talent. La 1873 a scris minunata sa *Istoria critică* — stârnind mare entuziasm. Parlamentul i-a votat medalia de aur pentru acest prinos pe altarul culturii româneşti. In calitatea sa de filolog Haşdeu a lăsat două lucrări mari: *Cuvinte din bătrâni.* unde studiază limba documentelor din sec. XVI şi a textului din codicele Sturzanus. In fine *Magnum Etymologicum Romaniae,* operă măreaţă, concepută de Haşdeu după un plan aşa de vast, unde orice cuvânt este o monografie, încât ar fi trebuit unui om, să aibă zece vieţi, ca să o poată termina.

Haşdeu n'a tipărit decât trei litere, A. B. C.

După o viaţă închinată unei munci încordate, Haşdeu a murit la Câmpina, în castelul său numit Iulia Haşdeu; lăsat în îngrijirea unor amici, executori testamentari. Acest castel e acum o ruină părăsită — şi e păcat. Bogdan Haşdeu a fost înmormântaţ la Bellu în cripta poetei Iulia Haşdeu, unde se află şi mormântul mamei poetei.

Pe când trăia Haşdeu, era obiceiu în fiecare an la 18 Septembrie să se adune în cavoul Iuliei Haşdeu toţi prietenii familiei. Tăcuţi ascultau cântecul melancolic de ariston al poetei Iulia Haşdeu.

Acum cavoul e părăsit — toţi prietenii familiei Haşdeu au murit.

Să ne plecăm înaintea umbrei acestui om care a gândit mult — a simţit mult în decursul vieţii sale şi a murit necăjit, solitar, înconjurat de un mediu care i-a fost străin şi care i-a amărât sufletul".

„Opera" d-lui Giorge Pascu

Subt titlul „*Giorge" Pascu şi „istoria literaturii române*" sau *O nulitate universitară,* — d. Lucian Predescu publică o interesantă broşură care dă în vileag o parte din greşelile, incorectitudinile ştiinţifice şi din prostiile deochiatului dascal dela Iaşi.

Reproducem concluziile:

„Manualele de *Istorie a literaturii române* ale d-lui Giorge Pascu s'au dovedit a fi nişte *simple compilaţii, uneori chiar după un singur izvor,* dar şi acestea, şi *eronate,* şi *incomplete.*

Nu mai vorbesc că aceste manuale ale profesorului universitar ieşan sunt anacronice din punctul de vedere al ştiinţei. Căci, dacă ne-am opri asupra erorilor şi lipsurilor pe care le prezintă aceste manuale în raport cu descoperirile şi precizările ulterioare făcute de istoria literară, atunci ar trebui să semnalăm de 3-4 ori mai multe greşeli şi lipsuri dect am semnalat până acum. Dar, deşi de aceste ultime erori şi greşeli nu-l putem face răspunzător pe d. Pascu, totuşi manualele d-sale de „Istoria literaturii române" sunt nişte studii anachronice, cărora timpul le-a anulat orice importanţă şi orice utilitate publică. Până la o ediţie a doua a lor, ele nu mai pot folosi deloc cititorilor.

Acestea-s „operile" cu care d. Pascu a candidat la art. 81, care i-a acordat postul de profesor universitar".

Cum se fac turneele

Ultimul număr al revistei „Incotro?" povesteşte astfel modul cum s'a jucat „Romeo şi Julietta" la Brăila:

„Până acum, stimabili cetitori, n'aţi avut ocazia — probabil — să admiraţi decât „Romeo şi Julietta" în memorabila înscenare a lui Gogu Mihăescu şi „Romeo şi Julietta la Mizil" vodevilul regretatului Ranetti.

Dar „tragedia marelui Will" — cum s'ar exprima confratele Hope — a mai suferit multe tragedii, în special tragediile turneurilor.

Acum câţiva ani, un grup de actori mediocri, au fost angajaţi de un as al primei noastre scene, pentru o serie de reprezentaţii în provincie cu „Romeo şi Julietta".

Shakespeare însă, negândindu-se la greutăţile de transport ale unui ansamblu prea mare, şi-a încărcat opera cu regimente de cetăţeni, seniori, măşti, gardieni şi servitori.

Directorul turneului — un indiscutabil economist teatral — s'a sfătuit cu un regisor improvizat:

— Să tăiem în carne vie dom'le!... Trebue economii!...

Avem nevoe de Escalus?...

— Păi Escalus e prinţul Veronei şi...

— Dă-l dracului dom'le. Tot îl omoară în timpul piesei... Să presupunem că l'a omorât înainte să înceapă piesa!... De Montagne şi Capulet avem nevoe?...

— Păi ăştia sunt origina tragediei!... Trebue să fie certaţi între ei...

—— Foarte bine!... Dacă sunt certaţi nu-şi vorbesc, şi când vine unul în scenă îl scoatem pe celălalt şi gata!... Facem economie de un actor.

— Cum?

— Foarte simplu: acelaş actor îi joacă pe amândoi! In Montagne îşi pune barbă şi în Capulet îşi pune cioc!...

Cu mare greutate, directorul turneului a admis pe Romeo şi Julietta, răbufnind totuşi cu profundă indignare:

— De acuma domnul Shakespeare s'a curăţat de turneu!... Nu putea să pună în titlu un singur personaj?... Auzi, mai sunt azi timpuri să pleci în turneu cu doi actori principali?!... Asta e risipă!... Dumnealui ce-i pasă?... A scris piesa înainte de războiu, când era bogăţie nu era criză, şi pe urmă a murit şi ne-a lăsat pe noi să ne spargem capul cum să-i reparăm greşelile!...

Celelate câteva personagii au fost încredinţate maşiniştilor, recuziterului şi paznicului dela C. F. R.

Prima reprezentaţie a avut loc la Brăila.

In culise, regisorul, stătea cu textul în mână, şi dădea intrările:

— Romeo, intră în scenă!... Jullietta, intră în scenă!... Capulet, intră în scenă!... Mercutio!... intră în scenă!... Mercutio!... Mercutio!... Mercutioooooooooooo!

Desperat, regisorul fugea din cabină în cabină urlând ca muşcat de şarpe:

— Mercutioooooo!... Unde e Mercutiooo!..

Şi totuşi, Mercutio n'a fost găsit decât abia în actul al doilea.

Mercutio era chiar regisorul!..."

Eminescu prin spiritism

Un prieten magistrat, în viligiatură la Mânăstirea Agapia, ne trimite următoarea scrisoare:

„Mi s'a spus că doamnele de aci fac uneori spiritism şi că este în special un mediu, căreia Eminescu îi comunică versuri. Am fost şi eu aseară la o şedinţă şi vă alătur ceeace a dictat — se zice — poetul.

Mata ce părere ai?

Factura pare într'adevăr a lui Eminescu; sunt însă unele lipsuri, datorite înregistrării defectuoase":

Iată versurile:

De ce-ai plecat eu nu-mi dau seama,
Tu nu mi-ai spus nici un cuvânt,
Salcâmi-şi scuturau podoaba
Şi suspinau duioşi în vânt.
Şi mă durea durerea mută
A ochilor meniţi să'nşele
Simţeam cum se cufundă'n noapte
Altarul visurilor mele.
Şi dac-am plâns, vedeam în juru-mi
O lume'ntreagă care moare
Şi moartea mă uitase singur
Intr'un pustiu fără hotare.

* * *

Tu nu ştii ce'nseamnă iubirea
Mic înger cu ochii ca cerul;
In sufletu-ţi doarme iubirea
Şi'n ochii tăi plânge misterul.
Tu eşti doar un semn de 'ntrebare

Ce zic?

Zic că d. magistrat — în loc să compună singur hotărârile — ar fi mai bine să le prindă prin spiritism dela Laurent...

Sorana Ţopa

Ceiace distinge, în primul rând, talentul unui artist dramatic este aşa numitul temperament. Este o calitate tot aşa de greu de definit ca şi gustul. Il simţi când există şi, mai ales, îi simţi lipsa. Ne putem imagina un actor care să aibă meşteşug, şcoală, inteligenţă, ştiinţă, trucuri, adaptabilitate la rol. Dar toate acestea sunt calităţi mai mult exterioare, slujind adică la o calculată şi rece *imitare* a vieţii. Rolul pe care îl va juca un asemenea actor va fi faţă de viaţă, ca un manechin automat faţă de o fiinţă însufleţită. Va imita viaţa la perfecţie, dar nu o va reda, nu o va *trăi* din nou.

D-na Sorana Ţopa posedă, pe lângă toate calităţile pomenite mai sus, temperament. Are puterea de a prinde viaţa sub diversele ei aspecte şi de a o filtra apoi printr'un suflet frământat şi viguros.

Sorana Ţopa interpretează un rol, aşa cum ar face o experienţă de viaţă. Pentru ea un rol nou este o nouă posibilitate de a cunoaşte şi de a suferi viaţa.

Am avut plăcerea să constatăm încăodată acest lucru, cu prilejul reluării, la Teatrul Regina Maria, a piesei d-lui G. M. Zamfirescu „Domnişoara Nastasia". Eroina — o fată simplă pe care viaţa o aruncă în peripeţii tragice, făcând-o să colinde toată gama pasiunilor umane — convine de minune temperamentului d-nei Sorana Ţopa. Cu acest rol a avut prilejul să dea la iveală toate resursele de care dispune (şi sânt multe).

A ştiut să fie rând pe rând îndrăgostită cu patimă, frământată de îndoeli şi de desnădejde, iertătoare şi răzbunătoare în acelaş timp, disimulată şi concentrată, izbucnitoare de pasiune şi exaltată, romanţioasă şi ingenuă, tragică şi sfâşietoare — trecând prin toate aceste stări sufleteşti cu aceiaşi naturaleţă şi cu aceiaşi veracitate.

Toate acestea nu pot exista fără un mare belşug lăuntric. Sorana Ţopa dispune de acest belşug, având totodată variate şi multiple mijloace de exteriorizare.

Dar, poate, ceiace surprinde întotdeuna pe acela care o vede, este totala ei lipsă de cabotinism (chiar permis) şi, mai ales, absenţa oricărei urme de rutină (chiar aceea îngăduită de o prăfuită tradiţie).

Rămânând mereu ea însăşi, Sorana Ţopa ştie şi are puterea să fie mereu nouă. —*Al. A. Ph.*

Mărunte

Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

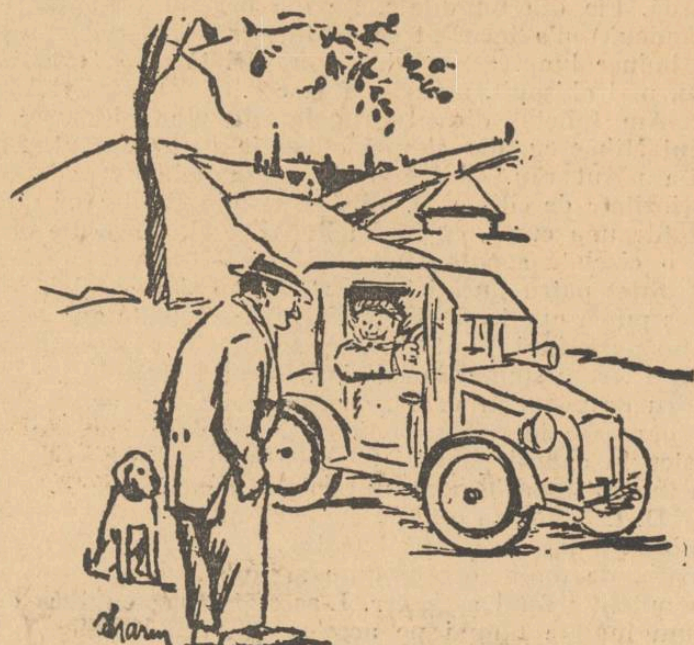
— La Londra se vinde la licitaţie o colecţie de autografe şi documente rare; între altele, partitura originală a „Idilei lui Siegfried", scrisă de Wagner cu ocazia naşterii fiului său şi dăruită în original chiar de dânsul lui Hans Richter.

Alt document interesant este scrisoarea prin care regina Maria Antoineta îi vorbeşte prietenei — prinţesa Lamballe — de primejdiile cărora s'ar expune întorcându-se la Paris. Se ştie că prinţesa, neascultând avertismentul, şi-a plătit imprudenţa cu viaţa.

— In marea sală de concerte Augustum din Roma, un inginer italian a demonstrat de curând o invenţie originală: un aparat electric care înlocueşte orchestra şi corul. Aşezat între culise, aparatul e legat prin cabluri de un pupitru în faţa căruia stă dirijorul. Acesta nu mai are în faţă instrumente şi orchestranţi, ci conduce numai pe tehnicianul dindărătul scenei, care pune la punct aparatul.

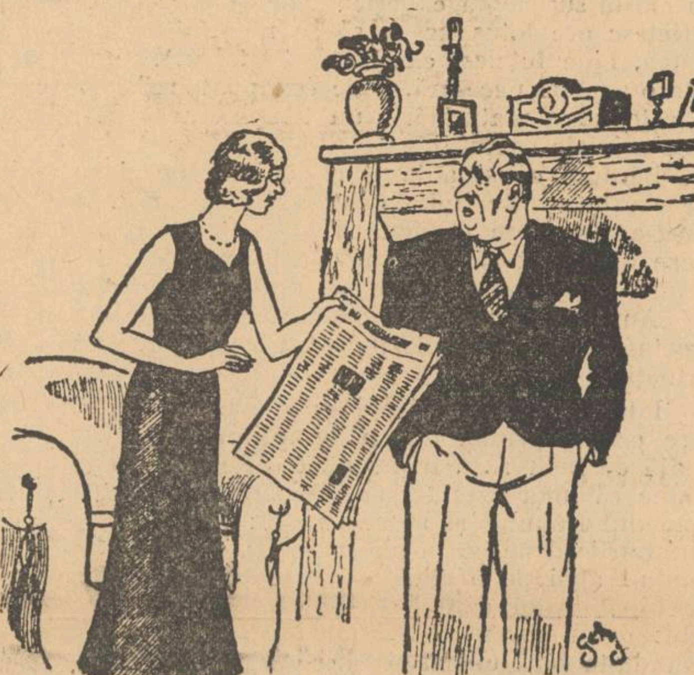
Inventatorul susţine că se vor putea economisi astfel nouă zecimi din cheltuiala orchestrei şi corului. In oraşele mari însă, aparatul nu se poate impune, muzica produsă fiind asemănătoare cu a gramofonului.

Precizare

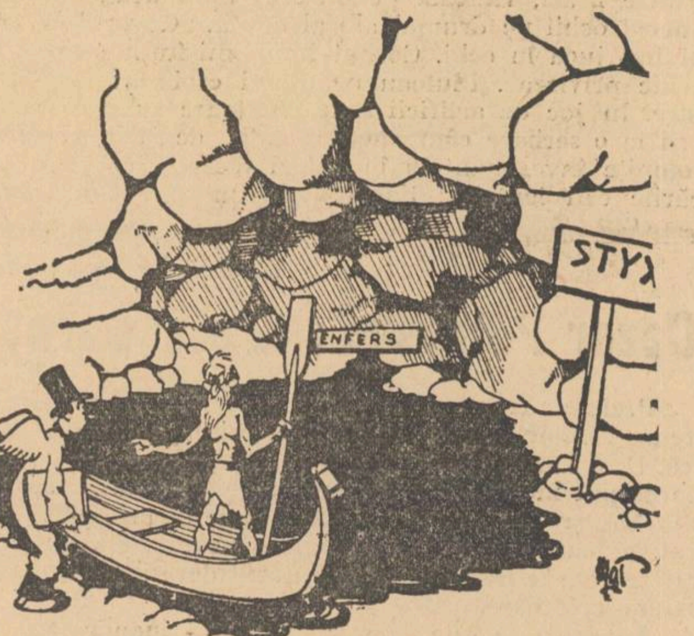
— Ce? Asta-i maşina de patruzeci de cai?
— Drept să-ţi spun... patruzeci de poney...

Mica publicitate

— Bani pentru trusou?... Şi eu nici nu ştiam măcar că eşti logodită!
— Dar bine, tată, dumneata nu citeşti ziarele?

In Infern

Caron. — Dă-ţi obolul, muritorule.
Muritorul. — Glumeşti! Eu voiajez gratis pe toate liniile, sânt deputat...

In Paradis

ADAM. — Şi pe lângă asta, te-ai apucat să flirtezi cu el... Te pomeneşti că ai să ai îndrăzneala să-mi spui că pantofii pe care ţi i-a dat cadou nu erau din piele de şarpe!?...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 616

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 25 Septembrie 1932

BIBLIOTECA ASOC. SIBIIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Taina

In colţul cel mai vechiu din ţintirim,
Pe unde suie drumul de hotar,
Dormea de-un veac, subt un cireş amar,
Un prea-sfinţit vlădică, Gherasim.

A fost cândva şi-o piatră căpătâi,
Purtând în slove şterse mărturie
Cum că vlădica a intrat de-a dreptu 'n rai.
Dar oamenii, neştiutori şi răi,
N'au priceput al pietrei tainic grai
Şi-au pus-o la un han, drept temelie.

De-atunci, în locul ei,
Aprinde toamna candelă de scai
Şi primăvara luminiţi de păpădie.

Iar din cireşele rotunde şi amară,
De-alungul vremii, vară după vară,
Făceau dulceaţă preutesele din sat,
Dar pe vlădică toată lumea l-a uitat.

Apoi, cireşul a murit şi el.
Frunzişul tot mai rar, mai subţirel,
S'a răsucit foşnind uscat în vânt,
S'a rispit, ca toamna, pe mormânt

Şi'n locul lui norodul a'ngropat
O biată fată, moartă cu păcat.
Au îngropat-o fără cruce, mai de-o parte,
Să-şi poarte vina până dincolo de moarte.
Iar cu vlădica nu ştiu ce-au făcut, —
Era, săracul, risipit în lut.

Acum, în colţul vechiu de ţintirim,
Nu-i nicăeri vlădica Gherasim,
Nici fată nu-i şi nici cireş sălbatic.
Din tufe brumării de rozmarin,
S'aude 'n nopţi de vară un buratec
La creştetul mormântului străin.

Iar în tăcere şi'n zădărnicie,
Cenuşa schivnicului, cuvioasă,
S'amestecă încet pe veşnicie
Cu tânăr trup de fată păcătoasă.

OTILIA CAZIMIR

Aniversarea lui Maeterlinck

Maurice Maeterlink a împlinit şaptezeci de ani. Regele Albert al Belgiei i-a conferit, cu acest prilej, titlul de conte. Contele Maurice Maeterlinck: nu ne putem opri să spunem că sună destul de ciudat. Ne vine greu să ne obişnuim cu acest titlu şi suntem convinşi că autorul unor cărţi ca „La Sagesse et la distinée" n'are nevoie de nici-un blazon. Pentru un scriitor singurul blazon veritabil nu poate fi decât opera lui. Ea este singurul şi cel mai frumos titlu de nobleţă.

Maeterlinck poate să infrunte fără nici-o teamă posteritatea. Gloria lui a mers crescând din clipa în care — prin 1889 — un articol entuziast şi răsunător al lui Octave Mirbeau îl smulse din anonimat, dăruindu-i deodată celebritate, popularitate şi... editor — până astăzi când regele Belgiei îi oferă, drept supremă recompensă, un titlu van şi o distincţie anacronică şi medievală, pe care înţeleptul autor al „Comoarei celor umili" a primit-o probabil cu nepăsătoare seninătate.

M. Maeterlinck

Totuşi trebue să constatăm că astăzi gloria lui Maeterlink a ajuns la o epocă staţionară. Nu mai există o boală Maeterlinck, o maeterlinckomanie, aşa cum exista acum vre-o cincisprezece, douăzeci de ani. Incepe să se întâmple cu Maeterlinck ce se întâmpla şi cu Anatole France, când îmbătrânise. Maeterlinck, ca şi France, începe tot mai mult să fie cunoscut fără să fie citit. Există o legendă Maeterlinck, toată lumea a auzit de Maeterlinck, dar cărţile lui nu mai cunosc tirajul fabulos de odinioară.

In afară de fenomenul obişnuit al nestabilităţii gloriei literare s'a întâmplat cu Maeterlinck încă un fapt, interesant şi destul de puţin obişnuit. Intr'adevăr, există în Maeterlinck doi scriitori, două personalităţi foarte deosebite, lucrând şi producând pe planuri diferite.

Maeterlinck şi-a început cariera literară în plină perioadă simbolistă, în preajma anului 1890. Primele lui piese, „La princesse Maleine", „Aglavoine et Sélyzette", „La mort de Tintogilles", „Pelléas et Mélisande", sunt pline de un misticism medieval şi de o ciudată atmosferă, aducând aminte când de Shakespeare când de Wagner. Este o atmosferă neguroasă şi turbure, plină de nelinişte, de o spaimă nelămurită şi superstiţioasă, cu personagii fluide şi inconsistente, prinţese urmărite de o tragică fatalitate, oameni cu suflete întunecate de mister şi groază, apăsaţi de un destin crud şi diabolic, ispăşind păcate grele şi vagi. E greu de închipuit astăzi ce efect puternic a avut, acum un sfert de veac, această otravă dulce şi bizară de care sunt îmbibate primele piese ale lui Maeterlinck. Noi, care în adolescenţă am gustat cu voluptate această otravă, mărturisim că n'am mai putea citi astăzi aproape niciuna din aceste piese. N'am mai putea citi nici „Monna Vanna" (şi nu ştim dacă am mai putea-o vedea reprezentată). Totuş, credem că rămân din această perioadă cele trei piese într'un act: „Orbii", „Oaspetele nepoftit" şi „Interior". Şi „L'oiseau bleu", este, fară îndoială, o delicioasă feerie conţinând un adânc înţeles simbolic.

Dar mai este un Maeterlinck. Este Maeterlinck din a doua fază, Maeterlinck filosoful şi gânditorul, entomologul şi naturalistul, autorul lui „Trésor des humbles", „La sagesse et la destinée", „La vie des abeilles", „La vie des thermites", traducătorul vechiului mistic flamand Ruysbroeck şi al lui Novalis. Acest al doilea Maeterlinck este mai puţin cunoscut. Sau, mai exact, mai puţin citit. Dacă foarte multă lume cunoaşte Monna Vanna şi „Pelléas et Mélisande" (popularizată şi prin muzica lui Debussy), sunt mai puţini aceia care să fi citit opera filosofică a lui Maeterlinck.

Care din aceşti doi Maeterlinck va rămânea? Greu de răspuns. Un lucru ştim însă cu preciziune. Piesele lui Maeterlinck sunt demodate şi cumplit de uzate. De ce? Au aerul unui bric-à-brac aiurit şi colbait. Tragicul lor e prea special şi prea vag, intriga e prea puerilă, stilul prea bâlbâit intr'adins. Cu un cuvânt toate dau o impresie de afectat şi de voit., de un manierism prea evident şi prea insistent. Dealtfel, azi primele piese ale lui Maeterlinck sunt uitate.

Rămân cărţile de mistică înţelepciune şi acea minunată „Viaţă a albinelor". Vor avea întotdeuna cititori. Sunt în ele lucruri pline de durabilitate. Nu vor avea poate succesul de odinioară al pieselor, dar, citite de mai puţini, vor fi citite mereu. Prin ele Maeterlinck va cunoaşte încă multă vreme o popularitate, restrânsă poate, dar reală.

AL. A. PHILIPPIDE

CERCEI

Pe marginea nopţii

Când o stea albastră te va lua de mână
să culegeţi linişti simple din arbuşti,
n'ai să laşi să plece, şi nici n'ai să muşti
fata sănătoasă prinsă la fântână.

Sângele ţi-l urcă leneş din Nadir
luna cu mătăsuri fildeş şi petunii.
Pentru marinarii cu bicepşii'n funii
noaptea creşte parcuri de safir.

MIRCEA PAVELESCU

Alegere de Stareţă [1]

de DAMIAN STĂNOIU

Sora Riţa, ucenica maicii Zenaida şi cu sora Cristina — ucenica maicii Tomaida, sunt prietene bune, cam de aceeaş vârstă, amândouă vesele şi cuminţi şi amândouă clopotărese. Riţa are douăzeci şi trei de ani, e grasă ca un bursuc, cu mutra cam din topor şi veşnic în căutarea unui motiv de voe bună. Cristina are cu un an mai puţin, e mai slabă, are un cap mai cioplit şi nimic nu-i face mai mare plăcere decât s'o vadă pe buna ei prietenă cu gura plină de râs.

Acum se găsesc împreună în clopotniţă, aşteptând să iasă soborul cu moarta, din biserică, pentru a trage toate clopotele. Sora Cristina stă călare pe-o bârnă de stejar şi loveşte cu batacul — rar şi prelung, ca pentru mort, tălmăcind, prin cuvinte, glasul de acioae al clopotului:

— S'a duuuuus!...

Iar sora Riţa aşteaptă greceşte pe podea, cu două capete de frânghii în mâini, şi complectează pe Cristina:

— Galiniiiia!...

— S'a duuuuuus!...

— Galiniiiiia!...

— Ia ascultă, Cristino, observă Riţa, după a cinsprezecea sau a douăzecea lovitură, parcă n'ar zice „Galinia"; zice „Tomaiiida...".

Sora Cristina îşi înăbuşi râsul, din respect pentru călugăriţa care a crescut-o şi, după ce mai dădu o lovitură, fără să îngâne, contrazise pe buna ei prietenă.

— Nu-i adevărat! zice aşa: Zenaiiiida!...

— Ba Tomaiiiida....

— Ba Zenaiiiida...

— Tomaiida!

— Zenaiida!

— Ia ascultă, soro, făcu Riţa pe supărata. Doreşti moarte măicuţei mele taman acum când să fie stareţă?

— Dar frăţia-ta doreşti moarte măicuţei mele taman acum când să fie stareţă? — se răţoi şi Cristina de unde stetea spânzurată.

— Nu-i adevărat! Măicuţa mea are să fie stareţă.

— Ba măicuţa mea!

— Ba a mea.

— Ba a mea.

— Taci, că răstorn clopotniţa cu tine, acu! — răcni Riţa, apucând cu mâinile de bârne.

Şi izbucniră amândouă în râs.

— S'a duuus!

— Galiniiiiia!

— Ia spune drept, Riţo, cu ce scofală s'a întors maica Zenaida dela oraş? I-au dat ăia dela episcopie vreo batalama la mână?

— Oho! Da ce batalama! Are patru rânduri şi jumătate... Scrie acolo că să ţină locul până la alegere. Dar maica Tomaida a venit şi ea cu vreo plăcintă de pe unde a umblat?

— Nu ştiu, că n'avu răgaz să ne spună. Aruncă tartanul şi dete fuga la cancelarie. Cu mâna goală cred eu că n'a venit. Odată ce a plecat după un lucru, măcar de răstoarnă oraşul şi tot izbuteşte.

— Şi măicuţa mea tot aşa e. Când e vorba să-şi facă o ambiţie, nu-i stă nici ucigă-l-crucea în cale. Minte, făgădueşte, tăgădueşte, ţipă, plânge, se bagă în sufletul omului şi răzbeşte.

— Parcă ar fi de-o mamă şi de-un tată. Nu seamănă la chip, dar la suflete sunt gemene. Şi la vorbă tot aşa. Păi când are măicuţa Tomaida mâncărime la limbă, să te ţii, neică! Nici nu merge sucala cum merge guriţa sfinţiei-ei. Ne ceartă, povesteşte, ţipă la pisici, le mângâe, vorbeşte singură, şi până n'o domoleşte nu se astâmpără. Ar fi fost mai bună de avocat decât de călugăriţă.

— La fel şi măicuţa mea, cârti şi sora Riţa. Câteodată îndrăzneşte maica Varvara şi-i mai zice: — Mai bine ai fi avut o sucală în gură decât limbă. Barem era de-un folos că făcea ţevi; dar aşa... — Lasă-mă cum m'a zidit Dumnezeu, îi răspunde maica Zenaida, supărată ori răzând. Să vorbesc şi pentru ăia care s'au născut fără grai. Ei, mai vrei ceva? — Ce să mai vreau? — zice măicuţa Varvara. Parcă e după mine. Da barem, dacă nu te poţi opri, vorbeşte mai încet că-mi ţiue urechile.

— S'a duuuus!

— Galiniiiia!... Acuma, de când a văzut că n'o să mai fie nădejde de însănătoşire pentru maica stareţă, şi-a pus în cap să-i ia locul, — şi cu asta şi-a făcut sămânţă de vorbă. Maica Varvara i-a spus drept: — nu faci sfinţia-ta de stareţă. Vorbeşti prea mult. O stareţă trebue să-şi mai ţie gura acasă. Să aibă zece urechi şi numai o limbă. Apăi, răspundea sfinţia-ei, atunci când oiu fi, mă mai strunesc eu, nu mai vorbesc aşa mult. Ţi-ai găsit pe-a care să nu vorbească! Mai acum vreo două săptămâni cheamă pe scofâlcita aia de Veniamina şi pe lungana de Glicheria — şi le spune: — Tu Veniamina, ai să fii iconoamă; iar tu Glicheria, eclesihară, fiindcă te pricepi într'ale bisericii. Casieră o să punem pe Glafira Aftusei, ca să nu cârtească baba că pe fata ei n'o băgarăm în seamă.

— Păi se pricepe şi Glafira la condici, cum mă pricep eu, i-a tăiat vorba măicuţa Varvara. Nu face nimic, zice maica Zenaida, că la cancelarie o să lucreze tot Irina. Parcă maica Irina e proastă să le ducă pe oarbe de mână.

— S'a duuuus!

— Galiniiia!... Şi d'atunci, soro dragă, nu e zi dela Dumnezeu să nu s'adune câte trele — cu Glicheria şi cu Veniamina — şi să nu pună ţara la cale. Mereu fac la planuri şi le strică. Ba să mai cumpere un clopot, ba să nu mai cumpere; ba să stăruiască să ne mai dea un preot, ba că ne ajunge şi doi; ba să facă florărie; ba să învelească biserica mare cu aramă; ba s'aducă vie din străinătate ba să pună un ceas la clopotniţă; — şi câte nu ţi-ar trăzni prin cap. Mă uit la maica Veniamina: dar stă cu mâna la neg, parcă n'o ştie lumea că are neg! — şi aprobă din cap, când îi convine. Iar când i-se pare că planul maicii n'ar fi bun, ia mâna de pe neg, îşi goleşte dinţii încet, încet, se uită sperioasă spre uşă, parcă s'ar teme să nu intre cineva şi zice: — Ba eu cred că ar trebui aşa şi nu pe dincolo. Ca şi când s'ar găsi în slujbă. Imi vine câte odată să deschid gura şi să-i zic: — O, ho că nu te 'ntreabă nimeni! Decamdată este maica Filonida iconoamă.

— Şi ce iconoamă de treabă!

— Iar lungana, tace, tace şi tot îşi frământă crescătura din băirele gurii. Apoi când îi vine rândul să zică ceva, sbârceşte nasul, îşi vâră buza de jos într'a de sus şi-şi desface mâinile — cât şoseaua statului. Văzându-o aşa mătăhăloasă, te miri de unde iese glasul ăla atât de duios. Pesemne că ursitoarele or fi zis: fiindcă am făcut-o urâtă, hai să-i dăm şi ei niţică voce. Dar, să mă ierte Dumnezeu, n'au brodit-o. Unui glas frumos îi stă bine să fie tot la om frumos. Să-ţi placă şi la vedere nu numai la auz.

— S'a duuuus!

— Galiniiia!

— Măicuţa mea are planuri mult mai mari, destăinui şi sora Cristina. Cum o ajunge stareţă, mai întâi şi mai întâi are să pună o firmă la poartă, ca să ştie lumea că aici e mânăstire şi că se cheamă Tămâioara. După aceia are să dea poruncă maicilor să poarte numai ştofe de muhair, să nu-şi mai facă din păr de cămilă că lucesc la soare şi alunecă ochii mirenilor pe ele. Apoi are să prăsească vaci multe, bivoliţe, capre, oi, — şi să facă masă de obşte. Când o suna clopotul, toate maicele şi surorile să lase ce-ar avea în mână: igliţă, ac, sucală, suveică, mătură, vătrai, făcăleţ — şi să dea fuga la masă. Mă rog: ca la cazarmă!

Riţa îşi făcu o cruce mare.

— Şi ce-o să le dea să mănânce, soro?

— N'auzi, omule?: Lapte. Când fiert, când covăsit, când speriat cu băţul, ca'n Moldova. Afară de lapte, o să facă mai întâi probă cu icre negre, sardele de Lisa, ciulama de potârnichi, rasol de păstrăvi, pastramă de capră, compoturi şi banane — şi d'aldeastea... Dacă o vedea că maicilor nu le convine şi încep să cârtească, are să le facă bulgur ca la Căldăruşani; ciorbă de oase de morun, ca la Cernica; frunze de sfeclă, ca la Neamţu şi mai cu seamă borş cu varză şi cu foi de dafin, ca'n Basarabia. Iar în ziua de Paşti câte două ouă roşii de căciulă...

— Dar băutură — nimic? — întrebă sora Riţa râzând să se prăpădească.

— Cum de nu! Dimineaţa le dă câte-un pahar de zeamă de varză, ori de castraveţi; la prânz ţuică dela Ghighiu; iar seara melisă pe zahăr, dela Ciolanu, ca să nu le vie greaţă...

— Ba nu, Cristino, lasă gluma şi spune drept: trage nădejde de stăreţie şi maica Tomaida? — zise Riţa, după ce se potoliră din râs.

— Ehe! Stai prost cu politica! Nu numai că trage nădejde, dar şi-a comandat şi baston de arhimandrită. Lemnul să fie de... lemn şi măciuca aia din cap de argint ferecat. Ca iconoamă — şi-a pus ochii pe maica Chevaria; zice că e destul de grasă, aşa că n'o să mai vorbească maicile, când li s'o face de cârtire, că s'a îngrăşat dela odaia mânăstirii. Pentru ecliserhie, a găsit pe maica Ierofteia. Cică are neamuri în Grecia, care-i trimet untdelemn, încât n'o să mai fie bănuită, ca maica Teodora, că-şi prăjeşte fasolea din candele. Iar la arhondărie pune pe maica Epistiţa, că ştie să zică *bonjur* şi are o uceniţă chioară şi una surdă, aşa că nimeni dintre vizitatori n'o să le îndemne la fărădelegi...

— Şi casieră?

— E în căutare. Ar pune pe maica Glafira, dar fiind prea frumoasă şi cam rea de muscă, îi e frică să nu facă niscaiva posne pe unde s'o duce; Artemia e prea urâtă şi n'o să aibă trecere pe nicăeri; Dorifteia scrie cu stânga, iar maica Paisia e vorbă lungă. Se gândeşte mai mult la Zenovia, că e prietenă cu o doamnă de onoare, dar se cam teme de răsturnare... La urma urmei s'ar putea să mai încerce cu maica Irina, măcar până o mai deprinde unele lucruri de care n'are ideie.

(Continuare în pag. II-a)

1) Fragment din romanul cu acest titlu care va apărea în cursul lunei N-brie, la editura „Cugetarea".

D'aci — afară cu ea! Pe maica Tionia o pune bucătăreasă, fiindcă mănâncă numai de trei ori pe săptămână; iar ca ajutoare îi dă pe sora Ana, că i-a căzut dinţii... Dar nu ştii c'ar avea poftă să schimbe şi duhovnicul? Nu-i place bafta părintelui Flavian şi pace!

— Nici măicuţii.

— Ar vrea pe părintele Gherasim, dela Vornic, cică are vorba mai dulce şi .u iubeşte băutura.

— Maica ar dori pe părintele Luca dela Sărindar.

— S'a duuuus!

— Galiniiiia!

— Ascultă, Riţo, zise Cristina, lăsând şaga, dacă m'ar chema Prea sfinţitul Ilarion şi mi-ar cere părerea, ştii ce i-aş spune? — Prea sfinte Stăpâne, blagosloveşte şi iartă, că sunt fată tânără, dar sunt crescută de mică în mânăstire, şi mintea — multă, puţină, cât oiu avea — îmi e sănătoasă. Să te învăţ eu ce să faci, ca să iasă lucrurile bine. Să trimiţi la alegere pe părintele Costin, că e mai înfipt, cu ordin să învârtească treaba cum o şti mai bine şi să scoată pe maica Aftusa. Este ea şi cam toantă şi cam brută, dar e curată la cuget, e femeie în vârstă, evlavioasă şi bună de n'are pereche. La urma urmei, mânăstirea o s'o conducă mai mult maica Irina, care e, ce să-ţi spui, cu toate bunurile pe capul ei. Ii lipseşte numai câteva fire albe, în cap. Iconoamă să rămâie tot maica Filonida, că e bătătarnică şi cinstită; iar la ecliserhie tot maica Teodora, că are un ghers de înger şi o inimă cum nu se mai dovedeşte. Şi dacă Prea Sfinţia Sa mi-ar zice: — Bine, bine, dar ce să fac cu nebunele alea de Zenaida şi de Tomaida, că au pus pe capul meu pe vicar, pe exarh, deputaţi, jurnalişti, dame de onoare? Eu i-aş spune drept: — Uite ce să faci: pune pe maica Zenaida arhondăreasă, că dacă le-o mai trebui musafirilor alt judecător — să-mi tai mie gâtul! Iar maicii Tomaidei să-i dai o condică şi s'o trimeţi prin ţară să capete pentru mânăstire. E în stare să scoată şi sufletul din om, nu numai un pic de milostenie. Cât pentru duhovnic, să ne laşi mai departe pe părintele Flavian. E şi drept şi temător de Dumnezeu. Ţin maicile la sfinţia-lui ca la ochii din cap. E adevărat că-i cam place băuturica. Să ştii însă că bea cu folos: cu cât e mai beat cu atât vede mai limpede şi judecă mai drept... Zic eu bine, Riţo?

— Tu zici bine; atâta numai că n'o să te cheme Prea sfinţitul.

— Foarte rău! O să se ia după unul şi după altul, că e bătrân, nu-l mai ţin curelile, şi n'o să 'nimerească bine. Dacă o fi dat delegaţie maicii Zenaida, să ştii, Riţo, că maica Tomaida e în stare să facă o turburare de-a să se mire şi dracu. Amândouă doresc stăreţia şi n'o să se lase uşor păgubaşe. Ai să vezi tu ce bâlci o să avem aici până s'o face pârdalnica aia de alegere. Toţi diavolii, câţi sunt aciuaţi în Tămâioara, au să se urce în vârful dealului, ca să privească taman de acolo. Că de aproape le e frică să nu pătimească ceva... Să dea Dumnezeu să nu fie aşa, dar nu prea îmi vine să cred.

— Ce bine judeci tu, Cristino, — zise sora Riţa, admirând, nu pentru întâia dată, înţelepciunea prietenei sale. — Tu trebue să ai minte multă.

— Oho! Dacă ar fi după mine, de mult aş fi scos din cap, măcar câteva dramuri, şi aş fi mai dat şi măicuţii Tomaidei....

— Şi când te gândeşti că are un cap destul de măricel! Şi nici al măicuţii mele nu e mai mic.

— Dacă sunt mari şi sunt pline de sticleţi, ce folos? N'ai luat seama la pepeni? E câte unul mare şi frumos, şi când îl tai n'are gust nici de două parale. Imi pare rău că nu sunt călugăriţă, că i-aş zice dela obraz: — Ia ascultă măicuţă: — ţi s'a urât cu binele? Stai pe loc şi lasă limba să bată în urechile noastre, că s'au deprins cu sunetul ei. Nu te mai băga nici în comitet. Când ţi-a veni chef de bârfeală, să faci sobor cu mine şi cu Ioana şi să cleveteşti până ţi-s'o încleşta gura. Că nu păgubeşti pe nimeni.

—La fel i-aşi spune şi eu măicuţii mele. Ii mai zice maica Varvara. Câte odată s'ar părea că o mai ascultă, dar alteori se învineţeşte la faţă şi ţipă la ea cât poate: — Taci! Eu sunt mai mare aici, nu eşti tu! Acuma — cu Dumnezeu înainte.

— Ce tot vorbeşti tu? Se mai amestecă Dumnezeu în Tămâioara, până la alegere? Odată ce e la mijloc Tomaida şi cu Zenaida, cu Glicheria, cu Veniamina, cu Chesoria şi cu Ierafteia — nu mai are nimeni nici o treabă. Fac prinsoare că nici părintele exarh, nici părintele vicar, nici potropopul şi nici ăia de pe la episcopie n'or să iasă cu faţa curată, dacă s'o isca aici vreo turburare. Ţine minte dela mine, singur părintele duhovnic poate s'o scalde mai bine, fiindcă sfinţia lui nu ştie decât una şi bună: dreptatea. Din ceeace i-se pare că e drept, nu s'abate măcar să pici seu pe el. Şi nu e nici pătat, ca alţii.

— Tu ai s'ajungi stareţă, Cristino, îi prooroci Riţa din toată inima. Cristina o fixă o clipă mirată, apoi izbucni într'un râs repede curmat de sunetul toacei care anunţa plecarea alaiului spre cimitir. Apucară repede de frânghii şi se puseră să tragă toate clopotele, îngânându-le după fiecare lovitură:

„S'a dus — s'a duuuus! S'a dus — s'a duuuuus! Galinia — Galiniiiiiia!...".

DAMIAN STĂNOIU

BUDAPESTA...

admirabil oraş depe ambele maluri ale Dunărei, cu structura sa ultra modernă, cu renumitele sale surse minerale şi stabilimente termale, cu monumentele şi palatele măreţe şi cu Andrassy-ul, una dintre cele mai lungi şi mai frumoase străzi ale Europei, va fi din nou vizitată de către excursioniştii „Realităţii Ilustrate", care vor pleca din Bucureşti la 12 Octombrie a. c.

După o şedere de 2 zile în acest frumos oraş supranumit „Regina Dunărei", excursioniştii îşi vor continua călătoria spre

VIENA

care reuneşte farmecul zilelor apuse cu viaţa seducătoare a unei metropole strălucitoare. Viena este oraşul muzicii. Aici a fost leagănul marilor maeştri ai melodiilor şi aici teatrele şi concertele cultivă cu sfinţenie moştenirea preţioasă care li s'a lăsat.

VIENA adăposteşte în muzeele, palatele şi bisericile sale, comori de frumuseţi artistice, care oferă vizitatorilor şi cercetătorilor zile sau ore de satisfacţii estetice neperitoare.

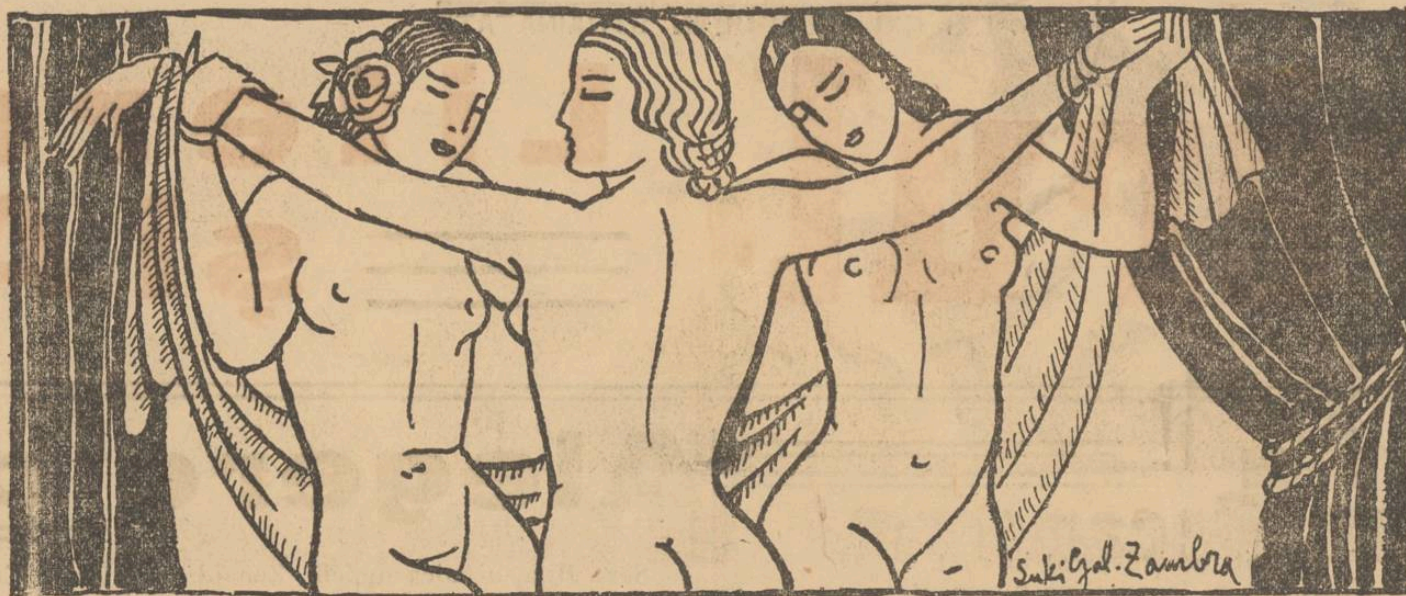
Şi în materie de urbanism modern, Viena şi-a cucerit în epoca actuală, prin importantele sale creaţiuni admiraţia lumii întregi.

Spre seară, când se aprind luminile pe Kärtnerstrasse, artera principală pe care se găsesc magazinele cele mai luxoase, călătorul străin poate contempla în plină strălucire toate aspectele unei adevărate mari metropole.

La Viena excursioniştii români rămân 4 zile complecte.

Intreaga călătorie dus şi întors, cu paşaport colectiv, vize, formalităţi, întreţinere completă în hoteluri de prim rang, în tot timpul şederii la Budapesta şi Viena, mari circuite în autocare elegante, cu ghizi, vizitarea palatelor şi muzeelor, taxe şi bacşişuri, etc., costă 3200 lei de persoană.

Inscrierile se primesc zilnic la „Realitatea Ilustrată" str. C. Mille 7—11 secţia excursii, de unde se pot cere prospecte gratuite cuprinzând toate lămuririle.

Caleidoscop intelectual

Apărarea Lady-ei Chatterley

J. Benoist-Méchin a tradus de curând în franţuzeşte lucrarea lui Lawrence, scrisă cu puţin înainte de moartea sa pentru a răspunde criticilor şi spre a-şi justifica romanul.

In fond opera lui Lawrence e o adevărată „apărare a sexualităţii", însă e destul de greu de urmărit gândul autorului în acel delir de vorbe, şi tumult de imagini poetice.

Prima grije a lui Lawrence e să defăimeze sclavia în care ţine spiritul corpul şi să proclame drepturile acestuia.

„Viaţa corpului e viaţa senzaţiilor şi a emoţiunilor. Corpul cunoaşte adevărata foame, adevărata sete, adevărata bucurie în soare şi subt zăpadă, adevărata fericire în parfumul trandafirilor şi în contemplarea unui liliac înflorit; adevărata furie, adevărata tristeţe, adevărata dragoste şi duioşie, adevărata pasiune, înflăcărarea, adevărata ură şi adevărata durere.

Toate emoţiunile sunt ale corpului, iar spiritul nu face decât să le recunoască".

E interesant de observat că ideea lui Lawrence se apropie minunat de gândul lui Keyserling, expus în recenta lucrare: „Méditations Sud-Américaines".

Romancierul englez conchide, ca şi Keyserling, că civilizaţia modernă e neumană, fiindcă, fondată pe raţiune, oprimă emoţia nedând ceeace trebue corpului.

Din cauza aceasta ne-am făcut o idee greşită asupra omului. Noi ni-l închipuim o „personalitate" abstractă în loc să fim conştienţi, de realitatea concretă, de corpul său.

„Bărbaţii şi femeile moderne nu sunt decât simple „personalităţi", iar căsătoria are loc, în zilele noastre, atunci când doi indivizi sunt „fascinaţi" de personalităţile respective, adică atunci când au aceleaşi gusturi în ceeace priveşte mobilatul casei, sportul şi celelalte distracţii; atunci când le place să discute împreună şi-şi admiră mutual felul lor de-a „concepe viaţa".

Totuşi, afinitatea aceasta de gusturi şi mentalitate poate să fie un teren favorabil prieteniei; ea constitue însă o bază dezastruoasă în ce priveşte căsătoria. Cauza e că mariajul deslănţue inevitabil activitatea sexuală, care e, a fost şi va fi întotdeauna, în orice fel de manifestaţii, ostilă relaţiunilor mintale şi personale între indivizi de ambe sexe".

Fără îndoială că în toate ţările civilizate, căsătoria e o instituţie care trebue să rămâe stabilă.

Cum să o fondezi însă pe ceva aşa de fragil, aşa de anarhic cum e dorinţa sexuală? Deaceia pentru a menţine o ordine socială, e necesar să consimţi la anumite compromisuri.

Lawrence emite însfârşit o părere foarte justă asupra lumii moderne.

„Dacă am putea analiza exact ceeace simt astăzi oamenii unii în faţa celorlalţi, am vedea că ei consideră pe semeni ca o ameninţare.

De sigur e un fenomen straniu, dar cu cât omul trăeşte într'o sferă mai mintală, mai ideală, cu atât prezenţa fizică a altuia constitue o ameninţare pentru liniştea lui.

Fiecare om ce vine în contact cu mine îmi ameninţă existenţa; mai mult încă, toată fiinţa mea o simt în pericol".

Observaţia e foarte adevărată. O civilizaţie pur raţională şi spirituală secătueşte în om sursa emoţiilor prin care poate comunica cu semenii săi. Lawrence a văzut bine aceasta, înaintea lui Keyserling.

Roman şi jurnalism

Criticul american, Gorham Munson, judecă aspru romanul şi felul cum e făcut astăzi în Statele-Unite.

„Romanul nostru de după război se apropie de jurnalism.

In adevăr se poate vedea uşor tendinţa lui Dreiser de a se lega de întâmplări petrecute în jurul său, ca şi stilul jurnalist al lui Lewis şi Hemingway, care satisface din ce în ce mai mult gusturile obscure ale cititorului de ziare.

Ororile lui Faulkner ar putea da o copie senzaţională presei cotidiene.

Scrierile lui Fitzgerald rămân mai presus.

Tendinţa sa merge spre naturalism, spre arta concepută potrivit unui proces descriptiv, ceeace constitue dealtfel naturalismului însuşi ce urmăreşte o apropiere între artă şi realitate.

Romancierii noştri de după războiu se leagă de un jurnalism fantezist şi, deşi faptul e justificat, trebue să recunoaştem că el reprezintă forma de imaginaţie cea mai uşoară şi mai inferioară.

Stilul acesta diferă de arta clasică. In timp ce ultima nu conţine decât elemente de observaţie, naturalismul tinde să fie cu totul reprezentativ şi pe când arta clasică se opreşte la limita misterului, teza sau problema naturalismului e întotdeauna uşor de înţeles, clară, lipsită de mister.

Sunt puţini critici, chiar astăzi, care îşi dau seama că naturalismul violează însuşi sufletul artei, că reprezintă o sărăcie tristă a imaginaţiei.

Muzica orientală şi cea occidentală

Toată lumea recunoaşte că există o diferenţă profundă între muzica occidentală şi cea din orient.

Diferenţa ar putea fi formulată în felul următor: arta sonoră europeană e bazată pe desvoltarea temei (în sensul cel mai larg al cuvântului), iar cea din Orient — pe repetiţie...

„In felul acesta, muzica occidentală trebue să fie înţeleasă; ea cere o anumită contribuţie intelectuală şi face apel la colaborarea auditorului. Muzica orientală, din contra influenţează direct sensibilitatea fără a cere un efort intelectului, adică fără să aibă nevoie de acel act de sinteză fără de care opera europeană ar rămâne literă moartă.

Auditorul oriental nu pătrunde muzica, dar se lasă pătruns de ea, deoarece muzica aceasta este esenţial magică şi cere să fie pătrunsă în mod pasiv. Procedeul său preferat, repetiţia, e un procedeu magic.

Dacă Europeanul e sensibil, el se simte chinuit (chin capabil de sigur de a-l face să guste delicii subtile). Dacă însă e refractar, prin educaţie sau temperament, dacă refuză să se supue, nu va găsi în faţa sa decât un timp măsurat, un cadru gol care-i va procura un sentiment de plictiseală, sentiment pe care l-ar simţi şi Orientalul dacă n'ar scăpa prin tangentă lăsându-se chinuit.

Muzica orientală e cuprinsă toată în acţiunea pe care o exercită asupra auditorului. Acţiunea aceasta epuizează, s'ar putea spune. Esenţa, opera nu există în afara acestei acţiuni, ea nu e decât un ansamblu de proceduri foarte rafinate, destinate să producă în sufletul auditorului anumite emoţiuni, un sistem de încântare al cărui succes (ca al oricărui act magic) poate depinde chiar de anumite împrejurări exterioare ca oră, anotimp, etc.

Compozitorul european creiază realităţi, obiecte. iar acestea pot şi trebue să influenţeze asupra noastră.

Reacţiunea Europeanului, sentimentele, emoţiile, asociaţia de imagini şi idei provocate de o anumită operă, — toate acestea sunt secundare. Ceiace caracterizează opera e insuşi faptul că ea posedă o anumită semnificaţie, are un sens, o valoare proprie, care trebue înţeleasă în sensul etimologic al termenului. Emoţiunile pe care le naşte în auditor sunt rezultatul unui act de cunoştinţă...

„Valoarea unică şi importanţa muzicii occidentale e c'a reuşit să subordoneze melodiei toate elementele sonore — ritm, timbru, armonie — parvenind astfel să intelectualizeze în oarecare măsură şi să neutralizeze acţiunea lor directă, hipnotică".

(B. de Schloezer în „Nouvelle Revue française".)

CITIŢI

FUNDĂTURA CIMITIRULUI No. 13

ROMAN de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Desene de I. Anestin

Iată câteva din aprecierile criticei asupra acestui roman de succes:

Un model de virtuozitate epică.

PERPESSICIUS (*Cuvântul"*)

Romanul acesta e frumos şi trist, aşa cum sunt romanele de profundă pricepere omenească.

MIHAI D. RALEA (*„Dimineaţa)*

O minunată viziune a unei lumi ce-ţi place s'o cunoşti.

PETRONIUS (*„Viitorul"*)

O carte pe care, odată începută, o citeşti cu un interes crescând.

I. MASSOFF (*„Rampa"*)

O carte pe care o citeşti cu multă plăcere şi căreia nu-i poţi reproşa decât că sfârşeşte prea repede.

AL. A. PHILLIPPIDE (*„Adevĕrul Literar"*)

Branişte ne-a zugrăvit un adevăr ce rămâne simpatic în tristeţe şi alătură veseliei, mila.

ADRIAN MANIU (*„Dimineaţa"*)

Autorul ne redă într'un stil colorat, sugestiv, viaţa atât de interesantă a mahalalelor, — cu tot pitorescul ei adeseori comic, uneori dramatic, întotdeauna însă omenesc.

N. MILCU (*„Secolul"*)

Un elegant vol. de 200 pag. cu 20 desenuri de pictorul I. Anestin, 50 lei exemplarul.

RECOMANDAM

...cinefililor din întreaga ţară revista „Cinema", singura publicaţie de specialitate, care apare în condiţiuni excelente la 1 şi 15 ale fiecărei luni.

Revista „Cinema" publică articole de doctrină, reportaje, anchete, întâmplări, cronici obiective şi numeroase clişee.

Cereţi la orice chioşc ultimul număr din această minunată revistă şi apreciaţi-o.

Din Literatura Chineză

FRUNZA VEŞTEJITĂ

Plantele şi arborii din această lume, au un timp sortit ca să trăiască şi ca să moară: Frunza veştejită aruncă o privire de regret crengii din care s'a desprins, căci îşi dă seama că nu mai e verde.

LUNA PE LACUL INCEŢAT

Ai văzut vreodată, deasupra unui lac liniştit acoperit de-o uşoară ceaţă, luna urcându-se în cer? Ce păcat c'atunci nu mă pot sui în vârful unui turn, în lumina odihnitoare!

In clipele acestea, o melancolie nouă, pare că ţese mii de fire împrejurul meu. Amintirile trecutului se cern şi-şi îngrămădesc cenuşa.

Vegetaţia primăverei îmi înfăşoară inima cu un dulce val de voluptate. Fluturii sboară cu iubire spre lampa mea solitară.

— Vai, chiar dacă-aşi contempla întreaga toamnă neliniştitele berze sălbatice îndreptându-se spre miazăzi, tot n'aş putea să găsesc cuvintele în care să-mi topesc emoţiunea!

BĂRBATUL UŞURATIC

Ce verde e iarba de pe ţărmul apei, ce stufoase sunt sălciile din grădină şi ce mândră e-această femee, din 'naltul pavilionului: Strălucitoare apariţie la fereastră!

Fardul şi îmbrăcămintea îi măresc frumuseţea. Mâinele îi sunt de-o mare fineţe. Odinioară a fost o curtizană, astăzi e soţia unui om uşuratic. A unui om uşuratic care ese şi care nu se'ntoarce seara... Ce greu e să fii cuminte când bărbatul nu se gândeşte la tine!

FOAMETEA

O mică roabă, „pan! pan!", în pulberea galbenă a serei. Femeea trage, bărbatul împinge; îşi părăsesc casa, unde se duc?

Frunzele unui ulm le potolesc foamea. Se duc să caute fericitul ţinut unde, împreună, vor putea să mănânce orez.

Vântul suflă pe peliniţile îngălbenite. Zăresc însfârşit ziduri şi case. Dacă stăpânii vor fi acolo, vor găsi de mâncare. Bat la uşe: nimeni! Casa n'are măcar o oală de fiert.

S'au oprit, împleticindu-se, în mica stradă pustie, şi lacrimile le curg ca ploaia.

INTR'O NOAPTE DE PRIMĂVARĂ, ASCULTÂND UN FLAUT

Din ce casă, ascunsă în umbră, sboară notele acestui flaut de jad? Ele se'mprăştie în vântul primăverii şi umplu oraşul.

Din atâtea cântece pe care le-aud în această noapte, am recunoscut cântecul: „Ramura de salcie tăiată".

Cine oare auzindu-l, nu s'ar gândi cu nostalgie la ţinutul natal?

IN ZORI

Dinţii cad, şi nimeni nu poate să-i facă să crească din nou. Părul cade, şi nu-i nici un mijloc să-l facem iarăşi să crească. Dimineaţa, în oglinda strălucitoare, îmi văd chipul îmbătrânit şi părul alb. Anii scurşi mă fac să-mi fie milă de mine însumi.

Dar mai bine să beau un pahar cu vin, să-mi iau cărţile de pe etajeră şi să le mai deschid odată.

Prin ceaţa veacurilor fără de număr, revăd pe împăraţii Şun şi Yu şi pe ministrul Krwe-long luptând împotriva neamului său. Străbătând cu gândul trei mii de ani, le revăd înfăţişarea şi viaţa.

Ce importanţă mai are atunci, că întreaga-mi fiinţă suferă injuria obişnuită a anilor?

NOROCUL

Călăream pe un cal minunat, mândru şi sprinten la'nfăţişare. Mergea pe-un covor de flori scuturate din arborii înfloriţi în primăvară.

Şi iată, îndreptându-se spre mine, venia o trăsură, una din acele cu numele: cinci nori. Când m'ajunse, îi atinsei uşor roţile, cu sfârcul biciului. Deodată, perdeaua de mărgele se dădu la o parte şi-o femee răpitoare mă orbi cu surâsul dinţilor ei albi.

Apoi, înainte de-a dispărea, cu un gest discret îmi arătă în depărtare o casă înaltă cu acoperişul roşu... Şi gestul ei parcă spunea: „Mica dumitale sclavă locueşte acolo...".

PESCARUL

Zăpada s'a topit şi iată că prunii au înflorit.

Frunzele de salcie parcă sunt de aur şi lacul parcă e de argint.

E clipa când fluturii pudraţi îşi apleacă, pe inima florilor, capetele catifelate.

Pescarul, din barca sa nemişcată, aruncă plasa care sparge oglinda lacului.

Se gândeşte la aceea care a rămas acasă, ca rândunica în cuibul ei, la aceea pe care o va revedea în curând şi-i va duce de mâncare, precum rândunelul îi duce rândunicei.

Trad. de AL. T. STAMATIAD

Inţepături

Poetului T. Măinescu, autorul volumului „O picătură de parfum".

E-atât de volatil parfumul,
Stimatul meu amic,
Că 'ndată ce-ai deschis volumul
N'a mai rămas nimic.

Z.

Răspuns

A fost subtil? Esenţa-i n'o mai găseşti acum?
Ce-mi pasă! Imi ajunge să ştiu c'a fost parfum!
Căci ce nerod ar cere o veşnică viaţă
Răsurilor ursite să 'ncânte-o dimineaţă?

Şi tu păstrezi în ochiu-ţi o rază din schinteea
In care se-oglindeşte al lumii infinit.
Ei, şi? Ce-i dacă'n tine un om va fi murit?
Cenuşa poate trece dac'a aprins ideea!

D. NANU

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Mihail Kozirev

Gazeta

Să scoţi un ziar, mai ales în provincie, e o adevărată pedeapsă, trăieşti ca vai de capul tău, n'ai colaboratori, iar dacă-i ai, sunt nişte beţivi. Dealtfel nici n'ai mare nevoe de ei, fiindcă de obicei nu prea se'ntâmplă să fie în fiecare 31 evenimente în oraş. Şi toţi te pisează să scrii ceva despre viaţa locală.

Iată ce mi s'a întâmplat într'o zi:

Soţia secretarului era bolnavă, reporterul beat, trenul cu ziarele înzăpezit pe undeva în drum, iar telegramele întârziaseră. Stau în redacţie singur cuc, culegătorii aşteaptă, nici un fel de material pentru gazetă. Imi venea să-mi iau lumea'n cap. Deodată uşa se deschise, şi un tânăr, ceva între un pungaş de tripou şi un orator de profesie, şapcă americană cu borduri largi, fular la gât, iar în mână, deşi iarna, un bastonaş cu vârf de os, năvăli în cabinetul meu.

— Desigur, gândesc eu, e din capitală.

Se prezintă: — Baikalski... Foiletonist. 50 de ruble avans. Se cunoaşte că e din capitală.

— Şezi o clipă, tovarăşe. Iţi dau, poate, şi o sută. Şi-i explicai situaţia.

El aruncă fularul, scoase şi paltonul, şi se aşeză la masă.

— Am fost şi'n situaţii mai grele. Aranjăm noi totul îndată. Unde-i ziarul de ieri?

Ii dau ziarul şi mă uit: să vedem, ce vrea să facă? El luă foarfeca şi tăie din ziar articolul de fond.

— Poftiţi articolul de fond...

— A doua oară?

— Ei, şi? Dacă te temi, să-l mai schimbăm. Uite, aici la sfârşitul articolului scrie: „Să ştie capitalul internaţional că..." Punem asta la'nceput şi începem cu sfârşitul: „Duşmanii noştri trebuie să lepede visurile de triumf..." Iar mijlocul...

— O să se observe! Ce facem?

— Aş! Par'că citeşte cineva articolul de fond. Şi pe urmă, dacă vreţi, putem să mai schimbăm câte ceva. Aici e scris despre Anglia. O să punem Italia în loc de Anglia, şi gata... Dă-mi un creion.

Prins de însufleţirea lui, îl dădui creionul.

— Vezi, e un articol cu totul nou. Chiar dacă se va găsi cineva să-l citească, n'are să observe nimic.

Acum telegramele. Alunecând cu ochii miopi peste gazeta de ieri, scoase cu foarfecile vreo zece telegrame.

— Vom face aşa: „Trădarea şefilor socialişti" o vom trece din Germania în Belgia...

„Greva industriei metalurgice" o mutăm în Germania. In Franţa o să punem un viscol.

— Dă-mi voie...

— Ce voie? Nu cumva crezi că ziarul d-tale se va citi şi în Franţa? Poftim pagina I-a. Jos punem foiletonul. Il scriu imediat. Dar ce nevoie să-l mai scriu. Am vreo zece în buzunar... E vorba, ce-i drept, de piaţa din oraşul Tula, dar nici la voi piaţa nu-i altfel.

Şedeam, uluit, şi le încuviinţam pe toate. Pe pagina doua am vîrît un discurs vechiu al lui Molotov, pe pagina treia — darea de seamă despre o adunare generală din anul trecut. Ajutorul meu spunea că lucrurile din anul trecut sunt întotdeauna mai proaspete.

— Acum viaţa locală! — zisei eu maliţios.

— Viaţa locală?... e cel mai uşor lucru... Ai o carte de telefon?

I-am dat-o. El o răsfoi repede, oprindu-se la adresele uzinelor, fabricelor şi atelierelor.

— Spălătoria lui Zavituşkin — scrie, am să-ţi dictez:

„Până când patronii au să mai exploateze sudoarea şi sângele masselor muncitoreşti? Ne pune să lucrăm câte şasesprezece ore pe zi, iar la reclamaţiile noastre răspund: „Vă zvârl pe stradă — să ştiţi". Semnătura, „Spălătoreasa Kuzmina". Sau mai bine — „O muncitoare".

— Dă-mi voie, — obiectai eu: — dacă...

— Ce dacă? Crezi că Zavituşkin e aşa de perfect ca să nu-i exploateze pe lucrători... Să înveţe minte... Fabrica de cit cu numele tovarăşului Kalinin... Titlul: „Când se vor repara ventilatoarele? La... cutare secţie" — lasă loc pentru secţie. Ne vom interesa pe urmă. „Muncitorii se sufocă de praf... Unde trebue reparat ventilatorul mai înainte? La cutare secţie, sau în capul maestrului-şef?" Vezi, o notiţă cu umor muncitoresc.

— Şi dacă la ei? — încercai eu să obiectez.

— Lasă-i. „Uzina metalurgică... cazanul cu apă fiartă". „Ce mai ordine e şi asta la atelierul mecanic? Instrumentele, cumpărate de către Ad-ţie" — întrebaţi pe zeţar ce instrumente se pot cumpăra acolo, — „care s'au dovedit uzate, au fost plătite cu preţuri urcate".

Cu viaţa muncitorească am isprăvit. Urmează scurte notiţe, sub titlul: „Trei rânduri"... Aici merg toate fleacurile: „Când se vor astâmpăra huliganii depe lângă berăria No. 2?" „Clubul făbricilor merge schiopătând". „N'ar fi rău dacă serviciul sanitar ar vizita cantina cutare".

Şi văzând că eu clatin din cap cu îndoială, spuse:

— Lasă-i să înveţe minte... Poate nu eşti de părere că serviciul sanitar să viziteze o cantină? Nu uita că eşti redactor... Mâine o să fii purtat pe braţe... Vei avea un succes extraordinar.

Drept spunând, mă cam temeam de succesul ăsta extraordinar. Şi tânărul scria mereu.

— „Viaţa la ţară"... „In timpul sărbătorilor"... uităte în calendar... „In districtul nostru au fost înjunghiaţi trei inşi".

Peste o jumătate de oră era gata şi pagina 4. N'au fost uitate nici „întâmplările din oraş": pe strada Ochiului a fost călcat un băiat, iar pe strada Proletarilor s'au furat lucrurile dintr'o casă. Apoi publicaţiile, semnătura girantului responsabil — şi ziarul era gata.

Ajutorul meu a încasat 50 de ruble şi a dispărut, repetând:

— Lasă-i să înveţe minte.

Noaptea dormii rău. Visai fel de fel de năzbâtii: Ad-ţia fabricei mă dădea în judecată pentru calomnie prin presă, Comitetul pieţii, pe care l-am învinuit de neglijenţă în privinţa curăţirii molozului, mă reclama Comitetului executiv, huliganii de pe lângă berăria No. 2 stăteau sub ferestrele redacţiei şi mă ameninţau:

— Lasă, că te aranjăm noi...

Disdedimineaţă mă repezii la redacţie şi, închis în cabinet, mă sbăteam neliniştit, cu urechea mereu aţintită la telefon. Desigur, o să sune dela Comitetul regional pentru discursul din anul trecut al şefului, o să mă sune pentru telegramele din străinătate, şi mai ştiu eu de unde.

Ora 9. Abonaţii au primit gazeta... S'a isprăvit... Ora 10... Sună... Apuc receptorul, gata să leşin.

— Allo. Redacţia... Aici fabrica de cit.

Sunt aproape mort. D'abea mă mai ţin picioarele. Directorul fabricei e un comunist cu vază.

— Scrieţi, vă rog, în gazetă, la rubrica „Viaţa muncitorească" că ventilatorul a fost reparat.

— Slavă Domnului... A trecut...

Mai stau şi aştept... Ora 12. Ora 1. Nimeni nu mai sună. La ora 3 vine un cunoscut.

— Astăzi ziarul d-voastră e foarte interesant. Mai ales viaţa locală...

Tac din gură. Ora 4... S'a terminat — de-acum n'o să mai sune nimeni. Şi la ora 4 fix soseşte o comunicare dela miliţia locală:

— Băiatul n'a fost călcat pe strada Ochiului, ci pe strada Poporului.

Trad. din ruseşte de ŞTEFAN BALJALARSKI

Din „Decameronul" lui Giovanni Boccacio [1])

(Ziua cincea, povestirea a opta)

In Ravenna, foarte vechiu oraş din Romagna, fost-au destui nobili şi distinşi bărbaţi, printre care un tânăr ce se chema Nastagio degli Onesti, ajuns fără seamăn de bogat după moartea părintelui şi a unui moş al său. Care, precum sunt tinerii, fiind fără soaţă, se îndrăgosti de o fiică a lui messer Paolo Traversaro, [2]) o fecioară cu mult mai de neam decât el, trăgând nădejdea că prin purtările-i alese să o înduplece a-l iubi; care purtări, oricât de cuvenite, frumoase şi de lăudat ar fi fost, nu numai că-i erau fără câştig, dar păreau că păgubesc mai mult, atât de crudă şi neînduplecată şi sălbatecă [3]) i se arăta copila iubită :fie din pricina frumuseţii fără seamăn, fie datorită neamului ei ales, atât de mândră şi de silnică se făcuse, că nici el, nici ceeace îi plăcea lui, nu-i plăcea ei [4]). Care lucru era pentru Nastagio aşa de cumplit, că îndurerat, de multe ori, tot jelindu-se, ţintea să-şi curme viaţa. Pe urmă, îmbărbătându-se, de multe ori îşi punea în gând să o lase sau, de i-ar fi fost în putinţă, să o urască, cum ea îl ura. Dar în zadar asemenea hotărîre lua, căci cu cât nădejdea îl părăsea, cu atât se mărea dragostea lui [5]). Stăruind deci tânărul şi în iubire, şi în nebunească cheltuială [6]) unii dintre prietenii şi rubedeniile sale socotiră că el însuşi şi bunurile sale se vor irosi: pentru care lucru, de multe ori, cu rugăciuni şi sfaturi căutau a-l îndupleca ca să plece din Ravenna, şi în orice alt loc să se ducă pentru o vreme şi să trăiască; pentru ca astfel făcând, să înceteze şi dragostea şi cheltuiala. Sfatul acesta multă vreme l-a nesocotit Nastagio; dar totuşi, fiind rugat de ei, nepulând spune mereu nu ,se înduplecă. Şi gătindu-se, ca şi cum ar fi voit să meargă în Franţa sau Spania, ori în alt loc îndepărtat, călare şi de mulţi prieteni de-ai săi însoţit, ieşi din Ravenna şi se îndreptă către un loc în afară de oraş, cam la trei mile departe. care se chiamă Chiassi [7]) şi aici ,poruncind să se întindă corturi şi adăposturi, zise celor ce se osteniseră a-l însoţi, că voia să se odihnească, iar ei să se întoarcă la Ravenna. Orânduindu-se deci aci, Nastagio, începu viaţa cea mai frumoasă şi mai strălucită care vre-odată s'a pomenit, poftind când pe unii când pe alţii la prânzit şi la cinat, precum era obiceiul. Pe atunci, aflându-se la începutul lunei Mai, [8]), fiind prea frumoasă vreme, iar el îndreptându-şi cugetul către neîmblânzita lui doamnă ,poruncind a lor săi să-l lase singur, ca să poată cugeta la desfătarea lui ,merse în rătăcire ,tot cugetând [9]) până înlăuntrul codrului de brazi. Şi trecând a cincea oră din zi şi intrând mai bine de o jumătate de milă în codru, uitând şi de prânzit şi de toate, deodată i se păru că aude un bocet foarte mare şi ţipete sfâşietoare de femee: din care pricină, părăsind dulcele lui cuget, înălţă fruntea, să vadă ce era, minunându-se când în codru se văzu ;şi privind înainte, văzu mai departe cum se apropia, dintr'un tufiş de mărăcini, gonind în spre locul unde el se afla, o prea frumoasă fecioară, goală, despletită şi sgâriată toată de spini şi de mărăcini, tânjindu-se şi strigând foarte tare ajutor; şi pe lângă aceasta, văzu alături doi puternici şi neîmblânziţi dulăi, care cu sălbătecie urmând-o, prea adesea ajungând-o, o muşcau crud [11]), şi în urma ei văzu venind, pe un armăsar negru ,un cavaler întunecat [12]) cătrănit de mânie la faţă, cu o sabie goală în mână, cu vorbe înspăimântătoare şi grele ameninţând-o. Lucrul acesta, întâi împietrire şi groază îi turnă în suflet ,şi pe urmă milă pentru oropsita femee: care [13]) se prefăcu în dorinţa să o scape dela o asemenea cazna şi moarte, dacă îi sta în putinţă. Dar fiind fără arme, luă o creangă dintr'un copac, în loc de bâtă, şi începu să întâmpine pe câini şi pe cavaler. Dar cavalerul, când îl văzu, îi strigă de departe: „Nastagio, nu te amestea ;lasă câinii şi lasă-mă şi pe mine să-i dăm acestei cumplite femei ceeace i se cuvine". Şi acestea spunând, prinzind-o câinii pe tânără din amândouă părţile, o opresc, iar cavalerul ajungând-o, descălecă de pe cal. De care Nastagio apropiindu-se, spuse: „Eu nu ştiu cine eşti tu, care pe mine astfel mă cunoşti: dar atât îţi spun că faptă netrebnică este pentru un cavaler să ucidă o femee goală [14]), alungând-o cu câinii ,ca şi cum ar fi o fiară sălbatică :eu negreşit o voi apăra cât îmi va fi în putinţă. Cavalerul atunci spuse: „Nastagio, eu am fost din acelaş oraş [15]) cu tine, şi tu erai încă băeţaş când eu, care mă chemam messer Guido degli Anastagi, [16]), eram cu mult mai îndrăgostit de aceasta decât eşti tu acum de aceea din neamul Traversari-lor, şi prin trufia şi cruzimea-i mări într'atât suferinţa mea, că într'o zi, cu această lance din mână, ca unul fără nădejde, m'am ucis şi sunt la muncile veşnice osândit [17]). N'a trecut apoi multă vreme şi aceasta, care de moartea mea fu veselă fără margini, şi muri; şi pentru păcatul cruzimii sale şi a înveselirii pentru durerile mele, fără a se căi, ca aceea ce nu vrea să creadă că păcătuise, ci că aşa trebuia să se poarte, fu osândită şi este încă la muncile iadului. In care cum coborî, aşa ne fu dat, şi dânsei şi mie, ca pedeapsă, ea să alerge înaintea mea, iar eu, care odinioară atât o iubeam, să o urmez ca pe o duşmancă de moarte, nu ca pe o femee iubită [18]); şi de câte ori o ajung, de atâtea ori cu lancea asta cu care m'am ucis, o ucid şi pe ea [19]), o spintec pe la spate şi acea inimă neînduplecată şi rece, în care niciodată iubirea nici mila n'au putut încape, cu celelalte măruntae împreună i-o smulg dinlăuntru şi o dau drept hrană acestor câini .

Nu trece apoi mult că ea, precum dreptatea şi puterea lui Dumnezeu voeşte, fără să fie moartă, înviază, şi dela capăt începe goana dureroasă şi câinii şi eu o urmărim; şi este dat ca în fiecare Vineri, la acest ceas, să ajung aici, şi aici o spintec precum vei vedea; şi în celelalte zile să nu crezi că avem odihnă, ci o ajung în alte locuri, în care ea se gândi şi se purtă cumplit pentru mine; şi din ibovnic, ajungând să-i fiu duşman, precum vezi, trebue în acest chip să o urmez, tot atâţia ani câte luni ea fu cu mine neîmblânzită. Deci lasă-mă ca dreptatea cerească să o îndeplinesc, şi nu dori să te împotriveşti la ceeace tu nu vei putea împiedica.

Nastagio, auzind aceste vorbe, foarte înspăimântat rămase, ridicându-i-se părul măciucă, şi trăgându-se la o parte şi privind la biata fecioară, luă îngrozit aminte la ceeace avea să facă acel cavaler. Care sfârşind vorba, asemenea unui câine înverşunat, cu sabia în mână, se năpusti către tânăra, care îngenunchiată şi ţinută straşnic de doi zăvoi, cerea îndurare; şi cu toată puterea îi spinteca în două pieptul, până în cealaltă parte. Care lovitură, cum tânăra o primi, şi căzu cu faţa în ţărână, bocind mereu şi strigând; iar cavalerul, apucând un cuţit, îi deschise aceleia trupul şi scoţând afară inima şi ce se mai afla înlăuntru, le aruncă celor doi câini, care înfometaţi, pe dată le mâncară. Nu trecu mult şi tânăra, ca şi cum nu s'ar fi petrecut, de sârg se ridică în picioare şi începu să fugă către mare, iar câinii după ea, mereu bătând; iar cavalerul, încălecând şi luându-şi lancea începu s'o urmărească; şi cât te-ai şterge la ochi se făcură nevăzuţi, aşa că mai mult Nastagio nu fu în stare a-i zări.

Care, toate aceste lucruri văzând, o bună bucată stătu, şi plin de milă şi îngrozit, iar pe urmă îi veni în minte un lucru de pe urma căruia putea mult folosi, pentru că toate acelea se întâmplau în fiecare Vineri; de aceea, punând semn acolo, la tovarăşii săi se întoarse. Şi apoi, chemând mai multe rubedenii şi prieteni, le spuse: „Voi m'aţi îndemnat mult ca să încetez de a mai iubi pe această duşmancă a mea şi să mântuesc cheltuelile; şi eu sunt gata să le săvârşesc, dacă îmi veţi împlini o rugăciune, care este aceasta: ca Vinerea următoare să faceţi aşa ca Paolo Traversari şi nevasta şi fiica lui şi toate femeile şi neamurile lor şi pe toţi care vă sunt pe plac, să-i chemaţi aci ca să prânzească cu mine. De ce voesc eu aceasta, voi veţi vedea atunci". Acelora le păru neînsemnat lucru de săvârşit, şi după ce s'au întors la Ravenna, când veni vremea, îi poftiră pe aceia pe care îi dorea Nastagio; iar cum era greu să poată aduce pe tânăra îndrăgită de Nastagio, o aduse cu alte soaţe ale sale.

Nastagio găti un ospăţ măreţ şi rândui masa sub brazii din acel loc unde văzuse cazna crudei femei. Şi poftind pe bărbaţi şi pe femei la masă, astfel întocmai ca anume tânăra îndrăgită de el să se aşeze cu faţa spre locul unde se petrecuse întâmplarea. Fiind deci adus cel din urmă fel de bucate, iată că suspinul desnădăjduit al tinerii isgonite, de toţi începu să fie auzit. De care minunându-se foarte fiecare, şi întrebând ce este, şi nici unul neştiind a spune, văzură pe fata oropsită şi pe cavaleri şi pe câini mult n'a fost până ce aceştia fură cu toţii lângă ei. Larma fu mare, pentru isgonirea câinilor şi a cavalerului, şi mulţi ca să scape pe fată, se aşezaseră între ei [20]). Dar cavalerul, vorbindu-le, precum vorbise lui Nastagio, nu numai că-i făcu a se trage înapoi, dar pe toţi îi spăimântă şi-i umplu de mirare: şi săvârşind ceeace şi altădată săvârşise, câte femei se aflau acolo (căci erau foarte multe ce fuseseră rude şi cu jalnica tânără şi cu cavalerul, şi care-şi aduceau aminte şi de dragostea şi de moartea lui), toate aşişderea cu milă plângeau, ca şi cum ar fi suferit ele de ceeace văzuse suferind. Care lucru sfârşindu-se, şi plecând şi femeea şi cavalerul, îi puse pe cei ce-i văzuseră în mare încurcătură; dar dintre ei, mai îngrozită rămase tânăra crudă îndrăgită de Nastagio, care fiecare lucru văzuse desluşit şi auzise, şi ştiind că pe ea mai mult ca pe ceilalţi o priveau aceste fapte, îşi aduse aminte de neîndurarea ce arătase vecinic lui Nastagio, încât îi părea că aleargă înaintea lui mâniat, şi având dulăii alături.

De aceea spuse părintelui şi maicăi sale că primeşte a fi soţie lui Nostagio; de care ei fură mulţumiţi foarte; iar Duminica ce urmă, cununându-se Nastagio cu ea, şi făcându-se nunta, trăi multă vreme cu ea în desfătare.

In rom. de C. N. NEGOIŢĂ

1) Originea acestei întunecate şi totodată fantastice povestiri nu este încă deplin cunoscută. Comentarii au pus-o în legătură, fie cu o legendă din *Specchio di vera penitenza*, a călugărului florentin Iacopo Passavanti, fie cu alte legende germanice sau galice, ca aceea din *Flores* a cronicarului francez din Evul Mediu, Franc Helinand. Personagiul din relaţiunea lui Helinand a trecut, cu întreaga-i poveste, în *Speculum historiale* al lui De Beauvais (sec. XIII), operă cunoscută şi de Boccaccio, din care Passavanti a extras şi a desvoltat, tot pe vremea lui Boccaccio, motivul nordic al fecioarei alungată de cavalerul pe care în viaţă l-a urât. Dar numai Boccaccio a reuşit să redea o asemenea scenă infernală, ce poate sta alături de aceea a risipitorilor din pădurea sinucigaşilor, descrisă de Dante în *Infern*, cânt. XIII.

2) *Paolo Traversaro*, dintr'o nobilă familie romagnolă, de care Dante vorbeşte, odată cu despre aceea a *Anastigilor* Cfr. *Purg.*, XIV 107.

3) *Sălbatecă* dela început, prin acest caracter ce Boccaccio atribue tinerei iubite de Nastagio, presimţim desfăşurarea fantastică a îngrozitoarei viziuni *(Attilio Momigliano)*.

4) *Nici ceeace îi plăcea lui, ei nu-i plăcea:* este o frază de uz comun în acele timpuri. In colecţia de nuvele intitulată Novellino, se spune: „ceeace mie îmi place, ei îi displace".

5) *Quanto minus spes est, tanta magis amoris,* spunea Terenţiu.

6) *Nebunească cheltuială:* fiind mai puţin nobil decât femeea iubită de el, căuta să arate cât de mare îi era averea prin cheltuieli nemăsurate.

7) *Chiassi:* nu departe de Ravena se afla în apropiere de o pădure de spini, locul numit Chiassi. Cfr. *Purgatoriu* XXVIII, 20.

8) *La începutul lunei Maiu:* cele ce vor urma se petrec în luna atât de iubită de florentini, pe o vreme frumoasă. Tonul întunecat al evenimentului ce reprezintă o scenă din infern, contrastează cu luminozitatea decorului în care are loc.

9) *Merse în rătăcire, tot cugetând:* „domoale gânduri îl duc „pe Nastagio, fără să ştie, în desimea brazilor, armonia sentimentelor şi a celor ce face el, nu-şi găseşte asemănare decât în „versul petrorchesc: Di pensier in pensier di monte in monte". *(Momigliano)*. Motivul a trecut apoi la *Alfieri* (în sonetul „Solo, „fra i mesti miei pensieri... pian, pian mengiva'j') şi la Foscolo (în sonet. „Dove selvoso é il piano e piu deserto. Allor lento io vagando").

10) *A cincea oră din zi:* orele unsprezece.

11) *O muşcau crud:* Cfr. Inf. XIII, în goana risipitorilor.

12) *Cavaler crud:* înfăţişarea personagiilor contribue la redarea atmosferei tenebroase pe care Boccaccio a intenţionat să o dea acestei povestiri.

13) *Care:* milă.

14) Pentru a se arăta mai bine contrastul dintre cei doi eroi ai acestei tragedii: cavalerul înarmat, iar femeea cu totul goală.

15) *Oraş:* începutul acestei nuvele n'are nimic extraordinar. Când cavalerul, osândit la muncile Infernului, porneşte a spune durerea sa, începe şi partea întunecată şi tragică a nuvelei. Despre ea, criticul italian Momigliano spune: „Aceasta e una „dintre nuvelele lui Boccaccio, în care se poate mai bine studia „armonia fanteziei sale constructive: când apare spăimântătorea „cavalcadă, nu se anunţă nimic care să schimbe înfăţişarea şi „amănuntele ce se află în această poveste de pasiune şi groază. „Povestirea lui Guido degli Anastagi este în întregime întreţinută „de o nesfârşită ură. Cuvintele se succed unul după altul, cu un „grav accent: pagina e astfel plină de o tenace sălbătăcie, în- „cât ar trebui să stăruiască asupra fiecărui rând spre a co- „menta".

16) *Guido degli Anastagi:* Cfr. *Purg.* XIV, 107.

17) *Osândit:* Guido se sinucisese, ceeace îşi puse în gând şi Nastagio. Asemănarea e perfectă, în toate. Precum se purtase în viaţă femeea iubită de Guido, tot astfel se arăta mereu şi fiica lui Pavlo Traversaro.

18) Guido degli Anastagi este pedepsit, şi în acelaş timp este şi executor al pedepsei: obiect şi totodată instrument al justiţiei divine.

19) *O ucid şi pe ea:* o ucide, făcând-o să simtă durerea pe care tot timpul o simţise el în viaţă.

20) *Se aşeză între ei:* ei caută să alunge pe cavaler şi pe câini, dând chiote; apoi, aşezându-se în faţa lor, se pregăteau să ia apărarea fecioarei alungate.

Heine despre Walter Scott

E cunoscută lipsa de pietate a genialului poet faţă de mentalitatea şi instituţiunile contimporane şi înverşunarea, cu care fără de odihnă a atacat lucruri atât de scumpe lumii de atuncea. Bunii germani nici astăzi n'au uitat unele versuri din „Atta Troll" sau din poemul „Deutschland" şi probabil că multora dintre adepţii zugravului arivist Hitler, le sună neplăcut aprecierile evreului germano-parizian asupra Domului din Colonia:

Er wand nicht vollendet — und das ist gut
Den eben die Nichtvollendung
Macht ihn zum Denkmal von Deutschlands Kraft
Und protestantischer Sendung.

Ironia lui Heine nu s'a revărsat numai asupra conaţionalilor, ci a trecut adeseori hotarele ţării sale. Englejii, de pildă, şi în special Wellington şi Walter Scott, şi-au avut din plin partea lor. „Arthur Wellington, spunea Heine, învinge acolo unde Napoleon sucombă! Niciodată un bărbat n'a fost favorizat de soartă într'un mod mai ironic". Pentru Heine, eroul englejilor era doar „ein kleiner Mensch und noch weniger als klein" iar victoria acestuia „un triumf al prostiei asupra genialităţii".

Poetul n'a putut să ierte englejilor victoria lor asupra lui Bonaparte şi a găsit în opera sa formidabile accente de ură la adresa temnicerilor dela Sfânta Elena.

Inclinarea lui Heine către francezi şi cu deosebire către Napoleon era veche. Poetul s'a născut la Düsseldorf, în 1797. Cu doi ani mai 'nainte, oraşul fusese ocupat de armatele revoluţiei. Stăpânirea franţuzească a durat, cu puţină întrepure, până la 1813. Sfărâmători ai feudalităţii regilor, prinţilor şi episcopilor, soldaţii revoluţiei şi ai lui Napoleon apăreau lui Heine şi consângenilor săi scăpaţi de ghettouri, ca nişte vestitori ai unor vremuri de îmbelşugare şi de libertate. Adolescenţa şi întâia tinereţe a poetului au văzut ridicându-se radioasă steaua celui mai mare general. Lumina ei a crescut şi a apus sub ochii entuziaşti ai lui Heine. Şi când linia acestui destin extraordinar s'a frânt pe stâncile dela Sfânta Elena, poetul i-a cules ultimele luciri din cărţile lui Las Cases, O'Meara şi Antommarchi. Poezii din tinereţe şi de mai târziu şi numeroase pagini din celebrele „Reisebilder" arată că Heine a avut un adevărat cult pentru Napoleon.

* * *

In 1826, Heine se găsea pe insula Norderney în Marea Nordului, când un tânăr englez îi înmână cartea proaspăt apărută a căpitanului Maitland. Apariţia operei lui Maitland coincidea cu vestea senzaţională pentru contimporani, că Walter Scott prepara o lucrare despre viaţa lui Napoleon.

Abia trecuseră câţiva ani dela moartea eroului şi în toată Europa se trezise un mare reviriment în favoarea memoriei lui şi o nestăpânită indignare împotriva celor care îi înăspriseră exilul şi-i grăbiră sfârşitul. Tragicele mărturii ale credincioşilor ce-l urmaseră la Sfânta Elena, îşi ajunseseră scopul. Silueta uriaşă a Impăratului se profila neted la orizontul istoriei.

Dar Heine credea că nu Walter Scott era cel chemat să o cuprindă într'o operă demnă de ea şi să o transmită posterităţii. „Toţi admiratorii lui Scott trebue să fie îngrijaţi de renumele lui, spunea Heine, căci o astfel de carte poate să fie sfârşitul fără glorie al unei celebrităţi, pe care bardul şi-a câştigat-o prin seria aceea de romane istorice, care au mişcat atâtea inimi în Europa, mai mult prin subiect decât prin poezie". Destinul prodigios al lui Bonaparte era altceva decât „eine elegische Klage über Schottlands volkstümliche Herrlichkeit", altceva decât o evocare a unei glorii defuncte. Procedele artei lui Scott nu se potriveau eroului, omului nou al unor vremuri nouă. Napoleon închidea cu viaţa lui un capitol de istorie şi deschidea o epocă de progres cu nebănuite perspective în viitor. Nu era croit el pe măsura mitotică a eroilor medievali din opera lui Scott.

Totuşi, Heine încheia păstrându-şi întreaga admiraţie faţă de opera de până atunci a lui Scott:... „cartea va fi citită din scoarţă în scoarţă, iar noi, germanii o vom traduce".

Opera lui Scott era aşteptată cu legitimă nerăbdare. Din Weimar, în Noembrie 1827, Goethe scria: „Cel mai variat, cel mai abil, cel mai vestit povestitor al secolului întreprinde o istorie a timpului său... Câtă curiozitate trezeşte asta în mine, pot să-şi închipuie toţi acei ce ştiu că am cunoscut la douăzeci de ani pe Paoli şi că la 60 de ani am vorbit cu Napoleon".

* * *

Dar, vai, opera scoţianului se dovedi mult mai prejos de aprehensiunile lui Heine. Ea apăru în cursul anului 1827, cu titlul „The life of Napoleon Bonaparte" şi provocă o dezamăgire generală. „Viaţa lui Napoleon" — ce blaspheme en douze volumes — nu era decât o încercare de a micşora personalitatea Impăratului şi o pledoarie în favoarea călăilor lui.

Puterea de creaţie a lui Walter Scott slăbise, după o activitate rodnică şi glorioasă. Desigur că mai mult nevoile materiale îl îndemnase să scrie această carte. Trebueşte amintit că întreaga-i avere se risipise în falimentul editorilor săi, întâmplat în 1826.

Când lucrarea lui Scott căzu în mâinile lui Heine, furia acestuia nu cunoscu margini. El nu avu nici o indulgenţă faţă de această operă scrisă „in bankrotter Begeisterung" şi trimise autorului învins de sărăcie şi de insuces, cuvinte crude şi amare: „Sărmane Walter Scott — exclamă poetul. —Dacă ai fi fost bogat, n'ai fi scris cartea asta şi n'ai fi devenit sărmanul Walter Scott"... „Sânt însă îngăduitor faţă de autor, adaugă Heine, şi-i iert lipsa de miez, erorile, profanările şi prostiile cărţii sale, îi iert chiar plictiseala, pe care mi-a pricinuit-o, dar niciodată n'am să-i iert tendinţa acesteia". Cu indignarea crescândă, Heine acuză pe Scott că „şi-a unit cunoştinţele de avocat cu talentul poetic", ca să apere pe conducătorii englezi vinovaţi de tragica moarte a lui Napoleon. Şi sfârşeşte nemilos: „Die Engländer haben den Kaiser blos ermordet, aber Scott hat ihn verkauft".

Interesant, părtinitor, vestitul romancier îşi încheia cariera de naivă şi graţioasă onestitate, cu o operă mediocră şi tendenţios inspirată. Titanul, pe care încercase să-l întunece, intra nestingherit în nemurire. Scott şi Anglia sufereau o nouă înfrângere. Heine avusese dreptate.

VASILE V. GEORGESCU

Concursul „Adevărului Literar"

FLORI DE MUCIGAI

Scriitorul Tudor Arghezi e, înainte de toate, un mare temperament. A învârtoșat cuvântul amar și aromat. Torturat de invectivă, e uneori liric. Asemeni tuturor marilor indignați ce-au subliniat epocile în pamflet.

Pe mozaicul acestui meșteșugar epocal de cuvinte potrivite, fiecare a găsit, după plac, luminișul în fața căruia să poată lua o atitudine, de cele mai multe ori superlativă și subiectivă, pro sau contra.

Criticii au săgetat ascunzișuri, clasificând, analitic stihurile și proza, celui ce inventase, printre altele, un cotidian pitic, botezat plural: BILETE DE PAPAGAL.

Scriitorul a continuat cu râvnă să se dăruiască, sub forme multiple, prin reviste și ziare.

Neînțelegerea editorilor a făcut, ca generația mea să-l aibă târziu — închegat în volume. Teascurile tipografice au așezat în vitrini, rând pe rând: „Cuvinte potrivite", „Icoane de lemn", „Poarta neagră", „Flori de mucigai" și „Cartea cu jucării".

* * *

Acolo unde nu era decât drama religioasă — element interior, de proporții uneori covârșitoare — s'a văzut cruciș apostatul.

Iar dincolo, în zmuncitura cuvântului dur, nud și franctiror, miopia de bază, a definit cu dispreț: scatolog.

S'a uitat comod *drama*. Cu toate frământările. Cu toată dinamica unei macerări.

* * *

Pentru deplin, pot trimite camaradul de lectură la Bloy sau Veuillot, catolici prin excelență, neobosiți întru apărarea Divinității.

* * *

Și pentrucă acest temperament, a stârnit cândva în hățișul închisorii, ofranda a fost bisată — proză „Poarta Neagră", vers „Flori de mucigai".

Imi permit să despletesc grăbit *florile de mucigai.* scrise

Cu unghia pe tencuială,
Pe un părete de firidă goală,
Pe întuneric, în singurătate,
Cu puterile neajutate
Nici de taurul, nici de leul, nici de vulturul
Care au lucrat împrejurul
Lui Luca, lui Marcu și lui Ioan
Sunt stihuri fără an,
Stihuri de groapă,
De sete de apă
Și de foame de scrum,
Stihurile de-acum.

— O lume orbăcăind, solidară'n mizerie și descompunere, pe care numai ciocanul vorbei, nespuse până atunci decât șoptit, o poate reda pitoresc, dăltuind-o, pe planuri literare, uluitor.

Exemplar nou din „Poarta neagră" — transfigurat în vers ințălegător, jucăuș, uneori aspru — trecut prin aceeași filieră a igrasiei, umbrei, spiritului și lanțului, care ne aduce o mărturisire:

Scriitorul Tudor Arghezi nu s'a umanizat. Umanizat: atitudine lăuntrică, cu rosturi precise și mohorîte, pentru o mai bună definire, nescoborând în dedalul numelor, cazul Oscar Wilde. Semnificativ însă, încheind această paranteză, ce am ținut să nu fie prinsă tipografic, Wilde, *după*, în afară de acel uman De profundis și o baladă minunată, n'a mai dat nimic.

Procesul de umanizare lent, pe făgaș de înmugurire, îl putem silabisi:

Drum bun! către groapa comună
Țărâna vă fie mai bună
Ca domnii ce v'au osândit,
Ca preoții ce nu v'au cetit.

dar înăbușit imediat de pamfletar.

De altfel, aici e însăși cheia. Noțiune temperamentală, lucidă — iar reversul medaliei inoportun.

Din cele două planuri desprind, punct nevralgic al acestui brouillon, sexualitatea chinuită, nesatisfăcută, pendulare între ziduri cu șerpi șnuruiți în clanța ușii, ce străbate primind în *Flori de mucigai*, alăturându-se neliniștii religioase din *Cuvinte potrivite*.

Cu o obsesie florală, zămislită în subconștient, involtă și sprintenă, pe tăiuș de sidef, se zvârle în „Streche":

Mi s'a făcut
Gem și zbier ca un mut
Mi-a lovit strechea
Și coapsa și gura și urechea.
. . . .
Am un piron în țâță
Și-un vătrai în vintre mă ațâț
. . . .
Când se vâră 'n ușă cheia
Parcă scrâșnește femeia
Pătrunsă, despletită
Și neistovită.

Acum la lună
Stau părechile'mpreună.
Doamne! mâna se pune,
Trupul se'ncovoaie, se lipește, se supune,
Oftatul șovăie, înecul vine,
Și se zguduie mădularele pline
Ca niște struguri, cu chin,
Ciorchin în ciorchin
Și boabe pe boabe.

Concepția îndrăzneață, prinde veșmânt. Ațâțat, deșțelenit în gând, strecurat prin mușchi și nerv, creionul conturează, imn sexului, pe Rada, sprințară și sveltă ca un salt. Se întâlnesc puzderii de lumini carnale, sevă de nălucă și febră. Necesități spațiale, îmi impun omiterea strofei de început, trimițând cititorul la volum:

Și-a desvelit sărind
Bujorul negru și fetia
Par'că s'a deschis și s'a închis o
Unui giuvaer, de sânge.
Aș pune gura și aș strânge
Statuia ei de chihlimbar,
Aș răstigni-o, ca un potcovar,
Mânza, la pământ,
Nechezând.

pentru a sfârși bolnav, în rugă — *adu-mi-o, să joace culcată și să geamă!*

Portretul desăvârșit al hermafroditului — Fătălăul — și celelate stihuri ce le-ași fu putut aduce sprijin, le las, datorită aceloraș nevoi spațiale, poposind definitiv, în halucinanta cameră a morților:

In colț un condei
Inseamnă cadavrul și-al unei femei.
Bălaie, subțire, ea-și ține deschis
Pe lespede trupul, defunct paradis,
Pe când își arată gândul hâd
Paznicii vii, care râd.

Verificare și nod, în cute de vers, unde sălășluiesc dumeriri ce le-am căutat face. Și care nu diminuiază întru nimic.

Statuiele, din cutare loc de onorabilitate burgheză, își arată fructul îmbinării coapselor fără frunză de viță. Și aceasta nu revoltă pe nimeni. Se impun egalizări de nuanță și judecată — din parte-mi dovedind a nu fi pășit trepte frauduloase.

Jezuitismul didactic a dăruit un Catul pudic și tandru. A insista, înseamnă a mă obliga la citate cu mult... ireverențioase.

NICOLAE IONESCU

Din Rimele lui Petrarca

Atât de îndelungată vreme rob credincios lui Amor, poetul n'avu parte în schimb decât de lacrimi.

LEOPARDI

In vis mi-e fericirea și lenevesc ușor;
Pe-aripi de vânt, o lume de umbre eu cutreer;
Pe-o mare fără țărmuri și fund, încerc să treer;
Fac din nisip palate și scriu în vânt de zor.

Cum îmi țintesc privirea la Soare iar și iar,
Lumina lui cea vie îmi ia vederea toată;
Iar pe-o mârțoagă șchioapă și chioară și înceată,
Pornesc la vânătoare să prind un cerb sprințar.

Și orb cum sunt, de goana cea vană ostenit,
Pierzania m'ajunge, căci o dorii mereu.
Scăparea mi-e'n iubire, la Ea sau poate'n moarte.

Și ani și ani de-a rândul (ce chin făr'de sfârșit!)
Doar de dureri și lacrimi și-oftaturi avui parte;
Subt stea nefericită crescu amorul meu!

L. SEBASTIAN

A APARUT

Viața Romînească

REVISTĂ LITERARĂ și ȘTIINȚIFICĂ
cu următorul sumar:

A. Frunză	In diligență.
Magda Sp. Popescu . .	Educația nouă germană.
Romulus Cioflec . . .	Banii.
Al. A. Philippide	Frumusețea (după Charles Baudelaire).
Ion Sin-Giorgiu	Probleme de metodologie teatrală.
I. Igiroșianu	Și pe urmă...?
Aurel Cosma jr.	Istoria presei române din Banat.
Constantin Băleanu . .	De ce a părăsit Ilie vacile și viața
N. E. Lahovary	România și reorganizarea economică a Europei centrale.
M. Sorbul	Dracul (Piesă de teatru).
Lotar Rădăceanu	Social-democrația și țărănimea.
N. Tatu	Cronica ideilor. (Meditații bergsoniene asupra democrației).
Radu Luca.	Cronica germană (Hitlerismul).
P. Nicanor & Co.	Miscellanea (Minunată organizație! — Conferința reparațiilor. — Criza germană. — Cultură și politică).

Recenzii. — Revista Revistelor.

Primii pași

Elevul Stelian

Premiantul clasei a patra, elevul Stelian N. Paul, spera să ia și în clasa cincea premiul I, pentruca la sfârșitul anului să se poată prezenta la școala militară cu media cea mai mare și să-și asigure astfel un loc. Aceasta era nu atât ținta sa, cât a tatălui său. Intr'adevăr, domnul șef de gară, Nicolae Stelian, renumit pentru severitatea dar și pentru cinstea sa, nu vedea altă carieră pentru fiul său, decât milităria:

— „Mă băiete — zicea el — sau te faci ofițer, sau de nu mai bine o dai dracului de carte și te apuci de vre-o meserie. Că să știi dela mine, azi numai milităria a mai rămas carieră bună. Restul... sunt toți „șomeri". Așa că silește-te de ia note mari, că numai așa o să poți intra la școala militară, că de! noi nu prea avem protecție".

Și deaceea Stelian învăța de zor. Nu era lucru ușor pentru el, fiindcă natura nu'l înzestrase cu o inteligență prea dezvoltată. Avea însă o memorie bună și pe lângă aceasta o mare doză de ambiție. Astfel anul trecut, în ajunul unei teze de rezultatul căreia depindea în parte alegerea premiantului întâi, Stelian învățase o noapte întreagă cele 50 de pagini care constituiau materia pentru teză, astfel că a doua zi le știa pe dinafară. A luat 10 în teză și odată cu aceasta și premiul I.

Anul acesta obținuse pe trimestrul I și II note foarte bune. Acum era trimestrul al III-lea și nimic nu-l mai împiedica să ia premiul I.

Stelian nu era însă pe deplin mulțumit. Se simțea inferior parcă față de unii dintre colegii săi și mai ales față de Voiculescu. Acesta era un băiat înalt, frumos, bine făcut, care nu era rău la studii și pe lângă asta era „băiat de viață". Adică fuma, umbla civil, și mai ales se lăuda toată ziua cu isprăvile sale în deosebi nocturne. Dar ceeace îl supăra mai mult pe Stelian, era aerul de superioritate pe care și'l lua Voiculescu de îndată ce vorbeau despre alte chestiuni decât cele privitoare la școală. Dealtfel Voiculescu nici nu prea băga în seamă pe „copii" ca, Stelian. Astfel într'o zi când Stelian se apropie de banca în care Voiculescu și cu încă vre-o câțiva se uitau la niște „poze picante", acesta îi spuse:

— „Ia fugi de aici mă puștiule — „puștiul" era cu două luni mai mic decât Voiculescu — tu n'ai văzut niciodată picior de femeie mai sus de genunchi. Fugi de aici că te strici!"

Stelian, care într'adevăr nu văzuse niciodată picior de femeie mai sus de genunchi, roși ca și cum faptul acesta ar fi ceva nepermis. Dar între timp se apropiase de grupul lui Voiculescu și văzu una dintre fotografii. Era o femeie goală. Un fior îl străbătu pe Stelian.

— „Uite că-i dă și puștiului în gând" spuse Voiculescu.

Grupul izbucni în râs.

Stelian își dete seama că rămăsese cu ochii țintă la fotografie. Se retrase rușinat.

Dar în ora care urmă, deși era oră de Matematică, obiect la care Stelian era totdeauna atent, fiindcă dacă nu pricepea o chestiune în clasă, cu greu și-o mai lămurea acasă, Stelian nu putu să-și scoată din cap imaginea femeii goale.

Ce albă era... Dar ce curios! Nu-și poate aduce aminte figura ei. Parcă era blondă... da, da, era blondă... și sta pe un scaun înalt, picior peste picior... unde mai văzuse el așa ceva?...

— „Ia spune tu, Stelian!"

— . . . .

In clasă, senzație. Pentru prima oară de când e în liceu, elevul Stelian e prins neatent. Nu putea fi vorba de neștiință, doar profesorul întrebase ce se numește (a + b) (a — b), chestiune pe care chiar Stelian o lămurise lecția trecută.

— Ei ce e, Stelian, nu știi? Ce am întrebat?

— Domnule profesor, vă rog să mă scuzați, n'... n'am fost atent.

— Dar ce ai? Ești bolnav? Uite ce roșu ești la față. Dute până la d. doctor, dacă nu ți-e bine.

— Nu sunt bolnav domnule profesor.

— Atunci, de ce nu ești atent?

— . . . .

— Stai jos.

Elevul Stelian simte că banca se învârtește cu el. Uite, și clasa și catedra și profesorul se învârtesc, se mișcă. Abia după câtva timp toate astea se opresc. Dar Stelian nu pricepe nimic din ceeace se face la tablă. Și nici până la sfârșitul orei nu ajunge să priceapă ceva.

D. profesor n'a mai zis nimic. S'a mai uitat numai de vre-o câteva ori la Stelian.

In recreație, Voiculescu s'a dus la catedră și a strigat:

— Știți ceva? Stelian e amorezat!

— Eu? De unde ai mai scos-o și pe asta?

— Așa? Atunci la ce te gândeai în ora de Matematică și apoi de ce te-ai roșit?

— Eu m'am roșit? Nu cred!

— Ei, pe dracu! Stai să-ți dau o oglindă!

Dar atunci intră în clasă d. Ionescu-Țuicani, de latină. Fiindcă d. profesor fu rău dispus și în consecință împărți cu generozitate câțiva „treiuri", incidentul cu Stelian fu uitat.

Il uitase aproape și Stelian, dar peste vre-o câteva zile se trezi gândindu-se la fotografia lui Voiculescu.

Da, da — își spuse Stelian — o să-l rog pe Voiculescu să-mi mai arate odată fotografia. Ce dracu! Nu-mi amintesc deloc figura ei...

A doua zi, Voiculescu îi ceru caetul de Matematică:

— ...Să scriu și eu problema că n'am avut timp s'o scriu acasă.

— Iți dau caetul, dacă îmi arăți fotografia aceia.

— Care?

— Cu... femeia goală.

— Hehe, fraiere, care va să zică te-ai stricat și dumneata.

Hai, că ți-o dau, da' dă-mi caetul.

— Da' mi-o lași o oră?

— Bine, dar dă-mi domnule caetul că uite acuși sună.

In ora care urmă — era tot ora de Matematică — Stelian așteptă până ce profesorul scoase la lecție trei elevi și începu să le corecteze caetele:

...Uite acu nu mă vede, e ocupat...

Și puse fotografia pe bancă.

— Bă! Ce damă solidă! șopti Munteanu de lângă el.

— Lasă-mă în pace! spuse Stelian, ceva mai tare, așa încât profesorul ridică ochii de pe caete și se uită la ei:

Munteanu, care la Matematică era — cum se spune cu o plastică expresie școlărească — „clei", se cufundă imediat într'o adâncă meditație, cu ochii în carte.

...Intr'adevăr e blondă... și e frumoasă... dar de ce o fi având pantofi și brățară când încolo e goală... că doar nu i-or ținea cald... Ce aș face eu dacă aș vede-o așa în realitate... iată o chestiune foarte... dificilă... Adică la urma urmei nu așa difi...

— Stelian, ce faci acolo?

— Nimic, domnule profesor.

— Cum nimic? Ce citeai? Adu să văd.

Stelian închise Algebra, astfel că fotografia rămase între file și duse cartea la catedră. Dar un colț al fotografiei rămăsese afară. Profesorul observă, deschise cartea tocmai la pagina unde era... corpul delict, ridică fotografia și... nu-și putu reține un zâmbet. Dar imediat redeveni serios, grav.

— Bine Stelian, ce-i asta? Cu d'al de astea te ocupi tu în ora mea? Nu ți-e rușine? Am să reclam cazul la director. Acum treci la loc... sau mai bine eși afară. Asta-i curată obrăznicie,... nerușinare.

Insă d. profesor puse fotografia cu grije în portofel.

Stelian eși afară.

Intâi nu putu să se gândească la nimic. Apoi, un cuvânt, un singur cuvânt i se ivi în minte: „eliminat... eliminat... eliminat".

Ei bine! va fi eliminat. Și ce-i cu asta? Doar nu e el primul... și nici ultimul.

Da, însă o eliminare scade nota la purtare... și mai ales acum pe trimestrul al III-lea...

Nu, nu, nu se poate... e o copilărie... cu toate acestea își amintește bine... chiar săptămâna trecută citise în jurnal condițiunile de admitere în școala militară. Da, da, acum își amintește și locul unde scria:

„Candidații cu nota mai mică de 10, la purtare, nu vor fi admiși"...

Parcă îl vedea pe tatăl său enervat, încruntat, spunând așa cum făcuse anul trecut, când o rudă antimilitaristă încercase să-l convingă să-și îndrepte fiul către o altă carieră:

— „Militar! Altceva nu văd! Am terminat!"

Și acum ce se va întâmpla?

Stelian simți două lacrimi mari pe obraji.

Și ce vor spune rudele... și unchiul Vasile, parcă îl aude:

— „Lasă mititelule că știm noi mironosiți de ăștia. Crezi că sunt sfinți și când colo"...

Desigur că se vor bucura toți colegii, toată clasa... căci Stelian nu era simpatizat de camarazii săi.

Și Mihăilescu, premiantul al II-lea, cel mai crunt rival al său, va rânji, făcând cu mâna gestul său așa de nesuferit:

— „Iată cu ce mi se ocupă în orele libere, domnul Stelian. Acu desigur că o să-i mai scadă din mândrie".

Și directorul... Chiar eri îl dăduse de exemplu pe Stelian, ca un model de elev bun și acum?

Of! De s'ar termina odată toate acestea. Parcă e un vis de care nu poți să scapi...

A sunat! Acum începe calvarul.

Ușa de la clasa lui se deschide... Profesorul a eșit.

Vor veni îndată și colegii să-l întrebe, să facă glume pe socoteala lui... Nu, nu, asta e imposibil.

Stelian fuge pe scara către etajul al treilea. Dar e prea târziu. De jos aude glasul lui Voiculescu:

— Stelian, vino să-ți spui ceva. Da' unde dracu fugi?... vino domnule jos că domnul te-a ertat"...

AUREL KENDLER

Moartea Lebedei

Unii i-au dat flori, alții bani.
Viața a plimbat-o cu caleașcă cu zurgălăi.
Aurită.
Și-a căzut deseori în ispită.
Și încet, încet, ani
S'au înșirat în drum,
Ca pietre chilometrice și de hotare,
Și ținuturi și-au desenat conturul pe hartă

Brusc, căruța a pornit-o la vale.

O femee la patruzeci și cinci de ani
E ca un frumos apus de soare!
Și ultima dată a ars ea mirodenii
Intr'o seară
Când el cânta pe strunele femeii
Ca pe o chitară.
El, un amic dintre bunii amici!
A băut-o — un însetat — apa răcoritoare
Atunci,

Tinerețea i s'a înecat ca o floare
Și toate lebedele pe lac muriră.
Amurgul a lucit sângeriu ca un cuțit ucigaș

„Ultimul amant" îl numise
Și noaptea își arborase doliul la poartă
Dar femeia ce nu voia să moară
Iși prinse la piept o camelie albă
Și ultimul amant nu fu și cel din urmă.

Odată își mai plimbă trena de cometă

Când a murit de tot,
Biet pergament pe care atâți scriseseră —
Fu uitată,
Ca o veche haină purtată.

X

Bibliografie

Ciprian Doicescu: „Eminsecu". — (Isvoarele de inspirație. — Preocupările de cultură). Lei 35. Se poate cere prin „Liga Culturală"

„J'attends le coup dur"

— Tango —

A suit treptele încet, cu inima svâcnind sub palma stângă aşezată protector ca'naintea unei săgeţi. Revine în casa lui Gaby chemată de dorul care duce la malul mării văduvile pescarilor naufragiaţi.

In faţa uşii respiră adânc — adânc par'că nu ar avea destul aer.

Sub geamul mat, numele arată străin de cel încrustat în suflet, de mult — cu ani în urmă, când plicurile îl purtau ducând iubirea imensă — cât zarea.

Vocea cu inflexiuni adânci i-a spus: intră, şi era aceiaş!

Pe sofa stă culcat Gaby. Nu s'a ridicat să-i spună bunăziua; dar i-a zâmbit — un zâmbet uşor — aproape imperceptibil. Pe gură a trecut o umbră şi'n ochii pe jumătate închişi, o lumină care se pierde; nările se arcuesc şi palpită sub presiunea puternică de aer pe care plămânii de înotător îl expulzează.

Ea a rămas lângă uşe cu privirea aninată de surâsul pe care buzele întredeschise pare că vor să-l respire.

Gaby poartă o pyjama cu bluza albastră, scurtă, cu gulerul răsfrânt şi pantaloni de mătase culoarea focului. Stă întins, cu mâinile sub cap şi de câte ori mişcă piciorul ca să-l îndoaie, roşul pantalonului îşi plimbă văpaia pe faţa bronzată de nesfârşitele ore petrecute în soare şi apă.

Privirea nedecisă a trecut pe rând dela mănuşile şi pălăria vizitatoarei, până la fotoliul pe care vrea să i-l ofere; dar a tăcut închizând ochii şi ea s'a aşezat păstrând mănuşile şi pălăria.

— „Mă ierţi că te primesc aşa — sunt obosit şi vreau să iau o baie".

S'a ridicat cu mişcarea arcului întins; a luat o ţigaretă pe care o bate uşor de masă cu gesturi ritmice şi cu ea aprinsă priveşte'n gol. Dintr'o firidă surâde chipul iubitei plecate departe.

Gândul lui a făcut un drum în urmă, spre amintirile care îl leagă de cealaltă, de femeia din fotoliu. Cu mâna pare că alungă o umbră:

— Au trecut atâţia ani!

— Nu vrei să-ţi cânte ceva patefonul? Mi-ai trimis tu mi se pare un disc: „J'attends" şi pe partea cealaltă „le coup dur".

— Nu eu...

De multă vreme aşteptarea nu mai are nici un înţeles pentru ea.

In camera de bae cântă duşul, iar în cutia patefonului o voce de femee repetă patetic „Amour", „amour"...

Gaby a îmbrăcat un costum de oraş şi aşteaptă.

El are ce aştepta!

De pe masă a luat o brichetă, un stilo şi o colecţie de chei.

— Acum trebue să ies...

A tresărit — de fiecare dată este nevoit să-i amintească că trebue să plece.

— Nu te superi, e târziu şi are să te certe.

Ce interes superficial; totuşi este aşa de bun când îl arată!

Scoboară încet scara, strângând în mâna stângă sfărâmăturile inimii care nu mai are de aşteptat nimic.

— „Moi, j'ai reçu le coup dur".

MARIE-JEANNE STRAJESCU
4 August 1932.

Evocări de buze proaspete

Miresme de bălţi cu alge şi nuferi
Amare de iodul putridelor funduri
Dând gust intristării în taină când suferi
Exală din trestii spre'ntinsele prunduri

Lunare dorm raze pe lacul tăcerii
— Email de verde, oglindă de stele —
Italică noapte căreia ceri-i
Nostalgic fiorul smuls clipei rebele.

E rai concentrarea fluidelor serii...

AL. I. PLAUR

Cereţi imediat cartea mea despre

Noua metodă de nutriţie

care a salvat mulţi oameni. Aceasta se poate adapta oricărui fel de viaţă şi ajută a învinge mai repede boala. Sudoarea noaptea şi tusea dispar, greutatea corpului se urcă şi prin calificarea treptată opreşte suferinţele.

Oameni serioşi

ai ştiinţei medicale confirmă eficacitatea metodei mele şi sunt de acord cu întrebuinţarea ei. Cu cât se începe mai repede această metodă cu atât mai bine.

Gratis şi franco

primiţi cartea mea, din care veţi afla ceva demn de ştiut. Editorul meu trimite în total numai

10.000 bucăţi gratis

SCRIŢI IMEDIAT

Este suficient şi o cartă poştală la adresa:

EORG FULGNER, BERLIN - Neukoeln

Ringbahnstrasse 24 Abt. 585

Ceva despre „Saloanele literare" româneşti

Cunoscute din istoriile popoarelor cu veche şi tradiţională cultură, iar în ce priveşte ţările româneşti, cu deosebire din istoria Franţei, unde au însemnat o epocă, — aceste „saloane" au existat în forma lor fastuoasă în prima jumătate a secolului trecut.

Popor tânăr, suportând încă dominaţiuni şi mai ales înrâuri străine nu numai asupra conducerii şi administrării principatelor, dar şi în ceeace privea graiul, obiceiurile şi moravurile societăţii — pe deasupra firii noastre naţionale — am importat, poate, şi această uzanţă care dacă dintr'un anumit raţionament a fost o emfază şi o parodie, dintr'un alt punct de vedere a adus un însemnat aport renaşterii noastre culturale. De aceea un istoric special al saloanelor literare româneşti ar complecta istoria culturii naţionale — material prea interesant, care până azi, n'a fost cercetat.

Asemenea saloane au existat în ambele principate, şi la aceeaşi epocă; ele n'au avut măreţia celebrelor saloane franceze de pe timpul lui *Ludovic XIV-lea* sau XV-lea, sau chiar din timpul *Regenţei* ori al marei *Revoluţiuni* — saloane, unde pe lângă lux extravagant, fast, ceremonial şi etichetă, domnea eleganţa spiritului gallic; saloane în care se adunau filosofi, poeţi, oameni politici şi maeştrii artelor, literaturii şi ştiinţei; saloane în care străluceau spiritul şi verbul unui *Diderot* sau *Rousseau*, ori adversitatea spirituală dintre un *Piron* şi *Voltaire;* saloane care au dat loc, între altele, unei prea bogate „cronici", fie chiar „scandaloasă" ce face totuşi parte integrantă din istoria şi evoluţia spiritului şi civilizaţiei franceze.

Despre saloanele noastre... literare, — primitive şi frumoase tocmai pentru partea lor arhaică, patriarhală, şi mai mult valoroase pentru suflul lor naţional — s'a scris puţin. Despre cele din Muntenia ne-au relatat câte ceva: *Eliade, Ion Ghica* şi *Al. Odobescu*, despre cele din Moldova: *Gh. Asachi, Costache Negruzzi* şi *Vasile Alecsandri*, iar despre toate laolaltă, găsim indicii sumare în opera marelui nostru istoric şi cărturar *N. Iorga*.

* * *

In cronica de faţă vom schiţa un tablou sinoptic al saloanelor din Moldova. Este o simplă schiţă primitivă, scheletul palid al unei lucrări ce poate fi interesant desvoltată, descriindu-se atmosfera generală, epoca, gradul de cultură, curentele politico-sociale şi roadele lor binefăcătoare aşa cum au fost în adevăr.

„Un salon din Iaşi" ni-l descrie *Vasile Alecsandri* în „proza" sa. Clasicul nostru poet, — atât de judicios evocat şi actualizat pentru însănătoşirea literaturii noastre de către criticul *H. Sanielevici* şi de către poetul *Ion Pillat* — mai mult ironizează acel salon-parodie în care tronau toate imixtiunile străine şi în care imitaţiunea friza comicul, frivolitatea şi ridicolul. Nu aceasta este „salonul literar" de care ne ocupăm aci.

In cronica timpurilor trecute ni se vorbeşte de pildă, de seratele voevodale ale lui *Mihai Sturdza*, Domnitorul Moldovei, la care se aduna boerimea, în sufletul căreia începuse să pâlpâe focul sacru al reînvierii naţionale, — deci şi culturale.

Căci cu mulţi ani mai înainte, în a doua decadă a secolului de care vorbim, reîntors în patrie din învăţăturile şi civilizarea sa prin ţări străine, *Gh. Asachi* a adus cu sine un aer de primenire şi înviorare. El a deschis în fosta capitală moldovenească, de glorioasă amintire, un veritabil salon literar, la nivelul celor existente în Franţa, dar cu o menire ce se ştie c'a fost mult mai însemnată, fiindc'a adus o adevărată regenerare a stării pseudo-culturale în care ne aflam, sub influenţa educaţiunii greceşti sau slavone.

In salonul lui *Asachi* s'a desvoltat gustul pentru teatru, pentru teatrul românesc, (el fiind autor dramatic); pentru muzică (*Elena*, soţia sa fiind o valoroasă muziciană şi compozitoare); pentru actorie (fiică-sa *Ermiona* fiind o actriţă diletantă); pentru pictură (*Asachi* însuşi fiind pictor şi arhitect decorativ), fără a mai vorbi de cunoştinţele sale literare şi de apostolatul său cultural.

In salonul lui *Asachi* s'a jucat pentru prima oară teatru în limba maternă, pastorala *„Myrtil şi Chloe"* transcrisă de el în româneşte, muzica fiind compusă de soţia sa, iar interpreţi au fost: fiica sa *Ermiona, Maria Cantacuzin, Aristia Ghica* şi *Costache Sturdza*, asistaţi în figuraţie, de micuţii *D. Gusti* şi *Gh. Căliman*.

Pastorala s'a jucat în prezenţa *Mitropolitului Veniamin Costache* şi-a boerimei alese, câtă încăpuse în casele lui *Costache Ghica*, puse la dispoziţie fiindcă erau mai spaţioase şi mai somptuoase.

Tot *Gh. Asachi* cu... diletanţii săi, aparţinând nobilimii moldovene, a organizat un festival naţional cu prilejul suirii pe tron a lui *Mihai Sturdza-Vodă*, reprezentând o înscenare ocazională scrisă de *Matei Millo* care a şi jucat în ea împreună cu diletanţii *M. Kogâlniceanu, C. Negri, Mavrocordat, Docan* şi *Iancu Alecsandri*, fratele poetului.

Aceşti diletanţi premergători generaţiei de mari actori români, se produceau în diferite saloane boereşti, răspândind gustul pentru limba şi arta românească, îndrumătorii lor fiind *Gh. Asachi* şi *Matei Millo*.

O atare reprezentaţie a avut loc şi la conacul marelui boer *Neculai Conta*, (străbunul fostului ministru şi profesor universitar *Matei Cantacuzino)* de pe moşia Horodniceni, unde a asistat şi „imagina îngerească" cum îi spunea *Alecsandri Mitropolitului Veniamin*, şi *Vodă Mihai Sturdza*, printre interpreţi fiind *Alexandru* fiul lui *Asachi* şi însuşi *N. Conta*.

In salonul lui *Gh. Asachi*, a luat dară fiinţă teatrul românesc din Moldova care a dat o serie de actori de rasă cum nu se mai găsesc în zilele noastre...

Habotnicul tradiţionalist care a fost *T. T. Burada* şi care, nonagenar aproape, venia târîş-gropiş la teatru de câte ori se reprezentau comediile lui *Alecsandri* şi *Millo*, a închis ochii fără să-i fie dat să vadă pe scena ieşană comemorarea centenarului teatrului moldovenesc, pentru care stăruise perseverent doi ani în şir, pregătind textul, muzica şi scenariul primitiv al pastoralei *„Myrtil şi Chloe"* (1816—1916/18).

Despre cele ce se petreceau în casa lui *Asachi*, pe al cărei frontispiciu erau săpate cuvintele „Pacea şi al meu repaus" povesteşte şi prozatorul *Gh. Sion* care descrie astfel o atare şezătoare nocturnă:

„A fost o adevărată serată literară. Intr'un pavilion ce era în grădină se citiră şi se declamară versuri, se făcu şi muzică. *Gusti* [1]) recită vreo două poezii inedite care-i atraseră multe aplauze, dar care mie nu mi-au plăcut, poate că erau prea sublime pentru inteligenţa şi priceperea mea! *Poni declamă* câteva pasaje din „Saul" care apăruse de curând în „Curierul de Ambe Sexe" tradus de *C. Aristia*.

Doamna de casă, cucoana *Elena Asachi*, cântă în piano aşa de frumos încât dacă nu ar fi făcut-o Dumnezeu aşa de urâtă, negreşit că m'aşi fi înamorat şi de ea. Domnişoara *Hermiona*, fiica lui *Asache* cântă în harpă atât singură cât şi acompaniată de clavirul maicei sale. Ca unul ce pentru prima oară auziam acest instrument, care până atuncea îl văzusem numai în mitologie, pus în mâinile lui *Orfeu* şi în psaltire pus în mâna împăratului David, am rămas extaziat şi atât de pătruns, încât poate aşi fi improvizat o odă în onoarea încântătoarei cântăreţe. M'am oprit însă dela poetica mea pornire văzând că împrejurul divei se învârtea cu oarecare aer de autoritate un tânăr blond, frumos, înalt şi bine făcut, care cânta din gură, cu voce de bariton, bucăţi din „Norma" şi alte opere, de care nici auzisem până atuncea. Cercetând am aflat că acela era beizadea *Alecu Moruzi* dela Pechea, care în curând apoi o luă în căsătorie".

Deasemenea *Gh. Sion* descrie sumar saloanele feerice ale Rosnovanului şi ale logofătului Costache Sturdza, amintind şi de o „cronică scandaloasă" a cărei eroină a fost cucoana Marghioliţa Rosnovanu...

Despre începuturile teatrului moldovenesc găsim ceva şi în scrierile lui *Costache Negruzzi*, iar în ale sale mult interesantele „Amintiri din Copilărie" vorbind de aceste manifestări cu caracter de înviere naţională, *Iacob Negruzzi* ne dă preţioase şi precise ştiri.

Despre vechile saloane literare, în care se aprindea tot mai vie ideia culturii româneşti ne vorbeşte şi fermecătorul romancier şi istoric basarabean *D. C. Moruzzi*, care pomeneşte de reuniunile culturale din saloanele fraţilor *Nicu* şi *Teodor Ghica, Costache Sturdza* şi *Costin Catargiu* precum şi de mult fastuoasele saloane ale *Didiţei Mavrocordat*.

La Iaşi, pe străvechea uliţă boerească a Săulescului, în elegantele saloane din palatul *Didiţei Mavrocordat*, au jucat teatru „moldovenèsc" *Matei Millo, Costache Negruzzi, Alex. Mavrocordat* şi însăşi „duduca Didiţa" reprezentând „Poetul Romantic", iar într'o altă alcătuire actoricească... din care făceau parte pe lângă nobilii amfitrioni, *Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi* şi *Ghica-Brigadir*, — cum arată *Iacob Negruzzi* care a participat şi el, copil fiind, s'a reprezentat „Nunta Ţărănească".

In saloanele *Didiţei Mavrocordat* a avut loc duioasa întâlnire între *Liszt* şi vestitul viorist *Barbu Lăutarul*, şi tot acolo a concertat *Wienawschi* şi s'a făcut recepţiunea marei tragediene *Sarah Bernhardt* şi a altor celebrităţi europene. A fost cu alte cuvinte, o lume ca din basme şi o boerime doritoare de artă şi cultură naţională care cu drept cuvânt a rămas de pomină.

Aceste recepţiuni, în care se cinsteau şi celebrităţile străine, se făceau în tradiţionala şi ospitaliera atmosferă a acestei patriarhale boerimi şi tocmai acest caracter naţional impunea şi impresiona pe oaspeţii străini, încât şi farmecul local, se prelungia în ecou până şi în presa străină, — franceză, germană sau italiană, — pentru care, tradiţionalismul acesta apărea de un exotism captivant.

Aşa dar primele manifestări de naţionalizare culturală şi artistică în aceste saloane boereşti au fost: muzica, poezia şi teatrul, acesta din urmă cel mai eficace mijloc pentru propagarea limbii materne şi infiltrarea simţimântului artistic naţional.

Aceste saloane literare au fost urmate de altele, care dacă nu străluceau atât de măreţ prin grandioasele lor recepţiuni, atrăgeau însă prin bogatele lor biblioteci, în care se găseau, în volume luxoase, scrieri istorice, filosofice, religioase şi literare din toate literaturile şi din toate epocile.

Au rămas şi astăzi preţioase colecţii din cărţile ce cochetau altă dată în palatele domneşti ale lui *Moruzzi-Vodă* şi *Cuza-Vodă* — actualmente proprietatea d-lui profesor Gh. I. Brătianu. Deasemenea mai există şi astăzi o parte din biblioteca lui *Costache Negruzzi* aflată la conacul său părintesc de pe moşia Trifeştii-Vechi (Iaşi) sau biblioteca foarte bogată a Roznovanilor aflată la Stânca (Iaşi) care a fost cercetată şi de d. *N. Iorga*. O parte din biblioteca lui *Kogâlniceanu* şi alta din biblioteca lui *Liteanu* există şi azi în proprietatea familiei C. Crupenschi.

Aceste biblioteci şi altele care vor mai fi existând sunt o mărturie vie despre starea culturală a boerimii moldoveneşti de altădată.

* * *

Aceste şezători de elită din prima jumătate a veacului al XIX-lea au dat loc unor... saloane de altă ţinută, în stil mai intelectualizat, care dacă au fost mai puţin fastuoase şi ceremoniale au avut o mai intensificată amploare prin caracterul lor studios şi prin aceea că au început să răzbată în toate păturile intelectuale, indiferent de situaţii şi rang social.

Aşa au fost şezătorile săptămânale, ce se ţineau în saloanele lui *V. Pogor*, puse la dispoziţia *Junimii* şi a grupului ce se măria tot mai mult în jurul lui *Maiorescu* şi a *„Convorbirilor Literare"*.

Urmând pilda lui *Pogor* au procedat la fel însuşi *Maiorescu* şi *Iacob Negruzzi*, în casele cărora se ţineau şedinţele *Junimii*, iar după strămutarea lor definitivă la Bucureşti, aceste reuniuni culturale s'au mai ţinut o bucată de vreme în casele lui *Nicolae Gane*.

Somptuoasele saloane ale înstăritei boerimi de odinioară dispar — şi în locul lor se ivesc saloane mai modeste, în care se face: muzică, artă, literatură, cultură — *cultură românească*.

Saloanele *Junimii* dispărând şi ele, se ivesc alte cuiburi culturale, ca cel din Sărărie, în casa lui *Ion Nădejde*, unde s'a făurit şi redactat *„Contemporanul"* cu concursul tuturor talentelor socialiste.

Cam tot pe vremea aceea, profesorul *Al. Gr. Suţu*, care făcuse parte din cercul *Junimii*, întruneşte în casa sa elita intelectuală şi artistică a Iaşului, făcând artă şi cultură şi înfiinţând în acest scop societatea *„Amicii Artelor"*.

Purtătorii făcliei culturale se grupează în diferite cercuri prieteneşti. Drept „salon" care reuneşte în strâmtoarea lui pe câţiva fantaşti şi romantici, devine şi faimoasa „bojdeucă" a lui *I. Creangă* al cărei oaspete statornic a fost *Eminescu* şi de dragul cărora, al lui şi al lui *Creangă*, se adunau uneori *Miron Pompiliu, Samson Bodnărescu* şi alţii.

Modesta căsuţă a blajinului poet *Neculae Beldiceanu* strângea şi ea pe *Eduard Gruber, Artur Stavri, Dimitrie Anghel, Artur Gorovei* şi în anii din urmă ai vieţii sale pe *A. Steurman-Rodion, Virgiliu Cişman*, expatriat de decenii în Belgia, şi a.

In casa profesorului *Ştefan Emilian* se adunau nu numai intelectualii timpului, dar aici s'a alcătuit un comitet adhoc, în frunte cu *Cornelia Emilian*, pentru ajutorarea lui *Eminescu* în anii în care şi-a trăit tragedia finală. Din acest comitet a făcut parte şi scriitoarea *Izabela Sadoveanu*.

Pe măsura intensificării culturale, într'o atmosferă încă de pur idealism, s'au format grupuri şi cenacle — nu de mutuală admiraţie!, — care au continuat această activitate. Aşa a fost grupul care s'a strâns în casa şi în jurul istoricului *A. D. Xenopol*, care a condus ani de zile societatea literară *„Arhiva"* şi revista ei cu acelaş titlu; apoi grupul din jurul revistei *„Cultura Română"* condusă de prof. *I. Găvănescul;* grupul din jurul revistei „Epigonii" condusă de *Spiru Crasin* şi *Eugen Herovanu*, această publicaţiune fiind prima care a deschis o anchetă asupra împroprietăririi şi o alta cu privire la arta versului. Apoi grupul restrâns din jurul revistei ieşene *„Mihai Eminescu"* al cărei suflet a fost profesorul şi artistul dramatic *State Dragomir* şi în care s'au publicat lucruri interesante despre viaţa şi opera genialului poet.

* * *

Am depăşit hotarul secolului trecut, care după o expresie a d-lui *M. Sadoveanu* a fost „epoca de aur a literaturii româneşti". Suntem în primii ani ai secolului curent... început cu mari frământări şi dureroase urmări... Evenimentele tragice din primăvara anului 1907 aduc în refugiu la Iaşi pe *Ronetti-Roman* în salonul căruia, — în casele cuscrului său *A. D. Holban*, — se frământă zorii unor vremuri noui... Aici *Caragiale* şi *Ronetti Roman*, frământaţi de problemele vremii, scriu pagini de însemnătate istorico-socială în jurul lui „1907", în timp ce „Viaţa Romînească" abia apărută sub direcţiunea lui *C. Stere* şi *P. Bujor* şi cu munca istovitoare a eruditului critic *G. Ibrăileanu*, lucrează cu însufleţire, ca într'un laborator imens, preparând terenul marilor transformări sociale.

In „salonaşul" lui *Ronetti-Roman*, continuă totodată tradiţia reuniunilor culturale. Aici se mai adună, pentru a asculta muzică clasică sau pentru lecturi şi discuţiuni culturale în afară de *Caragiale*, poetul *M. Codreanu*, literatul şi juristul *E. Herovanu*, spiritualul şi melomanul *Dr. I. Lebell*, panist intransigent, scriitorul *A. Steurmann-Rodion*, ziariştii *J. Lewin* şi *Dr. C. Blumenfeld-Scrutator* şi alţi intelectuali şi artişti ieşeni... Dar nu trece multă vreme şi salonul acesta dispare prin moartea fatală a amfitrionului...

Vremuri grele s'au abătut asupra vechei capitale moldoveneşti. Au venit anii vitregi ai... neutralităţii, anii de bejenie ai războiului şi ai istoricului refugiu, anii de glorie şi mândrie naţională pentru poporul român, dar ani de ruină şi mizerie pentru boereasca cetate a Iaşilor... Cei care au cultul tradiţiei de altădată mai continuă cu pasiune în solitudine şi indiferenţă, această activitate... O lume nouă răsare într'un oraş vechi de istorică amintire — o lume care în viteza rapidă a ritmului nou pare că vrea s'o rupă în totul cu trecutul...

C. SĂTEANU

1) D. Gusti, fost primar al Iaşilor

CHARLES BAUDELAIRE

Intre Samuel Cramer şi D-na de Cosmelly

Confidenţe pentru cunoaşterea celui dintâiu

Samuel era foarte curios să ştie dacă Vulturii de mare ai săi fermecaseră sufletul acelei frumoase melancolice, şi dacă strigătele acestor paseri uricioase i-au vorbit în favoarea sa; dar după câteva zile ea îi zise cu o candoare şi politeţă de disperat:

— Domnule, eu nu sunt decât o femeie, şi, prin urmare, judecata mea nu este lucru mare; dar mi se pare că tristeţele şi dragostele domnilor autori nu prea seamănă cu tristeţele şi dragostele celorlalţi oameni. Domnia-voastră adresaţi galanterii, foarte elegante fără îndoială şi de o alegere foarte distinsă, la femei pe care le stimez destul pentru a crede că ele trebue să se înspăimânte câte odată. Cântaţi frumuseţea mamelor într'un stil care trebue să vă priveze de sufragiile fiicelor lor. Aduceţi la cunoştinţa lumii că vă înebuniţi după piciorul şi mâna doamnei cutare, care, să ne-o închipuim pentru cinstea sa, cheltueşte mai puţin timp pentru a vă citi decât pentru a împleti ciorapi şi mănuşi pentru picioarele şi mâinile copiilor săi. Printr'un contrast din cele mai ciudate, şi a cărui cauză tainică îmi este încă necunoscută, d-voastră, ţineţi osanalele cele mai mistice pentru nişte creaturi bizare care citesc şi mai puţin decât femeile de lume şi vă pierdeţi platoniceşte înaintea unor sultane de prin locuri josnice, care mi se pare că la vederea delicatei persoane a unui poet, trebue să deschidă nişte ochi tot atât de mari ca şi vitele care se deşteaptă într'un incendiu.

Pe deasupra, nu ştiu pentru ce vă plac atât de mult subiectele funebre şi descrierile de anatomie. Când eşti tânăr, când ai cu d-ta un frumos talent, mi se pare mult mai firesc să cânţi sănătatea şi bucuriile omului cum l-a lăsat Dumnezeu, decât să te ocupi cu anatema şi să stai de vorbă cu Vulturii de mare.

Iată ce-i răspunse el:

— „Doamnă, plânge-mă, sau mai degrabă plânge-ne, căci am mulţi fraţi de felul meu; ura faţă de toţi şi de noi înşi-ne ne-a dus spre aceste minciuni. Noi ne-am sulemenit atât de ciudat obrazul, din disperarea de-a nu putea fi nobili şi frumoşi după mijloacele naturale. Noi ne-am trudit atât de mult să cercetăm cu deamănuntul inima noastră, am abuzat atât de mult de microscop pentru a studia hidoasele tumori şi bubele ruşinoase cu care ea este acoperită, încât este imposibil să vorbim graiul celorlalţi oameni. Ei trăesc pentru ca să trăiască, şi noi, vai! Noi trăim ca să ştim. Toată taina este acolo. Vârsta nu schimbă decât vocea şi nu nimiceşte decât părul şi dinţii; noi am schimbat accentul naturii, am smuls una câte una pudorile virginale cu care era căptuşit înlăuntrul nostru de oameni ca toată lumea. Am făcut psichologie ca nebunii, care îşi măresc nebunia străduindu-se s'o înţeleagă. Anii nu slăbesc decât membrele, şi noi am schimonosit pasiunile. Nenorocire, de trei ori nenorocire părinţilor infirmi care ne-au făcut rachitici, predestinaţi ce suntem a nu da naştere decât la prunci născuţi morţi!

. . . .

— Doamnă, zise Samuel după câteva clipe de tăcere, — clasica tăcere a emoţiunii, — adevărata înţelepciune consistă mai puţin în a blestema decât a spera. Fără darul de tot dumnezeiesc al speranţei, cum am putea străbate acel pustiu hidos al plictiselei pe care ţi l-am descris? Vedenia care ne însoţeşte este în adevăr o vedenie de raţiune: o putem goni cu aghiasma primei virtuţi teologale. Există o filozofie plăcută care ştie să găsească consolări în lucrurile cele mai nevrednice în aparenţă. După cum virtutea preţueşte mai mult decât inocenţa, şi că este mai mult merit să înseminţezi un pustiu decât să jefueşti o livadă, tot astfel este în adevăr demn de un suflet de elită de a se purifica şi de a purifica pe aproapele prin contactul său.

. . . .

— Cu cât un spirit este mai delicat, cu atât descopere mai multă frumuseţe originală; cu cât un suflet este mai duios şi mai deschis la speranţa divină, cu atât găseşte în aproapele, motive de dragoste, oricât de intinat ar fi el; aceasta este opera de caritate. şi s'au văzut multe călătoare mâhnite şi pierdute în deşerturile sterpe ale desamăgirii că îşi recapătă credinţa şi se îndrăgostesc şi mai puternic de ceeace au pierdut, cu atât mai multă raţiune cu cât ea atunci posedă ştiinţa de a conduce pasiunea sa şi a persoanei iubite.

. . . .

D-na de Cosmelly, la rândul său, îi făcu confidenţele sale şi începu astfel:

— „Inţeleg, domnule, tot ce un suflet poetic poate să sufere din această izolare, şi cum o ambiţie de inimă ca a d-tale trebue să se consume repede în singurătate; dar durerile d-tale, care nu-ţi aparţin decât d-tale, vin din necesităţi bizare totdeauna nesatisfăcute şi aproape imposibile de satisfăcut, după cât am reuşit să descurc sub forma pompoasă a vorbelor d-tale. Este adevărat că suferi; dar se poate ca suferinţa să-ţi facă măreţia d-tale şi să-ţi fie tot atât de folositoare ca şi fericirea la alţii.

. . . .

Traduse şi culese de AUREL GEORGE *STINO*

NB. Aceste pasagii fac parte din nuvela „La Fanfarlo", urmând a complecta portretul lui Samuel Cramer. D-na de Cosmelly, o tânără distinsă, nefericită în căsătorie, prietenă imaginară a lui Baudelaire, îi adresează anumite aprecieri asupra vieţii şi metodelor acestor poeţi terorizaţi de nemulţumirea vecinică, de plictiseală şi de dorinţa excesivă a straniului şi a singularizării.

Discuţia cu d-na de Cosmelly îi dă ocazie poetului, să-şi expună teoriile sale, care în majoritate au făcut parte din viaţa sa integrală, teorii adesea expuse sub formă de maxime.

Vulturii de Mare (les Orfraies), sunt celebrele Les Fleurs du Mal.

A. G. S.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Umorişti din Rusia de azi

Omul şi Diavolul

de Aleksa Storojenko

Odată, Satana, ne mai având ce face, se însură. Luă de nevastă o fată tânără şi frumoasă dar, după o lună de căsnicie, îşi dădu seama că oricât era el de diavol, nu văzuse ce drac de femee îşi luase pe cap!...

Intr'adevăr, nevastă-sa, nu prea ştia multe şi-i făcea viaţa atât de amară încât, într'o bună zi, bietul diavol preferi să fugă în lume, lipsindu-se şi de iad unde, de altfel, ştia că femeia lui îl va găsi fără multă trudă...

In urma acestei întâmplări, el hoinări prin lume, o bună bucată de vreme, făcând câte un ocol mare ori de câte ori vedea, de departe, chipul unei femei...

Odată, se întâlni cu un om care fugia de parcă picioarele-i nici n'atingeau pământul.

— Incotro alergi aşa?... îl întrebă el.

— Fug de nevastă-mea... Am păţit atâtea încât acum nici dracul cu coarne nu mai mă sperie!...

— Dacă-i aşa, răspunse Satana, poţi să faci chiar acum încercarea... Diavolul sunt eu!... Dar vezi că şi eu am fugit de nevastă-mea; n'am nici o ocupaţie şi, dacă vrei, am putea face o învoială, amândoi, ca să avem cu ce trăi. Şi iată ce m'am gândit: eu am să intru în corpul femeilor, pricinuindu-le tot felul de chinuri, iar tu, te vei oferi să mă alungi cu ajutorul unor pretinse farmece şi vei cere, pentru isprava ta cât mai mulţi bani, după care îi vom împărţi, frăţeşte, pe din două...

— Foarte bine!... grăi omul, — numai aibi grijă să nu nimereşti în corpul nevesti-mi, fiindcă acolo, vei găsi, fără îndoială, alte sute de diavoli, mult mai răi decât tine!...

Odată înţeleşi, porniră amândoi la lucru şi... nu trecu nici o lună şi iată că omul nostru adunase o sumă frumuşică de bani. Acum, fiind bogat, nu mai avea teamă nici de femei. Devenise bănuitor, arţăgos, ba se certa şi cu diavolul.

— Ce neam afurisit mai sunt şi oamenii! — îşi zise necuratul — cum au un ban în buzunar, se şi cred mai grozavi decât diavolul... Stai, am să te învăţ eu minte!..

El intră în corpul unei tinere principese, fiica unui prea puternic împărat. Ca s'o tămăduiască, nu folosiră nici reţetele medicilor şi nici descântecele vracilor, aduşi din toate unghiurile împărăţiei. Atunci, ajunse la urechile împăratului vestea despre darul divin al unui om care, până atunci, alungase de mai multe ori diavolul din corpul femeilor.

Omul fu găsit şi când o văzu pe tânăra prinţesă, pricepu că numai diavolul lui făcuse o glumă atât de proastă.

— Eşi! porunci el diavolului, — împăratul mi-a făgăduit toate comorile lui şi le voi împărţi cu tine, pe din două...

— Eşti nebun! răspunse necuratul, — şi nu se mişcă.

A treia zi, împăratul îi spuse omului:

— Ai vindecat atâta lume şi totuşi pe fiica mea nu vrei s'o vindeci... Uite: îţi dau un răgaz de 24 de ore şi dacă în răstimpul acesta, diavolul nu va fi alungat, voi porunci să fii ars de viu!...

...Trecură cele 24 de ore dar, cu toate rugăminţile nenorocitului, necuratul nu părăsi corpul prinţesei. Atunci, împăratul ceru ca omul să fie executat. Il legară cu mâinile la spate şi fu aşezat pe rug. Dar abia îl atinse flăcările şi începu să strige:

— Deslegaţi-mă... Am să-l alung!... Am să-l alung!...

Şi, când fu deslegat, alergă într'un suflet în odaia prinţesei, strigând din toate puterile:

— Bagă de seamă!... Păzeşte!... Vine nevastă-ta!...

La auzul acestor vorbe, diavolul dintr'o săritură eşi pe fereastră şi se făcu nevăzut!...

Trad. de G. RADULESCU

Mică Antologie a Prostiei

■ Un prost n'are destul fond ca să fie bun la suflet. *(La Rochefoucauld).*

■ Nimic nu este mai odios oamenilor inferiori decât superioritatea spiritului. *(Stendhal).*

■ Proştii fac din morala lor o massă compactă şi nedespărţită, pentru ca să poată fi cât mai puţin amestecată în faptele lor şi să-i lase liberi în toate amănuntele. *(Benjamin Constant).*

■ Prostia este ca pojarul; fiecare trebuie s'o fi avut vreodată în viaţa sa. *(Horace Walpole).*

■ Proştii sunt pe pământ pentru micile noastre plăceri. *(Gresse).*

■ Ignoranţa este spuma orgoliului. *(G. Flaubert).*

■ Nu există proşti mai primejdioşi decât oamenii de spirit când sunt cuprinşi de vanitate. *(G. Lanson).*

■ Prostul care posedă multă memorie este plin de cugetări şi de fapte; dar el nu ştie să tragă concluziuni; totul constă în aceasta. *(Vauvenargues).*

■ Un prost care are un moment de spirit minunează şi scandalizează, ca şi caii de birjă la galop. *(Chamfort).*

■ Dobitocia şi prostia diferă esenţialmente în aceasta că dobitoacele se supun de bună voie naturei, iar proştii se mândresc totdeauna că domină societatea. *(M-me de STAËL).*

■ Să ne păzim de a face o nebunie pentru a ne consola de a fi făcut o prostie. *(B. Constant).*

■ Caracterul prostiei este de a lua limitele vederei sale drept marginele a tot ce există. *(Necker).*

■ Se doreşte lenea răutăciosului şi tăcerea prostului. *(Chamfort).*

■ Prostia este o rea însuşire; dar a nu o putea suporta, este un altfel de boală care nu cedează prostiei în importunitate. *(Montaigne).*

■ Există prostii bine prezentate, după cum sunt proşti foarte bine îmbrăcaţi. *(Chamfort).*

■ Prostia n'ar fi de tot prostie, dacă ea nu s'ar teme de spirit. *(Chamfort).*

■ Prostul este ca şi poporul, care se crede bogat cu prea puţin. *(Vauvenargues).*

■ Proştii se folosesc de oamenii de spirit după cum persoanele de mică statură poartă tocuri înalte. *(Vauvernargues).*

■ Un om de spirit ar fi uneori foarte încurcat fără tovărăşia proştilor. *(La Rochefoucauld).*

culese de *Aurel George STINO*

Cronica rimată

Cina cea de taină

— Hronic contemporan —

Găsindu-se Nichifor într'o seară
La templul de la „Leul şi Cârnatul"
Ciocni cu ucenici şi cu tot sfatul
Şi pre Cel Sfânt îl binecuvântară.
Cum încasaseră cu toţi copeicile
Din fondul Ministeriului de Arte
Alunecau vertiginoase fleicile
De parc'aveau cu toţi burţile sparte.

Iar Cina, le fu foarte austeră,
Hors d'oeuvre, icre, stridii şi nisetru;
Cognac, şampanie la frapieră
Şi vinuri, — de căciulă-un kilometru...
Ci, fiindcă ortodocşii aveau sete, —
Deşi era aproape vremea somnului, —
Veniră damigenele în cete
Şi toţi băură din sângele Domnului.

Şi-atunce, — precum hronicul ne spune —
Prinzând cu toţi să ţopăe şi zburde,
Făcutu-li-s'a lor de spurcăciune
Şi-adulmecară după fete durde.
Iar Nichifor, — cu miros fin de câne —
Zărind alături în boschet o oaie,
Ghemotoci miez alb din sfânta pâine
Şi o lovea pre ea cu gogoloaie...

Şi prinseră cu toţi a chihoti
Şi comandară şipuri noui cu ţuică,
Ci numai Nichifor, de vis-a-vis,
El îi făcea cu ochiul, spunând: Puică...
Dar oaia, fiind de fel de neam mirean,
Burzuluitu-s'au la el, ţâfnoasă.
Şi... iată că se scoală un oştean
Cu peptul lat şi palma noduroasă!
Şi spumegând, — parcă lovit de streche, —
Veni la al ortodoxiei praznic
Pre Nichifor mi-l trase de ureche
Răstindu-se şi înjurând năpraznic.
Şi-apoi, acest nelegiuit valah
Lovitu-l-au, cu pumnul şi cu lancea,
Că scheuna Nichifor *chiu* şi *ah*
De au sărit să-l scape Carapancea!

JUL.

„Aş vrea să ştiu"

V. DUMBRAVĂ-Loco.

a) **Ce manual de iniţiare în ştiinţa economică şi financiară îmi recomandaţi?**

Vă recomandăm pentru economie politică: *„Premières notions d'économie politique"* de *Charles Gide*, editura Albin Michel Paris şi pentru elementele ştiinţelor financiare *„Initiation financière"* de *R. G. Lévi*, din Collection des initiations (editura Hachette Paris).

b) **Un bun tratat elementar de sociologie în limba franceză?**

Citiţi lucrarea *„Qu'est-ce que la sociologie"?* de *C. Bouglé* din „Bibliothèque de philosophie contemporaine", editura Felix Alcan, Paris.

M. NICULESCU-Lugoş.

Care e tendinţa romanului „Les dieux ont soif" a lui Anatole France?

„Les dieux ont soif" înfăţişează o admirabilă frescă a revoluţiei franceze. In acest cadru autorul adânceşte cu un subtil spirit de analiză psihologia revoluţiilor în general şi ne face să înţelegem dece o revoluţie cere aproape întotdeauna sânge, de ce „zeilor li-e sete". In afară de psihologia mulţimii, dominată de un soi de psichoză colectivă, Anatole France urmăreşte în acest roman evoluţia diferitelor personajii înzestrate cu cele mai variate temperamente. Dela stoicul resemnat la entuziastul fanatic ni se prezintă o întreagă galerie de tipuri reprezentative din epoca marei revoluţii. Eroul, are în roman aproape valoarea unui simbol, e o fire blândă, idealistă, totuş nu se poate sustrage nebuniei colective şi termină prin a fi şi el cuprins de furia sanguinară, care-l conduce la cele mai neînchipuite excese şi cruzimi. E explicaţia psichologică a faptului că vărsarea de sânge e inerentă unei revoluţii. Iată concluziunile ce se desprind din această admirabilă operă a lui Anatole France.

ION ALEXE-Galaţi.

a) **Avem în româneşte o carte de popularizare a operei lui Freud.**

Da, câteva lucrări datorite D-rului Vlad.

b) **Care este explicaţia visurilor după Freud?**

In opera sa *„Traumdeutung"* (Interpretarea viselor), Freud consideră visele nu ca o manifestare pasivă şi fără sens, ci ca o revelaţie profundă sufletească de cea mai mare importanţă pentru investigaţiile psichanalizei.

După Freud, visele sunt realizări deghizate ale celor mai intime dorinţi şi aspiraţiuni, refulate în adâncimile subconştientului, din cauză că nu pot fi înfăptuite în realitate. Ceiace individul nu reuşeşte să obţie în viaţa cotidiană, din cauza unor impedimente morale sau a contingenţelor de tot felul, dobândeşte o satisfacţie în vis, pe o cale ocolită şi sub o formă camuflată. In chipul acesta, utilizând cu îndemânare instrumentul psichanalizei şi stabilind o corespondenţă — determinată de anumite reguli ale acestei discipline — se poate interpreta visele şi deduce elementele cele mai intime şi mai ascunse ale sufletului omenesc

M. GRÜN-Vaslui.

a) **De unde vine expresia „rara avis"?**

„Rara avis" e o prescurtare a expresiei *„rara avis in terris"* (pasăre rară pe pământ) hiperbolă folosită de Juvenal în Satira VI, vorbind despre Lucreţiu şi Penelopa. Prin extensiune, această expresie se aplică la tot ce este neobişnuit şi extraordinar.

b) **Cine a spus cel dintâi „Veni, vidi, vici"?**

„Veni, vidi, vici" (Am venit, am văzut, am învins) sunt cuvintele prin care Cezar a anunţat Senatului roman, rapiditatea victoriei, pe care a repurtat-o lângă Zela asupra lui Pharnace, regele Pontului. Aceste trei cuvinte au devenit de atunci celebre şi se aplică de obicei în cazul unui succes obţinut în mod prompt şi uşor

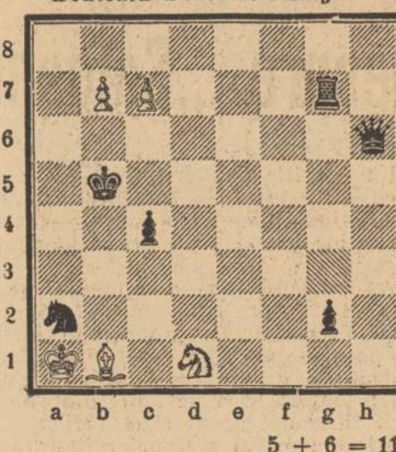
Cronica Şahului

PROBLEMA No. 495

de **I. Schlarko, Timişoara.**

(inedită)

— Dedicată d-lui W. Pauly —

5 + 6 = 11

a) Mat maximal invers în 4 mutări.
b) gemen, cu regele negru la b6.

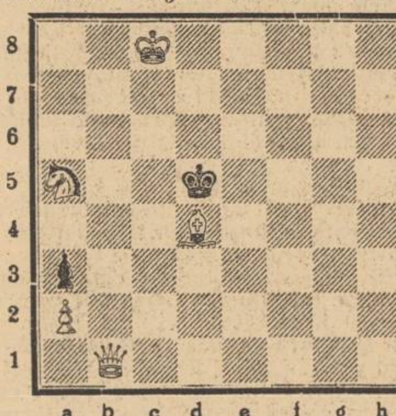
a) *Selbstmatt in 4 Zügen. Längstzüger.*
b) *Dasselbe, mit s. K. auf b6.*

PROBLEMA No. 496

de **P. Leibovici, Iaşi.**

(inedită)

— Micul meu omagiu marelui W. Pauly —

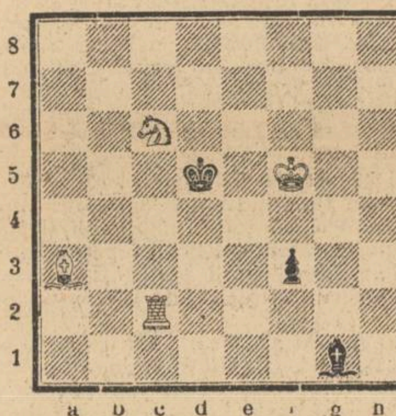
5 + 2 = 7

Mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 497

de **W. Karsch, Hamburg.**

(inedită)

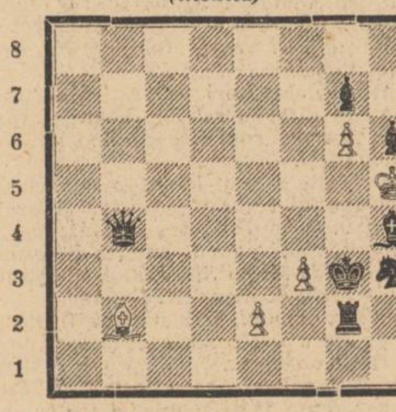
4 + 3 = 7

Mat în 4 mutări.

PROBLEMA No. 498

de **G. Fuhrendorf, Altona.**

(inedită)

5 + 7 = 12

Mat ajutor în 3 mutări.

Hilfsmatt in 3 Zügen.

ŞTIRI

♜ Concursul internaţional de şah din Berna s'a terminat cu următorul rezultat:

Premiul I a fost câştigat de dr. A. Alechin cu 12 ½ puncte. Premiile II şi III de dr. Euwe şi Flohr cu câte 11 ½, premiul IV de Sultan Khan cu 11 şi premiile V şi VI de Dr. Bernstein şi Bogoljubow cu câte 10 puncte.

Urmează apoi jucătorii elveţieni în frunte cu H. şi P. Johner.

Ţinem să remarcăm că dr. Alechin a pierdut o singură partidă la Bogoljubow, Flohr o singură partidă la Alechin şi dr. Euwe n'a pierdut nici o partidă.

♞ In timpul unui turneu de 5 săptămâni în Franţa, campionul lumii dr. A. Alechin a jucat în 25 de oraşe 729 de partide din care a câştigat 685 (!), a pierdut 19 şi a făcut 25 remis.

CORESPONDENŢA

Besten Dank für die Probleme an: **G. F.** (Altona). **W. K.** *und* **F. P.** (Hamburg), **R. S.** (Praga).

I. S. *(Timişoara)* şi **P. L.** *(Iaşi)*. Mulţumim pentru probleme.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozităţi

Ser antirabic împotriva paraliziei progresive

Profesorul Tommasi din Palermo combate paralizia progresivă printr'un tratament nou şi tot pe atât de ciudat. Bolnavii sunt trataţi ca şi când ar fi fost muşcaţi de un câine turbat. Suferinzii paralitici sunt injectaţi cu acelaş ser pasteurian folosit împotriva turbării. Profesorul italian tratează în acelaş fel şi tabesul. Persoanele care manifestă această boală sunt supuse aceluiaş regim ca şi persoanele muşcate de un animal turbat sau presupus turbat. Desigur, nu trebue să se creadă că profesorul Tommasi găseşte o înrudire între paralizie, tabes şi turbare. Asemenea idei sunt departe de cercetătorul italian. Cum a ajuns însă Tommasi la ideea de a folosi împotriva boalei creerului şi măduvei spinării mijloacele folosite împotriva turbării?

Ceeace i-a sugerat noua metodă de tratare a paraliziei progresive a fost faptul că turbarea e şi ea în fond o maladie a sistemului nervos central: morbul turbării se stabileşte în special în creer şi în măduva spinării. Serul antirabic se dirijează şi el tot spre sistemul nervos central, căci serul Pasteur nu e altceva decât o cultură debilitată de microbi obţinuţi din măduva spinării epuraşilor bolnavi de turbare. Serul antirabic are ca predilecţie sistemul nervos unde s'a stabilit paralizia şi atrofia măduvii spinării. Acest raport local învecinat putea deci duce la sugestia că serul antirabic n'ar fi lipsit de influenţă asupra tabesului şi paraliziei progresive, exercitând asupra bolilor sistemului nervos un efect represiv sau vindecător.

Tratamentul lui Tommasi cu ser antirabic nu produce febră. Injecţiile nu produc o ridicare a temperaturii; ele sunt suportate cu uşurinţă de către pacient şi nu sunt legate nici de turburări generale, nici locale.

Profesorul Tommasi a ajuns, cu noul procedeu, la rezultate benigne de scurtă şi lungă durată, după starea pacienţilor săi. Imbunătăţirea stării bolnavului se produce în foarte scurt timp. Injecţiile pregătesc terenul favorabil unui tratament concomitent cu arsenic şi bismut.

Descoperitorul acestui ciudat tratament remarcă totuşi, că malariaterapia cercetătorului vienez Wagner-Jauregg, constitue o metodă superioară şi mai eficace şi că el însuşi nu se foloseşte de descoperirea sa decât în cazuri speciale.

Sub cerul Parisului

(Intimitate anamită)

Privirea cerului e întunecată; e ceaţă şi umezeală. Simt cum aerul umed mă pătrunde şi se lipeşte de mine rece şi molatec ca o lipitoare. Mă cutremur cu desgust. Mi-e gândul departe la ţara cu cer albastru, mi-e dor de gerul nostru sănătos cu bujori în obraji şi flori de vis în ferestre.

Bătrâna Sorbonă, bunică uitată de vreme şi cernită de ani, priveşte şi ea încruntată cerul şi grăeşte rar prin limba unui orologiu neobosită de veacuri. Imi pare că se topeşte sub ploaia surdă şi salba ei de foc îşi stinge cea din urmă lumină.

Rămân neînduplecată în faţa porţilor ei plânse, apoi fără să vreau pornesc mai departe. O gură uriaşe, străjuită de un negru, înghite mereu tineretul pribeag al lumii şi muzica sgomotoasă străbate învălmăşită de voci şi mă urmăreşte ca hohotele unui nebun. Gonită de vitregia străzilor, urc în fugă scările.

Micuţa-mi prietenă mă întâmpină în prag. E neînchipuit de frumoasă şi dominatoare în costumul ei anamit, cu părul cunună pe cap, cu papuci mici, cu paşi uşori.

In odăiţă e cald, prietenii ei stau pe jos în jurul unei mese joase, în faţa ceştilor cu ceai. Din colţuri, lămpi mici răspândesc pe pereţii albaştri raze blânde. Aici s'au refugiat iubitorii soarelui, copiii îndepărtatului Orient. Dintr'un colţ, Buda ne priveşte protector şi neclintit. In jurul meu aceeaşi ochi oblici cu privirea lor vagă şi tristă.

O melodie legănată răsare şi apune printre, noi nu ştiu de unde a venit, nu ştiu când a încetat.

Intr'o moleşeală de pace le ascult povestirile. In aburii ce se înalţă molatec din ceainic ca norii somnoroşi ai cerului, văd înfiripându-se vorbele lor.

Ţară de primăvară, ţară a visului! O cărare însorită, perlată de holde de orez duce la case minuscule. Cineva a deschis o uşe, femei micuţe în vestminte albe se răsfaţă alene pe perne. Evantaie în palpitări de flutur le ascund ritmic.

Acolo departe s'a sfârşit o mamă, privirea ei aprinsă a străbătut rugătoare zarea zbuciumată a apusului. Umbra măicuţei plecate, plânge nevăzută peste copilul dăruit lumii. Şi marea îşi rostogoleşte valurile sub bucuria cerului, peste jalea pământului. Pe întinsul ei vestea a străbătut încet şi a tresărit înfiorată în sufletul aceluia ce nu o aştepta.

Peste vraful de cărţi, trupul cel mic şi tânăr s'a gârbovit. Sufletul îşi cerne tăcut negura durerii.

Pribeagul lumii şi-a oprit înspăimântat pasul, lumina Sorbonei a apus, cărţile răvăşite îşi strâng umilite foile. Şi aburul ciainicului s'a topit, melodia n'a mai revenit, lumina se prelinge sfioasă pe pereţii albaştri. Buda ascultă încremenit, cu privirea pierdută pe urma razelor, spre ţara soarelui.

ANDREIA N. ARGHIR

Paris, 25.I.932.

LEI 6.500

**„Monarch Pioneer" maşină nouă
Portabilă, simplă, rezistentă,
Cum Remington ne-o furnizează,
Ea nu-şi găseşte concurentă.**

Cărţi şi Reviste

ZOLTAN FRANYO: Rumaenische Dichter
(Genius-Verlag, Timişoara, 1932)

Regretam de mult că nu există o antologie de traduceri germane din poeţii români contemporani. Acum când graniţele României cuprind o însemnată populaţie germană în Ardeal şi Banat, lipsa unei astfel de antologii se simţea în chip ruşinos pentru literatura noastră. Această lipsă era acentuată şi de o necunoaştere reciprocă între literatura din vechiul regat şi literatura minoritară. (Această necunoaştere continuă, de altfel, să persiste, şi e păcat).

Traduceri din poeţii români contemporani existau şi înainte de antologia d-lui Zoltan Franyó. Apăreau răspândite prin reviste germane din Ardeal. O carte întreagă de traduceri nu aveam încă până acum.

Am citit cu multă curiozitate volumul „Rumänische Dichter". D. Zoltan Franyó a cules poezii din toţi poeţii reprezentativi, începând cu Eminescu. Antologia aceasta apare astfel ca o replică în nemţeşte a excelentei antologii a d-lor Pillat şi Perpessicius, complectată cu câţiva din poeţii mai vechi — Coşbuc, Iosif, Anghel, Vlahuţă — şi debarasată de câteva nume care încărcau inutil antologia românească.

In general putem spune că autorul a ales în chip fericit poeziile pe care le-a tradus. Sunt, mai toate, caracteristice pentru fiecare poet. Poate ar fi fost bine ca din Arghezi de exemplu, să aleagă, pe lângă bucăţile traduse, câteva din poemele mai vechi ca „Belşug", sau „Declamaţia lui Caligula" sau „Arheologie". D. Zoltan Franyó a dat preferinţă ultimei maniere a lui Arghezi; prin asta, însă, lectorul german nu-l va avea pe poetul „Cuvintelor potrivite" sub toate aspectele lui. Acelaş lucru s'ar putea spune şi despre traducerile din Ion Barbu şi din Topîrceanu. In schimb Ion Minulescu şi Lucian Blaga apar sub toate aspectele caracteristice — după cum, de altfel, apar şi ceilalţi poeţi din volum. D. Zoltan Franyó a dat dovadă că cunoaşte perfect poezia română dela Eminescu încoace şi şi-a ales bucăţile — cu mici excepţii — călăuzit de un gust sigur.

Şi acum ceva despre calitatea artistică a acestor traduceri. Dela început putem afirma că rar ni s'a întâmplat să întâlnim traduceri în versuri care să le egaleze. Ritm, nuanţe, muzicalitate, atmosferă, ton — toate acestea sunt perfect transpuse din originalele româneşti în limba germană. Am gustat o plăcere proaspătă recitind în limba lui Heine şi a lui Rilke poeme pe care le ştiam, în româneşte, de multă vreme pe de rost. Pe multe din ele d. Zoltan Franyó le-a creat din nou în nemţeşte. Un singur exemplu, între altele multe. Iată poemul „Apus de toamnă" al lui Alexandru A. Philippide împreună cu transpunerea lui în germană:

Bătrânul Soare orb trăeşte încă?...

La ţărmurile-apusului sosit
Bătrânul Soare obosit
A poposit
Pe-o stâncă...

Inspre apus
Un stol de corbi flămânzi s'a dus,
— Acolo unde cerul ostenit
S'a povârnit
Pe valurile verzi şi moarte
Pe care stau străvechi corăbii sparte
Istovite,
De vânturile Nordului strivite...

Pe stânca lui ce mai aşteaptă oare
Bătrânul Soare?

Căci, iată, e târziu acum,
Şi vântul suflă cerul ca pe-un fum,
— Şi, uite, cel din urmă corb s'a dus
Pe gheţurile verzi dela apus,
— Spre Miază noapte cel din urmă corb!...

Tot mai trăeşte bietul Soare orb?...

Transpunerea germană:

Der Sonnengreis, der blinde, lebt noch immer?

Dort angelangt am Dämmer-Ufer, sank
Der Sonnengreis nun müde, krank
Zur Felsenbank
Im letzten Schimmer...

Nach Westen war
Geflogen hungrig eine Rabenschar,
— Dorthin, vo jetzt der Himmel müd gedrückt
Sich niederbückt
Zur grünen Flut, in der die toten,
Uralten Wracks von längst versunkenen Booten,
Verwittert,
In Stille ruhn, vom Nordwind arg zersplittert...
Was wartet er in seinem Felsen Kreis,
Der Sonnengreis?

Denn sieh, es ist jetzt viel zu spät,
Der Himmel wird wie Rauch vom Wind verweht
— Und, schau, die letzten Raben flogen dort
Im grünen Frost des Westens fort,
— Der letzte Rabe schon nach Norden wallte!...

Noch immer lebt der arme, blinde Alte?...

Frumuseţile originalului sunt perfect aclimatizate în atmosfera şi spiritul limbii germane. Asemenea transpuneri nu puteau fi făcute decât de un poet. D. Zoltan Franyó apare, în „Rumänische Dichter" ca un poet autentic.

P. A.

GERMAINE MAILLET: Sainte Marthe

Merită o atenţie deosebită volumul scriitoarei Germaine Maillet: „Sainte Marthe".

Sfânta a fost una dintre tovarăşele lui Isus Christos şi aceea, care a asistat la toată drama Calvarului.

E cunoscută popularitatea de care se bucura Marta şi Magdalena.

Nu există om de talent care să nu fi fost inspirat de ele, inspiratoare prezente în toate domeniile artei.

Marta a fost totdeauna, chiar din textul evanghelic, un model de cuminţenie, în timp ce Magdalena era o păcătoasă înăscută.

In romanul Germainei Maillet e bine redată primirea pe care o fac cele două surori lui Christos, scenă reprodusă adeseori de artişti şi 'n care personagiul fizic e modificat după rassa sau gustul pictorului. Ospăţul lui Lazăr, moartea şi învierea lui de către Isus Christos, în urma rugăminţilor Martei, numeroase desemne şi picturi, vitralii etc., au comemorat aceste scene foarte bine cunoscute, interpretate aşa de variat de numeroasele şcoli. Dacă vizitezi Franţa, Italia, Anglia, Spania, Flandra, Germania, Austria şi chiar Americile, găseşti pretutindeni în toate domeniile artistice, simpatica siluetă şi figura blândă a celor două surori.

După învierea şi înălţarea lui Christos, după ce s'au împrăştiat toţi apostolii în lume pentru a propovădui vestea cea bună, Marta, Magdalena, Maximim şi Lazăr s'au îmbarcat pe o corabie care n'avea nici pânze şi nici cârmă şi vâslă (căci totul fusese furat de necredincioşi) debarcând tocmai la Marsilia.

Stabiliţi la Aix, au convertit acolo foarte mulţi oameni. In biserica Sf. Marta din Tarascon se pot vedea şapte tablouri care înfăţişează viaţa sfintei. Tot acolo se găseşte menţiunea multor minuni împlinite de sfântă.

Sunt vizibile şi două morminte ale Sf. Marta. Unul datează din sec. XVI-lea şi altul din al XVII-lea. Acesta din urmă a înlocuit pe primul.

Aici a fost depus sarcofagul, al cărui baso-relief a fost mutilat când a fost introdus în mormânt.

Broşura Germainei Maillet e întovărăşită de numeroase ilustraţiuni interesante.

Memoriile lui Emil Ludwig

Ca să-ţi scrii şi mai ales să-ţi publici memoriile, trebue să fii în conştiinţa ori a istoriei ori a contimporanităţii, o personalitate mai întâiu şi apoi creatorul unei opere destul de importante. Desigur, Emil Ludwig — care de curând şi-a tipărit memoriile subt titlul: *Lumea aşa cum am văzut-o* — este acea personalitate şi este creatorul unei opere considerabile.

Dar, în acelaş timp, ca să citeşti memoriile cuiva, presupunând că vrei să le şi înţelegi, trebue să-ţi fie, dacă nu familiară, în tot cazul cunoscută opera şi personalitatea memorialistului. Deşi citesc „Lumea aşa cum am văzut-o", mărturisesc că nu cunosc din Ludwig, în afară de ceiace ştim cu toţii despre el decât trei lucrări: *Napoleon, Geniu şi Caracter* şi *Convorbiri cu Mussolini.*

Ca să-mi îngădui opinia liberă şi — în ochii mei — dreaptă despre acest harnic muncitor al literaturii germane, cu numele pe care şi l-a câştigat şi cu opera pe care a clădit-o, trebue să mă lămuresc. Nu e vorba de o atitudine impertinentă, de frondă, cu iluzia distrugerii totale a unui capital literar şi omenesc important, pe care o încearcă cineva foarte umil, chiar prizărit. Opinia liberă poate fi greşită de multe ori în îndrăzneala ei cumpătată, dar e bună fiindcă este — când este — liberă şi sinceră.

Imi face impresia că scriitorul Ludwig, încă tânăr (are cinci zeci şi unu de ani) şi deja autorul propriilor sale memorii, a avut norocul rar să stea, în diverse împrejurări, faţă către faţă cu marile figuri contimporane ale politicii sau ştiinţei, ale literaturii şi artei, atunci când n'a căutat acest fel de întâlniri în istorie, cu marile figuri ale trecututlui. De un asemenea noroc şi având cel puţin acelaş prestigiu ca şi scriitorul german, s'a bucurat, la vremea lui, Voltaire. Cu regi, prinţi şi potentaţi, a stat îndelung de vorbă, curtenitor şi iscoditor, celebrul patriarh dela Ferney.

Colocviile cu oamenii de ştiinţă, cu literaţii şi artiştii, te angajează mai puţin. Cu oamenii politici însă, când atitudinea ţi-e nesigură şi aproape de supunere la opiniile şi faptele lor, te angajezi într'un chip periculos.

Geniu şi caracter m'a subjugat mai mult între cele trei cărţi cunoscute mie din opera lui Ludwig, deşi îmi iau îngăduinţa să cred această lucrare inferioară oricărui volum din *Siluetele literare* ale lui H. Eulenberg sau diversele studii ale lui Stephan Zweig. Pe de altă parte, ştiu că despre Napoleon se mai poate spune, cam ceiace a spus Bernard Shaw şi nu numai ceiace, ditirambic, scrie Emil Ludwig. Iar despre Mussolini, nu cred să se poată vorbi decât într'un singur fel şi care nu poate fi favorabil dictatorului italian.

Mussolini ori e atacat, şi atunci cel ce atacă se arată minte clară, obiectivă, liberă, ori este elogiat, şi cel ce-o face se arată o conştiinţă slabă, cu putinţă a fi suspectată în integritatea ei.

Nu vreau, la drept vorbind, să pun în această categorie pe Ludwig, care a tămâiat destul de abil opera nefastă a mussolinismului. Dar aici, trebuie să mă întorc la Voltaire. In legăturile autorului lui *Candide* cu regii şi cardinalii, Voltaire a rămas liber, neatins în vederile lui. Cu alte cuvinte nu l-a câştigat fastul unora şi mincinoasa prestanţă a altora. El a rămas obiectiv în judecata lui şi deşi s'a păstrat sfetnicul sau prietinul lor — ca orice francez bine crescut — n'a încetat totuşi să fie ironic când trebuia, deci neiertător mai totdeauna.

Pare-se însă că inima lui Ludwig a fost şi este câştigată de puterea efemeră a unui personaj cu mare, dar destul de şubredă prestanţă şi că toată strălucirea unui fast oarecare îi răpeşte ceva din obiectivitatea judecării. Şi este important acest lucru, întrucât Emil Ludwig nu s'a mărginit la vizite şi la relatarea *literară* a acestora. Vorbind despre cartea sa din urmă spune: „ea expune un caz tipic: evoluţia care, dintr'un tânăr estet şi pur spectator, a făcut o fiinţă activă şi amestecată în viaţa socială". Desigur, această fiinţă activă şi cuprinsă în viaţa socială, care mai are pe deasupra misiune de scriitor şi conştiinţă de om, trebuia să se păstreze obiectivă şi liberă.

Să revenim însă la recenta-i carte: *Lumea aşa cum am văzut-o.* E o lucrare din capul locului, fiindcă titlul o indică, profund subiectivă. „In detaliul ei, această carte — spune însuşi autorul — conţine când monoloage, când dări de seamă, când justificări, ca să ajungă apoi la psihologia altora".

E interesantă şi semnificativă această „psihologie a altora" din acest volum de memorii. Las din nou pe autor să vorbească: (cititorii) vor găsi o mică galerie de portrete, compusă dintr'un oarecare număr de persoane diferite ca profesiune, talent şi naţionalitate. In aceste schiţe, modelurile mele, fără nicio pretenţie biografică, nu sunt creionate decât în situaţiile în care le-am văzut".

„In situaţiile în care le-am văzut", adică în mod cu totul subiectiv, fără un definitiv angajament al opiniei sale generale. Şi într'adevăr, din acest punct de vedere, sunt admirabile creionările unui Poincaré, unui Hoover, unui Stressemann, Lloyd George, Berthelot, Coolidge, etc. Dacă în acelaş fel — e o dorinţă a noastră târzie şi nostalgică — ar fi făcut portretul lui Mussolini în convorbirile lor, şi chiar portretul lui Napoleon, ca şi al lui Wilhelm al II-lea, desigur că Ludwig ar fi fost mai fericit în alegerea manierii sale critice.

Dar întrucât *Lumea aşa cum am văzut-o,* conţine pagini de povestire pur şi simplu, de analiză psihologică a oamenilor din preajma lui Ludwig, mi se pare a fi lucrarea lui cea mai liberă, mai agreabilă şi mai interesantă.

L. SEBASTIAN

SUNT FERICIŢI BĂRBAŢII CASATORIŢI ?

La Plajă; Cele mai bogate femei din lume; Boxeurul necunoscut; Icoana cu buze roşii; Psihoza lui Don Juan; Pământ pe mâini; Fecioara văduvită; Reportage de sezon şi senzaţional; Anchete sociale; Nuvele şi schiţe humoristice de o savoare excepţională; Nuvele de un tragism interesant; Fotografii; O superbă serie de planşe pe hârtie de cretă.
Jocuri distractive, Glume, Reportagii cinematografice. Aventurile lui Bonzo. Fotografiile cititorilor „Magazinului", etc., etc.

au apărut în No. 21

MAGAZINUL

pe Septembrie 100, pagini pe hârtie cromo 30 Lei

Cronica literară

Ludovic Dauş: Asfinţit de oameni

Cui nu i s'a întâmplat să vadă câteodată false manufacturi de origină naturală: pietricele sclipitoare şlefuite sau sculptate de mare ca nişte camee, vârfuri de stânci brodate ca pilorii unei catedrale gotice? Nu-ţi vine aproape să crezi că mâna omului n'a atins obiectul şi cu toate acestea totul este efectul hazardului.

Acest fenomen se întâmplă din când în când şi în literatură oricât de porniţi am fi noi să atribuim opera de artă purului talent.

Dealtfel romanul este un gen cu totul aparte în cuprinsul literaturii şi legile sale anterioare nu sunt toate din domeniul artei.

Mirarea pe care a pricinuit-o izbânda d-lui Liviu Rebreanu a fost unanimă, deoarece îi lipseau — după credinţa tuturor — mijloacele artistice, atât de preţuite la vechii novelişti. Şi cine n'a arătat surprindere să constate că unul dintre cele mai bune romane ale anilor din urmă este al unui om politic, şi intelectual abstract, adică al d-lui C. Stere?

Fenomenul acesta care *nu trebue* să fie general îşi are totuş explicaţia lui simplă. Romanul este expresie directă a vieţii, fără reacţiuni personale şi fără obligaţiuni de originalitate temperamentală şi verbală şi ca atare cere în primul rând o mare experienţă de viaţă. Cu această condiţie rămâne oarecum stabilit că un tânăr, fără un talent şi o intuiţie excepţionale, nu poate să scrie roman şi ar reieşi că orice om în vârstă este capabil să scrie cel puţin un roman: acela al vieţii lui.

Dacă lucrul din urmă nu se întâmplă aşa de des este pentrucă lipsa de exerciţiu analitic împiedică pe cei mai mulţi să vadă semnificaţia universală a măruntei lor vieţi, plină întotdeauna de cele mai impresionante evenimente morale, sau pentrucă o falsă optică literară îi pune să selecteze fals, răpindu-i din curentul nud al faptelor. Când însă se întâmplă ca absenţa oricărei aprehensiuni estetice şi absorbirea în trecut să dea naştere unei linişti narative simple şi naive ca natura însăşi, atunci se întâmplă acel fenomen rar al falsei manufacturi, adică al cameei sublime, sculptate de apa mării.

Vreau oare să spun că marile romane se nasc din flori, aproape anonime, ca rod al unei experienţe vaste şi a unei volubilităţi inconştiente de puterile ei? Nu! Şi nici nu va trebui să fie totdeauna aşa, de vreme ce în Occident romanul bun e scris de literaţi *manufacturieri.*

De aci se desprinde numai ideea că arta romanului este puterea de a te lăsa furat de fapte, intuindu-le semnificaţia internă şi orânduindu-le după mişcarea lor lăuntrică şi că talentul este abilitatea de a-ţi ascunde talentul acolo unde e nevoe.

Acestea zise, nu trebue să se crează că aş tăgădui meritul d-lui Ludovic Dauş de a fi scris un roman bun sub motiv că i l-a cizelat întâmplarea, adică apa mării şi acidele din ploaie. Constat însă cu satisfacţiune şi admiraţie acţiunea acelui moment rar, când scriitorul uită că trebue să aibă talent şi luat de şuvoiul năvalnic al apelor începe să aibă talent tocmai prin aceasta.

Căci d. Ludovic Dauş a scris un roman bun care îi face onoare şi-i dă în sfârşit un loc clar în literatura română. Dacă învingi ceaţa primelor capitole, în care expoziţia e făcută fără sistemă şi prezentarea învălmăşită a personagiilor derutează atenţia, te afli deodată în mijlocul unei realităţi sociale ce nu-ţi mai dă pas să te întorci înapoi.

D. Dauş cunoaşte bine Botoşanii mai vechi, citadelă de iarnă a boerimii latifundiare din Moldova de sus şi oraş nu fără strălucire intelectuală. E de bănuit că nimic nu este neadevărat în romanul său şi că într'un chip a scris o cronică a Botoşanilor de pe vremuri. Multe din numele proprii ale acestei opere sunt autentice.

Personal remarc citarea gazetarului Scipione Bădescu şi a directorului de liceu Tocarski. Scipione Bădescu, căruia autorul îi dă importanţa unui adevărat personagiu creiat sub raport literar, a fost într'adevăr prieten al lui Eminescu şi se ştie că în timpul boalei acestuia la Botoşani, a organizat subscripţii în jurnalul său *Curierul Român.* Cât despre Tocarski ştim dintr'o petiţie a lui Eminescu către Ministerul de Instrucţie că prin 1872—73, ca director, al liceului, ar fi maltratat în clasă pe Matei Eminovici, fratele poetului, pe atunci elev al liceului local (ms. academic 2255, f. 310).

Iată deci numai două mici exemple de autenticitatea materialului, ca să nu mai vorbesc de partea de atmosferă, veridică întru totul.

Pe urzeala amintirilor personale, d. Ludovic Dauş a creat însă o ficţiune, adică o lume ce nu mai are nevoe de cercetarea documentelor spre a trăi. Aş putea, referindu-mă la titlul *Asfinţit de oameni* să bănuesc că autorul a voit să zugrăvească o boierie în decreptitudine, ruinată de propria-i inepţie la viaţă şi de conrupţie, precum şi de năvala oamenilor noi, întreprinzători şi fără scrupule. In cazul acesta s'ar putea face consideraţiuni ieftine asupra *semănătorismului* d-lui Dauş, asupra reluării de către d-sa a unei teme scumpe scriitorilor moldoveni şi celelalte. De fapt, nimic din toate acestea nu apare intenţional în prezentul roman şi dacă faţă de luciditatea nouei generaţii, vechea boierie e înfăţişată pe punct de extinţiune, este fiindcă aşa au fost înşişi datele materialului. Desprinşi din cadrul lor zilnic eroii rămân cu conturul lor general, şi dacă e să facem vre-o apropiere, atunci Vangheli, personagiul principal este rudă deopotrivă cu Julien Sorel, cu Dinu Păturică şi cu Tănase Scatiu.

Vangheli, mai apoi Zionea, este tipul parvenitului, care îşi face carieră în mijlocul şi în paguba unei societăţi în descompunere. Fratele mai modern al lui Dinu Păturică este însă mai complex şi prin aceasta mai uman. Balcanic prin origină, aventura este la el un îndemn al neliniştei de rasă. El este în chip firesc inteligent, maleabil, capabil de acţiuni tari, de disimulaţie şi calcul, dar e în acelaş timp senzual, afectuos şi chiar liric. Atitudini aparent contradictorii se împacă la el într'o sinteză superioară. Ucigaş a două maici, pentru bani, vagabond şi aventurier prin străinătate, mic arendaş, mare moşier, seducător de femei, el este în acelaş timp un om înfiorat de dragoste, mirat de desfrâul societăţii în care a intrat şi o forţă activă care nu-şi pierde vremea şi avutul în petreceri inutile. Absorbit de subiectul său şi scutit de intenţii simbolice d. Dauş a făcut din Zionea un om întreg, nici simpatic, nici antipatic şi în fond superior lumii sterile şi depravate în mijlocul căreia trăeşte.

Nici celelalte personagii — deşi mai în umbră — nu sunt lipsite de acea preciziune caracteristică adevăratelor creaţii. D-na Nathalie Dragnea, vlăstar adulterat de mare familie, este un tip viu de desfrâu monden, de venalitate erotică şi de neomenie casnică. Prostituându-se cu toţi, ea aranjează căsătorii bogate pentru amanţii ei, percepând taxe deopotrivă dela ginerele ex-amant şi dela viitoarea mireasă. Pe soţul abrutizat îl tine în dependinţe ca servitor ocult al desfrâurilor ei.

Acest soţ, numit Dragnea, aduce aminte de eroii lui Dostoiewski, de un Marmeladoff, de pildă, care doborît de propria-i nedemnitate şi laşitate are rare izbucniri de revoltă. Astfel Dragnea, prieten numai al florilor, se judecă singur într'un moment lucid.

— „ Eu nu pot să inspir decât scârbă! repeta el cu tărie. Mă mir singur de luciditatea ceasului „aista" în care mă judec singur. De obiceiu creerul mi-i împăclit: n'aud şi nu văd. Sunt câinele râios care, după ce şi-a însângerat pielea pleşuvită scărpinându-se, s'a tolănit pe jos şi doarme la soare. Şi soarele meu e blidul cu mămăligă, ori fiertura de fasole din tainul slugilor, bucăţica şterpelită din farfuriile cu dulciuri cu care Nathalie îşi tratează musafirii, rarele popasuri în graţiile slujnicei ce duce tava cu dulceaţă în salon. Da, da! iată partea mea, dreptul meu la banchetul vieţii, vorba lui Gilbert: „Au banquet de la vie infortuné convive".... Da, da! Sunt „l'infortuné convive", musafirul nenorocit al lui Nathalia.

„Se lăsă cu capul între mâini cu un horcăit ce se schimbă în plâns". Tot aşa de vii sunt portretele de femei, ale suavei Consuele de pildă sau ale perversei Caliopi, sora balcanică a lui Vangheli.

O scenă semi-incestuoasă caracterizează brutalitatea pasională a acestor parveniţi cu morala neconsolidată.

— „Ce mă făceam, dacă nu te-aveam pe tine! oftă Caliopi, în antreţel, alipindu-se de fratele ei, recunoscătoare.

„Vangheli îi simţi aburul cald al sudorii, trupul ce venea aproape gol spre el prin pânza subţire a cămăşii, sânul rotund şi bătăios ce-şi strivea sâmburele de pieptu-i.

„Enervarea, emoţiile prin care trecuse, grăbirea zorilor care mijeau, îl învolburară timp de câteva secunde ca şi când n'ar fi fost lângă sora lui.

Aiurit îşi lipi gura de-a ei sorbindu-i suflarea şi saliva. Mâna lui se 'nfipse în sânul ei ca o muşcătură... Dar o respinse, brutal:

— Du-te... lasă-mă!

— Hm! făcu fata.

Ridică din umeri, măsurându-l ironică de sus, îşi desfăcu buzele într'un hohot de-abia reţinut şi trecu foarte liniştită în odaia ei ca şi când nu s'ar fi petrecut nimic în noaptea aceea".

Libidinea repede dominată de desgustul moral al bărbatului, dispreţul fetei pentru slăbiciunea fratelui, şi în acelaş timp supărarea feminină pentru respingere sunt intuiţiuni repezi ale unui scriitor de talent.

Cu un material aşa de bogat în întindere şi în semnificaţie, cu atâta natalitate de eroi vii, romanul d-lui Ludovic Dauş ar fi nu numai o scriere valoroasă cum este dar şi o lectură agreabilă dacă technica şi stilul n'ar lăsa întru câtva de dorit. A spune autorului că nu ştie să scrie — după reluarea atâtora merite — este a-l lovi cu o floare. Dar îl vom lovi totuş.

In chiar dedicaţia volumului, care se face de obiceiu cu atenţie, citim:

„Domnului Ion Inculeţ, fost preşedinte al Republicii Moldoveneşti sub care s'a reîntors Basarabia în hotarele patriei....".

„Sa reîntors Basarabia" în loc de „Basarabia s'a reîntors", este, într'o dedicaţie, un mod gramatical disgraţios şi popular.

Preferăm însă să trecem cu vederea alte pete, de teama ca nu cumva, dând prea multă căutare chestiunii formale, d. Dauş să ne lipsească în celelalte scrieri de productivitatea vitală de care a dat dovadă în chip strălucit în acest volum.

G. CĂLINESCU

INSEMNĂRI

Recoltă nouă de reviste

Marele număr de reviste literare ce apar dela o vreme *(Freamătul vremii, Raza literară, Şiş, Discobolul, Răboj, Strada)* este un fenomen dintr'un punct de vedere îmbucurător. Tinerii citesc şi iubesc literatura şi asta nu poate decât să ne placă. A căuta prea de aproape valoarea estetică a acestei producţii este a cere prea mult şi a refuza un lucru bun, pentrucă nu e prea bun.

Chestiunea se schimbă însă din momentul în care tinerii publicişti fac aceasta în chip ostentativ şi ca o insurecţie împotriva bătrânilor care n'ar recunoaşte noua generaţie 1932.

Iată ce declară în manşetă redactorii revistei *„răboj"*:

„E prea târziu să „sunăm goarna" — după cum propune d. Baltazar — pentru a reuni în mănunchiu talentele generaţiei noastre.

„Trebue tras semnalul de alarmă!"

Dacă e vorba de semnal de alarmă atunci problema se schimbă profund. Căci iată pentru cine trage alarma numita revistă.

Unul din redactori se pronunţa astfel:

„In viaţa de toate zilele, premiile s'au arătat ca puternice stimulente pentru încurajarea muncii şi eforturilor omeneşti. In şcoală elevul depune mai multă sârguinţă când ştie că munca lui va fi recompensată cu premii. Soldatul... etc.

„...S. S. R.... a ridicat orice prestigiu de care se bucura odinioară".

„...Versurile argheziene, atât de surprinzătoare prin originalitate, deşi păcătuesc câteodată prin cuvintele întrebuinţate.

„...versurile sale triste, influenţate de durere lăuntrică".

Nesiguranţa elocuţiei din aceste exemple revelă elevul de liceu simpatic, în tot cazul un autor foarte tânăr şi foarte nexperimentat în ale scrisului. Numai aşa se explică că în loc să scrie *S. S. R. a risipit prestigiul de care se bucura, păcătuesc prin excesul de culoare, versurile sale triste, ecou al durerii lăuntrice* scrie aşa cum scrie, adică naiv şi incult.

Pentru asta să tragem alarma? Nu e cazul. Pentru versurile publicate în corpul revistei? Niciunele nu promit nimic, şi nu tăgăduesc nimic, fiindcă nu sunt încă nimic şi „sunarea goarnei" e ceva foarte inoportun.

Un singur colaborator promite (Mircea Streinul), dar acela mi se pare dela Cernăuţi, e ceva mai experimentat. Pasagii ca acesta pe care îl citim sunt sclipiri ce merită dacă nu alarma cel puţin un ţignal scurt:

„Am mers înainte. Minunat e oraşul în ploaie. Tenebrele pândesc în ganguri, în care nu pătrunde lumina electrică. Luminile vitrinilor se oglindesc în trotuarul ud, mate şi excitante. Noaptea, străzile n'au identitate. Nu le poţi citi numele şi te crezi pretutindeni, strada asta ar putea fi atât de bine în Londra ca şi'n Helsingfors. Dacă n'ar fi lumina electrică, n'ai putea şti nici veacul".

O poesie a lui Cerna

In „Adevĕrul Literar şi Artistic" am reprodus anul trecut două poeme ale poetului *P. Cerna*, publicate în perioada de debut, în *„Revista modernă"* (1902-903).

Răsfoind acum colecţia revistei *„Viaţa Literară şi Artistică"* apărută la 1907 în editura „Adevĕrul", găsesc în No. 18 al revistei datată 22 Aprilie 1907, la pagina doua, coloana doua, o poezie ce nu figurează în volumul „Poezii" ediţia doua, a regretatului poet.

Poesia intitulată *„Inchinare"* sună astfel:

Când se'nsenină cerul, cu mii de stele'n faţă,
Nemărginirea mării în raze se răsfaţă;
Iar când îşi pune slava un obrăzar de nori,
Pe mare cade noaptea, iar vântul dă fiori...

Şi lacrimile slăvii şi fulgerele-i toate
Ea le primeşte'n sânu-i ce plânge şi se zbate,
...Iubito!... Astfel viaţa-mi legată-i de a ta
Din cea dintâi clipită de 'nfiorare-a mea...

Zâmbeşti? Pe chipu-mi cade o rază fericită...
Urăşti? Indrept spre duşmani o spadă ascuţită;
Iar când te văd în lacrimi, mi-e sufletul cernit
Şi'n pieptul meu se zbate un demon răzvrătit...

Este una din primele şi frumoase inspiraţiuni ale poetului, care laolaltă cu cele reproduse de noi, cu câte vor mai fi uitate prin diferite publicaţiuni, şi cu impresionantele sale scrisori din timpul studenţiei sale, ar trebui să figureze într'o viitoare ediţie care să ne prezinte opera completă a lui *P. Cerna.*

Al 9-lea Congres Internaţional de istoria medicinei

Săptămâna trecută a avut loc la Bucureşti al 9-lea congres internaţional de istoria medicinei. Cu acest prilej, capitala noastră a adăpostit câteva zile cele mai ilustre personalităţi ale medicinei mondiale.

Cum la acest congres s'au pus probleme de ordin general, întrucât istoria medicinei este o parte importantă a istoriei generale a omenirii, intelectualitatea noastră a urmărit cu viu interes lucrările congresului.

Dintre comunicările făcute de medicii străini, desprindem câteva, care în desvoltarea lor ating şi alte domenii, străine de medicină, dar în legătură cu istoria medicinei.

Astfel, d. docent dr. *O. S. Rougichtich* dela Belgrad a făcut o amplă comunicare despre „Medicina în pictura sârbească din Evul Mediu". Dupăce a făcut un scurt expozeu asupra importanţei studiului picturii sârbeşti din evul mediu, conferenţiarul a insistat asupra serviciilor pe care această artă le-a adus în reconstruirea mai multor probleme ale medicinei din trecutul Serbiei, care probleme, din lipsă de documente scrise, ar fi rămas obscure sau chiar necunoscute.

Conferenţiarul jugoslav a trecut apoi la analiza câtorva picturi murale din vechile biserici sârbeşti ale celui de-al 13-lea veac, epoca apariţiei realismului, când sunt reprezentate următoarele motive de medicină: 1) paraliticii cu cârji; 2) lunatecul; 3) paralitizia radială (mâna care se delasă); 4) ciuma; 5) hydropsia; 6) extensiunea spontanee a *orteilului* sugaciului (Maica Domnului cea miloasă).

Expunând detaliat pânzele citate, d. docent dr. Rougichtich a spus că acest studiu preliminar va fi urmat de noui cercetări care, fără îndoială, vor fi pe cât de interesante pe atât de fructuoase.

D. prof. agregat dr. *A. Süheyl*, dela Istambul, a desvoltat o interesantă comunicare „asupra unui manuscris medical ilustrat din al 15-lea veac, conţinând un tratat de chirurgie".

Autorul acestui manuscris important este un medic turc Cherefeddin-bin-Ali, primul care a scris în limba turcă. Despre acesta nu se cunosc multe. Tot ce se ştie este că a fost timp de paisprezece ani consecutivi — până la vârsta de 65 de ani — medic de spital în Amassia, că a fost elevul lui Burhaneddin-Ahmed, care a fost discipolul lui Lokman Harzemi, de origină turcă amândoi.

Manuscrisul l-a terminat la vârsta de 63 de ani. S'au mai găsit încă două opere: una (scrisă la 65 ani, cu titlul „Formular therapeutic", cuprinzând 17 capitole) din care două exemplare se găsesc în biblioteca dela Aya-Sofia şi Haneidie; cealaltă este o traducere a „Materiei medicale" de Harzémi-Han şi se găseşte în biblioteca lui Kilidgi-Ali-Paşa.

Manuscrisul intitulat „Tratat de chirurgie" se află în museul bibliotecii naţionale din Fatih, şi e bogat ilustrat.

Din conţinutul acestui tratat, conferenţiarul constată că autorul posedă un spirit ştiinţific foarte asemănător cu cel de azi. In ce priveşte aplicarea metodelor therapeutice, el preconizează individualizarea cazurilor, constatând că o metodă de tratament demonstrată ca bună pentru un bolnav, poate fi dăunătoare altuia. In intervenţiile chirurgicale, autorul recomandă să se pregătească bolnavul administrându-i-se medicamente interne şi dă totodată indicaţii asupra îngrijirilor de după operaţie. Acordă o importanţă specială psihologiei bolnavului.

Insemnătatea comunicării d-lui dr. Süheyl stă în faptul că descoperă la un medic atât de vechi cunoştinţe medicale vaste şi destul de precise. Dar mai ales ilustraţiile care însoţesc manuscrisul „Tratatului de chirurgie" arată cunoştinţele anatomice avansate ale lui Cherefeddin-bin-Ali.

Interesantă deasemenea a fost comunicarea d-lui prof dr. *Ricardo Jorge* dela Lisabona, care a făcut o incursiune în trecut ca să stabilească o comparaţie între epidemiile de ciumă de odinioară şi cele de azi.

Dealtfel, fiecare comunicare în parte, (vom menţiona îndeosebi pe ale prof. d-ri *Castiglioni* şi *Capparoni)* a avut acest minunat dar de-a nu rămânea închisă în hotarele purei specialităţi. Istoria medicinei, aşa cum au înţeles congresiştii, trebue să atace toate problemele care se leagă de medicină şi nu să-şi circumscrie la o strictă specialitate domeniul ei istoric.

Printre medicii români care au luat parte la congres, trebue să subliniem numele preşedintelui congresului, d. prof. dr. *Gomoiu*, care a făcut una din cele mai interesante comunicări: „Evoluţia medicinei în România şi în ţările balcanice". Documentat şi amplu, d. prof. dr. Gomoiu a făcut din comunicarea d-sale prilej de-a prezenta străinilor trecutul medical românesc, ca şi toate realizările până în epoca noastră în domeniul medicinei.

Aducând în discuţie atâtea probleme noui şi variate, lucrările celui de-al 9-lea congres internaţional, vor fi şi ele, desigur, înscrise în istoria medicinei.

L. Sb.

Berkeley în româneşte

Suntem poate unica ţară din Europa în a cărei literatură filosofică să lipsească operele clasice ale gândirii omeneşti. Constatarea că monumentalele scrieri: „Etica" lui Spinoza şi „Critica raţiunii pure" a lui Kant au fost traduse, prima după 250 ani dela apariţie iar a doua după 100 ani dela dispariţia autorului, nu e deloc măgulitoare pentru trecutul nostru. Ce poţi spune despre un popor care nu-şi dă silinţa nici pentru a se informa, despre ceace au gândit şi realizat alţii. Numai aşa ne putem explica faptul că în timp ce occidentul cult cunoştea un Descartes, Spinoza şi Kant, noi ne mândrim cu... diaconul Coresi, traduceri mai mult ori mai puţin inteligente din Acatistul maicei prea curate şi cu Enăchiţă Văcărescu. Dar oricât de târzie, deşteptarea din somnul foarte orientalei indolenţe, e binevenită.

Anul trecut şi cel de acum numără remarcabile şi întru totul apreciabile eforturi. Aşa avem o bună traducere a „Eticei" lui Spinoza şi-o fidelă traducere românească a „Criticii raţiunii pure". Iar în sezonul de toamnă librăria va fi înzestrată cu traducerea operei capitale a filosofului George Berkeley: „Principiile cunoştinţei omeneşti". Tălmăcirea românească, foarte reuşită, datorită priceperii aceluiaş traducător care ne-a dat şi Etica, este însoţită de-o clară introducere critică semnată de N. Bagdasar.

Opera lui Berkeley este prima dintr'o colecţie care va cuprinde lucrările clasice ale literaturii filosofice universale. „Colecţia marilor filosofi", cum a fost intitulată, a luat fiinţă datorită iniţiativei lui N. Bagdasar, sub a cărei îngrijire va continua. Cu această primă traducere, s'a început o muncă frumoasă care trebue subliniată.

O scrisoare necunoscută a lui Grieg

S'au împlinit 25 de ani dela moartea lui Edvard Grieg, compozitorul norvegian care a ştiut să cristalizeze atât de frumos muzica populară a Norvegiei.

Născut în 1843, Grieg şi-a făcut studiile muzicale la conservatorul din Lipsca. Intre 1867 şi 1877 a fost profesor la Cristiania. Un ziar vienez publică o scrisoare a compozitorului, datând din această din urmă epocă şi prezentând un deosebit interes din punct de vedere muzical şi biografic.

Iată câteva pasagii caracteristice:

„Dragă prietene, „Dumnezeu mai trăeşte", zice proverbul, dar eu spun: „Grieg mai trăeşte"... Ultima ta scrisoare am primit-o în 1866, în ziua plecării mele la Cristiania. Aici am avut mult de furcă, ca să-mi găsesc mijloace de trai, aşa că nu mă mai puteam gândi la altceva şi mi-am neglijat şi corespondenţa. Pe urmă, când am vrut să-ţi scriu, îmi uitasem aproape cele câteva boabe de nemţeşte; afară de asta unele evenimente triste din viaţa mea mă făceau incapabil să scriu. Ştii din experienţă că artistul care vrea să iasă în lume, intră în conflict cu ea mai curând sau mai târziu. Am fost înşelat, mă aşteptam mai puţin; idealismul meu s'a prăbuşit ca un castel de carton; dar, slavă Domnului, mi l-am regăsit în artă, căci în arta adevărată nu există decepţie. In vara următoare (1867) m'am însurat şi de atunci am muncit ca un salahor dând lecţii, etc. Iarna asta am fost iarăşi stânjenit în silinţele mele din pricina urii, invidiei şi calomniilor, încât artistul din mine era prea slab să le suporte pe toate. Dacă mă mai susţinea ceva, era soţia şi fetiţa mea şi nădăjduesc că la urma urmei tot îmi voiu atinge ţelul. Drept e că munca mi-a adus destule parale şi cred că la toamnă o să pot face cu soţia mea o călătorie în Italia, trecând prin Germania...

„Astăzi îţi pot în fine mulţumi pentru scrisoarea ta. E o dovadă de adevărată prietenie că te-ai rostit atât de fără de ocol asupra marşului meu funebru; mi-aduc aminte că atunci mi-a părut rău de părerea ta, căci pusesem acolo mult din sufletul meu, lucruri simţite adânc şi cu adevărat; dar mai târziu m'am gândit cu plăcere, de multe ori, la sinceritatea ta. Ţi-ai arătat cinstit punctul de vedere, în care, ca artist german, ai tot dreptul să stărui. După părerea mea, Gade şi Mendelsohn — mai ales primul — au ţinut seama numai de elementul nordic în general. Eu însă, găsesc că Norvegia ne oferă atâtea legende şi melodii populare, care prin natura lor se deosebesc net de caracterul nordic în general, încât sunt convins că prin cultivarea acestei laturi se va putea da artei nordice o desvoltare nebănuită.

„Trebue să ţii seama că marşul meu funebru nu era nici decum o bucată desăvârşită ca formă şi că nu mi-am închipuit nici o clipă că am realizat mare lucru cu dânsul. O îndrăzneală de om tânăr a dat la iveală armonii, pe care azi cu greu le-aş mai scrie. Mai multă încredere am în noua mea sonată pentru vioară (op. 131), dar regret că n'am nici un exemplar să-ţi trimet. Tu ai dăruit desigur lumii o întreagă bibliotecă de când nu ne-am văzut. Mă bucur să ne revedem ca să ne cântăm unul altuia ce-am făcut. Mult n'am scris: când eşti însurat şi dai 7 lecţii pe zi, nu mai poţi compune mult. Caut acuma o bursă, dacă am noroc, ne vedem prin Octombrie. Scuză-mi nemţeasca şi, în sfârşit tot ce-i de scuzat".

Vechiul tău prieten
EDVARD GRIEG

Cel mai renumit dar pentru copii este o carte, — iar cea mai nimerită carte pentru cei mici este volumul de versuri „Jucării" de Moş Grigore Sfătosu, apărut în editura „Adeverul". Preţul 25 lei.

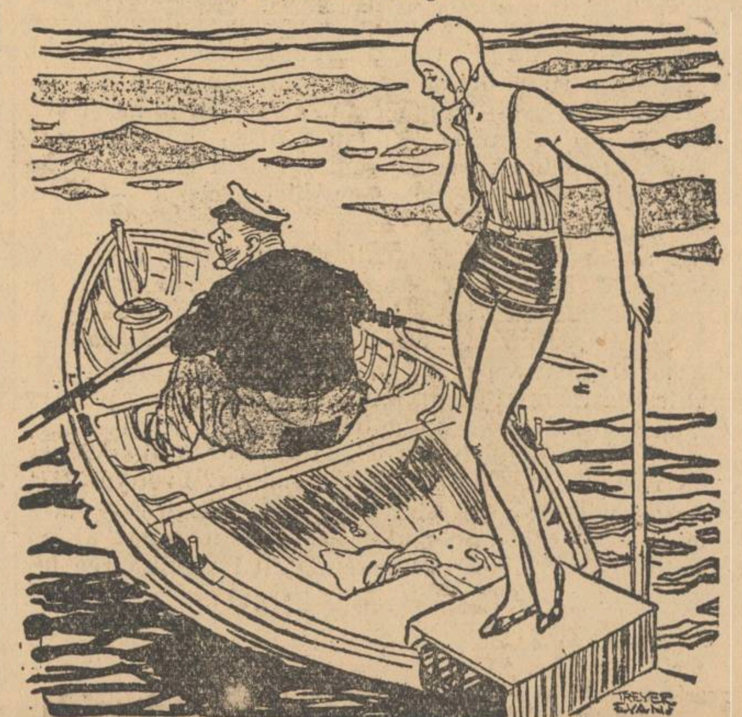
CITIŢI AZI:
LECTURA No. 398
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
JOSEPH CONRAD
PIERDUŢI IN INTUNERIC
Lei 5, Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Prins în cursă

Ea (bănuind că soţul nu priveşte numai în carte). — Ai ajuns acolo unde actriţa de cinema fuge de-acasă?
El — Hm... da, dragă... chiar acolo sunt...
Ea — Atunci, hai să plecăm de-aici. Când am citit-o eu nu era nici-o actriţă de cinema...

Contra apei

Ea. — Nu ţi-e greu să conduci barca în contra apei?
Marinarul. — Ba da, dar aşa vrea nevastă-mea...

Copiii de astăzi

— E frumoasă cartea?
— Da, mamă, dar sfârşitul e trist...
— De ce?
— Ea moare şi el trebue să se întoarcă la nevastă-sa...

A apărut
CINCI POVEŞTI
de ION CREANGA
Ediţiune ingrijită de PAUL I. PAPADOPOL
Lei 15.—
Nr. 154

Ion Creangă este, cu drept cuvânt, cel mai iubit dintre scriitorii noştri.
Originea acestei iubiri nu trebueşte căutată nicăeri aiurea de cât în opera sa care poartă caracterele nemuritoare. Astfel în „Poveşti" dintre care „Biblioteca Dimineaţa" publică, deocamdată, 5 — pe cele mai ample — nu este om care să n ugăsească, oricând cel mai curat isvor de încântare sufletească. Contribue la aceasta în primul loc — puterea de selecţionare artistică cu care acest ţăran din Humuleşti ştia să refacă şi să ridice la rangul de adevărată poezie cultivată — materialul brut poporan.
Astăzi, când din cauza unei anumite literaturi — cetitorul uluit nu ştie în cotro să-şi găsească un refugiu de adevărată creaţie — publicarea clasicilor — în fruntea cărora trebueşte socotit, totdeauna, Ion Creangă, — este o adevărată binefacere.

